

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

**MOŽNOSTI A PŘÍNOS PASTORAČNÍ PÉČE
PŘI PERINATÁLNÍ ZTRÁTĚ DÍTĚTE**

Vedoucí práce: doc. Michal Opatrný, Dr. theol.

Autor práce: Mgr. Hana Hrachovcová, DiS.

Studijní obor: Pastorační asistence

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

31. března 2014

Hana Hrachovcová

S vděčností, úctou a poděkováním doc. Michalu Opatrnému, Dr. theol., vedoucímu mé bakalářské práce. Moc děkuji za mimořádně krásný, laskavý a lidský přístup při vedení práce (děkuji za čas, ochotu a trpělivost). Stejně tak moc děkuji za vysoce profesionální pomoc (za metodické vedení práce, poskytnutí odborné literatury, cenné rady a podnětné připomínky).

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 PERINATÁLNÍ ZTRÁTA DÍTĚTE - ZÁKLADNÍ SOUVISLOSTI.....	10
1.1 VYMEZENÍ PERINATOLOGIE	10
1.2 ZÁKLADNÍ POJMY V PERINATOLOGII	11
1.3 SYNDROM MRTVÉHO PLODU	12
1.4 PATOLOGICKÝ NOVOROZENEK, NEONATÁLNÍ RESUSCITACE	15
1.5 NOVOROZENEK V TERMINÁLNÍM STÁDIU	16
2 PROŽITEK PERINATÁLNÍ ZTRÁTY DÍTĚTE, RITUÁL POHŘBU	17
2.1 ATRIBUTY SMRTI, PERINATÁLNÍ ZTRÁTA DÍTĚTE	17
2.2 ANTENATÁLNÍ SMRT DÍTĚTE	18
2.2.1 REAKCE ŽEN NA ANTENATÁLNÍ ZTRÁTU DÍTĚTE	18
2.3 PÉČE O RODIČE NA NEONATOLOGICKÉ JEDNOTCE INTENZIVNÍ A RESUSCITAČNÍ PÉČE	19
2.3.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY PRO SDĚLOVÁNÍ NEPŘÍZIVÉ DIAGNÓZY DÍTĚTE RODIČŮM	20
2.4 OKAMŽIK SMRTI DÍTĚTE, PODPORA RODIČŮ V PORODNICI	20
2.4.1 ELIŠKA ZEMŘELA OSMNÁCT HODIN PO NAROZENÍ	21
2.4.2 PROCES TRUCHLENÍ.....	23
2.4.3 INTERVENCE, KTERÉ RODIČŮM V PORODNICI POMÁHAJÍ ROZLOUČIT SE S DÍTĚTEM	23
2.5 RITUÁL POHŘBU	24
2.5.1 POHŘEB, LEGISLATIVNÍ NÁLEŽITOSTI	25
2.5.2 POHŘEB DÍTĚTE V POJETÍ KATOLICKÉ CÍRKVE	25
3 STRUČNĚ K PROBLEMATICE PRAKTICKÉ (PASTORÁLNÍ) TEOLOGIE.....	27
3.1 STRUČNĚ O PRAKTICKÉ (PASTORÁLNÍ) TEOLOGII A TERMÍNECH PASTORÁLNÍ A PASTORAČNÍ	27
3.2 STRUČNĚ O PASTORACI	28
3.2.1 TEORIE KONSTITUTIVNÍCH PRVKŮ CÍRKVE.....	29
3.2.2 JEŽÍŠ JE DOBRÝM PASTÝŘEM.....	30
3.3 STRUČNĚ O METODĚ „VIDĚT-POSODIT-JEDNAT“	32
3.4 CO Z UVEDENÉHO PLYNE PRO PASTORACI VE ZDRAVOTNICTVÍ (STĚŽEJNÍ MYŠLENKA)	33
4 KLINICKÁ PASTORAČNÍ PÉČE	34
4.1 TAJEMSTVÍ ČLOVĚKA, VZTAH DUŠE A TĚLA.....	35
4.2 TÝMOVÁ SPOLUPRÁCE V NEMOCNICI	36
4.3 CHARAKTERISTIKA KLINICKÉ PASTORAČNÍ PÉČE.....	36
4.4 POSKYTOVATELÉ KLINICKÉ PASTORAČNÍ PÉČE (OBECNÉ STANOVISKO)	37
4.5 DOHODA O DUCHOVNÍ PÉČI VE ZDRAVOTNICTVÍ.....	37
4.6 ETICKÝ KODEX NEMOCNIČNÍHO KAPLANA A DOBROVOLNÍKA	40
4.7 PASTORAČNÍ PRACOVNÍK VE ZDRAVOTNICKÉM ZAŘÍZENÍ	41
4.8 OSOBNOST PASTORAČNÍHO PRACOVNÍKA	41
4.9 PŘÍJEMCI KLINICKÉ PASTORAČNÍ PÉČE.....	42
4.9.1 KLINICKÁ PASTORAČNÍ PÉČE VE VZTAHU K UMÍRAJÍCÍM DĚTEM	43
4.9.2 KLINICKÁ PASTORAČNÍ PÉČE VE VZTAHU K RODIČŮM UMÍRAJÍCÍHO DÍTĚTE	43
4.9.3 KLINICKÁ PASTORAČNÍ PÉČE VE VZTAHU K NEMOCNIČNÍMU PERSONÁLU	44
4.10 PASTORAČNÍ KONZILIÁŘ A OTÁZKA SMYSLU UTRPENÍ	44
4.11 PASTORAČNÍ KONZILIÁŘ A OTÁZKA SVĚDOMÍ	46

4.12	ZÁVĚREČNÉ ZAMYŠLENÍ, STĚŽEJNÍ POSTŘEHY	47
5	PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S VÝKONEM ZDRAVOTNICKÉ PROFESE, MOŽNOSTI KLINICKÉ PASTORAČNÍ PÉČE PRO ZDRAVOTNÍKY	48
5.1	KONFRONTACE S UTRPENÍM VE ZDRAVOTNICKÉ PRAXI	48
5.1.1	STRES.....	49
5.1.2	PSYCHICKÉ TRAUMA.....	49
5.1.3	KRIZE	50
5.1.4	SYNDROM VYHOŘENÍ	51
5.2	ČLOVĚK V ROLI POMÁHAJÍCÍHO, SLUŽBA DRUHÝM	54
5.2.1	OHROŽENÍ SYNDROMEM POMÁHAJÍCÍHO, POMOC SKRZE KŘESŤANSKOU SPIRITUALITU	54
5.3	PASTORAČNÍ PÉČE VE VZTAHU K NEMOCNIČNÍMU PERSONÁLU	55
5.3.1	VYBRANÉ METODY POUŽITELNÉ K PASTORACI V NEMOCNIČNÍM PROSTŘEDÍ	56
5.4	ZAMYŠLENÍ NA ZÁVĚR – MÁŠ MĚ RÁD?.....	57
6	BŮH JE LÁSKA, JÁDRO KŘESŤANSKÉ NADĚJE A VÍRY	58
6.2	VÍRA V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA.....	59
6.2.1	ZÁKLADNÍ DIMENZE VÍRY	60
6.2.2	ANO POSLUŠNOSTI VÍRY A VÝZVA NEVĚRY	61
6.2.3	VZÁJEMNÝ POMĚR VÍRY A NEVĚRY.....	62
6.2.4	VÍRA V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA PODLE ALEŠE OPATRNÉHO.....	62
6.2.5	KRITÉRIA „ZDRAVÉ VÍRY“ A „PATOLOGICKÁ RELIGIOZITA“	63
6.3	CO Z UVEDENÉHO VYPLÝVÁ – ZAMYŠLENÍ NA ZÁVĚR.....	64
7	ESCHATOLOGICKÁ PERSPEKTIVA, VÝZNAM KŘTU, NADĚJE NA SPÁSU PRO DĚTI, KTERÉ UMÍRAJÍ NEPOKŘTĚNÉ.....	66
7.1	VYMEZENÍ POJMU ESCHATOLOGIE, PŘÍVLASTKU ESCHATOLOGICKÝ	66
7.2	STAROZÁKONNÍ ESCHATOLOGIE	67
7.3	NOVOZÁKONNÍ ESCHATOLOGIE, TAJEMSTVÍ KRISTA	68
7.4	ESCHATOLOGIE V PAVLOVSKÝCH LISTECH.....	69
7.5	SMRT Z POHLEDU KŘESŤANSKÉ VÍRY, SPÁSA NEBO ZATRACENÍ	70
7.6	HŘÍCH PRVOTNÍ, DĚDIČNÝ A OSOBNÍ.....	72
7.7	KŘEST	73
7.8	NADĚJE NA SPÁSU PRO DĚTI, KTERÉ UMÍRAJÍ NEPOKŘTĚNÉ, VYJÁDRĚNÍ MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÉ KOMISE.....	75
7.8.1	DĚJINY DANÉ OTÁZKY – HISTORIE A HERMENEUTIKA KATOLICKÉ NAUKY	75
7.8.2	„INQUIRERE VIAS DOMINI“ – ZKOUMAT BOŽÍ CESTY, TEOLOGICKÉ PRINCIPY.....	78
7.8.3	„SPES ORANS“ – MODLÍCI SE NADĚJE, DŮVODY NADĚJE	78
7.8.4	SHRnutí USNESENÍ MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÉ KOMISE.....	79
7.9	CO Z UVEDENÉHO VYPLÝVÁ – ZAMYŠLENÍ NA ZÁVĚR.....	79
	ZÁVĚR.....	81
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	84
	SEZNAM ZKRATEK.....	90
	SEZNAM PŘÍLOH.....	91
	ABSTRAKT	127
	ABSTRACT	128

ÚVOD

„Smrt – to není zhasnutí světla, to je jen odložení lampy, neboť už svítá.“¹

Perinatální ztráta dítěte je skutečnost, se kterou dnešní společnost příliš nepočítá. Avšak i přes mnohé pokroky medicíny část dětí v perinatálním období zemře. K úmrtí dítěte může dojít ještě před porodem, v době porodu, anebo až za jeho hospitalizace na neonatologickém oddělení. Smrt dítěte zanechá na každém, koho se dotkla, nesmazatelné stopy. Pro lékaře a sestry je selháním v boji s nemocí a rodiče ji považují za nejtragičtější okamžik ve svém životě.

Rodiče, jejichž dítě perinatálně umírá nebo zemřelo, prakticky pokaždé sužuje bolest „duše.“ Vystává u nich řada otázek, mezi nimiž dominují otázky typu: *Proč? Proč naše dítě muselo zemřít? Proč mu nikdo nedokázal pomoci?* Pro lékaře a sestry jsou tyto otázky obtížné a nezřídka i stresující, jelikož svým obsahem přesahují hranice medicíny a ošetrovatelství. Navíc i sami zdravotníci se často potýkají s podobnými otázkami typu: *Proč? Proč se stav dítěte tak prudce zhoršil? Proč jsme ho i přes veškerou naši snahu nedokázali zachránit?*

Heinrich Pera (nemocniční kněz) ve své knize *Nemocným nablízku* uvedl: „Umírání a rození patří navzájem k sobě a jsou vždy pevně spojeny jako dvě strany jedné mince.“² Jestliže tedy umírání a rození patří navzájem k sobě – pak také obory teologie a zdravotnictví patří nutné k sobě. V mnohém se prolínají a v mnohém doplňují a je třeba na ně pohlížet jako na partnerské obory v péči o člověka. Obě strany spolupracují na tom, co každá ze své perspektivy považuje za důležité, tj. na pomoci potřebným. Oním potřebným může být pro pastoračního pracovníka nejen umírající dítě a jeho rodiče, ale i samotní zdravotníci – i oni mnohdy potřebují pomoc, kterou jim pastorační pracovník může nabídnout.

Jako křičí novorozenec, aby přivolal matku, tak nařiká trpící, aby vyvolal ve svém okolí změnu. Cílem klinické pastorační péče je pomoci lidem najít napojení na jejich nejhlubší duchovní touhy a nabízet jim pomoc, pokud by se dostali do tíživé situace. Slovy Jana Pavla II.: „Svět potřebuje lásku. Nadešel čas, aby Kristovo poselství dospělo ke všem. Nadešel čas, aby zvěst o Božím milosrdenství vlila do lidských srdcí naději a stala se ohniskem nové civilizace – civilizace lásky.“³

Perinatologické centrum je povinno reagovat na „duchovní dimenzi“ svých klientů, jelikož oni mají na tyto služby právo. Péče o duchovní potřeby plyne z víry, že péče

¹ Cit. Chandlerová, P., Burneyová, J., *Jak mluvit s dětmi o smrti*, 1983, s. 20.

² Cit. Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích*, 1996, s. 14.

³ Cit. *Hledání naděje: na minutu s Janem Pavlem II. Promluva při mši svaté v Krakově-Bloniach, dne 18. srpna 2002.*

o tělo nemůže být sama o sobě efektivní, pokud je ignorováno srdce, mysl a duše.⁴

A jak vypadá spolupráce s pastoračními pracovníky v praxi? Ačkoliv je perinatologie oborem multidisciplinárním, s působením pastoračních pracovníků se zde setkáváme zcela výjimečně. Službu pastoračních pracovníků obvykle suplují kliničtí psychologové, kteří ovšem na utrpení a duševní krizi člověka nahlížejí „jen“ z perspektivy vlastního oboru. Sama jsem se v rámci své sedmileté praxe (sestry) na neonatologickém oddělení setkala s pastoračním pracovníkem pouze jedenkrát, (a to v okamžiku, kdy se rodiče sami z vlastní iniciativy rozhodli požádat kněze o křest svého umírajícího dítěte).

Předkládaná bakalářská práce má popisný charakter. Jejím cílem je poukázat na možnosti a přínos pastorační péče při perinatální ztrátě dítěte (zejména pak na možnosti a přínos této péče pro zdravotníky).⁵ Práce obsahuje celkem sedm kapitol.

První kapitola seznamuje s oborem perinatologie. Je v ní popsána problematika syndromu mrtvého plodu a péče o umírající děti na neonatologickém oddělení. Odůvodněním pro zařazení této kapitoly do kontextu celé práce je předpoklad, že působení pastoračního pracovníka na úseku perinatologie bude snazší a zároveň i přínosnější, bude-li s prostředím perinatologie seznámen a bude-li se orientovat v základních postupech péče, která perinatální ztrátu dítěte provází.⁶ Přínos pastoračních pracovníků pro zdravotníky spatřuji nejen v intervencích zaměřených přímo na péči o ně samotné, ale i intervence směřující k umírajícím dětem a zejména k jejich rodičům. Již „jen pouhá“ přítomnost pastoračního pracovníka u potřebných (naslouchání a rozhovor s nimi), může zdravotníkům jejich práci usnadnit a v mnohém odlehčit.⁷

---

⁴ Výraz „duchovní dimenze“ je používán pro vyjádření toho, co skrývá lidské nitro, pro vyjádření jistot, vztahů a vazeb, které jsou uloženy v hloubce člověka, které představují zdroj jeho bezpečí. Srov. Opatrný, A., *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, 2003, s. 4.

⁵ Téma bakalářské práce „*Možnosti a přínos pastorační péče při perinatální ztrátě dítěte*“ jsem si zvolila proto, že v něm spatřuji možnost jak propojit svou profesi neonatologické sestry se studovaným oborem pastorační asistence.

⁶ Tento svůj předpoklad opírám i o mínění nemocničního kněze Heinricha Pery, který řekl: „*Pastorační pracovník není v nemocnici v lehké situaci. Chtěl by trpícím zvěstovat Kristovo poselství a zprostředkovat jim jeho blízkost, přitom však většinou ani neví, jak určité konkrétní onemocnění probíhá a jak postupuje léčba. Nezná ani dobře podmínky v nemocnici. Sice má dobrou vůli, ta sama však nestačí.*“ Cit. Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích*, 1996, s. 25. Jak probíhá setkání zdravotníků s perinatální ztrátou dítěte v praxi, zachycuje sedm kasuistik (které jsou uvedeny v příloze práce).

⁷ Lékaři a sestry se snaží zajistit péči o svěřené děti a jejich rodiče co možná nejlépe, tj. komplexně. U umírajících dětí se jim to může podařit - citlivou paliativní péčí, nepřetržitým kontaktem s dítětem a křtem z nouze. U rodičů to však nelze. Zdravotníci jsou při styku s rodiči často vystaveni nelehké situaci. Ze své praxe můžu uvést následující příklad – jako sestra na NEO-JIRP můžu mít v péči dvě děti, jejichž inkubátory jsou v těsné blízkosti, abych na obě děti dobře viděla a v případě potřeby mohla okamžitě zareagovat (srov. příloha č. 1). V době návštěv přicházejí k oběma dětem jejich rodiče, pro jedny z nich mám dobrou zprávu, dítěti se daří dobře (situace si žádá, abych se na ně usmívala a prožívala s nimi jejich radost). Poté, co se však jen trochu pootočím, musím okamžitě změnit svoje chování a výraz tváře, neboť tu jsou rodiče druhého, umírajícího dítěte a i oni vyžadují mou pozornost a péči.

Druhá kapitola se dotýká okamžiku smrti dítěte a prožitku celé situace rodiči. V době perinatální ztráty dítěte se rodiče ocitají v krizi a ve víru emocí, s nimiž jsou následně zdravotníci konfrontováni. Ke zvlášť bolestivě působícím okamžikům patří situace, kdy rodiče zdravotníkům vyčítají, že neučinily vše pro záchranu jejich dítěte, a že se tak vlastně na jeho smrti podíleli. Tyto a podobné výčitky mohou zdravotníky přivést (zejména tehdy, opakují-li se často) až na pokraj sil a k otázkám, zda-li má jejich práce vůbec nějaký smysl. Pastorační pracovník, který bude orientován i v této problematice, snáze pochopí situaci zdravotníků a bude je moci účinněji doprovázet.

Třetí kapitola představuje praktickou (pastorální) teologii a pojmy s ní související. Činnost pastoračních pracovníků spadá do kompetencí praktické teologie, a proto považují za důležité, zamyslet se nad jejím posláním a nad jejími stanovisky k péči o potřebné. Slovo pastorační je odvozeno od slova pastýř. Ježíš je dobrým pastýřem, pečuje o nás a vede nás bezpečnou cestou k cíli – k Bohu, svému Otci (srov. Jan 10,1-16). Pastorační činnost není spjata jen s úřadem duchovních, kteří v církvi po vzoru Krista hlásají Boží slovo a vykonávají svátostnou službu. Pastoračně může působit i každý křesťan – každý může svědectvím svého života hlásat Boží milosrdnou lásku, zjevenou v Ježíši Kristu.

Čtvrtá kapitola vymezuje klinickou pastorační péči a přímo tak poukazuje na její možnosti a uplatnění v praxi. Poskytování klinické pastorační péče se odvíjí z Ježíšova příkazu a poslání církve navštěvovat nemocné (srov. Mt 25,36) a uzdravovat je (srov. Mt 10,8). U trpících se musí toto „uzdravování“ chápat komplexně (všeobsažně), zahrnovat všechny dimenze člověka (tj. dimenzi biologickou, psychickou, sociální a spirituální). Klinická pastorační péče je nadkonfesijní, zohledňuje a respektuje jedinečnost cesty každého člověka k Bohu a i nevěřícím napomáhá rozvíjet duchovní hodnoty, skrze něž mohou i oni zakusit přítomnost Boží, aniž to třeba tuší. K pastorační péči nemocných jsou přímo povoláni nemocniční kaplani. Jejich úkolem je být potřebným nablízku (dětským pacientům, rodičům, zdravotníkům) a pomáhat jim (nasloucháním, rozhovorem, modlitbou, četbou Písma svatého, svátostmi), aby svou těžkou životní situaci překonali a znovu našli smysl svého života, pokoj a smíření, důvěru a naději.

V páté kapitole jsou líčeny problémy, s nimiž se může zdravotnický personál na úseku perinatologie potýkat a v jejichž řešení jim může pastorační pracovník pomoci. Přínos pastorační péče zde spatřuji velikou. V osobě pastoračního pracovníka mohou zdravotníci nalézt někoho, komu budou moci bez obav sdělit to, co mají na srdci a co je trápí a společně s ním hledat cestu vedoucí k povzbuzení a naději. Podobně jako se Ježíš přidal ke svým učedníkům na cestě do Emmauz (aby jim naslouchal, otevřel jim jejich srdce a pomohl jim vyjít z jejich smutku a beznaděje – srov. Lk 24,13-15), tak se může pastorační pracovník přidat ke zdravotníkům (aby jim pomohl uvědomit si, komu vlastně slouží, a tak jim pomohl nalézt smysl a význam zdravotnické profese).

Šestá kapitola zmiňuje tři teologální ctnosti (lásku, naději a víru), které pokládám za nezbytný předpoklad pro působení pastoračních pracovníků v nemocnici (jsou zdrojem pomoci i pro tak těžké chvíle, jako je perinatální ztráta dítěte). Lásku k Bohu

a k člověku (jako k bližnímu svému) je základní výzvou pro celý lidský život. „*Láska je centrem osoby, což vyplývá ze skutečnosti, že je člověk utvořen k podobě Boha, tedy Trojice.*“⁸

Sedmá, poslední kapitola se dotýká eschatologické perspektivy, významu křtu a naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné. Pastorační pracovníci, kteří jsou ustanovení k pastoraaci nemocných, jsou často dotazováni na to, co se stane s člověkem poté, co zemře. Na úseku perinatologie jsou tyto otázky směřovány k zemřelému dítěti. Proto pokládám za důležité zmínit zde i tuto otázku. Vycházím zde přitom především z usnesení Mezinárodní teologické komise, která se otázkou – *naděje na spásu pro děti které umírají nepokřtěné* – přímo zabývala. Zároveň zde poukazuji na onu skutečnost, že křest je tím největším darem, který můžeme umírajícímu dítěti poskytnout.

Téma bakalářské práce je zpracováno optikou katolické teologie. Mezi hlavní prameny ze kterých jsem čerpala patří Písmo svaté, dokumenty II. vatikánského koncilu (zejména pastoraální konstituce *Gaudium et spes* a věroučná konstituce *Lumen gentium*), kniha *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie* od Michala Opatrného, Jaroslava Kozáka, Jiřího Laňky a Romana Míčky a kniha *Nemocným nablízku, jak pomáhat v těžkých chvílích* od Heinricha Pery a Bernd Weinerta.

---

⁸ Cit. Balík, J., *Tematické kázání – půst 2011: Žít ze křtu*, dostupné [online] na: <http://www.farnoststrasnice.cz/doky/e-knihovna/homilie-zivot-ze-krtu.pdf>

1 PERINATÁLNÍ ZTRÁTA DÍTĚTE - ZÁKLADNÍ SOUVISLOSTI

Předmětem této kapitoly je perinatální ztráta dítěte. Dotýkáme se v ní oboru perinatologie. Popisujeme zde syndrom mrtvého plodu a následně se věnujeme problematice patologického a umírajícího dítěte na neonatologické jednotce intenzivní a resuscitační péče (dále NEO-JIRP).

1.1 Vymezení perinatologie

Perinatologie je interdisciplinární obor, jehož náplní je péče o těhotnou ženu, plod a novorozence.⁹ Propojují se v něm zejména obory porodnictví a neonatologie. Stěžejní je zde prevence, diagnostika a terapie takových stavů, které by mohly vyústit v perinatální ztrátu dítěte nebo k jeho trvalému poškození.¹⁰ Perinatální ztráta dítěte je přitom klasifikována jako jedna z nejtěžších ztrát vůbec. Je řazena mezi ztráty vztahové, definitivní, konečné.¹¹

Možnost objektivního sledování výsledků perinatální péče (nejen na národní, ale i na mezinárodní úrovni) umožňují statistické ukazatele perinatální a novorozenecké úmrtnosti.¹² Česká republika je v těchto ukazatelích řazena mezi země s nejlepšími výsledky.¹³ Ne vždy tomu tak ale bylo. Možnosti perinatální péče byly ještě na počátku 20. století velmi omezené. Těhotenství a porod byly zdrojem extrémního nebezpečí jak pro matku, tak pro vyvíjející se plod a novorozence. K rozkvětu perinatální péče došlo až po 2. světové válce, kdy se z perinatologie stal samostatný vědní obor.¹⁴

Péče o novorozence byla zpočátku v rukou těch, kteří asistovali při jeho porodu. Jejich hlavním úkolem bylo udržet dítě v teple, pokud bylo teplé, žilo. Normální tělesná teplota byla novorozencům zajišťována všemi možnými prostředky – od vkládání jejich tělíčka do kuřecího skeletu, až po klíčový vynález inkubátoru (první inkubátor byl pravděpodobně sestaven v Rusku /kolem roku 1835/, první horkovzdušný inkubátor pak v Paříži /kolem roku 1880/).¹⁵ Na přelomu 19. a 20. století začaly vznikat první oddělení pro nedonošené a patologické novorozence a péče o tyto děti přešla postupně z rukou porodníků na pediatry. Někteří lékaři se přitom pokusili zachránit i ty novorozence, kteří měli do té doby jen mizivou šanci na přežití. Jiní odborníci je pak za

⁹ Perinatologické období začíná od 25. týdne gestace a končí 28 dnů po porodu. In Zwinger, A., et al., *Porodnictví*, 2004, s. 39.

¹⁰ Borek, I. et al, *Vybrané kapitoly z neonatologie a ošetrovatelské péče*, 2001, s. 7.

¹¹ Herman K, Praško J., Seifertová D., *Konziliární psychiatrie*, s. 250-253.

¹² Perinatální úmrtnost, tj. celkový počet mrtvě narozených a do 7. dne po porodu zemřelých dětí na 1000 porodů. Novorozenecká úmrtnost, tj. celkový počet úmrtí živě narozených dětí do 28. dne po porodu na 1000 živě narozených. In. Borek, I. et al, *Vybrané kapitoly z neonatologie a ošetrovatelské péče*, 2001, s. 8.

¹³ V roce 2000 činila perinatální úmrtnost 4,49‰, v roce 2010 3,51‰ a v roce 2011 4,01‰, citováno z ÚZIS ČR, 2012, str. 23.

¹⁴ Zwinger, A., et al., *Porodnictví*, 2004, s. IX.

¹⁵ Fendrychová, J., *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011, s. 11-24.

to pod vlivem Darwinovi teorie (která naznačovala, že smrt dítěte může být v souladu s přírodním výběrem) kritizovali.¹⁶

V letech 1920-1950 byla péče o novorozence popisována termínem „*hands-off*“, což můžeme přeložit jako „*ruce pryč*“ nebo „*nesahat*“. Ujal se totiž striktní zákaz dotýkání se novorozenců (mimo nezbytnou, základní péči). Na dítě se sahat nesmělo, protože se věřilo, že jakákoliv manipulace s ním může vyústit v alteraci jeho stavu.¹⁷

V 50. letech 20. století vznikla neonatologie, tj. lékařský obor zabývající se péčí o novorozence. Dosud klesající novorozenecká úmrtnost byla výsledkem stále intenzivnější, ale zároveň i agresivnější péče o malé pacienty. Technologií bylo najednou tolik, že personál přestal mít čas na „*něžnou péči*“ o dítě. NEO-JIRP se staly „*úly s neustále rozsvícenými světly, hlukem a nepřetržitým provozem.*“¹⁸ Na děti se nesmělo sahat, již nikoliv z důvodu nevhodné nadměrné stimulace, ale proto, aby se drahé pomůcky a přístroje při manipulaci nepoškodily. „*Kormidelníci*“ naší tehdy socialistické společnosti navíc jen velmi neradi sledovali úsilí lékařů a sester, udržet při životě nezralé a nemocné novorozence. Měli totiž za to, že jsou tím jen produkovány zbytečné zástupy postižených jedinců, kteří budou celoživotním břemenem pro rodinu i pro celou společnost.¹⁹ I přesto byla v roce 1970 započata snaha změnit oddělení pro novorozence, na jednotky přátelské dětem, tzv. „*baby friendly.*“²⁰

Současná perinatologie se zakládá na systému regionální, diferencované péče, na níž se podílejí porodnická a novorozenecká pracoviště I. typu (zajišťují základní péči), II. typu (centra intermediální péče) a III. typu (perinatologická centra, tj. centra intenzivní porodnické a neonatologické péče /v ČR je jich celkem 12/). Pozornost se přesouvá od prosté záchrany novorozenců, k zajištění jejich co možná nejvyšší možné kvality života a zdraví. Důraz je přitom kladen na týmovou a mezioborovou spolupráci.²¹

1.2 Základní pojmy v perinatologii

Pro potřeby perinatální praxe (ale i z jiných důvodů, např. forezních) je důležité umět rozlišovat mezi porodem a potratem, stejně jako mezi dítětem mrtvé a živě rozeným. Porod je akt, při kterém je z dělohy vypuzen plod (živý nebo mrtvý), jehož porodní hmotnost je 500g a vyšší (nebo plod s hmotností 499g a nižší, přežije-li dobu 24 hodin). Ostatní situace jsou klasifikovány jako potrat (pokud nelze hmotnost plodu zjistit, je rozhodující gestační věk plodu /těhotenství kratší než 22 týdnů = potrat/).²² Za živě

¹⁶ Zwinger, A., et al., *Porodnictví*, 2004, s. IX.

¹⁷ Fendrychová, J., *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011, s. 11-24.

¹⁸ Srov. Fendrychová, J., et al., *Vybrané kapitoly z ošetrovatelské péče v pediatrii, Péče o novorozence*, 2009, s. 9 a 12.

¹⁹ Fendrychová, J., *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011, s. 11-24.

²⁰ Fendrychová, J., *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011, s. 11-24.

²¹ Lebl, J., et. al., *Klinická pediatrie*, 2012 s. 1-2.

²² Lebl, J., et. al., *Klinická pediatrie*, 2012, s. 6., srov. Zákon o zdravotních službách 372/2011 Sb. §82.

rozené je považováno dítě, které po narození vykazuje alespoň jednu ze známek života (tj. dýchání, srdeční akci, pulzaci pupečníku nebo pohyb volního svalstva) a jeho hmotnost je 500g a vyšší (váží-li 499g a méně, musí přežít dobu 24 hodin). Za mrtvě rozené je pak označováno dítě, které je po porodu bez známek života a jeho hmotnost je 500g a vyšší.²³

Dalším významným pojmem je gestační věk plodu. Gestační věk (týden gestace) udává délku času, po který byla matka s dítětem těhotná (počítá se od 1. dne poslední menstruace a udává se v týdnech). Donošený novorozenec má gestační věk 40 ± 2 týdnů (nižší týden gestace znamená nedonošenost, vyšší naopak přenášení).²⁴

Viabilita (životaschopnost) plodu je klíčovým pojmem, očekáváme-li porod extrémně nezralého novorozence. V tomto případě je třeba rozlišovat mezi viabilitou, tj. nabyté potenciální schopnosti nezávislé existence mimo dělohu (i když s umělou pomocí) a vitalitou (být živý). Totiž i plody narozené před dokončeným 22. týdnem gestace se mohou narodit živé (= vitální, se známkami života), ale nejsou schopné přežít (= nejsou viabilní).²⁵ Hranice, kdy je možné nedonošené dítě zachránit se neustále snižuje. V roce 460 př. K., Hippokrates ve svých spisech uvedl, že: „*Žádný fétus, který přišel na svět před sedmým měsícem těhotenství*, (tj. v gestačním stáří 28+0 a méně) *nebyl zachráněn*.“²⁶ V roce 1994 byla v ČR stanovena hranice viability plodu na 24+0 týden gestace.²⁷ V roce 2011 vzniklo po rozsáhlé diskuzi odborníků prohlášení České neonatologické společnosti, ve kterém je hranice viability plodu chápána jako širší zóna 22-25. týdne gestace. Všeobecně bylo přijato, že u extrémně nezralých dětí (porozených před 23. týdnem gestace) a dětí s porodní hmotností pod 400g, resuscitace zahajovaná není. Volena je pouze péče bazální, která spočívá v zajištění tepla a podmínek pro důstojné umírání. U dětí narozených na samé hranici viability (tj. porozených ve 23. a 24. týdnu gestace = tzv. „šedá zóna“) žádné pevné pravidlo neplatí. Volen je vždy zcela individuální postup s přihlédnutím na přání rodičů. Od 25. týdne gestace se resuscitace a intenzivní péče zahajuje vždy, nejedná-li se o dítě s vrozenou vývojovou vadou, která je prokazatelně neslučitelná se životem.²⁸

1.3 Syndrom mrtvého plodu

Syndrom mrtvého plodu zahrnuje všechna úmrtí v graviditě a za porodu, kdy se narodí dítě, které neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho hmotnost je 500g a vyšší.²⁹ K odumření plodu dochází často náhle bez předchozích varovných signálů, u dosud

²³ Fendrychová, J., Borek, I. et al, *Intenzivní péče o novorozence*, 2012, s. 20-22.

²⁴ Kudela, M., et al., *Základy gynekologie a porodnictví pro posluchače lékařské fakulty*, 2008, s. 259., Zwinger, A., et al., *Porodnictví*, 2004. s. 79.

²⁵ Ptáček R., Bartůněk, P., et al., *Etika a komunikace v medicíně*, 2011, s. 161-168.

²⁶ Srov. Fendrychová, J., *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011, s. 82.

²⁷ Ptáček R., Bartůněk, P., et al., *Etika a komunikace v medicíně*, 2011, s. 161-168.

²⁸ Fendrychová, J., Borek, I. et al., *Intenzivní péče o novorozence*, 2012, s. 20-22.

²⁹ Čech, E, Hájek, Z., et al., *Porodnictví*, 2006, s. 355-358.

jinak normálně probíhající gravidity. Příčiny antenatálního úmrtí plodu jsou různé. V porodnické praxi se osvědčilo jejich dělení na příčiny *fetální* (často chromozomální aberace, kongenitální malformace /anencephalus/, metabolické vady a infekce u plodu), příčiny *mateřské* (často závažná onemocnění srdce, plic, jater a ledvin, autoimunitní choroby, intoxikace, sepse a abdominální úrazy těhotné) a příčiny *placentární* a *pupečnickové* (často placentární insuficience, předčasné odlučování placenty, strangulace pupečnickem³⁰ a utažený pravý uzel na pupečnicku). V některých případech zůstává příčina (i přes intenzivní vyšetřování) nejasná. Za *odvratitelná* jsou považována ta úmrtí, kterým se dalo (dle současného stavu lékařské vědy) předejít a spadají tak často na vrub nedostatečné prenatalní péče (např. těhotná neakceptovala léčebný režim, nechodila do prenatalní poradny).³¹

Diagnostika mrtvého plodu se opírá o subjektivní příznaky ženy a o objektivní nálezy. Nejčastější stížností u těhotných je absence pohybů plodu, dále pak pocit úbytku tělesné hmotnosti, zmenšení velikosti prsů, krvavý nebo vodnatý výtok a křeče v podbřišku. Stagnuje růst výšky děložního fundu a při vyšetření není zachycena srdeční akce plodu. Objektivní nálezy vždy spolehlivě potvrdí ultrazvukové vyšetření, při kterém je prokázána asystolie a dilataci srdce plodu. Je-li mrtvý plod v děloze déle než 7 dnů, lze ultrazvukem zachytit i tzv. Spaldingovo znamení (tj. střechovité překrývání lebních kostí).³² Informaci o odumření plodu podává matce lékař (nejlépe oběma rodičům současně). Sdělení má předcházet verifikace nálezu druhým, nezávislým, ale zkušeným lékařem.³³ Těhotnou s prokázaným mrtvým plodem je třeba odeslat k okamžité hospitalizaci, nejlépe přímo do perinatologického centra. Rizika syndromu mrtvého plodu jsou obrovská. Kdykoliv totiž mohou nastat komplikace, které by pacientku mohly vážně ohrozit na zdraví i na životě. Za zvlášť kritickou se považuje situace, kdy jsou u těhotné shledány příznaky diseminované intravaskulární koagulopatie, s následnou konsumpční koagulopatií a nebezpečím smrtelného krvácení nebo intraovulární infekce s riziky smrtelného septického šoku.³⁴

Plán péče zahrnuje intervence (preventivní, diagnostické a terapeutické), které snižují rizika syndromu mrtvého plodu na minimum. Nezbytná je zde profylaxe nízkomolekulárními hepariny a širokospektrými ATB, stejně jako zajištění transfúze pro případnou okamžitou potřebu. Cílem je včasné a bezpečné porození nebo potracení mrtvého plodu.³⁵ Nejsou-li žádné komplikace, je vždy preferován (pro rodičku šetnější a bezpečnější) porod vaginální cestou. Vybavení plodu císařským řezem je indikováno jen při vzniku urgentní situace, kdy je ohrožen život matky (např. silné krvácení při abrupci placenty).³⁶ Pokud je rozhodnuto o vaginálním porodu a nálezy na děložním

---

³⁰ Strangulace pupečnickem – viz příloha č. 3.

³¹ Kudela, M., et al., *Základy porodnictví a gynekologie pro posluchače lékařské fakulty*, 2008, s. 250.

³² Hájek, Z., et al., *Rizikové a patologické těhotenství*, 2004, s. 373-377.

³³ Ratislavová, K., *Aplikovaná psychologie porodnictví*, 2008, s. 76-78.

³⁴ Kudela, M., et al., *Základy porodnictví a gynekologie pro posluchače lékařské fakulty*, 2008, s. 250.

³⁵ Hájek, Z., et al., *Rizikové a patologické těhotenství*, 2004, s. 373-377.

³⁶ Hájek, Z., et al., *Rizikové a patologické těhotenství*, 2004, s. 374-375.

hrdle je nepříznivý, je zahájena preindukcí porodu intracervikálním zavedením prostaglandinů E2. Vlastní porod je pak indukován dirupcí vaku blan a infuzí s oxytocinem. Se začátkem pravidelné děložní činnosti je vhodná epidurální analgezie, spasmolytika a případně i menší dávky opiátů. Nástřih hráze (episiotomie) žádoucí není, zejména pak, je-li klenba lební plodu zborcena. Plod a placenta jsou rozeny jako celek, tj. bez přerušení pupečníku.³⁷

Vyšetření placenty a pupečníku provádí porodník. Na placentě se mnohdy vyskytují četné infarkty. Po pěti až šesti dnech od úmrtí plodu se na placentě začnou objevovat sekundární změny, jako je edém, stromální fibróza klků a ztlustění bazální membrány trofoblastu. Na pupečníku je patrný edém, úbytek Whartonova rosolu a barevné změny ve smyslu hemoragické imbibice. Prohlídka placenty a pupečníku může naznačit nebo dokonce odhalit příčinu smrti plodu (např. utažený pravý uzel na pupečníku).³⁸

Vyšetření mrtvého dítěte provádí neonatolog. Dítě prohlédne, konstatuje jeho smrt a stanoví stupeň macerace (tj. stupeň postmortální autolýzy kůže a orgánů). Je-li plod porozen za 6 až 8 hodin od nastalé smrti, má na kůži buly /puchýře/ (první stupeň macerace). Za 1 až 7 dnů, se jeho pokožka začne odlučovat v plátech (druhý stupeň macerace). Za 7 a více dnů, se jeho pokožka začne odlučovat ve velkých plochách, bortí se mu lebka, klouby a vazy se rozvolňují (třetí stupeň macerace).³⁹ Během nebo po prohlídce dítěte, neonatolog rodičům potvrdí, že je jejich dítě opravdu mrtvé a není možné učinit nic pro jeho záchranu. I tam, kde prenatální diagnostika prokázala mrtvý plod, si mnozí rodiče tragický konec nepřipouštějí a doufají v zázrak (dítě se po porodu nadechne a bude žít). Po porodu mrtvého dítěte ztrácejí i tuto svou poslední naději a ocitají se v hluboké krizi.⁴⁰

Ošetření mrtvého dítěte provádí porodní asistentka nebo neonatologická sestra. S tělíčkem dítěte musí zacházet velmi šetrně, neboť bývá velmi křehké a při jakékoliv manipulaci hrozí jeho narušení. Dítě je třeba zvážít, změřit, označit identifikačními údaji a zabalit do k tomu určené roušky. Celý proces péče o zemřelé dítě smí sledovat rodička i její doprovod. Nepřejí-li si rodiče své mrtvé dítě vidět, je možné jej ošetřovat v jiné místnosti.⁴¹ Nejdříve po dvou hodinách od narození, je tělo mrtvého dítěte (spolu s placentou) odesláno k provedení pitvy. Druh žádané pitvy (patologicko-anatomická či soudní) je vyznačen v Listu o prohlídce mrtvého.⁴² Informace o výsledku pitvy se předávají oddělení, kde dítě zemřelo.⁴³ Zdravotnické zařízení je dále povinno podat zprávu o porodu mrtvého dítěte matričnímu úřadu (tj. do tří pracovních dnů).⁴⁴

³⁷ Pařízek A., et al., *Porodnická analgezie a anestezie*, 2002, str. 499-500.

³⁸ Hájek, Z., et al., *Rizikové a patologické těhotenství*, 2004, s. 375.

³⁹ Srov. Čech, E, Hájek, Z., et al., *Porodnictví*, 2006, s. 357.

⁴⁰ Ratislavová, K., *Aplikovaná psychologie porodnictví*, 2008, s. 76.

⁴¹ Fendrychová, J., Borek, I. et al, *Intenzivní péče o novorozence*, 207, s. 187-191.

⁴² Náležitosti pitvy jsou řešeny v Zákoně o zdravotních službách 372/2011 Sb. §88 a §89.

⁴³ Fendrychová, J., Borek, I. et al, *Intenzivní péče o novorozence*, 2007, s. 185-186.

⁴⁴ Černá, L., *Zkušenosti porodní asistentky v péči o ženu při porodu mrtvého plodu*, bakalářská práce, vedoucí práce: Filausová, D., Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Zdravotně sociální fakulta. 2013., s. 27-28.

1.4 Patologický novorozenec, neonatální resuscitace

Po porodu probíhají u novorozence ventilační, cirkulační a metabolické změny, které mu umožňují adaptaci na extrauterinní podmínky života. Mezi základní faktory, které ovlivňují průběh poporodní adaptace dítěte, patří: předchozí nitroděložní vývoj plodu, průběh porodu a týden gestace při narození.⁴⁵

U patologických novorozenců⁴⁶ lze očekávat komplikace a předvídat potřebu neonatální resuscitace. Neonatální resuscitace je soubor výkonů, které spějí k okamžitému zajištění nebo obnovení základních životních funkcí dítěte (dýchání, krevního oběhu a vědomí).⁴⁷ Historie resuscitace je stará jako lidstvo samo, v žádné době nenechali člověka jen tak zemřít, vždycky se pokusili udělat alespoň něco (dokonce i s nedonošeným novorozencem).⁴⁸ Život byl a je spojován s dýcháním. Již na začátku Bible stojí psáno: „*I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chrápi dech života. Tak se stal člověk živým tvorem*“ (Gn 2,7).

Smrt novorozence v důsledku respiračního selhání dokázali diagnostikovat již ve starověku. Na Ebersově egyptském papyru je zaznamenána zvýšená úmrtnost nedonošenců a rady, jak určit prognózu právě narozeného dítěte: „*Pokud pláče: níí – bude žít, pokud sténá: báá – pravděpodobně zemře.*“⁴⁹

Zájem o dechovou podporu dětí se v průběhu dějin vyvíjel, původní metoda dýchání z úst do úst však s sebou nesla mnohá úskalí.⁵⁰ Praxe, poznatky a omyly předchozích generací vyústily v současný algoritmus resuscitace novorozenců, který zahrnuje: péči o stabilní tělesnou teplotu (osušení a umístění pod zdroj tepla), uložení do správné polohy, uvolnění dýchacích cest, taktilní stimulaci dýchání, podání kyslíku, zahájení účinné podpory dýchání (a/ ventilaci maskou a vakem nebo neonatálním resuscitátorem, b/ endotracheální ventilaci), nepřímou srdeční masáž a farmakologickou resuscitací. Poměr srdečních kompresí a poskytovaných vdechů je 3:1 (tzn. 90 kompresí a 30 dechů/min).⁵¹

Nezahájení nebo ukončení resuscitace novorozence jsou eticky rovnocenné. Resuscitace není zahajována u dětí s vadami prokazatelně neslučitelnými se životem

⁴⁵ Dokoupilová, et al., *Narodilo se předčasně*, 2009, s. 53.

⁴⁶ Patologický novorozenec = novorozenec s porodní hmotností pod 1500g a dále všichni novorozenci, ohrožení na zdraví a na životě (častou příčinou patologie jsou: asfyxie, kongenitální vada a infekce).

⁴⁷ Pařízek, A., et al., *Kritické stavy v porodnictví*, 2012, s. 13.

⁴⁸ Fendrychová, J., *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011.

⁴⁹ Papyrus z roku asi 1550-1500 př. n. l. (za vlády faraona Amenhotepa I.), obsahuje 110 stran textu magických formulací, složení léků a jejich použití, rad, jak poznat těhotenství i jak se bránit početí. Vychází z mnohem starších textů – pravděpodobně kolem roku 3000 př. n. l. Fendrychová, J., *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011, s. 25-52.

⁵⁰ Stačí připomenout léta 1875-1876, kdy bylo na jihu Německa infikováno 10 novorozenců tuberkulózou (tj. 7 let před tím, než Robert Koch izoloval původce tohoto onemocnění). Novorozence ošetřovala tatáž porodní bába, která měla ve zvyku odsávat hleny vlastními ústy a děti prodechovala z úst do úst i při lehkých stupních asfyxie (v roce 1875 u ní byly diagnostikovány kaverny na plicích a hnilobné, zapáchající sputum – o rok později tomuto onemocnění podlehla). Nakažené děti zemřely na tuberkulózní meningitidu. Fendrychová, J., *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011, s. 25-52.

⁵¹ Lebl, J., et al., *Klinická pediatrie*, 2012 s. 12-13.

(např. u anencefalie, kdy dítěti chybí mozková část hlavičky). Resuscitace je ukončována i tehdy, uplynulo-li od porodu dítěte 10 minut a po celou tuto dobu (i přes adekvátní resuscitaci) nebyla u novorozence detekována srdeční činnost. Rozhodnutí náleží lékaři, s přihlédnutím na gestační věk, okolnosti porodu a případnou reverzibilitu stavu novorozence.⁵²

1.5 Novorozenec v terminálním stádiu

Novorozenec v terminálním stádiu je novorozenec nacházející se v konečném stádiu svého života. V blízké budoucnosti je očekávána jeho smrt. Příčiny novorozenecké úmrtnosti jsou pestré, mezi ty nejčastější patří nedonošenost a komplikace z nezralosti, vrozené vývojové vady, metabolické vady, chromozomální aberace, perinatální asfyxie a adnatní infekce.⁵³ Novorozenci v těžkém stavu jsou umísťováni na NEO-JIRP. Péče na NEO-JIRP se odvíjí od aktuálního zdravotního stavu dítěte. Intenzivní péče je indikována vždy, existuje-li reálná šance na přežití dítěte a riziko nepřijatelně vysoké morbiditativy je nízké. Je-li stav dítěte kritický, provádějí se nejprve výkony, které slouží ke stabilizaci jeho vitálních funkcí a ostatní péče (která není životně nezbytná) se odkládá. Nedojde-li k obnově vitálních funkcí novorozence ani po 15 minutách od začátku resuscitačního úsilí, je tato resuscitace ukončena jako neúspěšná.⁵⁴

Paliativní péče je volena všude tam, kde je smrt novorozence neodvratitelná a intenzivní péče je marná. Paliativní péče (tj. péče soucitná, bazální, komfortní) prakticky znamená doprovázení dítěte v terminálním stádiu a v době jeho umírání. Novorozenec v paliativní péči nesmí trpět dyskomfortem, bolestí, žízní či hladem a má právo na rodiče a na respektování své lidské důstojnosti.⁵⁵ Při přechodu z intenzivní na paliativní péči, jsou vždy zvažovány čtyři základní etické principy: posvátnost života, kvalita života, břímě nemoci a zásada neškodit.⁵⁶ Novorozenec nesmí být při umírání sám (nezbytná je přítomnost ošetřující sestry a lékaře). Je-li to možné, je třeba zajistit kontakt umírajícího dítěte s rodiči.⁵⁷

Smrt novorozence konstatuje lékař. Lékař dítě prohlédne, informuje rodiče a vypíše potřebnou dokumentaci. Ošetřující sestra tělíčko dítěte šetrně omyje a odstraní z něj všechny elektrody, cévky a katétry. Následně provede jeho identifikaci a zabalení do k tomu určené roušky.⁵⁸ Na oddělení patologie smí být zemřelé dítě převezeno nejdříve za dvě hodiny od úmrtí. Přejí-li si rodiče pohřeb dítěte, je nutné o tom informovat pracovníky patologie (rodiče si pohřeb zařizují u zvolené pohřební služby).⁵⁹

---

⁵² Fendrychová, J., *Základní ošetřovatelské postupy v péči o novorozence*, 2011, s. 25-52.

⁵³ Dort, J. et al., *Ošetřovatelské postupy v neonatologii*, 2011, s. 17.

⁵⁴ Dort, J. et al., *Ošetřovatelské postupy v neonatologii*, 2011, s. 132.

⁵⁵ Fendrychová, J., Borek, I. et al. *Intenzivní péče o novorozence*, 2007, s. 162-164, 180-181.

⁵⁶ Dort, J., *Ošetřovatelské postupy v neonatologii*, 2011, s. 43-44.

⁵⁷ Fendrychová, J., Borek, I. et al. *Intenzivní péče o novorozence*, 2012, s. 180-186.

⁵⁸ Borek, I. et al, *Vybrané kapitoly z neonatologie a ošetřovatelské péče*, s. 306.

⁵⁹ Dort, J., et al., *Ošetřovatelské postupy v neonatologii*, 2011, s. 45-46.

2 PROŽITEK PERINATÁLNÍ ZTRÁTY DÍTĚTE, RITUÁL POHŘBU

Prvním průvodcem na cestě životem je vždy matka. Člověk, kterého ještě nikdo neviděl, žije v těle své matky. Žije, to znamená, že se vyznačuje příznaky, které jsou dle biologů pro život charakteristické. Velká část jeho budoucích vlastností (temperament, velikost a tvar těla...) je už naprogramovaná a čeká na svou realizaci v budoucím životě, kdy se projeví. První zvuk, který dítě slyší, je dvojitý tón úderů matčina srdce, vyrůstá tak v rytmu: „*bum – krátká pauza, bum – dlouhá pauza.*“ Nastávající matka brzy zpozoruje, že se uvnitř jejího těla něco děje, všimne si změn, které těhotenství vyvolává a viditelně se dostává do „*jiného stavu.*“ Vztah rodičů k dítěti se vytváří již perinatálně. Partneri, kteří vnímají své rodičovství pozitivně, se na budoucího potomka těší, počítají s ním a zahrnují ho do svého bezprostředního života. Nikdy o něm nehovoří jako o embryu nebo plodu, ale hovoří o něm jako o dítěti, nazývají ho jménem.⁶⁰

Předmětem této kapitoly je prožitek perinatální ztráty dítěte. Rodiče doufají v narození krásného a zdravého dítěte. Na variantu, že tomu tak nebude, nejsou a ani nemohou být připraveni (dostávají se obranné reakce). Smrt novorozence je nepřirozená, jakoby odporuje pravidlům přírody a zdá se být nespravedlivě krutá. Zastihne okolí zcela nepřipravené, nečekaně až úplně neschopné akceptovat tvrdou realitu.⁶¹ Pomoci zde může rituál pohřbu, o němž pojednáváme v závěru této kapitoly.

2.1 Atributy smrti, perinatální ztráta dítěte

Smrt je stav organismu po ukončení života. Oborem, který se zabývá problematikou smrti je thanatologie. Mezi základní atributy smrti patří: *univerzalita*: všechno živé jednou zemře, *osobní smrtelnost*: i já zemřu, *nefunkčnost*: selhání životních funkcí, *ireverzibilita*: definitivní konec.⁶² Smrt dítěte v perinatálním období není o nic méně smrtí, než je jiná smrt. Nemá menší význam a důležitost, ani nepůsobí méně bolesti než smrt staršího člověka. Je nepochybně jiná, ale její dopad je stejně citelný.⁶³ Ztráta dítěte znamená ztrátu osoby, včetně osoby, jíž se dítě mělo stát. Je řazena mezi ztráty vztahové, definitivní, konečné. Je klasifikována jako jedna z nejtěžších ztrát vůbec. Rodiče truchlí po *ztraceném dítěti*: touží si ho přivinout k sobě, mazlit se s ním, pečovat o něj a milovat ho, *ztracené budoucnosti*: budoucnosti dítěte, vlastní budoucnosti a budoucnosti, kterou by všichni společně sdíleli jako rodina, *ztraceném štěstí*.⁶⁴

Neexistuje žádná škála utrpení, podle níž by bylo možné určit, kteří rodiče trpí více či méně nebo odlišně v závislosti na okamžiku smrti dítěte. A není tedy možné byt' jen naznačovat, že je méně traumatické ztratit dítě např. ve II. trimestru těhotenství, oproti

⁶⁰ Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích.*, 1996, s. 16.

⁶¹ Démuthová, S., *Keď umiera dieťa, Praktická tanatológia I.*, 2010, s. 8.

⁶² Kubičková, N., *Zármutek a pomoc pozůstalým*, 2001.

⁶³ Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře.* 2013, s. 17.

⁶⁴ Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře.* 2013, s. 59-60, 106.

ztrátě ve III. trimestru, protože je těhotenství o několik týdnů kratší. To by bylo příkladem velkého nepochopení, jak člověk může ztrátu dítěte vnímat.⁶⁵

2.2 Antenatální smrt dítěte

Informaci o antenatálním odumření plodu podává matce lékař (nejlépe oběma rodičům současně). Pohled na monitor ultrazvuku, kde je vidět zastavené srdce plodu, je pro rodiče začátkem náročného období a mnohdy i zkouškou partnerského vztahu.⁶⁶

Rodičku, která přichází na porodní sál s mrtvým plodem, je žádoucí umístit na samostatný porodní pokoj.⁶⁷ Období od stanovení diagnózy do vlastního porodu je pro ni značně bolestivé a psychicky velmi náročné. Proto by měla být co nejméně rušena běžným provozem porodního sálu, zejména pak pláčem právě narozených dětí. Velkou výhodou je, může-li o ni pečovat jen jeden zdravotnický tým. Velmi vítaná je zde přítomnost manžela nebo nejbližších příbuzných a přátel.⁶⁸ Rodí-li se mrtvé dítě, rodička potřebuje nejen medikaci, aby její bolest a prožívání porodu byly tlumeny, ale potřebuje i speciální péči a pozornost. Potřebuje kolem sebe lidi, kteří jí poskytnou podporu a ochranu - kteří unesou její smutek. Potřebuje vědět, že ti, kdo se o ni starají – vědí. Obcházení, krčení ramen a mlčení, to jsou projevy, které ženy s touto zkušeností vnímají jako ty nejhorší a nejvíce zraňující. Péči a podporu vyžaduje samozřejmě i otec a ostatní členové rodiny.⁶⁹

Rodiče, kteří o smrti dítěte před porodem nevěděli, zažijí obrovský šok, když namísto očekávaného prvního výkřiku dítěte, uslyší zprávu o jeho smrti.⁷⁰

2.2.1 Reakce žen na antenatální ztrátu dítěte

Tak jako každý člověk reaguje svým specifickým způsobem na smrt někoho blízkého, tak stejně existují i individuální rozdíly v reakcích žen na antenatální smrt dítěte. Přesto řada z nich zakouší v dané situaci podobné pocity a podobně se i chovají.⁷¹ Reakce žen na antenatální ztrátu dítěte – stádia upravená dle Kübler-Rossově:

1. *Šok*: těhotná si jakoby neuvědomuje, co se stalo, „*odštěpené emoce*.“
2. *Popření*: těhotná nedokáže přijmout realitu, odmítá vzít smrt dítěte na vědomí, doufá v zázrak: „*Vše nakonec dobře dopadne, dítě se po porodu nadechne*“

⁶⁵ Démuthová, S., *Keď umiera dieťa, Praktická tanatológia I.*, 2010.

⁶⁶ Ratislavová, K., *Aplikovaná psychologie porodnictví*, 2008, s. 76-78.

⁶⁷ Pohled na porodní pokoj – příloha č. 3.

⁶⁸ Srov. Ratislavová, K., *Aplikovaná psychologie porodnictví*, 2008, s. 76.

⁶⁹ Srov. Vodáčková, D., et al., *Krizová intervence*. 2002, s. 234.

⁷⁰ Případy, kdy je smrt dítěte diagnostikovaná až po porodu, jsou ojedinělé. Tato situace může nastat v případě, kdy se rodička dostaví na porodní sál s již pokročilým vaginálním nálezem a dítě je záhy porozeno. Srov. Démuthová, S., *Keď umiera dieťa, Praktická tanatológia I.*, 2010, s. 246.

⁷¹ Démuthová, S., *Keď umiera dieťa, Praktická tanatológia I.*, 2010, s. 79-80.

a bude žít.⁷² Jedná se o obranný duševní mechanismus, který je určený k ochraně psychiky před traumatem ze ztráty.

3. *Propukání chaotických emocí*: vztek, strach, hněv, otupění, apatie. Časté jsou i pocity osobní viny: „měla jsem přijít dřív“ nebo naopak svalování viny na personál, Boha, zemřelé dítě nebo ostatní členy rodiny.
4. *Smlouvání s osudem/Bohem*: hledání zázračné pomoci.
5. *Deprese a zoufalství*: někdy obrovský strach z dalšího možného selhání: „Nikdy už nebudu schopná donosit a porodit živé dítě.“
6. *Smíření*: vyrovnání se se ztrátou dítěte, schopnost vrátit se „zpět do života.“⁷³

Ani výše jmenovaná stádia však neplatí zcela obecně. Žena jimi může projít, stejně tak ale nemusí. Z jednoho stádia se může vrátit zpátky do některého předešlého a některými stádii ani projít nemusí.⁷⁴ Rodička, která přišla s odumřelým plodem z domova, je obvykle pro spolupráci se zdravotníky přístupnější než matka, která ztratila své dítě až v průběhu hospitalizace: tato matka je mnohdy plná hněvu a nedůvěry vůči zdravotníkům, viní je z pochybení a odmítá od nich jakoukoliv další spolupráci. Snaží se co nejdříve z porodnice odejít. V této situaci je velmi vhodný prostředník (psycholog, duchovní).⁷⁵

2.3 Péče o rodiče na neonatologické jednotce intenzivní a resuscitační péče

Prostředí NEO-JIRP je pro rodiče velmi stresující. Je u nich spatřována řada negativních emocí, včetně úzkosti, beznaděje, obranných reakcí, hektického úsilí a pocitu osamělosti. Svě dítě vidí obklopené množstvím hadiček a přístrojů. Neví, zda se ho smí dotknout a když, tak s jakou odezvou se od ošetřujícího personálu setkají. Rodiče očekávají, že sestry poznají jak jim je a jak se cítí a pomůžou jim se v tomto cizím prostředí adaptovat.⁷⁶ Rodiče by měli mít možnost být dítěti co nejvíce nablízku, dotýkat se ho a pečovat o něj. Toto je pro sestry velmi náročný úkol, vyžaduje se od nich vstřícnost, pochopení a obrovská trpělivost.⁷⁷

Vědomí rodičů, že své dítě znali, že poznalo jejich náruč, mohlo cítit jejich objetí, vůni, tlukot srdce – pozitivně přispívá k následnému vyrovnávání se s jeho ztrátou.⁷⁸

---

⁷² Po porodu mrtvého dítěte ztrácejí i tuto svou poslední naději a ocitají se v hluboké krizi.

⁷³ Ratislavová, K., *Aplikovaná psychologie porodnictví*, 2008, s. 76-78, Kubičková, N., *Zármutek a pomoc pozůstalým*, 2001, s. 78-83.

⁷⁴ Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích.*, 1996, s. 135-136.

⁷⁵ Srov. Ratislavová, K., *Aplikovaná psychologie porodnictví*, 2008, s. 76-78.

⁷⁶ Fendrychová, J., Borek, I. et al., *Intenzivní péče o novorozence*, 2007, s. 161-162.

⁷⁷ S mnohými dětmi jsou hospitalizovány i jejich rodiče (zpravidla matky), což je pro děti významná opora, jelikož u sebe mají nejbližšího člověka. Ovšem i mezi matkami jsou rozdíly, mnohdy značné a mnohdy nepochopitelné. Některé se soustředí jen na svoje dítě a ostatní nemocné děti jim z různých důvodů vadí. Jsou ale i matky, které nedělají rozdíly: moje dítě – cizí dítě. Najdou se i takové, které mají-li více mateřského mléka, ochotně jej darují ostatním dětem. Patří k lidem, které by se rozdaly a naplňují tak v praxi, co má mnoho jiných lidí jen v ústech: lásku k bližnímu.

⁷⁸ Fendrychová, J., Borek, I. et al., *Intenzivní péče o novorozence*, 2007.

2.3.1 Základní principy pro sdělování nepříznivé diagnózy dítěte rodičům

Měnicí se stav dítěte vyžaduje opakované rozhovory lékařů s rodiči, souhlas rodičů s novými intervencemi a mnohdy velmi bolestivá rozhodnutí. Obrovský strach zažívají rodiče v případě nutnosti resuscitace dítěte. Nastane-li totiž tato situace, jsou obvykle vykázáni ven z oddělení a zdravotnický personál, který je plně zaměstnán péčí o jejich dítě na ně nemá čas. Útržkovité informace, které ve spěchu (od lékařů) dostávají, jejich stres ještě umocňuje.⁷⁹ Rodiče těžce nemocného dítěte je třeba na variantu jeho možné smrti „připravit.“ Lékaři musí sdělovat informace pravdivě, srozumitelně, s maximální šetrností a taktem.⁸⁰

Principy optimální komunikace lékařů s rodiči upravené podle Roberta Buckmana:

1. *Zajištění vhodného prostředí:* pro klidný a nikým nerušený rozhovor (lékař, pakliže jej rodiče neznají, by se jim měl představit, posadit se k nim a objasnit jim svou úlohu v péči o dítě).
2. *Navázání kontaktu:* vhodné jsou otázky dotazující se na to, jak se rodiče cítí.
3. *Zorientování se:* cílem je zjistit, jak rodiče vnímají zdravotní stav svého dítěte, nakolik očekávají špatnou prognózu onemocnění a zda si připouštějí možnost smrtelného konce.
4. *Podání informací.*
5. *Poskytnutí prostoru a času na zpracování informací.*
6. *Další podpora:* rodiče potřebují vědět, jaký bude další postup péče o dítě.⁸¹

Rodiče na extrémně špatnou prognózu dítěte reagují různým způsobem. Mnohé sužuje pocit z vlastního selhání, jiní hledají příčinu v okolí, ve zdravotnících, ve špatné péči. Myšlenka na odchod z porodnice bez dítěte je děsivá. Někteří rodiče si nezvratnost těžkého stavu dítěte nepřipouštějí (mnohdy ani neuvědomují) a stále doufají ve zlepšení. Smrt dítěte je zastihne zcela nepřipravené. Nejvíce zaskočení bývají rodiče při náhlém úmrtí, do té doby „jinak zcela zdravého novorozence.“⁸²

2.4 Okamžik smrti dítěte, podpora rodičů v porodnici

Smrt má všechny aspekty krize.⁸³ V čase bezprostředně po smrti dítěte rodiče podléhají nejrůznějším emocím, v nichž se mísí hněv, rozhořčení, obavy, pocity hořkosti, viny i naprostého zoufalství. Zároveň se dostavuje nezměrný smutek, s nímž se rodiče těžko vyrovnávají, protože spolu s ním se objevuje i jistota, že se současným stavem není možné vůbec nic dělat. Nic jim už jejich dítě nevrátí. Snaha přijmout tvrdou

⁷⁹ Fendrychová, J., Borek, I. et al., *Intenzivní péče o novorozence*, 2007, s. 161-162.

⁸⁰ Fendrychová, J., Borek, I. et al., *Intenzivní péče o novorozence*, 2007, s. 162-164, 180-181.

⁸¹ Démuthová, S., *Keď umiera dieťa, Praktická tanatológia I.*, 2010, s. 77-79.

⁸² Fendrychová, J., Borek, I. et al., *Intenzivní péče o novorozence*, 2007, s. 162-164, 180-181.

⁸³ Krize je subjektivně ohrožující situace, s velkým dynamickým nábojem, potenciálem změny. Bez ní by nebylo možné dosáhnout životního posunu – zraní. In. Vodáčková, D., et al., *Krizová intervence*, 2002, s. 27-28.

a v podstatě nepřijatelnou realitu je dlouhodobým a vysilujícím procesem. Mnoho rodičů popisuje bezútěšnou prázdnotu a zoufalství. Trpí pocitem vyloučení, vyřazení, potrestání a velkého osamocení. Touha po dítěti může být natolik zničující, že se pocity oloupení a ochuzení mohou podobat následkům zdrcujícího fyzického úderu. Někteří rodiče pocítují zlost a nenávisť k vlastní osobě, k lékařům, sestřám, k osudu, k Bohu.⁸⁴

Na okamžik smrti vlastního dítěte má většina rodičů neobyčejně živé vzpomínky. Ještě po letech a mnohdy po celý život, si jasně vybavují podrobnosti jednotlivých událostí, kdo co udělal a řekl a jak oni sami se v daném okamžiku cítili. Jejich vzpomínky jsou tak bezesporu ovlivněny tím, jaký dojem na ně učinilo zdravotnické zařízení a nemocniční personál. Pokud si pamatují, že o ně bylo dobře postaráno, mají kromě bolestivých pocitů a vzpomínek i některé hezké vzpomínky, vzpomínky na lidskou laskavost, zájem a porozumění. Rodiče, kteří naopak nabyli dojmu, že tomu tak nebylo, si do paměti ukládají navíc zbytečnou vrstvu skličujících vzpomínek a k trvalému smutku ještě dlouhodobou hořkost.⁸⁵

2.4.1 Eliška zemřela osmnáct hodin po narození

*Z výpovědi matky učiněné pět měsíců po smrti Elišky...*⁸⁶ Na den, kdy se Eliška narodila, nikdy nezapomenu. Byla jsem šťastím celá bez sebe, věřila jsem, že teď už nikdy nebudu sama. Mám dceru a to tu nejkrásnější na světě. Když jsem ji poprvé držela v náručí, myslela jsem si, že už mám všechno, co jen můžu od života chtít. Na pokoji šestinedělí jsme byly celkem tři maminky a tři miminka. V době návštěv tu však byli jen dva tatínkové. Otec Elišky nepřišel, protože dítě nechtěl a poté, co jsem odmítla jít na potrat, už neměl zájem ani o mě. Měla jsem tu ale svoje rodiče a byla jsem šťastná, že mají ze své vnučky radost. Eliška ležela vedle mě v postýlce a po většinu času spokojeně spinkala. Učila jsem se o ní pečovat a přes počáteční nejistotu si myslím, že jsem vše docela dobře zvládala. Ještě při večerní vizitě se zdálo, že je všechno v naprostém pořádku.

Krátce po půlnoci jsem šla Elišku nakojit, ale ona neměla vůbec zájem. Snažila jsem se jí probudit, ale ona pořád usínala. Poprosila jsem o pomoc sestru, ale ani s její pomocí to nešlo. Sestra mě uklidňovala, že to vůbec nevadí, Eliška je prostě jen unavená po porodu a až se pořádně vyspí, zase bude pít. Nechala jsem ji tedy spát a sama jsem taky usnula.

Ráno, po druhé hodině nastal dramatický zlom v mém životě. Sestra našla moji holčičku v postýlce celou promodralou a špatně dýchající. Měla jsem o ní obrovský strach. Eliška byla okamžitě přesunuta o čtyři patra výš na NEO-JIRP a já vůbec nevěděla, co mám dělat. Doufala jsem, že je to všechno jen ošklivý sen a až se vzbudím,

⁸⁴Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře*. 2013.

⁸⁵Srov. Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře*. 2013, s. 61-62.

⁸⁶Jméno „Eliška“ se neshoduje se skutečným křestním jménem dítěte. Srov. s kasuistikou č. 5., uvedená v příloze č. 4.

všechno bude zase v pořádku. Nebylo. Chtěla jsem jít za Eliškou, ale řekli mi, ať počkám. Po nekonečně dlouhé chvíli za mnou přišel lékař, aby mi sdělil, že stav holčičky je vážný (asi srdeční vada) přesto stabilizovaný a jestli chci, můžu jít hned za ní. Eliška ležela ve vyhřívané postýlce, na sobě měla jen červené ponožky a jednorázovou plenku. Dotkla jsem se její ručičky a ona mi stiskla podaný prst a malinko se pohnula. Pohladila jsem ji po vláskách a přála si vzít ji do náruče, ale to nešlo, protože byla protkaná všelijakými hadičkami a napojena na dýchací přístroj.

Protože Elišku čekaly další testy a vyšetření, musela jsem po chvílce odejít. V doprovodu sestry jsem dorazila na svůj pokoj, ale nevydržela jsem to tu, pohled na prázdnou Eliščinu postýlku byl nesnesitelný. Odešla jsem tedy na chodbu, sedla si na schody a tupě zírala na výtahy. Pak jsem sebrala odvalu a se staženým žaludkem jsem šla znovu za Eliškou. Nepustily mě k ní, z výrazu sestry, která mi řekla, že to nejde, jsem pochopila, že Eliška právě bojuje o život. Jak jsem se později dozvěděla, Elišce se zastavilo srdíčko, ale zvládla to a já mohla jít konečně za ní. Dotkla jsem se jí, ale už se ani nepohnula, byla celá bledá a dýchal za ni ventilátor. Pak přišla další srdeční zástava. S povzdálí jsem sledovala úsilí lékařů a sester o její záchranu. Po tvářích mi tekly slzy, tolik jsem si přála, aby žila. Zvládla to. Kardiolog mi řekl, že srdíčko Elišky nepracuje správně a její v podstatě jedinou šancí na přežití je, její co možná nejrychlejší operace. S převozem Elišky do kardiocentra jsem souhlasila, ale její převoz tam nebyl prozatím možný, protože byla příliš slabá a cestu by nejspíš nepřežila. Lékaři se pokoušeli o její stabilizaci a já znovu čekala na chodbě. Bála jsem se, že mi Eliška umře, ale uklidňoval mě pohled ven z okna, kde před vchodem do budovy stála žlutá sanitka, a já jsem od sestřiček věděla, že je to sanitka, která tu čeká na Elišku. Až jí bude lépe, bude v ní převezena do Prahy a po operaci srdíčka, se mi určitě uzdraví. Kdyby lékaři nevěřili, že to moje holčička zvládne, přece by tu ta sanitka nečekala.

Pak přišel lékař a sdělil mi, že to nevypadá vůbec dobře, Eliška měla další dvě srdeční zástavy a její stav se prudce zhoršil. Moje dítě umíralo. Chtěla jsem jít za ní, ale bylo u ní spousta lékařů a sester a já musela zůstat na chodbě. Modlila jsem se, aby to přežila, ale moje modlitby nebyly vyslyšeny. Eliška mi umřela. Šla jsem se s ní rozloučit. Byla tak krásná, jako by jen spala, jen z výrazu její tvářičky bylo vidět, že z ní život už odešel. Pozorovala jsem sestru, jak ji odpojuje od hadiček, jak ji umývá a jak ji obléká do košilky, dupaček a zavinovačky. Tolik jsem jí záviděla, tak moc bych si přála umýt si ji sama i obléknout, ale neřekla jsem to. Bylo mi moc smutno. Proč jenom musela Eliška umřít? A proč, když umírala, jsem stála na chodbě? Najednou jsem dostala obrovský vztek na lékaře i na sestry. Prosila jsem je přeci, abych u ní mohla být, ale oni mi řekli, ať počkám.

Konečně jsem si mohla Elišku pochovat, tiskla jsem ji k sobě a nezadržitelně jsem brečela. Moje dokonalá holčička mi umřela, tolik to bolelo. Pak přišla psychologka a nabídla mi, vzít si Elišku k ní na pokoj a v klidu se s ní rozloučit. Ráda jsem souhlasila. Na pokoji u psychologky nás nikdo nerušil, ona sama mě tu nechala s holčičkou o samotě a jen se občas přišla podívat, jestli něco nepotřebuji. Pak za mnou

přišli moji rodiče. Byla jsem jim tolik vděčná, že za mnou přišli. S Eliškou jsem se loučila něco přes dvě hodiny. Pak mi ji odnesli a já se propadla do pocitu naprosté prázdnoty. Vyšla jsem ven na chodbu a pohlédla ven z okna, sanitka tu už nebyla a mě znovu došlo, co se stalo. Z oddělení šestinedělí jsem byla přestěhovaná na oddělení konzervativní gynekologie, kde jsem strávila nekonečně dlouhé dva dny, než jsem byla konečně propuštěná domů. Tolik moc jsem chtěla s někým mluvit o Elišce, ale nenašel se tu nikdo, s kým bych mohla.

Eliška měla pohřeb šest dní poté, co se narodila. Na její poslední cestu jsem jí dala kytičku z bílých růží a malou hadrovou panenku, kterou měla přichystanou ve své postýlce, až přijde z porodnice domů. Na svoji krásnou holčičku nikdy nezapomenu, navždy už bude mým malým andílkem!

2.4.2 Proces truchlení

Smrt dítěte je třeba ztruchlit stejně jako každou jinou smrt. Truchlení je specifický psychologický proces, v němž se rodiče oddělují od ztraceného dítěte a znovunalézají smysl vlastní existence.⁸⁷ Kastová popisuje 4 fáze truchlení:

1. *Popření (to nemůže být pravda)*: ztráta schopnosti vnímat a prožívat, zamrznutí.
2. *Emoční chaos*: bolest, strach, úzkost, vztek, hněv, radost, neklid, pocity osobní viny, hledání viníka...
3. *Hledání, nalézání a odpoutávání*: neschopnost myslet na nic jiného než na zemřelé dítě, fantazie a sny o dítěti, hledání upomínek, fotografií.
4. *Vytváření nového vztahu k sobě samému a ke světu*: rodič ztrátu akceptuje, dokáže se vzdát bolesti.⁸⁸

Rodiče, kteří ztratili své dítě se vždycky velmi obtížně vyrovnávají s narozením jiných dětí, a to bez ohledu na to, zda se jedná o děti příbuzných nebo přátel. Tato událost totiž pokaždé oživí zármutek, dokonce i mnoho let po smrti jejich dítěte. Z obdobného důvodu často pociťují smutek, když se setkají s dítětem, jež je zhruba ve stejném věku, kterého by se dožilo i jejich dítě kdyby zůstalo naživu. Tíživým okamžikem pro rodiče (nedonošeného dítěte, které zemřelo), může být datum předpokládaného porodu (tento den je jasnou připomínkou toho: „*jak to mělo být*“).⁸⁹

2.4.3 Intervence, které rodičům v porodnici pomáhají rozloučit se s dítětem

Po smrti dítěte je důležité věnovat pozornost rodičům. Zcela žádoucí je, aby jim lékař i ošetřující personál vyjádřil lítost nad ztrátou dítěte. Rodiče potřebují cítit úctu druhých a to nejen k sobě samým, ale i k dítěti. S mrtvým dítětem je třeba vždy zacházet tak něžně, jako by bylo živé, oslovovat ho jménem a v maximální možné míře dávat

⁸⁷ Srov. Kubíčková, N., *Zármutek a pomoc pozůstalým*, 2001, s. 24.

⁸⁸ Srov. Vodáčková, D., et al., *Krizová intervence*. 2002, s. 312.

⁸⁹ Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře*. 2013, s. 98-111.

rodičům najevo, že i toto dítě je cenné a důležité. Rodiče se často touží vypovídat, svěřit se a potřebují naši přítomnost, pohlázení a naslouchání. V tom může pomoci odborný konziliář (psycholog, duchovní). Rodiče je třeba vždy zrazovat od jejich mnohdy silné touhy užít silná sedativa (jejich vzpomínky na celou událost by pak byly zastřené, což by jim následně znesnadnilo vyrovnávání se se ztrátou).⁹⁰

Rodiče potřebují soukromí (vhodný je tichý, příjemný pokoj) a informace. Lékař by jim měl sdělit, za jakých okolností dítě zemřelo a je-li mu známá, tak i příčinu jeho smrti. Dále by jim měl říci, kam bude tělíčko dítěte uloženo, informace o náležitostech pitvy a o pohřbu a dát jim kontakt na pohřební ústav, odborníky v krizové intervenci a podpůrné skupiny (např. prázdná kolébka). Od ošetřující sestry by měli slyšet, že si smí své dítě sami vykoupat a obléci a jakou upomínku na dítě si můžou pořídit (fotografii, kadeř vlásků, otisk nožičky, ručičky, identifikační náramek, cedulku z postýlky). Upomínky na dítě jsou pro truchlící rodiče velmi důležité, pomáhají jim koncentrovat zármutek na konkrétní předmět.⁹¹

Rodiče je důležité podporovat v kontaktu s mrtvým dítětem. Rodiče, zejména matky, které tuto šanci nedostaly nebo nevyužily, mnohdy zažívají prudký šok. Jednu chvíli vnímali neoddělitelnou a intenzivní přítomnost dítěte ve svém těle (bylo doslova jejich součástí) a ve druhé chvíli cítí bolest, prázdnotu a zoufalství z toho, že o dítě přišly a nemají na něj žádnou památku, kterou by si mohli uložit do paměti.⁹² Někteří rodiče mají strach z pohledu na své mrtvé dítě. Realita je pak pro ně obvykle méně děsivá než představy, které si ve své fantazii vytvářejí. Uvolnění obličejových svalů, ke kterému po smrti dochází, má obvykle za následek výraz spokojenosti a pokoje. V důsledku toho se při pohledu na mrtvé dítě rozhostí u většiny rodičů pocit uklidnění a pokoje. Rodiče by měli mít možnost využít čas, který stráví s dítětem, tak jak si sami budou přát. Vzpomínky na okamžiky loučení bývají často ty nejdrahocennější, jaké rodiče kdy měli. Někteří si s ním povídají, jiní mu zpívají, chovají ho nebo se na něj jen mlčky dívají.⁹³

Na rodiče v ničem nespěchat a nenaléhat. Učiní-li rodiče své rozhodnutí ve spěchu, často pak později litují.

2.5 Rituál pohřbu

Příležitost vyjádřit žal nad ztrátou dítěte může rodičům poskytnout pohřební obřad. Pro rodiče to může být šance, jak dítěti přiznat význam a získat vzpomínky, o něž se v budoucnosti budou moci opřít. Smuteční obřad jim může pomoci přijmout realitu ztráty. Pohřeb sice představuje tíživou událost, ale zároveň je podstatným krokem

---

⁹⁰ Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře*. 2013. Kartička na otisk ručky a chodidla dítěte – viz příloha č. 2.

⁹¹ Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře*. 2013, s. 79-81.

⁹² Démuthová, S., *Keď umiera dieťa, Praktická tanatológia I.*, 2010, s. 246.

⁹³ Parkers, C. M., Relfová M., Couldricková, A., *Poradenství pro smrtelně nemocné a pozůstalé.*, 2007, s. 121 a 122.

vpřed. Ti rodiče, kteří ponechali starost o tělíčko mrtvého dítěte porodnici, vůbec netuší, co se s tělíčkem jejich dítěte stalo, a mnozí přiznávají, že mají pocit, že „nedokončili úkol.“ Pociťují, že si měli život a smrt dítěte nějakým způsobem uchovat a dát své zkušenosti patřičné zakončení. Jelikož tak neučinili, zjišťují, že nejsou schopni truchlit tak, jak by chtěli, a že ani nejsou schopni nalézt konečné usmíření. Rodiče, kteří zařídili dítěti hrob, vědí, že tam v případě potřeby mohou kdykoliv zajít a zavzpomínat.⁹⁴ V dnešní společnosti, kdy se city mnohdy nesmí projevovat, je hřbitov jedním z mála veřejných míst, kde se člověk nemusí se svým smutkem přetvařovat a může jej svobodně projevit, dokonce se to tu od něj očekává.⁹⁵

2.5.1 Pohřeb, legislativní náležitosti

Dítě, které zemřelo po porodu: rodiče mají 96 hodinovou lhůtu (počítáno od porodu) pro sjednání pohřbu dítěte. Při jeho uskutečnění mají nárok na pohřebné ve výši 5000 Kč. Způsob pohřbení dítěte se řídí Zákonem o pohřebnictví 256/2001 Sb. *Dítě mrtvě narozené:* rovněž 96 hodinová lhůta, rovněž nárok na pohřebné ve výši 5000 Kč. Chybějící uzákoněná definice mrtvě narozeného dítěte, však otevírá prostor pro svévolné zacházení s tělíčky těchto dětí. V případě, že si rodiče pohřeb nepřejí, nemocnice naloží s mrtvě narozeným dítětem dle svého provozního řádu. Důstojně, zpopelněním v krematoriu (popel pak bývá rozptýlen nebo uložen ve společném hrobu) nebo nehumánně, spálením v nemocniční spalovně. *Dítě potracené:* řeší Zákon o zdravotních službách 372/2011 Sb. §91. Vydání plodu po potratu k pohřbení se ukazuje jako závažný problém.⁹⁶ Na základě tohoto zákona totiž nelze potracené plody nezpopelnit, tj. uložit do rakve a v rakvi do hrobu. Rodiče nemají právo plod pohřbit, ani nemají nárok na pohřebné ve výši 5000 Kč. Pouze mají právo požadovat, aby byl plod po potratu spálen odděleně od jiného zdravotnického odpadu v samostatném kontejneru.⁹⁷

2.5.2 Pohřeb dítěte v pojetí katolické církve

Před II. vatikánským koncilem pohřební obřad pro děti neexistoval. Nepokřtěné děti byly pohřbívány do neposvěcené půdy. Pokřtěné děti byly pohřbívány do posvěcené půdy a slavila se za ně mše k počtě andělů (srov. MTK čl. 100). Speciální rituál pro pohřeb pokřtěných dětí (které zemřely dřív, než dosáhly užívání rozumu) existoval

⁹⁴ Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře*. 2013, s. 111-130.

⁹⁵ Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích.*, 1996, s. 176.

⁹⁶ *Nakládání s těly zemřelých dětí*. Srov. [online] <http://www.prazdnakolebka.cz/prakticke-rady-a-zakony>

⁹⁷ Skutečnost, že jsou potracené plody v praxi občas vydány k pohřbení, připomíná Sofoklovu Antifonu, která věděla, že když pohřbí svého bratra, překročí sice lidský zákon a vydá se tak v jeho trestající moc, ale poslechne lepší příkaz, neboť, jak říká – tyto nepsané zákony se nezrodily z libovůle dnešního a zítřejšího dne, „*jdou z hlubin času, do nichž nikdo nedozří.*“ Za přestoupení Zákona o zdravotních službách 372/2011 Sb. §91, není stanovena žádná sankce, srov. [online]

<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/resitel/clanky/mrtvenar.htm>.

v římském ritu od 15. století. Neobsahuje žádné přímluvy za dítě, jelikož ještě nebylo s to hřešit, a proto se těší patření na Boha. Ze stejného důvodu nebyla za takové dítě sloužena zádušní mše. Změnu této praxe inicioval až II. vatikánský koncil (SC čl. 82). Nové „*Pohřební obřady*“ předpokládají, že se pohřeb bude konat podle forem pohřbu dospělých, jen s vlastními texty. Nový rituál obsahuje i vzorovou promluvu a zvláštní modlitby za rodiče. Nový misál obsahuje mešní formuláře za zesnulé malé děti, a to jeden „*při pohřbu pokřtěného dítěte*“ druhý „*při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte*. Liturgická barva při mších za zemřelé děti je bílá.⁹⁸

---

⁹⁸ Srov. Adam, A., *Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj*, 2001, s. 316.

3 STRUČNĚ K PROBLEMATICE PRAKTICKÉ (PASTORÁLNÍ) TEOLOGIE

Přijmout smrt dítěte je velmi obtížné. Pomoci zde může aktivní dialog mezi odborníky různých profesí. V rámci této práce máme na mysli především spolupráci mezi zdravotníky a pastoračními pracovníky. V předcházejících dvou kapitolách jsme nahlíželi na problematiku perinatální ztráty dítěte z perspektivy zdravotnictví, respektive oboru perinatologie. Nyní se již zaměříme na dané téma z pohledu teologie – přesněji řečeno z pohledu praktické (pastorální) teologie, jelikož právě ta se otázkou vztahu teologie a zdravotnické praxe zabývá.⁹⁹

3.1 Stručně o praktické (pastorální) teologii a termínech pastorální a pastorační

Pastorální (praktická) teologie je věda, která se zajímá o společnou oblast ostatních teoretických disciplín a historicko-geografický kontext konkrétního člověka. V Česku se vymezení praktické teologie věnují především Pavel Ambros a Aleš Opatrný. Základním pojmem pastorální (praktické) teologie je život, jenž se projevuje trojím způsobem: stvořením, vykoupením a posvěcením. Jejím předmětem jsou vnitřní a vnější podmínky náboženské, křesťanské a církevní praxe.¹⁰⁰

Nyní si můžeme položit otázku, zdali je lépe hovořit o *pastorální teologii* nebo spíše preferovat označení *praktická teologie*. Opatrný M. zmiňuje, že se mu jako vhodnější (tedy spíše přesnější) zdá termín *praktická teologie*. Jako hlavní důvod zde předkládá skutečnost, že pastorec není jen „*práce duchovních*“, ale úkol celé církve (tj. společná *praxe* nositelů svátosti svěcení, zasvěcených osob a laiků). Své mínění opírá i o obě konstituce o církvi II. vatikánského koncilu (LG a GS), jelikož i z jejich obsahu lze vyčíst, že pojem *pastorální* není možné vztahovat jen dovnitř církve (když má být církev znamením jednoty lidí navzájem s Bohem a když nic opravdu lidského, ať už radosti a naděje nebo smutky a úzkosti, nemá být křesťanům cizí).¹⁰¹ Podobně uvažuje i Mette, když praktickou teologii charakterizuje jako obor, který se zabývá tím, jak církev komunikuje evangelium. Komunikace evangelia je úkolem celé církve

⁹⁹ Nedílnou součástí praktické teologie je i *pastorální medicína*, která je vědeckou interpretací obrazu „*Christus medicus*“, který stále působí jako model v křesťanské péči o nemocné, v pastorační a v lékařství. Max Kašparů o pastorální medicíně pojednává jako: „*O službě, kterou si vzájemně dluží a poskytují teologie s medicínou.*“ Dialog mezi teologií a medicínou se týká především antropologických, metafyzických a bioetických aspektů existenciální zkušenosti. Srov. Kašparů, J. M., *Lékařské konsilium v oboru pastorální teologie*, dizertační práce, vedoucí práce: Jarab, J., Katolícka univerzita Ružomberok, Teologická fakulta Košice, Katedra pastorálnej teologie, 2005, s. 9-10.

¹⁰⁰ Pastorální teologie vznikla jako samostatná vědní disciplína v roce 1777, uvedením do celku univerzitních studií přípravy ke kněžství (na základě návrhu Štěpána Rautenstraucha, osvícenskou reformou Marie Terezie). Podle Rautenstrauchovy osnovy pak byly zpracovány první učebnice pastorálky v Praze (Jiljí Chládkem) a ve Vídni (Franzem Giftschytzem). Srov. Ambros, A., *Fundamentální pastorální teologie*, 2002, s. 44-47, 157. Srov. Opatrný, M., *Sociální práce a teologie. Inspirace a podněty sociální práce pro teologii*, 2013, s. 252.

¹⁰¹ Srov. Opatrný, M., *Sociální práce a teologie. Inspirace a podněty sociální práce pro teologii*, 2013, s. 238-239. Srov. LG čl. 1. Srov. GS čl. 1.

a nelze ji tedy omezit jen na nositele úřadu v církvi, stejně jako není možné ji uskutečnit pouze verbálním ohlašованиеm evangelia (byť za využití moderních komunikačních prostředků). Evangelium musí být ze své podstaty komunikováno určitou životní praxí. To však nezbytně předpokládá poznávat svět jako prostředí, ve kterém komunikace evangelia probíhá a ke kterému směřuje. Při komunikaci evangelia je zároveň nutné cítit onen fakt, že samo evangelium je komunikací Boha s lidmi, takže komunikace evangelia církví se musí řídit tím, jak Bůh komunikoval evangelium v Ježíši Kristu.¹⁰²

V rámci této práce považujeme termíny: *pastorální* a *praktická teologie* za totožné. Ambros zmiňuje, že i termíny *pastorální* a *pastorační* jsou v praxi často zaměnitelné. Na církevním poli rozlišuje:

Pastorální (jako výraz spojený s osobou pastýře). Pastýř je součástí hierarchie (nositel úřadu v církvi), který svou osobou zpřítomňuje (ve slově a konání) službu Krista. Nejvyšším pastýřem je papež, biskupové jsou sborem pastýřů, pastýřem je i každý kněz. Služba pastýřů je vyjádřena metaforicky slovem pást. Termínem *pastorální* ve významu *pastýřský*, je vyjádřena podstatná funkce církve vzhledem ke světu, nesená odpovědností pastýřů.¹⁰³

Pastorační (jako výraz spojený se *znamením času*). Pastorační je to, co se vztahuje na skutečnost dějin tohoto světa (je otevřeností vůči událostem, které jsou pro člověka důležité). Primárním cílem veškeré pastorační činnosti církve je úkol svěřený církvi Kristem, tj. být nástrojem spásy. Sekundárním cílem pastorační činnosti církve je pak vše, co pomáhá uskutečnit účinněji primární cíl.¹⁰⁴

3.2 Stručně o pastoraci

Definovat jednoznačně a beze zbytku termín *pastorace* není snadné. Termín *pastorace* je sám v sobě mnohočetný a existuje řada jeho akademicko-teologických pojetí, řada jeho pojetí v praxi i jeho různé uchopení v církevních dokumentech.¹⁰⁵

V rámci této práce se opíráme předně o II. vatikánský koncil a jeho pohled na pastoraci. Věřoučná konstituce *Lumen gentium* zachycuje podstatnou změnu, ke které

---

¹⁰² Srov. Mette, N., *Einführung in die katholische Praktische Theologie*, Darmstadt: WBG, 2005, s. 14-25 a 41. In. Opatrný, M. *Sociální práce a teologie. Inspirace a podněty sociální práce pro teologii*, 2003, s. 238-240.

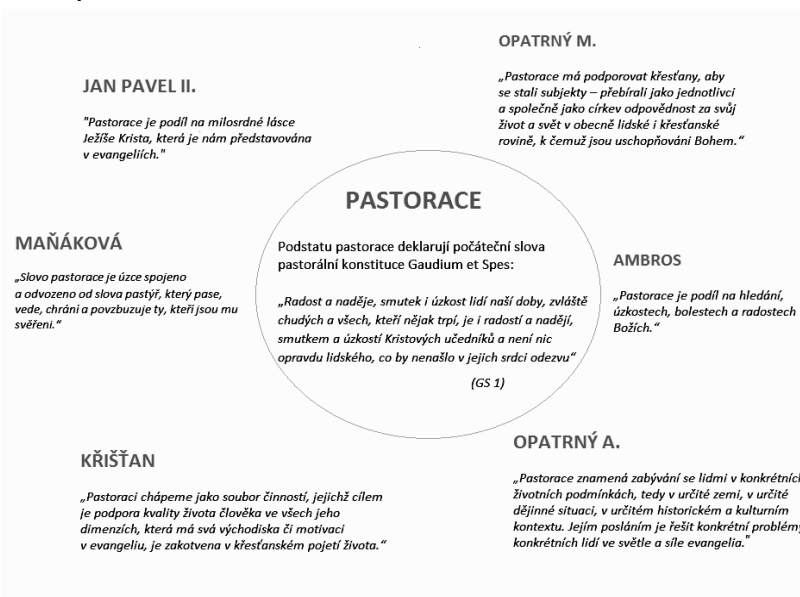
¹⁰³ Srov. Ambros, P., *Fundamentální pastorální teologie*, 2002, s. 16-17.

¹⁰⁴ Srov. Ambros, P. *Fundamentální pastorální teologie*, 2002, s. 16-17 a 47.

¹⁰⁵ Srov. Opatrný, M., *Diakonická teologie, studijní materiály*, 2007/2008. s. 35. Uvedené schéma „různých pojetí termínu *pastorace*“ tvoří citace z následujících zdrojů: Jan Pavel II., *Pastores dabo vobis. Posynodální apoštolská abortace o výchově kněží v současných podmínkách z 25. března 1992*. Český překlad Praha: Zvon, 1993, s. 111. Maňáková, M., *Charakteristika a poslání klinické pastorační péče a její podoby v České republice a Rakousku*, diplomová práce, vedoucí práce: Umlauf, M., Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2013, s. 9. Křišťan, A., *Praktická teologie, pastorace a sociální práce – mezioborové souvislosti*, s. 15. Opatrný, A., *Pastorace v postmoderní společnosti*, 2001, s. 9. Opatrný, M., *Sociální práce a teologie. Inspirace a podněty sociální práce pro teologii*, 2003, s. 239. Ambros, A., *Fundamentální pastorální teologie*, 2002, s. 167.

došlo v chápání Kristova trojího úřadu.¹⁰⁶ Za pokračovatele v činnosti Ježíše Krista již nejsou považováni jen kněží, nýbrž všichni křesťané (tedy i laici).¹⁰⁷

Různá pojetí termínu *pastorace*

Všichni křesťané jsou křtem přivtěleni ke Kristu a mají tedy účast na jeho úřadu kněžském, královském a prorockém (srov. LG čl. 31). Pastorální konstituce *Gaudium et spes* k tomu dodává, že z každého křesťana se tak stává subjekt, který je podle vzoru Ježíše Krista uschopněn a povolán vytvářet praxi církve (srov. GS čl. 17 a GS čl. 22). Termínem *pastorace* je tak myšlena v první řadě praxe celé církve, tj. víra a jednání křesťanů v určitém čase a situaci.¹⁰⁸

Takto pojatá *pastorace* se zakládá na dvou stěžejních předpokladech:

- 1) Musí být jasně stanoveno, co je pro praxi církve charakteristické (resp. konstitutivní), o co má usilovat, aby vůbec byla církví (teorie konstitutivních prvků církve).¹⁰⁹
- 2) Vzor v Ježíši Kristu – Ježíš je dobrým pastýřem.

3.2.1 Teorie konstitutivních prvků církve

Pastorace vychází ze čtyř konstitutivních prvků církve, jimiž jsou:

*Bohoslužebné jednání (liturgie, doslova „dílo lidu“), které vyjadřuje vztah Boha k člověku a člověka k Bohu. Patří do něj např. modlitba, slavení mše a svátostí.*¹¹⁰

¹⁰⁶ Nauka o trojím úřadu Kristově se opírá o poslední tři verše Matoušova evangelia: „Ježíš přistoupil a řekl jim: „Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku“ (Mt 28,18-20).

¹⁰⁷ Za laiky jsou považováni všichni věřící, kteří nejsou členy duchovního nebo řeholního stavu, uznaného v církvi (srov. LG čl. 31).

¹⁰⁸ Srov. Fuchs, O., *Martyria und Diakonia: Identität christlicher Praxis*, s. 194. In Opatrný, M. *Diakonická teologie, studijní materiály*, 2007/2008. s. 35.

¹⁰⁹ Srov. Opatrný, M., *Diakonická teologie, studijní materiály*, 2007/2008. s. 16.

Svědectví Bohu (martyria, doslova „svědectví“), tedy takové jednání křesťanů, kterým dosvědčují, že věří v Boha. Zahrnuje jak klasické misie (které se snaží předat křesťanskou víru nekřesťanům), tak i svědectví života (tedy dosvědčování své víry odpovídající životní praxí).

Společenství (koinónia, doslova „společenství“), je vyjádřením víry, že život a učení Ježíše Krista má vést ke sjednocení lidí, aby každý člověk mohl sebe sama realizovat ve vztahu k Bohu a druhým lidem. Patří sem kulturní a společenský život ve farnostech, snaha o sjednocení křesťanů různých vyznání, ale i úsilí křesťanů o odstranění nespravedlností a válek, které lidstvo rozdělují.

Služba potřebným (diakonia, doslova „služba při stolech“) je chápána jako služba lásky, charitativní činnost potřebným. Mette ji dále dělí na *diakonii materiální*: označuje přímou sociální či zdravotní pomoc nebo také odborné poradenství v obtížných životních situacích a *diakonii slova*: spočívá v tom, že sama pastorační práce je pojímána jako služba: „*duchovní diakonie*“, která má člověku pomoci zvládnout tíživou životní situaci po duchovní stránce a uschopnit ho, aby se stal ve svém životě subjektem, který nese odpovědnost za vztah k sobě samému, k Bohu, k ostatním lidem i k celému Božímu stvoření. Diakonia je vedena vírou a poznatky z biblických textů, že je to především Bůh, kdo člověka neopouští v těžkých chvílích, a že právě Bůh dokáže definitivně odstranit utrpení a napravit nespravedlnost.¹¹¹

S teorií konstitutivních prvků církve, přestala být pastorační teologie jen naukou o tom, co a jak mají konat duchovní. Otevřel se zde nový prostor pro její možnosti a uplatnění v praxi. Příkladně zájem církve o diakonii ke spolupráci se zdravotníky přímo vybízí.

3.2.2 Ježíš je dobrým pastýřem

Všichni křesťané jsou po vzoru Ježíše Krista povoláni, aby byli dobrými pastýři. Pastýř je slovo, které vzniklo odvozením od latinského slova *pastor*. U člověka dnešní doby však mohou slova jako je *pastýř*, *ovce* a *stádo*, působit spíše negativně a mnohdy vyvolávat až odpuzující myšlenky. Člověk totiž nechce být jen „*ovcí*“, jež poslouchá svého pastýře – zejména, uvědomuje-li si, že je člověkem a tudíž víc než ovce.¹¹² Abychom pochopili, jaký význam má v Bibli pojem pastýře, je třeba nechat se vést dějinami. Postava pastýře měla v předním Orientu archetypální význam, jelikož obživa jak kočovného, tak usedlého obyvatelstva, závisela na chovu dobytka. Stáda ovcí a koz musela být v době letního sucha odvedena z oblasti dnešního Izraele na vzdálené,

---

¹¹⁰ O „*svátostech uzdravení*“ pojednává papež Benedikt XVI. ve svém poselství u příležitosti 20. Světového dne nemocných (11. února 2012). Dopis je uveden v příloze práce – viz příloha č. 6. „*Svátosti uzdravení*“ však nemůže přijímat člověk, který nebyl pokřtěný.

¹¹¹ Srov. Opatrný, M., *Charitativní práce: interakce sociální práce a diakonie*. In Opatrný, M., Lehner, M., et al., *Teorie a praxe charitativní práce*, 2010, s. 39-41.

¹¹² Domníváme se, že za tímto negativním postojem stojí především chybný výklad těchto slov. Pastýřem zde rozhodně není myšlený „*pasáček ovcí*“, jak jej představuje dnešní doba a ani ovce zde nejsou myšleni přežvýkavci, tedy užitková zvířata. Zobrazení dobrého pastýře – viz příloha č. 5.

opuštěné pastviny. Stáda byla svěřena pastýřům. Zaměstnání pastýře patřilo k nelehkým, nebezpečným a odpovědným zdrojům obživy. Bez dobrého pastýře, by stáda měla jen mizivou šanci na přežití. Pastýři museli o svá stáda pečovat, starat se o to, aby ovce měly co spásat a co pít, aby byly zajištěny proti útokům dravé zvěře, stejně jako proti lupičům, aby se neztratily, a aby měly chvíle oddechu. Nemocným ovce zajišťovali ošetření a ztracené ovce hledali a přiváděli je zpátky ke stádu. A nejen to. Pastýřská péče zahrnovala trvalou přítomnost pastýře u stáda, jeho osobní starost o každou ovci, jeho péči o dobro každé ovce a jeho zájem o to, aby vše, co se děje i bude dít, bylo dobré a nadějně. Obraz pastýře tak prezentovaly dva základní postoje: autorita a péče, odpovědnost a starostlivost.¹¹³

Ve starých, sumerských, královských spisech se za *božstvem ustanovené pastýře* označovali sami králové. Vládce byl považován za *pastýře*, jelikož měl sjednocovat, formovat k boji a chránit slabé. V pojetí Starého zákona je pastýřem pastýřů sám Hospodin. „*Jako pastýř pase své stádo, beránky svou paží shromažďuje, v náručí je nosí, březí ovečky šetrně vede*“ (Iz 40,11). „*Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek*“ (Ž 23,1). Za pastýře jsou však označováni i ti, kdo jsou považováni za Boží zástupce na zemi (králové, kněží). V tomto případě se však symbol pastýře štěpí – není už jen obrazem ochrany a jistoty, ale také vykořisťování a útisku. Vedle obrazu dobrého pastýře, se tak objevuje i pastýř zlý (najatý za mzdu).¹¹⁴

V Novém zákoně je za knížete pastýřů označován Ježíš Kristus (srov. 1. Petrova 5,4). Sám Ježíš o sobě mluví jako o dobrém pastýři. A nejen to, Ježíš povolává Petra a 3x opakuje: „*Pas mé ovce!*“ (srov. Jan 21, 15-17) – načež následuje předávání „*pastýřské štafety*“ představitelům církevních obcí.¹¹⁵

Ještě předtím než lidé Krista přijali, byli „*bez naděje a bez Boha na světě*“ (Ef 2,12). Ačkoliv měli bohy, byli „*bez Boha*“, tedy ve světě temnoty, očekávající temnou budoucnost / „*in nihil ab nihilo quam cito recidimus*“, v překladu: „*jak rychle z ničeho upadáme do ničeho*“ (srov. Spe salvi čl. 2 a čl. 6). Kristus je pravým pastýřem a pravým filosofem.¹¹⁶ Patřit do jeho *stáda* znamená být Božím dítětem. Je jen jeden

¹¹³ To je vysvětlením, proč Bůh použil tohoto symbolu k vyjádření svého vztahu k lidstvu.

¹¹⁴ U proroka Ezechiela nacházíme velikou žalobu proti zlým pastýřům, kteří nepečují o svěřený lid, ale sledují jen vlastní prospěch (srov. Ez. 34,1-10) a hned poté příslib Hospodina, že se svého lidu ujme sám a pastýře požene k odpovědnosti (srov. Ez. 34,11-16).

¹¹⁵ Srov. Brůckner, T., *Sport jako jeden ze způsobů pastorace*, diplomová práce, vedoucí práce: Šíp, R., Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií, Katedra pedagogiky sportu, 2009, s. 10. Srov. [online] Křišťan, A., *Praktická teologie, pastorace a sociální práce – mezioborové souvislosti*, s. 10.

<http://www.tf.jcu.cz/getfile/5ce7968f675df36f>. Srov. [online] Krivohlavý, J., *Pastorální péče*, http://mujweb.cz/j.krivohlavý/bibl/past_p.html

¹¹⁶ Krista jako filosofa a jako pastýře, často znázorňují prvokřesťanské sarkofágy. Za filosofa byl v tehdejší době pokládán učitel života, tj. člověk, který učil umění žít a umřít. Mnozí z těch, co se za filosofy vydávali, však byli jen šarlatáni, kteří svou výřečností sledovali patřičný zisk, zatímco o pravém životě nevěděli prakticky nic. Tím více rostla u lidí touha najít opravdového učitele života. Postava Krista jako pravého filosofa se objevuje poprvé na dětském sarkofágu (z konce 3. století, z Říma). Kristus zde v jedné ruce drží evangelium (znázorňuje pravdu) a ve druhé ruce hůl pocestného (touto holí vítězí nad smrtí). Na tomto obraze, který v následujícím období přetrvává, můžeme pozorovat to, co v Kristu spatřovaly osoby prostého původu i vzdělanci: „*On nám říká, kdo ve skutečnosti člověk je a co má dělat, aby byl opravdu člověkem. On nám ukazuje cestu a touto cestou je pravda.*“ (srov. Spe salvi čl. 6). Totéž

vyvolený Boží lid: „*Jeden Pán, jedna víra, jeden křest*“ (Ef 4,5; srov. LG čl. 32). Ke členství jsou Kristem zváni všichni lidé (srov. LG čl. 1).

Kristus (Božský učitel) a vzor každé dokonalosti, vybízí všechny své učedníky ke svatosti života: „*Vy však buďte dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec*“ (Mt 5,48; srov. LG čl. 40). Kristus nepřišel (ačkoliv je Pánem všech), aby si nechal sloužit, nýbrž aby sloužil (srov. Mt 20,28).¹¹⁷ Tato skutečnost je stěžejním východiskem pro celou pastorační praxi. Pastorační pracovníci, kteří jsou ustanoveni k pastorači ve zdravotnických zařízeních, mají po vzoru Ježíše Krista usilovat o to, aby dosáhli co možná nejlepší péče o svěřené klienty. Takto pojatá pastorační péče v sobě nutně musí obsahovat přijetí, naslouchání, povzbuzení, modlitbu a čin.¹¹⁸

3.3 Stručně o metodě „vidět-posoudit-jednat“

„*Vidět-posoudit-jednat*“ je metoda, která má své kořeny v první polovině 20. století (v Belgii), kde vznikla při práci s kroužky dělnické mládeže, nazvanými JOC a JAC, které založil belgický kardinál Josef Cardijn. Vznikla jako princip, kterým se měla řídit práce těchto skupinek. Cardijn chtěl, aby mládež dokázala převzít odpovědnost za svůj život, k čemuž měla posloužit zejména jejich vzájemná kooperace a podpora. Metodu „*vidět-posoudit-jednat*“ vyvinul především jako postup, pomocí něhož měli uvedené kroužky i jejich jednotliví členové postupovat k samostatnosti a sebeorganizaci. Cardijn v rámci této metody vycházel ze svého přesvědčení, že každý člověk má od Boha nezrušitelnou důstojnost, ke které se váže Boží povolání a životní poslání pro každého konkrétního člověka. Metoda „*vidět-posoudit-jednat*“ usiluje o uschopnění člověka, aby se stal lepším, lhotejno zda z hlediska církevně-křesťanského anebo obecně lidského, jelikož lidská důstojnost a dobro mají původ v Bohu. „*Vidět*“ zde znamená vytvořit si vlastní stanovisko o tom, co se stalo nebo co se děje. Vyjít člověku vstříc bez jakýchkoliv předsudků, nespoléhat se na cizí názory a teorie. „*Posoudit*“ zde znamená srovnávat odborné poznatky s praxí, uplatňovat společný rozhovor a mít tak možnost využívat zkušeností ostatních. „*Jednat*“ zde znamená zacílit své jednání směrem k pozitivní změně. Metoda „*vidět-posoudit-jednat*“ sice nevznikla na poli akademické teologie, ale začala být v dokumentech katolické církve brzy uplatňována. Poprvé ji

---

je možné ukázat i na obrazu pastýře, i zde se mohla prvokřesťanská církev inspirovat v již existujícím římském umění. Pastýř byl obecným znázorněním vysněného, klidného a prostého života, po kterém lidé v chaotickém velkoměstě toužili. Obraz však nyní dostal hlubší obsah – Kristus je pravý pastýř, zná i takovou cestu, která prochází údolím smrti: „*I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát ničeho zlého, vždyť se mnou jsi ty*“ (Ž 23,4). Na této cestě nejzazší osamocení (kam nás nemůže nikdo jiný doprovodit), kráčí s námi a vedle nás, abychom jí skutečně prošli (srov. Spe salvi čl. 6). Dva z možných způsobů vyobrazení Ježíše Krista jako dobrého pastýře, předkládá příloha č. 5.

¹¹⁷ Všichni křesťané jsou bez výjimky povoláni k tomu, aby se jako živé údy a ze všech svých sil (přijatých z dobrodiní Stvořitele a z milosti Vykupitele) přičiňovali o vzrůst církve a její neustálé posvěcování (srov. LG čl. 33).

¹¹⁸ Srov. Kašparů, J. M., *Lékařské konsilium v oboru pastorální teologie*, dizertační práce, vedoucí práce: Jarab, J., Katolická univerzita Ružomberok, Teologická fakulta Košice, Katedra pastorálnej teologie, 2005, s. 19.

použil papež Jan XXIII ve své encyklice *Mater et magistra* (čl. 236) a následně je pak uvedena v pastorální konstituci *Gaudium et spes* (GS čl. 11).¹¹⁹

Klíčový přínos metody „*vidět-posoudit-jednat*“ můžeme spatřovat v tom, že člověka zmocňuje a posiluje, aby dostal své odpovědnosti za druhé a pracoval na svém svědomí a víře.¹²⁰

Uvidí-li pastorační pracovník (stejně tak i zdravotník) trpícího člověka, nemůže se mu nevšímavě vyhnout. Naopak, měl by k němu přistoupit a jednat s ním stejně, jako jednal milosrdný Samaritán se zraněným člověkem v podobenství, jak jej zachycuje Lukášovo evangelium (srov. Lk 10,25-37).

3.4 Co z uvedeného plyne pro pastorači ve zdravotnictví (stěžejní myšlenka)

Praktická teologie je obor, jehož ústředním tématem je člověk (a to člověk ve své úplnosti, s tělem a duší, srdcem a svědomím, myslí a vůlí). Chceme-li hlouběji pochopit člověka a porozumět mu, musíme ho spatřovat v jeho bytostném vztahu k Bohu. Téma člověka tak pokaždé vyústí v téma Bohočlověka. To je smysl křesťanského humanismu a křesťanské antropologie, která skrze člověka hledí na Boha, a tak se stává teologií.¹²¹

Ježíš Kristus je dobrým pastýřem, nasazuje svůj život za ovce, pečuje o ně a má o ně starost. Každý křesťan (duchovní i laik) je Kristem (dle svých možností) povolán k péči o druhé. Náklonnost, péče a ochrana vyvolává v každém člověku pocit bezpečí a povzbuzuje ho.

Pastorace ve zdravotnictví má být nástrojem a znamením Kristova soucitu, který má dospět ke každému člověku, jenž je poznamenán utrpením. Šlechetným a láskyplným přijetím každého lidského života (především slabého, nemocného a trpícího), vyjadřuje křesťan důležitou stránku svého vlastního evangelního svědectví podle Kristova příkladu, který se sklání k člověku a jeho duchovním i hmotným bolestem, aby je uzdravoval.¹²²

---

¹¹⁹ Opatrný M. zmiňuje tuto metodu v rámci policejní praxe, kdy ji uvádí na příkladu, kdy se policisté střetávají s poruchou lidské důstojnosti. Krok „*vidět*“ = policisté jsou konfrontováni s porušením lidské důstojnosti. Krok „*posoudit*“ = proč k tomu dochází? Krok „*jednat*“ = co je třeba změnit? Stejně tak lze využít tuto metodu i pro oblast zdravotnické praxe. Srov. Opatrný, M., *Pracovní metody duchovní služby*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 105-118.

¹²⁰ Opatrný, M., zmiňuje, že metoda „*Vidět-posoudit-jednat*“ našla odezvu především v Latinské Americe, kde byla uchopena teologií osvobození. V Evropě se jí pak věnovali např. Hermann Steikamp (který ji popsal a systematizoval ve své koncepci tzv. sociální pastorace), Herbert Haslinger, Norbert Mette a Markus Lehner. Srov. Opatrný, M., *Sociální práce a teologie. Inspirace a podněty sociální práce pro teologii*. 2013, s. 242-245.

¹²¹ Srov. Skalický, K., *Radost a naděje*, 2000. s. 246-247.

¹²² Srov. *Poselství papeže Benedikta XVI. k XX. Světovému dni nemocných (11. února 2012)*. Dostupné [online] na <http://tisk.cirkev.cz/res/data/140/015901.pdf?seek=1>.

4 KLINICKÁ PASTORAČNÍ PÉČE

Když se Mistra Eckharta ptali, který člověk, která hodina a který skutek v životě člověka jsou ty nejdůležitější, on jim odpověděl: „*Nejdůležitější člověk je ten, kterého právě potkáváš, nejdůležitější hodina je právě ta přítomná a nejdůležitější čin je skutek lásky, který můžeš udělat právě teď. Zítra by už mohlo být pozdě.*“¹²³

Předmětem této kapitoly je klinická pastorační péče se zaměřením na perinatologii. Stěžejní je zde přítom slovo péče. Základní rozdíl mezi péčí a léčením je ten, že slovo léčení v sobě obsahuje konec potíží. Když jsme vyléčeni, nemáme se už dál trápit nad tím, co nás obtěžovalo. Péče však znamená ustavičnou pozornost, která nikdy nekončí.¹²⁴ Křivohlavý píše: „*Slovem péče se rozumí starání se o někoho či o něco. Opatrování. Přejné věnování pozornosti někomu či něčemu. Pečlivé starání se o něčí zdárný vývoj. Zabezpečování pomoci. V širším pojetí je možno ji chápat jako projev opravdové lásky někoho k někomu druhému. To, co se rozumí péčí je možno si ujasnit i pohledem na to, co je protikladem péče: být k něčemu či někomu lhostejný, nedbat na nic a nevídat si toho, co se děje.*“ S oběma těmito projevy – péčí i lhostejností, se můžeme setkat v již zmíněném podobenství o milosrdném Samařanovi (srov. Lk 10,22-3,7).¹²⁵

Každého kdo je ustanoven k nějaké formě pastorage, označujeme v rámci této práce (není-li vhodnější uvést jinak) termínem pastorační konziliář nebo pastorační pracovník. Číníme tak proto, abychom nemuseli vyjmenovávat všechny možné církevní funkce a stavy (např. jáhen, kněz, farář, kazatel, kaplan, řeholník). Označujeme tak ale i laiky, kteří mohou být (minimálně v optice katolické církve) některými pastoračními úkoly pověřeni.¹²⁶

---

¹²³ Krasuckí, A., promluva při duchovní obnově, 9. formačně vzdělávací setkání pastoračních pracovníků, Velehrad, 30. 9. 2013.

¹²⁴ Moore, T., *Kniha o duši.*, 1997, s. 38.

¹²⁵ Cit. + srov. Křivohlavý J., *Pastorální péče*, Oliva, 2000. Citovaný text je pořízen z ukázky knihy, která je dostupná [online] na http://mujweb.cz/j.krivohlavy/bibl/past_p.html Příběh o milosrdném Samařanovi viz příloha č. 10.

¹²⁶ Srov. Opatrný, M., *Úvodem: Hodnotová a duchovní podpora při službě veřejnosti*. In Opatrný, M., et. al. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 10-12. Označení „konziliář“ si zde propůjčujeme z lékařské terminologie, kde je za konziliáře označován lékař (zpravidla jiného oboru), přizvaný ošetřujícím lékařem k poradě (ke konziliu). Jelikož je i pastorační pracovník v nemocnici jistým poradcem v péči o člověka, nazýváme ho v rámci této práce pastoračním konziliářem.

4.1 Tajemství člověka, vztah duše a těla

Posláním církve je služba člověku: „Člověk je první a základní cestou církve.“ (cit. SRS čl. 7).¹²⁷ Úkolem klinické pastorační péče je péče o člověka, jenž se nachází v tíživé životní situaci a potřebuje naši pomoc.

Než se budeme věnovat přímo klinické pastorační péči, chtěli bychom se zamyslet nad otázkou: *Kdo, (co) je to vlastně člověk?*

„Co je člověk, že na něho myslíš, co je smrtelník, že se o něho staráš? Učinils ho jen o málo menším, než jsou andělé, ověncils ho ctí a slávou, dals mu vládnout nad dílem svých rukou, položils mu k nohám všechno“ (Ž 8,5-7).

Písmo svaté učí, že člověk byl stvořen „k obrazu Božímu“, dostal schopnost milovat svého Stvořitele a byl od něho ustanoven, aby tvorstvu panoval a užíval ho k Boží slávě (srov. Gn 1,26). Bůh nestvořil člověka osamoceného, nýbrž „jako muže a ženu je stvořil“ (Gn 1,27), čímž vznikla první forma společenství. Člověk je v jádru své přirozenosti bytost sociální a bez interakce s ostatními, nemůže žít ani rozvíjet své vlohy (srov. GS čl. 12). Tajemství člověka se vyjasňuje v tajemství vtěleného Slova. První člověk (Adam) byl předobrazem člověka budoucího (Ježíše Krista). Kristus (nový Adam), zjevením tajemství Otce a jeho lásky, plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání (srov. GS čl. 22). Kdo následuje Krista (dokonalého člověka), sám se stává více člověkem (srov. GS čl. 41).

*Člověk je bytost komplexní, složitá, svým způsobem ve své celosti tajemná, svým původem a cílem patrně neuchopitelně nejednoznačná.*¹²⁸

Na člověka je třeba nahlížet jako na *jednotu duše a těla* (srov. GS čl. 14) a jako na *jednotu bio-psycho-sociálně-spirituální*. Pojem *duše* je označením pro celého člověka. Poukazuje na skutečnost, že člověk je bytost duchovní, která se však projevuje prostřednictvím těla (tělo je nástrojem její komunikace). Jelikož je člověk i duchem, je schopen obrátit se k tomu, co jej přesahuje, obrátit se k Bohu. Pojem *tělo* je také označením pro celého člověka. Připomíná nám skutečnost, že i sebeduchovnější člověk se neobejde bez hmotného světa. Tělo je však zároveň i výrazem pro lidskou křehkost a konečnost – člověk, který je tělem, stárne, podléhá nemocem a nakonec umírá. V lidské tělesnosti je tak zakódováno právo člověka na nedokonalost.¹²⁹

Biologická dimenze soustředí svůj zájem především na fyzickou stránku člověka, zabývá se jeho fyzickými možnostmi a omezeními. Je předmětem medicíny

¹²⁷ Podobná definice je uvedena i v GS čl. 63: „Člověk je původce, střed a cíl veškerého hospodářského a společenského života.“

¹²⁸ Cit. [online] Křišťan, A., *Praktická teologie, pastorační péče a sociální práce – mezioborové souvislosti*, s. 12-13. <http://www.tf.jcu.cz/getfile/5ce7968f675df36f>.

¹²⁹ Srov. Opatrný, M., *Krizové situace jako výzva pro křesťanskou službu druhým*. In. Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 61.

a přírodních věd. *Psychologická dimenze* zohledňuje duševní stránku člověka, všímá si jeho duševních procesů (např. emocí, motivace, zájmů). Je předmětem psychologie a psychiatrie. *Sociální dimenze* se zabývá fungováním jedince v jeho sociálním prostředí a popisuje mezilidské vztahy. Je předmětem sociologie, politologie a sociální práce. *Spirituální dimenze* se zajímá o myšlení člověka, věnuje se transcendentálním otázkám a zkoumá podstatu existence. Je předmětem filosofie a teologie.¹³⁰

4.2 Týmová spolupráce v nemocnici

Týmová spolupráce v nemocnici předpokládá užší spolupráci s profesionály zaměřenými i na jinou než na biologickou dimenzi člověka (sociální pracovníci, psychologové, duchovní, proškolení dobrovolníci). Každý člen týmu má přitom zodpovědnost za určitou sféru života pacienta a každý člen týmu ví, kam nesmí – přesto hranice působnosti jsou, a musí být, nezřetelné. V sehraném a dobře fungujícím týmu dochází k legitimním vzájemným přesahům a formální i neformální spolupráci.¹³¹

Pastorační konziliář není soupeřem, ale spolupracovníkem lékařů a ošetřujícího personálu, doplňuje a dovršuje jejich službu. Za lidmi v jejich těžkostech přichází do nemocnice proto, aby i oni mohli zakusit blízkost milosrdného Boha. Mnohé lékařské a ošetřovatelské výkony se zaměřují jen na tělesnou stránku pacienta – často tak hrozí nebezpečí, že se nemocnice stane jen „*opravářskou dílnou*.“ Tento nedostatek má služba pastoračního pracovníka doplnit – přijímá totiž člověka v jeho úplnosti a snaží se posílit všechny složky jeho bytosti. I v krizi perinatální ztráty je možné věřit. A právě pastorační pracovník, který žije z víry, může trpícím pomoci, aby toto těžké životní období překonali.¹³²

4.3 Charakteristika klinické pastorační péče

Klinická pastorační péče je péče o existenciální, duchovní a náboženské potřeby nemocných a těch, kdo se o ně starají. Je organickou složkou komplexní péče o člověka v nouzi.¹³³ Opatrný A. definuje klinickou pastorační péči jako: „*Takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace, včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry.*“¹³⁴

---

¹³⁰ Cit. + Srov. [online] Křišťan, A., *Praktická teologie, pastore a sociální práce – mezioborové souvislosti*, s. 12-13. <http://www.tf.jcu.cz/getfile/5ce7968f675df36f>.

¹³¹ Srov. Zachoval, J., *K obsahu pojmu „duchovní služba“*. In Ambros, P., Došková, L, et al. *Studijní texty z pastorální teologie III. Služba nemocným.*, 2002, s. 50.

¹³² Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích.*, 1996, s. 26-27.

¹³³ Kimová, J., *Úvod do teologie*, 2000, s. 1-10.

¹³⁴ Cit. Opatrný, A., *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, 2003, s. 7.

Každý člověk má duchovní potřeby, ale nemusí mít nutně vztah k nějakému náboženství. Pastorační péče hlásá a brání jedinečnou hodnotu a důstojnost lidského života. Zastává se těch, kdo se ve zdravotnickém zařízení cítí bezmocní. Je zaměřena na duchovní složku trpících. Cílem pastorační péče při perinatální ztrátě dítěte je zmírnit utrpení spojené s nemocí a smrtí dítěte. Zároveň připomíná uzdravující, pomáhající a usmířující sílu náboženské víry.

Jednání z pozice křesťanství má ztělesňovat Ježíšovu lásku k trpícím. Prvotní je zde kontakt s člověkem, který potřebuje druhého člověka ke zvládnutí své situace. Křesťané mají vydávat svědectví a ne agitovat, vnucovat, manipulovat či obtěžovat (tj. plně respektovat svobodu druhých). Podle Písma: „*Buďte vždy připraveni dát odpověď každému, kdo by vás vyslychal o naději, kterou máte, ale číňte to s tichostí a uctivostí*“ (1 Petr 3,15-16).

4.4 Poskytovatelé klinické pastorační péče (obecné stanovisko)

Poskytovateli klinické pastorační péče mohou být kromě duchovních a řeholníků, také laici. I oni jsou povoláni sloužit Božímu království (srov. LG čl. 31 a 32). Každý kdo byl pokřtěný, byl včleněn do tajemného Těla Kristova a biřmováním utvrzen silou Ducha svatého, že sám Pán jej apoštolskou prací pověřuje (srov. AA čl. 3).¹³⁵

Spojení s Kristem může a má zahrnovat všechny aspekty pozemského života pokřtěného: „*Všechno, cokoli mluvíte nebo děláte, číňte ve jménu Pána Ježíše Krista a skrze něho děkujte Bohu Otci*“ (Kol 3,17). Všichni věřící jsou vyzváni k tomu, aby svůj život a prostředí ve kterém pracují, přijali jako prostor, do kterého jsou coby křesťané posláni, aby zde po vzoru Ježíše Krista byli pro druhé.¹³⁶

Na všeobecné rovině by tak měl duchovní službu poskytovat každý, kdo s trpícím přichází do styku. Mnohdy k tomu stačí vhodné gesto, úsměv či přátelská poznámka. Jedná-li se ovšem o složitější problémy, jako je např. tíha osobní viny, vyjasňování vztahu k Bohu nebo specifické otázky náboženské víry, měl by být povolán člověk s potřebnou kvalifikací (obvykle duchovní příslušné církve).¹³⁷

4.5 Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví

Dne 20. listopadu 2006 byla mezi katolickou Českou biskupskou konferencí (dále jen ČBK) a Ekumenickou radou církví ČR (dále jen ERC) uzavřena *Dohoda o duchovní*

---

¹³⁵ Apoštolát laiků patří mezi důležitá témata II. vatikánského koncilu (pojednání o apoštolátu laiků nacházíme příkladně v pastorální konstituci *Gaudium et spes*, ve věroučné konstituci *Lumen gentium* a v dekretu *Apostolicam actuositatem*. Je také součástí apoštolské exhortace *Evangelii nuntiandi* (papeže Pavla VI.), posynodálního apoštolského listu *Christifideles laici* (papeže Jana Pavla II.) a řady dalších církevních dokumentů.

¹³⁶ Srov. Laňka, J., *Kustanovení duchovní služby u Policie ČR*. In. Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 164. Srov. Boublík, V., *Boží lid*, s. 309-350.

¹³⁷ Zacheval, J., *K obsahu pojmu „duchovní služba“*, In Ambros, P., Došková, L, et al. *Studijní texty z pastorální teologie III. Služba nemocným.*, 2002, s. 48-49.

péči ve zdravotnictví. ČBK přitom zastupoval její předseda Mons. Jan Graubner a ERC¹³⁸ její předseda ThDr. Pavel Černý, ThD. Na podkladě této dohody začaly být do zdravotnických zařízení vysíláni nemocniční kaplani a dobrovolníci, s cílem prospět trpícím a to bez ohledu na jejich vyznání. Jako první nemocniční kaplan byla do nemocnice vyslána MUDr. Marie Opatrná.¹³⁹

Nemocničním kaplanem podle této *Dohody* může být jak vysvěcená (ordinovaná) osoba, tak ale i laik (splní-li k tomu ovšem předepsané předpoklady).

V roce 2011 byl k *Dohodě o duchovní péči* přiřazen *Dodatek*, který nabyl účinnosti a platnosti dne 1. ledna 2012. *Dodatek* za ČBK podepsal její předseda Mons. Dominik Duka a za ERC v ČR její předseda Mgr. Joel Ruml. Stěžejní změnou tohoto *Dodatku* oproti *Dohodě* z roku 2006, je zpřísnění kvalifikačních předpokladů pro profesi nemocničních kaplanů. Splnění kvalifikačních předpokladů bude v plném rozsahu požadováno po sedmi letech, od nabytí platnosti *Dodatku* (tedy od 1. ledna 2019).¹⁴⁰

Porovnání (stěžejních bodů) *Dohody* z roku 2006 a *Dodatku* z roku 2011¹⁴¹

	Dohoda z roku 2006	Dodatek z roku 2011
Nemocničním kaplanem je...	... osoba (muž nebo žena), která poskytuje duchovní péči pacientům, personálu a návštěvníkům, řídí práci dobrovolníků v oblasti duchovní péče a zprostředkovává kontakt s duchovními ostatních církví, na podkladě přání pacienta.	... osoba, která poskytuje duchovní péči ve zdravotnickém zařízení, na podkladě pověření daného církví a smlouvy s nemocnicí jako člen multidisciplinárního, zdravotnického týmu.
Dobrovolníkem je...	... osoba (muž nebo žena), která se ve svém volném čase podílí na spirituální péči o nemocné pod vedením nemocničního kaplana.	... osoba, která se ve svém volném čase pod vedením nemocničního kaplana podílí na duchovní péči ve zdravotnickém zařízení na podkladě pověření daného svou církví.
Vysílání kaplanů a dobrovolníků se děje tam, kde došlo ...	... ke vzájemné dohodě mezi zdravotnickým zařízením a zástupcem ČBK či ERC. Zdravotnické zařízení a vysílající církev následně uzavírají vlastní dohodu, upravující činnost vyslaného spirituálního pracovníka v konkrétním zařízení.	... ke vzájemné dohodě mezi zdravotnickým zařízením a církví, působící v místě, kde se příslušné zdravotnické zařízení nachází. Vysílající církev přitom může vůči zdravotnickému zařízení zastupovat vícero církví (mezi nimiž) o tom dojde k dohodě. Pro vyslání kaplana uzavírají vysílající

¹³⁸ K členským církvím ERC (na které se vztahuje *Dohoda* včetně příloh a dodatků) patří: Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská, Církev československá husitská, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev augsburského vyznání v České republice, Evangelická církev metodistická, Jednota bratrská, Pravoslavná církev v českých zemích, Starokatolická církev v ČR, Slezská církev augsburského vyznání a od roku 2011 také Církev adventistů sedmého dne. In: *Dodatek č. 1 k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi ČBK a ERC ČR uzavřené dne 20. 11. 2011*, dostupné [online] na: http://www.ado.cz//kaplan/dodatek_1.pdf.

¹³⁹ Marie Opatrná byla jako kaplan vyslaná na Onkologickou kliniku Všeobecné fakultní nemocnice v Praze, pražským biskupem Škvardou, v roce 1997. Srov. *Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi ČBK a ERC v ČR*, dostupné [online] na: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/008/001107.pdf?seek=1>.

¹⁴⁰ Srov. *Dodatek č. 1 k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi ČBK a ERC ČR uzavřené dne 20. 11. 2011*, dostupné [online] na: http://www.ado.cz//kaplan/dodatek_1.pdf.

¹⁴¹ Srov. Vytvoření tabulky bylo inspirováno tabulkami: *Porovnání dohody a dodatku č. 1 k Dohodě: obecné zásady vysílání, vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků, kvalifikační předpoklady nemocničních kaplanů, kvalifikační předpoklady dobrovolníků*, dostupnými [online] na: http://www.ado.cz/kaplan/imag/12_10/nemoc.pdf.

		církev a zdravotnické zařízení písemnou smlouvu, upravující činnost tohoto kaplana v konkrétním zdravotnickém zařízení.
Způsob vyslání kaplanů a dobrovolníků ...	... (stejně jako dobu jeho platnosti) si jednotlivé církve upraví dle svých řádů. Vyslání se účastní zástupci ČBK a ERC na místní úrovni. Vyslání pracovníci jsou vázáni touto dohodou a řády své církve.	... vyslání nemocničního kaplana se děje předáním jmenovacího dekretu. Za katolickou církev vysílá nemocničního kaplana obvykle diecézní biskup či exarcha. Za členské církve ERC vysílá nemocničního kaplana příslušná autorita jednotlivé církve, určená jejími vnitřními předpisy. Vyslání nemocničních kaplanů probíhá obvykle při společné ekumenické bohoslužbě (na kterou jsou zváni zástupci církve římskokatolické, řeckokatolické a členských církví ERC, působících v daném místě). Vyslání dobrovolníků probíhá podobně jako kaplanů, s tím rozdílem, že se při této příležitosti obvykle nekoná ekumenická bohoslužba. Vyslání kaplanů, stejně jako skončení a změny jejich vyslání členské církve oznamují bez zbytečného prodlení příslušným koordinujícím složkám ČBK a ERC.
Kvalifikační předpoklady nemocničních kaplanů ...	... pověření vlastní církví, dokončené obecně uznávané teologické vzdělání na magisterském stupni, praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy, kurz pastorační péče, obecné zásady spirituální péče, podrobné znalosti o duchovní péči v jednotlivých církvích v ČR (včetně přesného názvosloví), speciální kapitoly z religionistiky: náboženství a náboženská hnutí (sekty), základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky, znalost organizace zdravotnictví a nemocnice, ovládání „právního minima“ v oblastech sociální péče a zdravotnictví, absolvování kurzu komunikace, zejména v obtížných situacích, praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy, základní orientace ve zdravotnických oborech, absolvování kurzu krizové intervence, schopnost komunikovat v některém ze světových jazyků.	... pověření vlastní církví, ukončené vysokoškolské vzdělání v oblasti teologie na magisterském stupni, minimálně tři roky působení v obecné pastorační péči, specializovaný kurz nemocničního kaplanství nebo odpovídající vzdělání, zahrnující: znalosti obecných zásad a základů organizace pastorační péče v katolické církvi, v jednotlivých členských církvích ERC (včetně přesného názvosloví), základní znalosti o církvích a náboženských společnostech registrovaných v ČR, světových náboženstvích, nových náboženských hnutích a sektách působících v ČR, znalosti bioetiky, zejména lékařské a zdravotnické etiky, znalosti organizace zdravotnictví a nemocnice, znalosti právního minima v oblastech sociální péče a zdravotnictví, kurz komunikace, zejména v obtížných situacích, minimálně jednoměsíční praxi, nejlépe však tříměsíční.
Kvalifikační předpoklady dobrovolníků ...	... pověření vlastní církví, teologické minimum (je v kompetenci jednotlivých církví – např. dle ŘKC zahrnuje: komentovaný výklad Kréda, Desatera, svátostí, zásad duchovního života, obecné spirituální péče, podrobné znalosti o duchovní péči v jednotlivých církvích v ČR (včetně přesného názvosloví), speciální kapitoly z religionistiky: náboženství a náboženská hnutí (sekty), základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky, znalost organizace zdravotnictví a nemocnice, absolvování kurzu komunikace, zejména v obtížných situacích, základní orientace ve zdravotnických oborech, praxe předchozí a praxe v průběhu přípravy, kurz pastorační péče, ovládání „právního minima“ v oblastech sociální péče a zdravotnictví, absolvování kurzu krizové intervence, schopnost komunikovat v některém ze světových jazyků.	... pověření vlastní církví, teologické minimum (je v kompetenci jednotlivých církví), znalost obecných zásad a základů organizace pastorační péče v katolické církvi a v jednotlivých členských církvích ERC, základní znalosti o církvích a náboženských společnostech registrovaných v ČR, světových náboženstvích, nových náboženských hnutích a sektách působících v ČR, základní znalosti z bioetiky, lékařské a zdravotnické etiky, základní znalost organizace zdravotnictví a nemocnice, schopnost komunikace, především v obtížných situacích.

Samotné získání profesní odbornosti nestačí. Podstatné jsou i osobnostní předpoklady: lidskost (*pozorné srdce*)¹⁴² a ekumenická otevřenost. Kristus chtěl mít církev univerzální (jako stádo, které vodí na pastvu jeden pastýř) – bez mezí a hranic, kromě těch, které bohužel vznikají v srdci a duši hříšníka (srov. EN čl. 61 a čl. 62).¹⁴³

4.6 Etický kodex nemocničního kaplana a dobrovolníka

Etický kodex vychází z národních a mezinárodních dokumentů¹⁴⁴ a je závazný pro každého poskytovatele klinické pastorační péče. Kodex obsahuje etické zásady, které je každý pastorační pracovník povinen v rámci svého působení ve zdravotnickém zařízení dodržovat.¹⁴⁵

Etické zásady uvedené v Etickém kodexu nemocničního kaplana a dobrovolníka¹⁴⁶

Pastorační pracovníci jsou zavázáni: „proklamovat, respektovat a chránit nedotknutelnou hodnotu a důstojnost každého člověka; s úctou respektovat existenciální a duchovní rozměr nemoci, utrpení a smrti; bez vnucování přibližovat uzdravující, usměrňující, podpůrnou a smírčivou sílu náboženské víry; dbát na to, aby spirituálním potřebám lidí z různých náboženských nebo kulturních prostředí bylo vyhověno při respektování osobního přesvědčení pacienta a i pracovníka; chránit pacienty před nevhodnou duchovní vtíravostí nebo proselytismem; poskytovat podpůrnou spirituální péči zejména empatickým nasloucháním a s porozuměním vnímat stavy úzkosti, obav a znejistění; zprostředkovat či poskytovat bohoslužbu, obřady a svátosti podle potřeb pacienta a svých vlastních možností, daných řádem té které církve; přijímat případné úkoly v multidisciplinárním zdravotnickém týmu, jsou-li do něho zařazeni; působit jako zprostředkující a smírčí osoby v konfliktních situacích; nevyužívat těžké situace pacienta ani informací, přijatých v souvislosti se spirituální péčí, ve svůj prospěch; zachovávat mlčenlivost o svěřených důvěrných informacích; rozvíjet a udržovat požadované znalosti, dovednosti a kompetence; v případě potřeby zprostředkovat kontakt s duchovními vlastní církve; chápání služby nemocničního duchovního je primárně neevangelizační.“

¹⁴² Srov. Opatrný, M., *Sociální práce a teologie*, 2013, s. 32.

¹⁴³ Tato univerzální církev je dnes reprezentována jednotlivými církvemi, tedy těmi církvemi, které jsou univerzální svým povoláním a posláním, třebaže zapouští kořeny v nejrůznějších prostředích a sociálních a lidských podmínkách, a třebaže nabývají v každé části světa jiné tvářnosti a liší se svými vnějšími projevy (srov. EN čl. 62). Za univerzální církev však nikdy nelze považovat jen jakýsi souhrn jednotlivých zásadně mezi sebou odlišných církví (srov. EN čl. 62).

¹⁴⁴ Mezi dokumenty které jsou relevantní pro pastorační práci v nemocnicích, patří: Všeobecná deklarace lidských práv; Mezinárodní pakt o občanských a politických právech; Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech; Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace; Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen; Úmluva o právech dítěte; Helsinská deklarace Světové lékařské organizace; Úmluva o lidských právech a biomedicíně; Etický kodex práv pacientů; Ochrana lidských práv a důstojnosti nevléčitelně nemocných a umírajících; Rada Evropy; Pařížská charta proti rakovině; Charta práv dětí v nemocnicích; Standardy pro zdravotní kaplanství v Evropě; Mezinárodní akreditační standardy pro nemocnice; Charta práv duševně nemocných; Charta práv seniorů. In Etický kodex nemocničního kaplana a dobrovolníka, dostupný [online] na:

<http://www.nemocnicnikaplan.cz/rubrika/6-Eticky-kodex/index.htm>

¹⁴⁵ Etický kodex nemocničního kaplana a dobrovolníka, dostupný [online] na:

<http://www.nemocnicnikaplan.cz/rubrika/6-Eticky-kodex/index.htm>

¹⁴⁶ Uvedené zásady jsou doslovným přepisem z Etického kodexu nemocničního kaplana a dobrovolníka, které jsou dostupné [online] na: <http://www.nemocnicnikaplan.cz/rubrika/6-Eticky-kodex/index.htm>

4.7 Pastorační pracovník ve zdravotnickém zařízení

Poslání pastoračního pracovníka ve zdravotnickém zařízení spočívá v lidském a duchovním doprovázení trpícího člověka – jako jedinečné, Bohem stvořené a milující bytosti. Stěžejní náplní jeho služby jsou pastorační rozhovory, ve kterých je přítomno naslouchání, sdílení, povzbuzování, modlitba, společné hledání smyslu existence, prohlubování duchovní hodnot, ale také „jen“ tichá přítomnost a blízkost u trpícího.

Při sdílení „*bolesti duše*“ je důležité mít obrovskou trpělivost a pokoru, aby sám Kristus mohl působit (povzbuzovat, vlévat pravou naději a uzdravovat). K tomu, aby přítomnost pastoračního pracovníka působila věrohodně, pomáhala, neunavovala a ani nezraňovala, je třeba dorůst do postoje Jana Křtitele: „*On musí růst, já však se menšit.*“ (srov. Jan 3,30).¹⁴⁷

Při styku s trpícím hrají důležitou roli: *Důvěra* – je základem všech mezilidských vztahů, bez důvěry není pastorační péče vůbec myslitelná. *Podpírání, pomoc při nesení břemen* – zůstat u člověka, i když je úplně na dně nebo když cítí úplně jinak než my. Jestliže se např. rodiče nechtějí modlit nebo odmítají přijmout svátost křtu pro své umírající dítě, musíme tento postoj akceptovat. *Vytrvalost a trpělivost* – nedávat na všechno hned ukvapenou odpověď. Boha přizvat jako Boha, který je zde (a je věrný, je nám věrný i v temnotách).¹⁴⁸

Rozhovory s trpícími mohou být darem nejen pro trpící, ale i pro poskytovatele klinické pastorační péče – obdarovávají ho životními zkušenostmi druhých.¹⁴⁹

4.8 Osobnost pastoračního pracovníka

Klíčovým faktorem úspěšnosti celého procesu klinické pastorační péče je osobnost pastoračního pracovníka. Nezbytným předpokladem pro účinné doprovázení je přítom *chtít, vědět a být schopný*. V praxi pastoračního pracovníka to znamená:

- 1) *Chtít (být ochotný)*: přijmout „*břemeno*“ služby nejmenším. Tímto „*břemenem*“ je myšlena zátěž uvědomění si závažnosti celé situace a osobní zodpovědnosti v ní. Je to ochota vydat se do služby úplně celý. Tato služba nepřináší slávu, obdiv a moc, ale oběti, odříkání a bolest. Ochotný je pouze ten, kdo je poslušný (Bohu a jeho slovu) a kdo jedná ve smyslu: *Když chce někdo, abys s ním šel jednu míli, jdi s ním dvě* (srov. Mt 5,41).
- 2) *Vědět (ve smyslu znát, mít vědomosti)*: z praxe pastoračních pracovníků víme, že jen „*chtít*“ nestačí, ale je třeba mít vědomosti z různých vědních oborů

¹⁴⁷ Srov. Maňáková, M., *Charakteristika a poslání klinické pastorační péče a její podoby v České republice a Rakousku*, diplomová práce, vedoucí práce: Umlauf, M., Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2013, s. 20-26.

¹⁴⁸ Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích.*, 1996, s. 27.

¹⁴⁹ Stoff, G., *Dobré slovo u lůžka nemocných*, 1994, s.16.

a oblastí.¹⁵⁰ Nezbytná je také znalost biblické pravdy o životě, nemoci a smrti, stejně jako o naději věčného života. Jen s tímto poznáním bude moci pastorační pracovník odpovídat na otázky těch, kteří jsou umírajícím dětem nablízku, chápat jejich obavy a dávat jim naději.

- 3) *Být schopný (ve smyslu být způsobilý k doprovázení umírajících)*: mít zvládnutý postoj k vlastní smrti a dokázat tak dětského pacienta na jeho poslední cestě účinně doprovázet. Podle středověkého vzoru se takovému „*umění doprovázet*“ říká: *ars moriendi*, v Německu: *Sterbekompetenz*.¹⁵¹

Služba pastoračního pracovníka pramení z jeho víry, naděje a lásky v Trojjediného Boha. Jedině člověk zralý ve víře, může být dobrým ohlašovatelem Božího království, po vzoru Ježíše Krista (srov. EN čl. 6) a pravou oporou všem trpícím. Lásce, naději a víře se proto budeme věnovat v samostatné (šesté) kapitole.

Pastorační pracovník musí být schopen přijmout odmítnutí, stejně jako i negativní postoje vůči své osobě. Okamžitě je odevzdat v modlitbě Bohu a komplikovaně o nich nepřemýšlet. Jinak bude ztrácet mnoho sil a elánu do své služby, což se následně odrazí i na jeho péči o potřebné.¹⁵²

4.9 Příjemci klinické pastorační péče

Klinická pastorační péče je určena všem, kdo o ni projeví zájem – pacientům, jejich rodinným příslušníkům a přátelům, stejně tak ale i všem členům zdravotnického týmu. Lidem věřícím i lidem, kteří se považují za nevěřící. Je nadkonfesijní, respektuje jedinečnost cesty každého člověka k Bohu a i nevěřícím pomáhá rozvíjet duchovní hodnoty, skrze něž mohou i oni zakusit přítomnost Boží, aniž to třeba tuší.¹⁵³

---

¹⁵⁰ Toto reflektuje i zmíněná Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví a její Dodatek, když u pastoračních pracovníků požaduje zvýšení kvalifikačních předpokladů.

¹⁵¹ O papeži Janu XXIII. se traduje, že se ke konci svého života vyjádřil velmi stručně, střízlivě a jasně: „*Své kufry už mám sbalené.*“ Takový postoj by měl zaujmout každý průvodce umírajících. Srov. Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích.*, 1996, s. 54., Srov. Brádňanská, N., *Pastorální postoj k smrti člověka so zameraním na zomieranie detí a dospievajúcich*, 1999, s. 20 – 30. Srov. Blumenthal-Barby, et al., *Opatrovanie ťažko chorých a umierajúcich*, s. 80. Srov. Friedrichová, H., *Duchovní potřeby a hospic*, magisterská práce, vedoucí práce: Haškovcová, H., Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra psychosociální věd a speciální etiky, 2000, s. 9.

¹⁵² Srov. Maňáková, M., *Charakteristika a poslání klinické pastorační péče a její podoby v České republice a Rakousku*, diplomová práce, vedoucí práce: Umlauf, M., Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2013, s. 26.

¹⁵³ Ambros, P., Došková, L, et al. *Studijní texty z pastorální teologie III. Služba nemocným.*, 2002. *Kdo je člověk věřící a nevěřící?* Svatošová používá za dělící, pomyslnou hranici víry smrt. Za nevěřícího pak považuje člověka, který má svůj životní cíl umístěn kdekoli před touto hranicí nebo v ní. Kdo má svůj životní cíl umístěn za horizontem smrti, toho považuje za věřícího (a to bez ohledu na příslušnost k té či oné církvi). Jedince, kteří svůj názor takto jednoznačně vyhraněný nemají, považuje za hledající. Jsou to lidé, kteří alespoň občas připustí, že možná *něco* nebo *někdo* za hranicí smrti je a dále ti, kteří o tom už sice nepochybují, ale zatím se jim s tím *něčím* nebo *někým* nepodařilo navázat osobní vztah, ačkoliv se o to snaží. In Svatošová, M., *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?*, 2012, s. 13.

4.9.1 Klinická pastorační péče ve vztahu k umírajícím dětem

Každý člověk má nárok na respektování plnosti svého lidství. Ani péče o nemocné dítě nesmí být pojmána pouze z hlediska péče o jeho biologické potřeby. Dítě, o které pečujeme, je nám svěřeno celé (se svým tělem i duchem = s celým svým lidstvím). Možná, že někdy jen stěží rozumíme jeho pohledu, protože si myslíme, že jsme už pro něho beztak všechno udělali: uložili ho do inkubátoru, čistě ho oblékli, připojili ho k dýchacímu přístroji, dali mu infuzi a tisíce léky, zajistili mu adekvátní příjem tekutin a výživy.... Tak co chce ještě víc? Asi jsme přece jen na něco důležitého zapomněli: na modlitbu, křest, utěšující slovo, něžné doteky – na chvilinku času pro něj. Jako křesťané žijeme se zaslíbení našeho Pána: „*Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.*“ (Mt 25,40).¹⁵⁴

V rámci perinatální ztráty dítěte, se u řady lidí objevují otázky směřující k eschatologické perspektivě života. U věřící populace se k tomu navíc ještě přidává palčivá otázka: *Co se stane s dětmi, které zemřely nepokřtěné?* Je to otázka, kterou neřeší jen věřící rodiče při porodu mrtvého dítěte, ale dotýká se i mnohých zdravotníků a samotných pastoračních pracovníků. Umění odpovědět na tuto otázku se může stát ústředním zdrojem pomoci nejen pro rodiče a zdravotníky, ale i pro samotné pastorační pracovníky. Proto ji pokládáme za velmi důležitou a budeme ji řešit v samostatné (sedmé) kapitole.

4.9.2 Klinická pastorační péče ve vztahu k rodičům umírajícího dítěte

Klinická pastorační péče nachází své uplatnění také v sociální oblasti dítěte (zejména pak při práci s rodiči). Pastorační pracovník může být nápomocen v komunikaci rodičů se zdravotníky (a opačně), může hrát důležitou roli v období po sdělení infaustní prognózy dítěte rodičům, v závěru života dítěte, v okamžiku jeho smrti i v období smutku nad jeho ztrátou.

Ohlédneme-li se zpátky do druhé kapitoly této práce, vidíme, že se řada rodičů dostává prožitkem perinatální ztráty dítěte do stavu krize (přítomnost prožívají jako břemeno, budoucnost se pro ně uzavírá, ztrácejí životní smysl). Potřebují někoho, kdo by je v tomto těžkém okamžiku doprovázel, kdo by jim naslouchal. Hledají zdroj útěchy ve svém trápení. Toto je patrné i z vyprávění matky Elišky (srov. kapitola 2.4.1) která v rámci svého sdělení uvedla: „*Tolik moc jsem chtěla s někým mluvit o Elišce, ale nenašel se tu nikdo, s kým bych mohla.*“

Pastorační pracovník může být rodičům v době krize profesionálním partnerem. Může jim nabídnout pomoc formou duchovního doprovázení (modlit se s nimi, meditovat s nimi nad Písmem, udělovat jim svátosti /jsou-li k tomu splněny nezbytné náležitosti/ nebo je „jen“ vyslechnout a dát jim tak prostor vypovídat se ze svého žalu).

---

¹⁵⁴ Srov. Opatrný, A., *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, 2003, s. 7-9.

Stejně tak jim může pomoci se vším, co se týká posledního rozloučení se s dítětem (pohřbu a všeho, co s ním souvisí).

4.9.3 Klinická pastorační péče ve vztahu k nemocničnímu personálu

Pastorační péče přispívá ke zdravé kultuře perinatologického centra. Pastorační pracovníci mohou zaměstnancům pomoci nejen zvládat stres a mezní situace, ale také jim pomoci pochopit smysl a hodnotu jejich profese. Dále se mohou účastnit rozhodovacích procesů (přerušeni či ukončení léčby dítěte) a rovněž být členy etických komisí.¹⁵⁵

Jelikož tato práce sleduje především možnosti a přínos pastorační péče pro zdravotníky, věnujeme se dané problematice blížeji v samostatné (páté) kapitole.

4.10 Pastorační konziliář a otázka smyslu utrpení

Pastorační konziliář se ve své praxi v nemocničním zařízení často setkává s otázkou smyslu utrpení. Je to otázka, která prakticky pokaždé provází i perinatální ztrátu dítěte. Rodiče se dotazují: „*Proč naše dítě muselo zemřít? Co se pokazilo?*“ Lékaři a sestry si zas kladou otázku: „*Jaký postoj máme ke krutosti dané situace zaujmout?*“

Postoj k bolesti a utrpení je u každého člověka zcela individuální, ať už jsme věřící, anebo se za věřící nepovažujeme. I silně věřící člověk (zralý psychicky i zralý ve víře), může být prožitkem utrpení vlastního dítěte postaven před neobyčejně těžkou překážkou pro svou víru. Utrpení a smrt se mohou stát i posledním vrcholným argumentem pro odmítání Boha: „*Kdyby Bůh existoval, naše dítě by nezemřelo!*“¹⁵⁶

Na otázku, proč je ve světě tolik bolesti, zla a utrpení, není snadné nalézt odpověď. Člověk se totiž nemůže (jak píše Jan Pavel II.) odpověď dozvědět od světa (i když utrpení ze světa pochází), ale od Boha, neboť On je Stvořitel a Pán světa (srov. SD čl. 9). Pastorační konziliář by se měl v rámci své odpovědi na otázku – *Proč je ve světě tolik bolesti, utrpení a zla?* – nechat vést Písmem svatým a zároveň se může opírat o zdroje, jež jsou Písmem svatým inspirovány. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce, se zde nebudeme zabývat teologickou reflexí lidského utrpení, ale chtěli bychom poukázat na apoštolský list Jana Pavla II. – *Salvifici doloris*, který se otázce lidského utrpení přímo věnuje.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Maňáková, M., *Charakteristika a poslání klinické pastorační péče a její podoby v České republice a Rakousku*, diplomová práce, vedoucí práce: Umlauf, M., Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2013.

¹⁵⁶ Srov. Opatrný, A., *Malá příručka pastorační péče o nemocné.*, 2003, s. 10.

¹⁵⁷ Apoštolský list *Salvifici doloris* je dostupný [online] na:

<http://www.kebrle.cz/katdocs/SalvificiDoloris.htm>. Samotné utrpení je podle dokumentu „*svou podstatou zakoušením zla*“ (SD čl. 28). Člověk trpí, zakouší-li cokoli zlého. V jazyce Starého zákona slovo, které by označovalo výraz „*utrpení*“ chybí, takže bolest a zlo, zde vyjadřují prakticky totéž. Nový zákon pro vyjádření stavu – *trpím, jsem něčím postižen* – používá termín *paschó*. Utrpení člověka nás tak přivádí k otázce po původu zla – *Co je vlastně zlo?* Zlo je nedostatkem nebo znetvořením dobra (srov. SD

Při pohledu na lidské utrpení provází Jana Pavla II. verš svatého Pavla: „*Proto se raduji, že nyní trpím za vás a to, co zbývá do míry utrpení Kristových, doplňuji svým utrpením za jeho tělo, to jest církve*“ (Kol 1,24). Křesťansky pochopené utrpení je spásonosné, patří k následování Krista. Jelikož Kristus trpěl pro lidi a za lidi, přijímá do svého utrpení i utrpení každého člověka (srov. SD čl. 22-24). „*Tak se každý trpící člověk může stát „spoluúčastníkem“ Kristova utrpení za spásu světa.*“¹⁵⁸ „*Neexistuje utrpení, které by On (Bůh) neuměl přeměnit v cestu, jež vede k Němu.*“¹⁵⁹

Velkým přínosem pro pastoračního konziliáře může být i encyklika Benedikta XVI. *Spe salvi*, která, ačkoliv pojednává především o křesťanské naději, utrpení zmiňuje.¹⁶⁰ „*Člověk má pro Boha takovou cenu, že se on sám stal člověkem, aby mohl spolu s člověkem sou-cítit a spolu-trpět způsobem velmi reálným, totiž v těle a krvi, jak nám to podává pašijový příběh o Ježíšově umučení*“ (cit. *Spe salvi* čl. 39).¹⁶¹ Z názorů Benedikta XVI. vyplývá, že člověk má utrpení (ať už přichází z jakéhokoliv důvodu) přijmout, vnitřně v něm zrát a růst, jelikož v něm není opuštěn – Kristus na kříži trpí spolu s ním.¹⁶²

Nutným východiskem pro uvažování nad pastorační prací s trpícím člověkem (chceme-li, aby naše zvěstování evangelia bylo doopravdy pomoci, bylo diakonické) je ujasnění si vztahu utrpení Krista a lidského utrpení. Pastorační konziliář musí zvažovat možnosti své pomoci – musí se zajímat o vztah trpícího k Bohu a klást si otázky: *Jaký postoj k víře onen potřebný člověk má – je věřící (a do jaké míry) nebo je hledající či úplně nevěřící? Bude pro něj přínosné a povzbuzující, připomeneme-li mu onu skutečnost, že se svým utrpením (passio) může spolu-podílet (actio) na spáse světa – resp., že může Kristovo utrpení vnímat jako výraz láskyplné Boží solidarity s jeho*

čl. 7). Smysl utrpení je skryt v Boží lásce, kterou Bůh zjevil skrze spásonosnou oběť svého Syna Ježíše Krista (srov. SD čl. 13). Utrpení patří k tajemství člověka, které se vyjasňuje jen v tajemství vtěleného Slova, tj. Krista: „*Skrze Krista a v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti*“ (Srov. GS čl. 22; cit. SD čl. 31). Kristus svým výkupným utrpením na kříži samotné kořeny zla (tj. hřích a smrt) přemohl – vítězstvím nad Satanem, který je původcem zla (srov. SD čl. 31).¹⁵⁷

¹⁵⁸ Cit. Opatrný, M., *Impassibilis est Deus, sed non impassibilis (sv. Bernhard z Clairvaux). Srovnání pohledů Jana Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastorálního hlediska*. Theologos 1/2011, s. 61-62.

¹⁵⁹ Cit. Jan Pavel II., *Paměť a identita*, 2005, s. 159.

¹⁶⁰ Encyklika *Spe salvi* je dostupná [online] na: <http://www.kebrle.cz/katdocs/SpeSalvi.pdf>.

¹⁶¹ Bernadr z Clairvaux vytvořil slovní obrat: *Impassibilis est Deus, sed non impassibilis* – Bůh nemůže trpět, ale může soucítit. In. Opatrný, M., *Impassibilis est Deus, sed non impassibilis (sv. Bernhard z Clairvaux). Srovnání pohledů Jana Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastorálního hlediska*. Theologos 1/2011, s. 63.

¹⁶² „*Kristus trpěl z lásky k lidem proto, aby lidé nezůstali v utrpení bez Boha.*“ Srov. + cit. Opatrný, M., *Impassibilis est Deus, sed non impassibilis (sv. Bernhard z Clairvaux). Srovnání pohledů Jana Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastorálního hlediska*. Theologos 1/2011, s. 64. „*V tajemství kříže se plně odhaluje nepotlačitelná moc milosrdenství nebeského Otce. Aby znovu získal lásku svého stvoření, byl ochoten dát tu nejvyšší cenu – krev svého jednorozeného Syna.*“ Cit. Poselství papeže Benedikta XVI. k postní době 2007, Tiskové středisko ČBK, dostupné na (www.cirkev.cz) – In. Opatrný, M., *Impassibilis est Deus, sed non impassibilis (sv. Bernhard z Clairvaux). Srovnání pohledů Jana Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastorálního hlediska*. Theologos 1/2011, s. 65.

*lidským utrpením? Nebo mu více prospěje prosté spolubytí jako projev spolu-trpení s ním?*¹⁶³

4.11 Pastorační konziliář a otázka svědomí

Rodiče, jejichž dítě perinatálně zemřelo, často hledají „konkrétního viníka“ nastalé situace. Tohoto viníka pak často spatřují v lékařích, v Bohu, ale nezdídky i sami v sobě - „trápí je výčitky vlastního svědomí“. Nejsou to však jen rodiče, ale i mnozí zdravotníci, co se při styku s pastoračním konziliářem o svém „špatném“ svědomí rozhovoří. Pro pastorační konziliáře může být v tomto směru přínosem encyklika papeže Jana Pavla II. *Veritas splendor*, která o otázce svědomí přímo pojednává.¹⁶⁴

Duševně zdravý člověk si uvědomuje sebe samého, svou činnost a mravní povahu svého jednání. Svědomí je soud praktického rozumu, je nornou našeho jednání, díky němuž můžeme hodnotit, zda má náš čin kladnou nebo zápornou hodnotu. Pojem *svědomí* odpovídá latinskému pojmu *conscientia* a řeckému pojmu *syneidesis*. Všechny tyto tři výrazy obsahují slovní spojení *s-vědomí*. Ve svědomí má jedinec jakési *spolu-vědomí* o sobě samém, což znamená, že si uvědomuje, že je mravní bytostí a že si je vědom závaznosti požadavku vzhledem ke svému jednání. Svědomí není statickou veličinou, ale vyvíjí se v průběhu ontogeneze.¹⁶⁵ Psychologický slovník definuje svědomí jako: „*Prožívání morálního hodnocení vlastních činů, motivů a citů.*“¹⁶⁶ V Písmu je svědomí ztotožňováno se srdcem (*ledvím*) člověka. Srdce je středem člověka, v němž sídlí dobré i zlé myšlenky, je místem zakoušení mravnosti.¹⁶⁷ Pastorační konstituce *Gaudium et spes* uvádí, že: „*Svědomí je nejtajnější střed a svatyně člověka; v ní je sám s Bohem, jehož hlas mu zaznívá v nitru*“ (GS čl. 16).¹⁶⁸

¹⁶³ Srov. Opatrný, M., *Impassibilis est Deus, sed non impassibilis* (sv. Bernhard z Clairvaux). *Srovnání pohledů Jana Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastoračního hlediska*. Theologos 1/2011, s. 66.

¹⁶⁴ Encyklika *Veritas splendor* je dostupná [online] na:

http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jpii_enc_06081993_veritatis-splendor_en.html.

¹⁶⁵ Srov. *Život z víry*. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé (vydala Německá biskupská konference 1995), 2005. s. 86.

¹⁶⁶ Cit. + srov. Hartl P., Hartlová, H., *Velký psychologický slovník*, 2010, s. 562.

¹⁶⁷ Srov. *Život z víry*. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé (vydala Německá biskupská konference 1995), 2005. s. 88-91.

¹⁶⁸ Existují různá kritéria pro hodnocení svědomí. Podle časové návaznosti ke konkrétnímu úkolu rozlišujeme: a) svědomí předchozí (*conscientia antecedent*), ozývá se před skutkem, má podobu imperativu: nesmíš, musíš, pobízí nebo varuje), b) svědomí průvodní (*conscientia concomitans*), doprovází svobodný úkon, schvaluje nebo odporuje jednání, c) svědomí následné (*conscientia consequens*), po skutku, chválí a uklidňuje nebo vyčítá a působí vnitřní nepokoj. Podle jistoty dělíme svědomí na: a) svědomí jisté (*conscientia certa*), nemá žádný vážný důvod k pochybnostem, výrok svědomí zní zcela jasně a určitě, bez obavy hříchu), b) svědomí domnívající se (*conscientia opinativa*), připouští pochybnost, přiklání se však na jednu stranu, c) svědomí pochybující (*conscientia dubia*), zmítá se v nejistotě, přiklání se na tu i onu stranu. Podle habituálních dispozic dělíme svědomí na: a) svědomí úzké (*conscientia augusta*), povinnost spatřuje i tam, kde závaznost neexistuje, lehký hřích často považuje za těžký, b) svědomí zmatené, bezradné (*conscientia perplexa*), ve složitých situacích si neví rady, domnívá se, že musí hřešit, ať zvolí jakoukoliv alternativu, c) svědomí přehnaně úzkostlivé

Pastorační konziliář by měl vycházet z nejobecnějších norem svědomí, mezi něž patří: 1) Nikdy není dovoleno činit zlo, aby z toho vzniklo dobro. 2) Norma tzv. zlatého pravidla: „*Co sám nenávidíš, nikomu nečiň*“ (Tob 4,15). „*Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jedněte s nimi*“ (Mt 7,12; srov. Lk 6,31). 3) Láska vždy prochází skrze respektování druhého a jeho svědomí, neznamená to však přijímat jako dobro to, co je objektivně zlem.¹⁶⁹

4.12 Závěrečné zamyšlení, stěžejní postřehy

Klinická pastorační péče je významnou součástí praktické teologie. Nachází své uplatnění nejen ve vztahu k dospělým pacientům, ale i v péči o dětské pacienty, stejně jako o jejich rodiče a nemocniční personál.

Angažovanost v pomoci trpícím zdůrazňují i samotní nástupci svatého apoštola Petra. Příkladem v roce 1993 byl z podnětu papeže Jana Pavla II. vyhlášen Světový den nemocných (připadající na 11. února – tedy na svátek Panny Marie Lurdské). U příležitosti tohoto výročí začal Jan Pavel II. vydávat každoročně svá „*Poselství ke dni nemocných*“ v nichž se obrací nejen na nemocné, ale také na ty, kteří o ně pečují. V této tradici pokračoval i Benedikt XVI. a pokračuje v ní i současný papež František (tématem jeho poselství pro letošní rok je *Víra a naděje*). Poselstvím, které obrací svou pozornost přímo k trpícím dětem a těm, kteří o ně pečují, je poselství Benedikta XVI. k XVII. Světovému dni nemocných.¹⁷⁰

Úspěch klinické pastorační péče závisí ve velké míře na člověku, který ji poskytuje. Základním prostředkem duchovní služby je modlitba, ta dává službě pastoračních pracovníků duchovní vidění, cítění a účinnost, je zdrojem inspirace, vnuknutí a dobrých myšlenek.¹⁷¹

Možnosti pastorační péče v péči o trpícího člověka jsou veliké, ale ani pastorační péče se nedá konat izolovaně. Zdravotnická péče a péče dalších odborníků, spolu s pastorační péčí musí tvořit jednotu. Slovy Marka Twaina: „*Neexistují hranice našeho úspěchu, pokud nám ovšem nesejde na tom, komu budou připočteny zásluhy.*“¹⁷²

(*conscientia scrupulosa*), chorobný stav nejistoty, doprovází úzkostlivá pochybnost, zda nedošlo k hříchu, vtíravé strachy z neodpuštění viny a obsedantní myšlenky, d) svědomí široké, volné (*conscientia laxa*), na základě lichých důvodů prohlašuje nedovolené za dovolené a těžký hřích za lehký, e) svědomí ambivalentní (*conscientia pharisaica*), v něčem je úzkostlivé, v něčem je naopak laxní. Svědomí založené na pravdě (*conscientia vera*), rozpoznává pravou hodnotu činu, správně odlišuje dobré od zlého. Svědomí, které není ve shodě s mravní normou, považujeme za svědomí bludné (*conscientia erronea*), přičemž rozlišujeme: a) svědomí nezaviněně bludné (*conscientia invincibiliter erronea*), svědomí nemá tušení o správné alternativě, omyl tak není zaviněn ani nedbalostí, ani zlou vůlí, b), svědomí zaviněně bludné (*conscientia vincibiliter erronea*), omyl je zaviněn nedbalostí nebo zlou vůlí. In Milfait., R., *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, 2012.

¹⁶⁹ Milfait., R., *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, 2012.

¹⁷⁰ Poselství ke Světovému dni nemocných z roku 2009 a 2012 – viz příloha práce. č. 6.

¹⁷¹ Srov. Maňáková, M., *Charakteristika a poslání klinické pastorační péče a její podoby v České republice a Rakousku*, diplomová práce, vedoucí práce: Umlauf, M., Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2013, s. 11.

¹⁷² Srov. Cuthbert, N., *Jak přežít ve službách církve*, 2012, s. 25.

5 PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S VÝKONEM ZDRAVOTNICKÉ PROFESY, MOŽNOSTI KLINICKÉ PASTORAČNÍ PÉČE PRO ZDRAVOTNÍKY

Jan Pavel II. ve svých promluvách řekl: „*Pracujte ve prospěch toho společenství, které jste si zvolili nebo do kterého vás přivedl život. (...) Musíte na sebe být nároční, i kdyby na vás okolí žádné nároky nekladlo. Dnes, když usilujeme o budoucí tvář života naší společnosti, si budme vědomi, že ta tvář bude vypadat podle toho, jaký bude každý jednotlivý člověk.*“¹⁷³

Služba ve zdravotnictví či obecně každé životní povolání nemá být jen otázkou přežití. Povolání by mělo člověku poskytovat radost a naplňovat ho. V mnoha případech to tak ale nefunguje. Zdravotnictví je plné lidí, kteří v něm sice pracují „*na plný úvazek*“, ale kdyby mohli, rádi by svou práci vyměnili za jinou. Mnozí ze služby ve zdravotnictví odešli, protože se v profesi zdravotníka zklamali nebo dokonce přetížeností vyhořeli. Otázkou je: „*Opravdu se to muselo stát?*“¹⁷⁴ Chceme-li, aby člověk konal svou práci dobře, pak je dobré, zajímat se i o to, jaké podmínky k tomu onen člověk má a jak mu je.¹⁷⁵

Zamyslíme-li se nad otázkou, proč by měla být pastorační péče (*duchovní pomoc a podpora*) poskytována také zdravotníkům na úseku perinatologie, můžeme uvést dva stěžejní okruhy důvodů. První z nich vyplývá z podstaty práce na perinatologickém pracovišti, která na zdravotníky klade nemalé osobnostní nároky. Druhý okruh důvodů lze vyvodit ze samotného poslání křesťanství, jímž je služba konkrétním lidem a lidství obecně.¹⁷⁶

5.1 Konfrontace s utrpením ve zdravotnické praxi

Lékaři a sestry jsou denně konfrontováni s utrpením svých pacientů a mnohdy musejí zvládat i takové situace, při nichž slabší lidské povahy kolabují, lékaři a sestry nesmějí, protože jde o lidské životy.¹⁷⁷ Některé okamžiky svojí intenzitou a nezvyklostí přesahují únosnou mez, jsou za hranicemi běžných životních a profesních zkušeností. Na úseku perinatologie k oněm okamžikům patří: *akutní ohrožení života rodičky* (selhávají-li rodiče vitální funkce, musí lékaři okamžitě jednat a mnohdy volit i takové intervence, které sice směřují k záchraně ženy, ale předpokládají odumření plodu), *porod mrtvého plodu v již různém stádiu rozkladu, porod defektního novorozence, náhlá a nečekaná smrt dítěte, kontakt s rodiči a jejich negativními emocemi*. Lékaři a sestry se tak

¹⁷³ Cit. Na minutu s Janem Pavlem II. Hledání naděje, 2006, s. 13 (promluva na náměstí Karlsplatz ve Vídni, 12. září 1983).

¹⁷⁴ Srov. Cuthbert, N., *Jak přežít ve službách církve*, 2012, s. 11.

¹⁷⁵ Cuthbert, N., *Jak přežít ve službách církve*, 2012.

¹⁷⁶ Srov. Opatrný M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 9 a s. 31.

¹⁷⁷ Srov. Neurwirth, Š., *Puls nemocnice*, 2008, s. 119. Srov. Demonstrativní kasuistiky, zachycující konfrontace s perinatální ztrátou dítěte – viz příloha č. 4.

nezřídka setkávají s pocity vlastní bezmocnosti. Mezi typické problémy, které přímo souvisejí s výkonem zdravotnické profese, patří prožitek stresové, traumatizující či krizové situace a riziko rozvoje syndromu vyhoření.¹⁷⁸

5.1.1 Stres

Selye (zakladatel souborného studia stresu) popisuje stres jako nespecifickou reakci organismu na zátěž (jako fyziologickou odpověď organismu na poškození nebo ohrožení), která vede ke stresové reakci. Spouštěčem stresu je *stresor* (činitel vnějšího prostředí), jehož dopad na organismus vyvolává stresovou reakci.¹⁷⁹

Stav stresu se projevuje v symptomech tzv. obecného adaptačního stresu (*General Adaptation Syndrome /GAS/*), který má tři fáze: *Fáze poplachová*, vzniká při náhlém narušení vnitřního prostředí organismu, je provázena silnou excitací (zejména sympatické soustavy) a zvýšením sekrece hormonů dřeně nadledvinek. *Fáze rezistence*, organismus si na stresující podnět zvyká, adaptace na stres je maximální. *Fáze vyčerpání*, získaná rezistence na stres je nedostatečná, výsledkem může být celkové selhání adaptačních a regulačních schopností.¹⁸⁰

Stres provází život každého zdravotníka, prakticky se mu nelze vyhnout, lze se však chránit před *distresem*.¹⁸¹ Schopnost člověka vyrovnat se optimálním způsobem s nároky, jež jsou na něj kladeny (případně zvládat i nadlimitní situace) označujeme termínem *coping* (z angl. *to cope*, vyrovnávat se s něčím, zvládat něco).¹⁸²

5.1.2 Psychické trauma

Psychické trauma (duševní úraz, nervový šok, duševní otřes) je normální lidskou reakcí na nenormální situaci. Má za následek funkční poruchy a mnohdy i organické změny.¹⁸³ Rozvíjí se na podkladě působení jednoho extrémně stresujícího zážitku nebo vlivem dlouhotrvající stresové situace, která má následující charakteristiky: příčina přichází zvnějšku, je extrémně děsivá, navozuje prožitek ohrožení života (tělesné či duševní integrity), navozuje pocity bezmocnosti.¹⁸⁴ Za hranice zvládnutelné zátěže se může dostat každý zdravotník. V následujícím výčtu jsou zmíněny 3. skupiny traumatizujících

---

¹⁷⁸ Srov. Kozák, J., *Problémy spojené s výkonem policejní činnosti*, In: Opatrný M., et. al. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 32-33.

¹⁷⁹ Srov. Hartl, P, Hartlová, H., *Velký psychologický slovník*, 2010, s. 555-556.

¹⁸⁰ Srov. Hartl, P, Hartlová, H., *Velký psychologický slovník*, 2010, s. 555-556. Srov. Vodáčková, D., et al. *Krizová intervence*, 2012, s. 359-360.

¹⁸¹ Distres je popisován jako chronický, traumatický stres, potencionálně destruktivní, poškozující psychické a tělesné zdraví. Opakem distresu je eustres. Eustres je popisován jako tvůrčí a motivační síla, která vede k dosahování cílů. Srov. Kozák, J., *Problémy spojené s výkonem policejní činnosti*. In Opatrný M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 34.

¹⁸² Srov. Hartl, P, Hartlová, H., *Velký psychologický slovník*, 2010, s. 77.

¹⁸³ Srov. Hartl, P, Hartlová, H., *Velký psychologický slovník*, 2010, s. 622.

¹⁸⁴ Srov. Vodáčková, D., et. al. *Krizová intervence*, 2012, s. 360.

událostí, které může zdravotník v rámci své profese zažít a po jejichž prožitku je indikovaná posttraumatická intervenční péče:

- Zdravotník sám způsobí smrt nebo těžké zranění někoho jiného (např. chybná aplikace léku).
- Zdravotník utrpí těžké ohrožení života nebo tělesné nedotknutelnosti (např. přímý kontakt s HIV pozitivní krví, přímý kontakt s otevřenou plicní tuberkulózou, napadení agresivním nebo opilým rodičem).
- Zdravotník zažije úmrtí nebo těžké poranění jiných osob jako přímý svědek události (např. v rámci záchranné akce u dopravní nehody).¹⁸⁵

5.1.3 Krize

Krize je definována jako extrémní psychická zátěž, která je schopna vyvolat selhání dosavadních regulativních mechanismů a navodit tzv. „nefunkčnost“ (v oblasti biologické, psychické nebo sociální). Oproti traumatu, které je definováno objektem (= tím, „co se stalo“) je krize definována subjektem, daným jedincem (= tím, „kterému se to stalo“).¹⁸⁶ Stejně jako stres, provází i krize život každého zdravotníka.¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ Zpracováno na podkladě traumatizujících událostí vyskytujících se v policejní činnosti - srov. Kozák, J., *Problémy spojené s výkonem policejní činnosti*. In Opatrný M., et al. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 37.

¹⁸⁶ Srov. Hartl, P, Hartlová, H., *Velký psychologický slovník*, 2010, s. 272. Krize je definována subjektem = daným jedincem, tím „kterému se to stalo“, zatímco trauma, je definováno objektem = tím, „co se stalo.“ In. Opatrný M., et al. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 41.

¹⁸⁷ Baldwin popisuje šest tříd krizí (přičemž při posunu od třídy 1 ke třídě 6, se krize stává závažnější a zdroj stresu přechází od vnějšího k vnitřnímu): 1) *Krize situační*: spouštěčem bývá náhle vzniklá událost (tzv. „poslední kapka“), která jedince uvádí do situace tísně nebo nouze a vzbuzuje v něm úzkost a dojem neodkladnosti a naléhavosti řešení. 2) *Krize tranzitorní (z očekávaných životních změn)*: můžeme ji vymezit jako předvídatelné procesy růstu a vývoje, které se rozvíjejí v určitém časovém období (např. narození prvního dítěte). 3) *Krize pramenící z náhlého traumatizujícího stresoru*: krize tohoto druhu jsou precipitovány mocnými vnějšími stresory, které člověk neočekává a nad nimiž nemá téměř žádnou kontrolu (tzv. „rány osudu“). Např. náhlá smrt blízké osoby, přírodní katastrofy. 4) *Krize zraní, vývojové*: rozvíjí se tam, kde některé ze základních vývojových otázek (jako je např. důvěra, soběstačnost, láska a přichylnost) byly potlačeny, neřešeny nebo narušeny a situační spouštěč jejich porušenost oživí. Vzniká často tam, kde nemohla zdárným způsobem proběhnout krize tranzitorní. 5) *Krize v kontextu psychopatie*: zpravidla se jedná o situační krize vyskytující se u jedinců zvýšeně zranitelných (často v důsledku psychické poruchy). Krize může nabýt podoby až psychotického ataku (člověku tzv. „přeskočí, zblázní se“). 6) *Psychiatrické neodkladnosti*: krize, kdy člověk ztrácí schopnost rozpoznávat odpovědnost za své chování a může se stát nebezpečným sobě nebo svému okolí. Řadíme sem např. akutní psychotické stavy, chování pod vlivem omamných látek, nekontrolovatelnou zlost, agresi a suicidální chování. Srov. Vodáčková, D., et al., *Krizová intervence*, 2012, s. 34-39. Srov. Kozák, J., *Problémy spojené s výkonem policejní činnosti*. In Opatrný M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 42-43.

5.1.4 Syndrom vyhoření

Syndrom vyhoření (z angl. *burnout*, vyhasnout, vyhořet, vyčerpat) je odborný termín, který poprvé použil Freudenberger.¹⁸⁸ Stav vyhoření výstižně popisuje definice od Pinesové a Arensona: „*Burnout je formálně definován a subjektivně prožíván jako stav fyzického, emocionálního a mentálního vyčerpání, které je způsobeno dlouhodobým zabýváním se situacemi, jež jsou emocionálně těžké (náročné). Tyto emocionální požadavky jsou nejčastěji způsobeny kombinací velkého očekávání a chronických situačních stresů.*“ Stav vyhoření je důsledkem dlouhotrvajícího a nadměrného stresu (Selye ho řadí k třetí fázi GAS).¹⁸⁹ Křivohlavý píše, že termín burnout vyjadřuje to, co čteme v knize Kazatel: „*Marnost nad marností, všechno je marnost*“ (Kaz 1,2).¹⁹⁰

5.1.4.1 Faktory vedoucí k syndromu vyhoření

Syndrom vyhoření může postihnout kohokoliv. Zdravotníky a ostatní pomáhající profese (hasiče, policisty, učitele, sociální pracovníky...) však postihuje častěji.¹⁹¹ Faktorů, které se podílejí na jeho rozvoji, je mnoho.¹⁹²

Kopřiva uvádí tři cesty, které k vyhoření přímo směřují:

- 1) *Ztráta ideálů*, pro tuto cestu je charakteristický příměr: „*Ten, kdo hoří, může vyhořet.*“ Na počátku je upřímné nadšení, zaměstnanec práce baví, spatřuje ji jako smysluplnou, nevadí mu pracovat přesčas. Po čase však přicházejí potíže a problémy narůstají. Pracovník ztrácí důvěru ve vlastní schopnosti a jeho povolání ztrácí veškerý smysl.
- 2) *Workaholismus*, tj. nutkavá potřeba hodně pracovat.
- 3) *Teror příležitostí*, tj. neschopnost slevit z pracovního nasazení.¹⁹³

---

¹⁸⁸ Freudenbergerova definice burnout syndromu zní: „*Burnout je konečným stádiem procesu, při němž lidé, kteří se hluboce emocionálně něčím zabývají, ztrácejí své původní nadšení (svůj entuziasmus) a svou motivaci (své vlastní hnací síly).*“ In. Křivohlavý, J., *Hořet, ale nevyhořet.* 2012, s. 65.

¹⁸⁹ Srov. + cit. Křivohlavý, J., *Hořet, ale nevyhořet.* 2012, s. 66.

¹⁹⁰ Srov. Křivohlavý, J., *Hořet, ale nevyhořet.* 2012, s. 58-60.

¹⁹¹ Pracovníci pomáhajících profesí totiž často přebírají problémy druhých, snaží se co nejlépe splnit jejich očekávání a své potřeby přitom odsouvají do pozadí. Srov. Venglářová, M., et al., *Sestry v nouzi. Syndrom vyhoření, mobbing, bossing.* 2011, s. 25-26. Křesťanská víra může navíc (jak uvádí Opatrný, M.) pomáhajícího na základě přikázání bliženecké lásky dostat do nezáviděníhodné pozice – křesťan se sotva může zpěčovat, když je na něm, aby pomohl – kdo však nemůže jinak než pomoci, je v podstatě bezmocný. Srov. Opatrný, M., *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce. K problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání.* Caritas et veritas, 2011, s. 44.

¹⁹² Rush zmiňuje deset faktorů, které působí vyhoření: pocit vlečení namísto povolání, neschopnost přibrzdit, snaha udělat všechno sám, přehnaná pozornost cizím problémům, soustředěnost na detaily, nereálná očekávání, příliš velká rutina, nesprávný pohled na Boží priority v našem životě, špatný tělesný stav, neustálé odmítání ze strany druhých. In Rush, M., D.: *Syndrom vyhoření.* 2004.

¹⁹³ Srov. Kopřiva, K., *Lidský vztah jako součást profese.* 2011, s. 101-102.

5.1.4.2 Klinický obraz syndromu vyhoření

Syndrom vyhoření se projevuje celkovým vyčerpáním organismu. *Tělesné vyčerpání* provází chronická únava, poruchy spánku, nedostatek energie, bolesti hlavy, pocity tělesné slabosti, změna tělesné hmotnosti, zvýšená nemocnost, aj. *Psychické vyčerpání* se odráží v negativních postojích k sobě samému (k vlastní práci a vlastním úspěchům), ale i k okolí a k pacientům (riziko dehumanizace). Psychicky vyčerpaný zdravotník je cynický, bezohledný, negativistický, pesimistický, nesoustředěný, odmítá změny, nechce nic nového a přestává si věřit. Psychicky vyčerpaný zdravotník, jakoby hlásal: „*Dejte mi všichni pokoj!*“ Jeho život a práce přestávají mít smysl. *Emocionální vyčerpání* provází emoční labilita, zdravotník má pocit, že jeho veškerá energie je spotřebována na zvládání každodenních aktivit. Zažívá pocity beznaděje a bezmoci, cítí se emočně vysátý, je podrážděný a nervózní. Podrážděně reaguje i na své přátele a svou rodinu, i oni se stávají zdrojem další přítěže.¹⁹⁴

5.1.4.3 Stádia procesu vyhoření

Vyhoření (přesněji vyhořívání) je procesem, který probíhá v čase (má svůj začátek, průběh a výsledný stav). Edelwich a Brodsky vymezují pět stádií procesu vyhoření:

1. *Nadšení*: zdravotník nastupuje do zaměstnání, překypuje elánem a energií. Ve své práci nachází naplnění smyslu života, je ochoten ji mnohé obětovat (tzv. „*dobrovolné přepracování*“). Zapomíná na své záliby a volnočasové aktivity.
2. *Stagnace*: počáteční nadšení „*dohasíná*“. Zdravotník zjišťuje, že všechno není tak ideální, jak se zdálo. Musí slevit ze svých prvotních očekávání. Volnočasové aktivity nabývají na důležitosti.
3. *Frustrace*: zdravotník začíná pochybovat nad smyslem své práce. Tyto pochybnosti jsou často založeny na špatných zkušenostech s nadřízenými nebo nespolupracujícími pacienty.
4. *Apatie*: přichází po delší době frustrace, zdravotník koná pouze to, co musí, nové úkoly nevyhledává, své zaměstnání považuje za pouhý zdroj peněz.
5. *Fáze vyhoření*: období emocionálního a tělesného vyčerpání. *Intervence*: jakýkoliv krok, který vede k přerušení koloběhu zklamání.¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ Srov. Kozák, J., *Problémy spojené s výkonem policejní činnosti*. In Opatrný M., et al. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 44. Srov. Venglářová, M., et al., *Sestry v nouzi. Syndrom vyhoření, mobbing, bossing*. 2011, s. 24-25.

¹⁹⁵ Alfred Längle (současný představitel rakouské školy logoterapie a existenciální psychoterapie) vymezuje tři stádia procesu vyhoření. *První fáze*: zdravotník nastupuje do zaměstnání, svou práci je nadšený, vnímá ji jako smysluplnou činnost, je prostředkem k dosažení vytčeného cíle. *Druhá fáze*: počáteční nadšení upadá, z prostředku se stává cíl (tzv. užitková hodnota). Zdravotník sice pracuje, ale stále častěji se ptá: „*Za co to?*“ *Třetí fáze*: tzv. „*život v popeli*“ zdravotník se stává cynickým, ztrácí úctu k hodnotě druhých lidí a zároveň i k vlastnímu životu. Längle hovoří o životě v *diskordanci* se sebou samým (latinský kořen „*cor*“= srdce). Zdravotník si ničeho a nikoho neváží. Propadá se do existenciálního vakua (bezsmyslného života). Život je pro něj pouhým „*vegetováním*“. Srov. Křivohlavý, J., *Hořet, ale nevyhořet*. 2012, s. 82-89.

5.1.4.4 Eliášovo rozhodnutí

Člověk ocitající se ve stavu vyhoření dospívá k rozhodnutí: „*Už toho mám dost, končím!*“ K takovému rozhodnutí dospěl i prorok Eliáš, když už nemohl – Eliáš, pronásledovaný krvežíznivou královnou Jezábel utíká do pouště, kde zcela vyčerpán padá a žádá sobě smrt (srov. 1 Král 19,1-4). Rush nazývá syndrom vyhoření *Eliášovým rozhodnutím*. Jde o rozhodnutí rezignovat na vše, co bylo dosud v životě člověka důležité, znamená to ztratit smysl života. Vyhořelý člověk se vzdává své víry a důvěry k lidem a nakonec přestává věřit i sám sobě, Bohu a životu obecně. Hloubku zoufalství přitom vykresluje pocit, že vše je beznadějně.¹⁹⁶

5.1.4.5 Krychle Maxe Kašparů

Max Kašparů uvádí celkem šest faktorů, které nás chrání před vyhořením. Tyto faktory zmiňuje na příkladu krychle – krychli chápe jako místnost, uprostřed níž hoří svíčka – svíčka je symbolem našeho nadšení. Každá ze šesti stěn krychle je tu proto, aby chránila plamen svíčky před zhasnutím:

- 1) *Přední stěna*: smysl naší existence
- 2) *Zadní stěna*: bezpečný týl, tj. lidé, kteří stojí za námi a kteří nám v případě potřeby poskytnou záchrannou síť (nejčastěji rodina).
- 3) *Stěna po naší levici*: přátelé, tj. lidé blízcí našemu srdci, s nimiž můžeme hovořit o čemkoliv a nemusíme se bát, že to co jim svěříme, bude použito proti nám.
- 4) *Stěna po naší pravici*: lidé, pro které pracujeme, u zdravotníků to jsou jejich pacienti.
- 5) *Dolní podstava*: vědomí, že jsem člověk, nejen na správném, ale také na svém místě.
- 6) *Horní podstava*: zde Max Kašparů píše: „*Nemám na mysli něco, co nás přesahuje, ani něco, co je nad námi. Myslím tím Toho, který všechno drží pohromadě a všemu dává smysl.*“ Horní podstava je symbolem duchovního života (víry, modlitby, lásky, svátostí, naděje a života v pravdě). „*Ztráta stropu je pro hořící plamen v každém případě největším nebezpečím.*“¹⁹⁷

---

¹⁹⁶ Srov. Rush, M., D.: *Syndrom vyhoření*. 2004, s. 48-87. *Co se dělo, když Eliáš vyhořel?* Připomeňme si zde závěr Eliášova utrpení: *Sám šel den cesty pouští, až přišel k jednomu trnitému keři a usedl pod ním, přál si umřít. Řekl: „Už dost, Hospodine, vezmi si můj život, vždyť nejsem lepší než moji otcové.“ Pak pod tím keřem ulehl a usnul. Tu se ho dotkl anděl a řekl mu: „Vstaň a jez!“ (1 Král 19, 4-5). Křivohlavý píše: „Je dobré nepřehlédnout, že se zde jedná nejen o duchovní povzbuzení, ale i o fyzické kroky (vstát, jíst, spát, jít).“ Cit. Křivohlavý, J., *Hořet, ale nevyhořet*. 2012, s. 99. Srov. příloha č. 10.*

¹⁹⁷ Srov. + Cit. Křivohlavý, J., *Hořet, ale nevyhořet*. 2012, s. 94-95 – vychází zde přitom z článku M. Kašparů, „*Syndrom vyhoření aneb Tlačěnka s cibulí a papírové natáčky.*“ 2006, s. 46-54.

5.2 Člověk v roli pomáhajícího, služba druhým

Nikdo nemůže žít bez lásky, ani člověk nemocný, ani zdravý. Laskavé jednání vůči lidem kolem nás se všemi jejich zvláštnostmi a zlozvyky není snadné – při všech zklamáních, která bolestně prožíváme, se všemi nezdary, záhadami a porážkami na naší životní cestě. To vše nás může vnitřně vysát, vyžádat si mnoho sil. Každý náš čin (ať už je jím slovo, pohled nebo skutek) je možno hodnotit z hlediska toho, jakou hodnotu má pro druhého člověka, s nímž jsme v interakci. Můžeme ho *devalvovat* nebo *evalvovat*. Devalvace znamená snižování jeho hodnoty, je v podstatě pokusem ponížít ho a zahanbit. Evalvace je naproti tomu kladné hodnocení člověka zvyšující jeho sebevědomí, sebepojetí a sebehodnocení.¹⁹⁸

Benedikt XVI. píše, že niterná osobní účast na utrpení druhého znamená, že mu sdílím sebe sama. Aby dar druhého nepokořoval, musím mu dávat něco ze sebe samého (ne něco ze svého), musím být v daru přítomen jako osoba. Tento správný způsob služby činí pomáhajícího pokorným. Nestaví jej do pozice nadřazenosti vůči potřebám druhých, ať už je jejich momentální situace sebedídnější. Ježíš přijal to nejposlednější místo na světě (kříž) a právě touto radikální pokorou nás vykoupil a stále nám pomáhá. Člověk v roli pomáhajícího si má být vědom, že je tímto způsobem pomáháno i jemu. Skutečnost, že může pomáhat, není jeho zásluhou a tudíž ani důvodem k chlubení. Tento úkol je darem a milostí. Čím více se někdo namáhá pro druhé, tím více má chápat a přivlastňovat si Kristova slova: „*Jsmo služebníci neužiteční*“ (Lk 17,10). Pomáhající je nástrojem v Pánových rukou – v pokoře má učinit to, co je v jeho možnostech a zbytek má pokorně svěřit Pánu (srov. DCE čl. 35).

Opatrný M. píše: „(...) z hlediska křesťanství je úkolem člověka *pro-existence*, tedy být a žít nikoliv v egoismu, ale pro druhé. Přičemž i „já“ musím být sám sobě tím druhým, nemohu, až na výjimečné případy, sám sebe zničit ve prospěch druhých. Specificky křesťanské je pak to, že druzí lidé nemají být primárně získáváni na víru, ale poselství Ježíše Krista jim má být ku prospěchu. Má chránit jejich slabost a nedokonalost, na kterou mají jako lidé právo, a má je podporovat a pomáhat při úsilí o dobro. Vzorem pro tuto solidaritu s druhými je vztah solidarity Boha k lidem.“¹⁹⁹

5.2.1 Ohrožení syndromem pomáhajícího, pomoc skrze křesťanskou spiritualitu

Syndromem pomáhajícího je ohrožen každý pracovník v pomáhající profesi. U každého pracovníka se mohou projevit nejen ušlechtilé, ale i falešné motivy k pomáhání. Mezi tyto motivy patří:

¹⁹⁸ Křivohlavý, J., Pečenková, J., *Duševní hygiena zdravotní sestry*, 2004, s. 35-40.

¹⁹⁹ Cit. Opatrný, M., *Proces konceptualizace duchovní služby u policie*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 148-149.

- 1) *Touha získat lásku nebo uznání*: pomáhající očekává od svých klientů nereálnou míru vděku a uznání.
- 2) *Touha mít nad druhými moc*: pomáhající podléhá sebeklamu, že sám nejlépe ví, co klienti potřebují.
- 3) *Touha mít skrze pomáhaní podíl na životě*: je-li soukromý život pomáhajícího prázdný, parazituje na životních příbězích klientů a na své roli pomáhajícího je závislí.²⁰⁰

Křesťanská spiritualita učí člověka milovat svého bližního jako sebe sama i v sobě samotném (učí ho zdravému vztahu ke svému já, s jeho přednostmi i nedostatky). Učí člověka přijímat svou hříšnost (tj. žít s vědomím svých slabých stránek a nedostatků tak, aby ho nepohltily). Učí člověka spoléhat se nejen na sebe, ale i na Boha (učí ho vědomí vlastních hranic a mezí – a důvěře v sílu dobra, která má svůj původ v Bohu). Učí člověka pokoře (učí ho, že druhým dokáže porozumět nejlépe tehdy, když si bude sám vědom svých nedostatků a zranění a bude s nimi umět žít tak, aby jeho život nezaplevelily).²⁰¹

5.3 Pastorační péče ve vztahu k nemocničnímu personálu

Pakli-že mají odborní zaměstnanci poskytovat dětem a rodičům vysoce kvalitní péči, je nezbytné, aby i oni cítili podporu. Také zdravotníci potřebují dostat příležitost sdílet svoje problémy a hovořit o svých pocitech.²⁰²

Správně pojatá pastorační služba by se měla opírat o skutečnost, že duchovní rozměr nemají pouze lidé „*duchovně založení*“, protože tento rozměr souvisí se vztahem člověka k tomu, co ho přesahuje, ať už to nazývá jakkoliv. Pastorační služba má člověku pomoci, aby na základě svého vlastního přesvědčení či vlastní víry znovu uvedl svůj duchovní rozměr do harmonie.²⁰³

Základem klinické pastorační péče o zdravotníky je celostní přístup ke každému z nich. Tento přístup vyjadřuje, že: „*Bůh není mimo naši službu, ale je přítomen v ní.*“²⁰⁴

Pastorační pracovník, který je pověřen pastorační péčí o zdravotníky, by měl znát: problémy a očekávání zdravotníků, odpověď evangelia na jejich prožívané problémy,

²⁰⁰ Syndrom pomáhajícího, poprvé popsal německý psycholog Schmidbauer. Srov. Doležel J., *Osobnostní rizika pomáhající praxe. Syndrom pomocníka ve světle biblické moudrosti*, In *Spravedlnost a služba III.: Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS*, 2008, s. 32-38

²⁰¹ Srov. Doležel J., *Osobnostní rizika pomáhající praxe. Syndrom pomocníka ve světle biblické moudrosti*, In *Spravedlnost a služba III.: Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS*, 2008, s. 40-46.

²⁰² Kohnerová, N., Henleyová, A., *Když dítě zemře*. 2013, s. 89.

²⁰³ Zachoval, J., *K obsahu pojmu „duchovní služba“*. In. Ambros, P., Došková, L, et al. *Studijní texty z pastorální teologie III. Služba nemocným.*, 2002, s. 46-47.

²⁰⁴ Cit. Pospíšil, C., V., *Teologie služby*, 2002, s. 9.

směr cesty, po níž lze nemocniční personál doprovázet a metody použitelné k pastorači v nemocničním prostředí.²⁰⁵

5.3.1 Vybrané metody použitelné k pastorači v nemocničním prostředí

Služba přítomnosti: vyžaduje „být se zdravotníky“. Je důležité, aby se duchovní nestal jen jedním z učitelů, ale aby působil jako někdo, s kým zdravotníci něco prožili (mohli si na něho tzv. sáhnout) – v rámci aktivit jak služebních, tak i mimoslužebních, kdo je s nimi schopen mluvit a hledat společná řešení.²⁰⁶

Služba pastoračních rozhovorů, pastoral counselling: tato služba je akceptována jako *diskrétní*, jelikož je krytá povinnou mlčenlivostí pastorujících. Pastorační rozhovor je často pojímán jako vřele lidský a náboženskou víru nevyklučující rozhovor o potížích a problémech konkrétního člověka. Coby skutečná metoda pastorační práce, bývá označován anglickým termínem *pastoral counselling*. *Counselling* znamená poradenství. Takto pojatý pastorační rozhovor má své cíle, které stojí na teologických a psychologických teoriích. Přestože je inspirován psychoterapií C. Rogerse, nelze jej pojímat jen jako užití psychoterapie v rámci pastorače (vždy jde o působení Boží milosti a lidské víry).²⁰⁷

*Meditace nad Písmem svatým a jinou křesťanskou literaturou.*²⁰⁸

Služba modlitby: modlitba je jedním z nejdůležitějších vnitřních zdrojů obnovy (modlitba učí, že všichni padající padají do Boží náruče).²⁰⁹ Možná je osobní modlitba, stejně jako např. modlitba růžence, křížová cesta nebo různé litanie (litanie k nejsvětějšímu Srdci Ježíšovu, modlitba k zasvěcení Srdci Ježíšovu, Korunka k Božimu milosrdenství).²¹⁰

---

²⁰⁵ Uvedené předpoklady jsou inspirovány základními předpoklady pastorační práce v policejním prostředí. Srov. Kozák, J., *Charakter pastorační práce duchovní služby u policie*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 128.

²⁰⁶ Srov. Kozák, J., *Charakter pastorační práce duchovní služby u policie*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 130.

²⁰⁷ Srov. Opatrný, M., *Pracovní metody duchovní služby*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 118-119. Mezi principy psychosociální pomoci, které odvozují svůj původ od C. Rogerse, patří: *otevřenost vůči realitě* (ryzost, bezprostřednost, autenticita), *bezpodmínečná svoboda* (respekt vůči druhému, nehodnotící postoj), *otevřenost vůči osobě* (schopnost empatie). Doležel poukazuje, že k těmto třem principům lze nalézt i odpovídající teologické kategorie, které vyjadřují skutečnosti křesťanské víry a které mají stěžejní význam při seberealizaci člověka, resp. při překonávání negativních životních situací. Teologická kategorie: 1. *Pravdivost* (odpovídá principu otevřenosti vůči realitě). 2. *Láska* (odpovídá principu bezpodmínečné svobody). 3. *Compassio* (odpovídá principu otevřenosti vůči realitě). *Compassio* je latinský termín, který doslova znamená spoluutrpení: com = spolu, passio = utrpení. Jak uvádí Opatrný, M., v žádném případě však nejde o soucitné litování toho, s kým hovořím nebo pronášení rádoby útěšných slov a laciných pouček - *compassio* ve své podstatě znamená společné kráčení cestou utrpení. Srov. Opatrný, M., *Pracovní metody duchovní služby*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 122.

²⁰⁸ Srov. příloha č. 9.

²⁰⁹ Srov. Benedikt XVI., Encyklika *Deus caritas est*, 2006, čl. 37. Srov. John z Taizé, *Modlitba Otčenáš*, 1997, s. 5-8.

²¹⁰ Srov. Mališ, F., *Duchovní průvodce pro nemocné*, 2005, s. 13-18. Srov. přílohy č. 7, č. 8, a č. 9.

Služba skryté modlitby znamená modlit se za každého člena nemocničního týmu (modlit se s těmi, kdo to umí a modlit se za ty, které to nikdo nenaučil).²¹¹

Služba liturgických úkonů: zahrnuje udílení svátostí (při splnění k tomu nezbytných podmínek), slavení mše sv., kauzálních bohoslužeb (včetně bohoslužeb se symbolickým jednáním), ekumenických bohoslužeb slova (při různých příležitostech).²¹²

Vzdělávací semináře pro zdravotníky: např. z oblasti etiky, spirituálních potřeb.²¹³

5.4 Zamyšlení na závěr – Máš mě rád?

Častý kontakt se smrtí a bezmocný pohled na dítě, které umírá, může být příčinou stavu, kdy se zdravotník ocitne v krizi a začne se ptát po smyslu své vlastní profese (profese, kterou si vybral jako své zaměstnání a kterou měl kdysi rád). Tváří v tvář utrpení a smrti může dospět až do stavu vyhoření. Pastorační pracovník může svou přítomností přispět k tomu, aby se tak nestalo. Zdravotníkům nabízí, že je bude doprovázet, tišit jejich obavy a strach, dávat jim naději a odpovídat na otázky, které pramení z jejich „duše.“ Pastorační pracovník jim svou přítomností dává pocítit blízkost člověka, který má zájem o jejich problémy, přináší jim smíření a pokoj. Věřícím zároveň uděluje svátosti a zve je ke slavení liturgie.

Máš mě rád? Stejně tak, se třikrát ptal Ježíš Petra

„Jeden známý lékař byl přeložen v dětské nemocnici na resuscitační oddělení. Málokdo tam vydržel delší dobu, protože tato služba znamenala pohybovat se stále mezi umírajícími dětmi – když překonají krizi, vrací se na běžné oddělení, když ne, díváte se bezmocně, jak vám dítě umírá před očima. Vyprávěl, co mu pomohlo u této náročné služby zůstat: Bylo to o víkendu. Seděl u malého chlapce a vypisoval výkazy. Najednou se ozvalo prosebně: „Strejdo, máš mě rád!“ „Ano, mám tě rád, máme tě všichni rádi. Ale něco píšou, víš?“ Ale ozvalo se znovu: „Strejdo, máš mě rád!“ Znovu zopakoval dítěti svou odpověď. Při třetí otázce si uvědomil, že stejně tak, třikrát, se ptal Ježíš Petra, než mu řekl: „Pas mé ovce, pas mé beránky.“ Vstal a vzal chlapce do náruče. A ten vyslovil důvěrnou prosbu: „Strejdo, mohl bys mě dát vyčůrat? Potřeboval v té intimní záležitosti někoho blízkého. A lékař si při těch opakovaných otázkách uvědomil, komu vlastně slouží. A to mu pomohlo zůstat...“²¹⁴

Podobně jako tento malý chlapec (ačkoliv jiným způsobem) může pastorační pracovník zdravotníkům pomoci, uvědomit si, komu *slouží*, a tím jim pomoci nalézt (znovuobjevit) smysl jejich profese.

²¹¹ Srov. Kozák, J., *Charakter pastorační práce duchovní služby u policie*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 131.

²¹² Srov. Kozák, J., *Charakter pastorační práce duchovní služby u policie*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 131.

²¹³ Srov. Kozák, J., *Charakter pastorační práce duchovní služby u policie*. In Opatrný, M., et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, 2012, s. 132.

²¹⁴ Cit. Mikulášek, J., *Stříbrné vteřiny, Máš mě rád?*, Brno, Cesta, 2000.

6 BŮH JE LÁSKA, JÁDRO KŘESŤANSKÉ NADĚJE A VÍRY

Předmětem této kapitoly je křesťanská láska, naděje a víra v Trojjediného Boha. Je to téma, které pokládáme za velmi důležité, neboť možnosti a přínos klinické pastorační péče jsou na křesťanské lásce, naději a víře v Trojjediného Boha přímo závislé. Opíráme se zde především o encykliku Benedikta XVI – *Deus caritas est*, která o lásce (caritas, agapé), již nás Bůh naplňuje a kterou máme sdělovat druhým, přímo hovoří.

Pastorační pracovník není poslán jen k věřícím, ale musí být otevřený vůči všem. Proto se zde dotýkáme i toho, s jakými projevy víry (nebo nevíry) se může pastorační pracovník u potřebných setkat. Ježíšova otázka: „*Věříš?*“ Není otázka nikterak vyčítavá, ani otázka z „*kádrového dotazníku*“. Je to otázka, která se ptá po současném stavu jedince, případně naznačuje směr, kterým by bylo vhodné se ubírat. Je vyjádřením naší úcty k trpícímu a naší naděje v Boží milosrdenství. Je projevem, že jsme schopni a ochotni, přizpůsobit se úrovni víry, na které se člověk, o něhož pečujeme, nachází.²¹⁵

6.1 Bůh je láska

Jádro křesťanské víry, zřetelně vyjadřují slova prvního listu svatého apoštola Jana: „*Bůh je láska, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm*“ (1 Jan 4,16). Tato slova značí křesťanský obraz Boha a z něho plynoucí obraz člověka a jeho životní cesty. Benedikt XVI. k tomuto dodává, že první list Janův (srov. 1 Jan 4) nám nabízí určitou souhrnnou formulaci křesťanské existence: „*My, kteří jsme uvěřili, poznali jsme lásku, jakou má Bůh k nám*“ (srov. DCE čl. 1).

Na počátku křesťanského života je setkání s událostí (s Osobou), která otevírá před životem nový obzor a dává mu rozhodující zaměření. Zmíněnou událost zachycuje Janovo evangelium: „*Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný*“ (Jan 3,16). Středem křesťanské víry je láska. Tato láska přebírá jádro víry Izraele: „*Slyš, Izraeli, Hospodin, náš Bůh, je jediný Bůh. Miluj Pána, svého Boha, z celého srdce, z celé duše a ze všech sil*“ (Dt 6,4-5), zároveň mu však dává novou hloubku a šíří. Ježíš spojuje přikázání lásky k Bohu s přikázáním lásky k bližnímu (srov. Mk 12,29-31). Láska již není pouze *přikázáním*, ale je odpovědí na dar lásky, s nímž nám Bůh vychází v ústrety.²¹⁶

Ježíš Kristus, je vtělená Boží láska. „*V jeho smrti na kříži se naplňuje ono obrácení se Boha proti sobě samému, v němž se On sám daruje, aby znovu pozvedl člověka a zachránil ho. Je to láska ve své nejradiálnější podobě*“ (cit. DCE čl. 12).

Do Ježíšova obětího úkonu nás vtahuje eucharistie – „*mystika*“ *svátosti* – která spočívá na sklonění se Boha k nám. Svátost eucharistie má sociální charakter. Sjednocení s Kristem je zároveň sjednocením se všemi jeho učedníky. Jsme spojeni

²¹⁵ Srov. Opatrný, A., *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, 2003, s. 7-9.

²¹⁶ Bůh si nás zamiloval jako první a stále nás miluje jako první. Srov. DCE čl. 1 a čl. 17.

v jednu jedinou existenci: „Protože je jeden chléb, jsme my mnozí jedno tělo, neboť všichni máme podíl na jednom chlebu“ (1 Kor 10,17). Láska k Bohu a láska k bližnímu jsou ve vzájemné interakci, neboť v tom nejmenším se setkáváme se samotným Ježíšem a v Ježíšovi potkáváme Boha (srov. + cit. DCE čl. 13 až 15).

Láska roste skrze lásku. Na základě niterného spojení s Bohem, se můžeme učit přijímat každého člověka s láskou. Důležité je naučit se posuzovat druhé lidi nejen skrze své city, ale očima Ježíše. Přítel Ježíše – je i mým přítelem (srov. DCE čl. 18). Štěch hovoří o vědě lásky „*scientia caritatis*“, jejíž „*vědeckost*“ spočívá v pravém „*věděni*“, které se odráží v jednání a v hledání příležitosti, v níž by se láska (a tudíž i Láska) mohla projevit.²¹⁷

Jak píše Benedikt XVI: „*Církev je Boží rodinou ve světě*“ a jako taková nesmí službu lásky (*caritas, agapé*) opomíjet (stejně jako vysluhování svátostí a službu slova). „*Ten, kdo miluje Krista, miluje církev a chce, aby církev byla stále více výrazem a nástrojem té lásky, která z Něho vyzařuje.*“ Člověk, který uplatňuje lásku ve jménu církve, se nikdy nebude snažit o to, aby druhým víru církve vnucoval. Takový člověk totiž ví, že láska ve své čistotě a nezištnosti je tím nejlepším svědectvím vydávaným Bohu: v něhož věříme a jenž nás pohnul k tomu, abychom milovali (srov. + cit. DCE čl. 25, čl. 31c a čl. 33).

6.2 Víra v životě člověka

Víra je bytostné přitakání, odevzdání se osobě. Mluvíme-li o křesťanské víře, pak je to sám Bůh, kdo je předmětem naší víry. Bůh je tím, komu věříme a v něhož věříme (ovšem jen za předpokladu, že On sám sebe činí známým /otázka zjevení/).²¹⁸

Zjevení (*revelatio, apokalypsis*) znamená odhalení něčeho, co bylo dosud zakryto (*sejmutí roušky*). Zjevení zakládá vztah mezi Zjevovatelem a příjemcem zjevení (mezi Bohem a člověkem).²¹⁹ Nejjednodušším slovem víry je slovo *ano*.²²⁰

Katechismus katolické církve definuje víru jako: „*Odpověď člověka Bohu, který se mu zjevuje a sdílí a zároveň jej vhodně ozařuje světlem své milosti při hledání posledního smyslu života*“ (KKC čl. 26). *I. vatikánský koncil* učí, že víra je především odpověď na Boží zjevení, odpověď prokazující úctu a vzdávající hold všemohoucímu Stvořiteli (srov. *Dei filius*). *II. vatikánský koncil* pak výroky *I. koncilu* ve své podstatě opakuje.²²¹ Víra (v pojetí obou koncilů) je pojímána jako dobrovolná, úctyplná

²¹⁷ Srov. Štěch, F., *Láska jako srdce teologie*, Caritas et veritas, 2011, s. 28.

²¹⁸ Rahner, K., Vorgrimler, H., *Teologický slovník*, 2009, s. 445.

²¹⁹ Proč, se Bůh člověku zjevuje? Štěch tuto událost přirovnává k vyznání lásky (kdy jeden druhému sděluje své city a očekává kladnou, avšak může dostat i zápornou odpověď). Stejně tak i Boží pozvání člověka do vztahu vyžaduje lidskou odpověď (pozitivní odpověď víry nebo negativní odpověď nevíry). Srov. Štěch, F., *Láska jako srdce teologie*, Caritas et veritas, 2011, s. 24-25.

²²⁰ Srov. Kreeft, P., *Návrat ke ctnostem*, 2013, s. 63-64.

²²¹ Víra je tématem věroučné konstituce *Dei verbum* (zejména čl. 5), pastorální konstituce *Gaudium et spes* a věroučné konstituce *Lumen gentium*. „*Víra osvěcuje všecko novým světlem a zjevuje Boží úmysl týkající se celkového povolání člověka, a proto vede mysl k řešení plně lidským*“ (GS čl. 11). Víra přináší

a poslušná odpověď na Boží zjevení (zakotvená v proudu Boží milosti a opírající se o pomoc Ducha svatého).²²² Současný papež František pojednává o víře ve své encyklice *Lumen fidei*.

6.2.1 Základní dimenze víry

Již svatý Augustin (v 5. století) rozlišoval dvě základní dimenze víry: *fides qua creditur* (akt, jímž se věří, existenciální realizace víry) a *fides quae creditur* (obsah, kterému se věří, víra jakožto nauka). Křesťansky motivovaná práce v pomáhajících profesích by měla (chce-li být službou spásy na bázi víry) obsahovat obě tyto dimenze.²²³

„Vyznáš-li svými ústy Ježíše jako Pána (= *fides quae creditur*) a uvěříš-li ve svém srdci (= *fides qua creditur*), že Bůh ho vzkřísil z mrtvých, budeš spasen.“²²⁴

Fides qua creditur (víra jako osobní setkání s Bohem), tj. setkání lidského já a božského Ty, zahrnuje odevzdání se Bohu s důvěrou a poslušností – přijetí Boží vůle a Božího slova. Jejím předmětem je Boží existence a vůle pro člověka. Jejím motivem je nejvyšší Boží suverenita, dobrota a věrohodnost. Předpokládá sebezjevení Boha a tajemství jeho vnitřní podstaty. „Křesťanská víra je přístupem k dějinám spásy, které Bůh započal s Abrahámem, rozvinul s jeho potomstvem a završil v Ježíši Kristu. Křesťanská víra je odpovědí Bohu Smlouvy v následování Kristovy osoby a v Kristově vědění. Křesťan si osvojuje Kristův postoj a myšlení, jakož i tajemství jeho učení a spojuje se s jeho dokonalou odpovědí Otci.“²²⁵

Fides quae creditur (víra jako poznání a osvojení zjevných pravd). V kontextu křesťanského zjevení je jasným souhlasem se vším, co Bůh zjevil v Kristu (na základě jeho autority). Předmětem víry jsou pravdy, jež Bůh zjevil v pozitivním, dějinném zjevení, zejména v Písmu svatém. Stěžejním předmětem víry pro Izrael je dogma, že Hospodin je jediný Bůh a spasitel: „Já jsem Hospodin, kromě mne žádný spasitel není“ (Iz 43,11). Starý zákon zjevuje Hospodina jako Boha Smlouvy, jenž zasáhl do dějin pro spásu svého lidu. V Novém zákoně víra znamená uznávat Ježíše Krista, jako toho, kterého poslal Otec. Znamená přijímat tajemství jeho smrti, zmrtvýchvstání a význam tohoto zmrtvýchvstání pro spásu člověka. Vyznání víry v Krista a ve Trojici, má zcela

---

odpověď na to, co člověka v budoucnosti čeká a přináší mu naději, že u Boha dosáhne pravého života (GS čl. 18). Základním požadavkem křesťanské víry je život v souladu s Kristovým učením a Písmem svatým: „Véra musí ukázat svou plodnou činnost tím, že pronikne celý, tedy i světský život věřících a povede je ke spravedlnosti a lásce“ (GS čl. 21). Rozpor, který je spatřován u řady lidí mezi vírou (ke které se hlásí) a jejich denním životem, je třeba řadit mezi nejzávažnější omyly dnešní doby. Toto pohoršení ve Starém zákoně prudce odsuzují proroci a v Novém zákoně ještě přísněji samotný Ježíš (GS čl. 43). Věřoucná konstituce *Lumen gentium*, podotýká, že základním posláním církve je hlásat evangelium (všem lidem), neboť: „Na každého Kristova učedníka připadá příslušný díl závazku šířit víru“ (LG čl. 17).

²²² Srov. Štěch, F., *Láska jako srdce teologie*, Caritas et veritas, 2011, s. 27.

²²³ Srov. Maryšková, J., *Křesťanské inspirační a motivační zdroje v pomáhajících profesích*, Caritas et veritas, 2011, číslo 1, s. 35.

²²⁴ Cit. Doležel, J., *Východiska a cíle charitativně-diakonické práce se seniory*, 2004, s. 90.

²²⁵ Srov. + cit. Peschke, K., H., *Křesťanská etika*, 2004, s. 40-41.

zásadní význam v křestní liturgii (křestní krédo). Motivem víry je autorita Boha mluvícího k člověku slovem zjevení. Zcela zásadní je přítom dar Boží milosti. Člověk jdoucí po cestě k víře, musí mít upřímnou vůli k pravdě – i kdyby pravda, kterou poznává, od něho vyžadovala odříkání a změnu způsobu života. Jedině uctivý postoj a pokorné smýšlení mají přístup do svatyně božské moudrosti a náboženského vědění: „*Moudrost nevchází do zlé duše a poskvrněného těla. A podle Krista přichází ke světlu pouze ten, kdo miluje a koná pravdu.*“²²⁶

6.2.2 Ano poslušnosti víry a výzva nevěry

Věřící člověk nevyhrazuje nic (své vlastní), sebe samu potvrzující vůli, ale bezpodmínečně se poroučí svaté vůli Boží. Volání k víře zasahuje každého člověka (každý člověk je vystaven jeho nároku, neboť jako Boží tvor je každý člověk v hloubi své bytosti konfrontován s vůlí Stvořitele). Nikdo se nemůže vyhnout poslednímu rozhodnutí pro Boha nebo proti Bohu. Buď se mu ve víře odevzdá, nebo se podřídí odmítne a bude trvat na své vlastní vůli. Je to volba mezi harmonií a nesouladem, poslušností a pýchou, spásou a zkázou.²²⁷

Věřit, znamená denně se prosit a modlit: „*Pane, věřím, pomoz mé nedověře*“ (srov. Mk 9,24) – neboť i ve věřícím se střetávají víra a nevěra. Příkladem bezmezného odevzdání se Boží vůli je matka našeho Pána (panna Maria). Její víru shrnuje odpověď, kterou dala andělu Gabrielovi, když jí zvěstoval Boží plán: „*Jsem služebnice Páně, staň se mi podle tvého slova*“ (Lk 1,38).²²⁸

²²⁶ Srov. + cit. Peschke, K., H., *Křesťanská etika*, 2004, s. 44. Boží zjevení a „víra církve“ jsou vzájemně zprostředkovány na 3. základních rovinách: Písmo svaté, Tradice a učitelský úřad církve. In Müller, G., L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 52.

²²⁷ Srov. Peschke, K. H., *Křesťanská etika*, 2004, s. 48-50. Kreeft píše, že největším hříchem je pýcha, pochází od ďábla, je živým srdcem všech hříchů. Každý hřích říká Bohu: „*Buď vůle má.*“ Pýcha je arogance vůle, uzurpuje si to, co ve skutečnosti náleží Bohu. Vylučuje nejen Boha, ale i bližního. Opakem pýchy je pokora. Pokora je nejvyšší ctnost – neznamená myslet si o sobě méně, ale myslet na sebe méně. Pýcha má oči obrácené dovnitř, pokora hledí vně sebe. Pýcha je pekelná frigidita, pokora je nebeský manželský svazek. Srov. Kreeft, P., *Návrat ke ctnostem*, 2013, s. 85-91.

²²⁸ Každý člověk je povinen být poslušný ve víře (je to jeho základní existenciální povinnost). Je to úkol na celý život. Od člověka se neočekává, že od počátku svého náboženského života bude mít dokonalou víru, ale očekává se od něj, že se bude stále více vzdávat svého sebe-potvrzování a bude usilovat o upřímné odevzdání se Bohu. Kristus od svých učedníků požaduje, aby byli pozitivně připraveni vyznat ho před lidmi a pevně odhodláni svou víru v něj nezapřít: „*Každý, kdo se ke mně přizná před lidmi, k tomu se i já přiznám před svým Otcem v nebi*“ (Mt 10,32; srov. Mk 8,38; Lk 9,26; 2 Tim 2,12). Křesťan je povinen chránit víru, aby nebyla utlačována a ničena těmi, kdo proti ní bojují, protože neznají nebo nenávidí pravdu. Víru (přímo) zapírá ten, kdo tvrdí, že není křesťan, nebo že je ateista, muslim, anebo ten, kdo obětuje pohanským modlám. Víru (nepřímo) zapírá ten, kdo mlčí, když se ho na ni někdo ptá. Odpad od víry, je naprostým odvratem od víry u osoby, která už přijala pravou víru ve křtu. Existuje kořen zla, které Písmo nazývá „*satan*“ (ten, kdo se vzpírá, odporuje), „*otec lži, kníže temnot, moc smrti.*“ Tyto výrazy odkazují na takovou ve stvoření přítomnou moc, která se Bohu protiví (neposlušnost pýchy, odmítnutí podříditi se a sloužit Bohu). Tuto nevěru má na mysli Kristus, když mluví o člověku, který nenávidí světlo a ke světlu nepřichází, aby nevyšly najevo jeho skutky (srov. Jan 3,20). Pro takového člověka platí soud: „*Kdo neuvěří, bude odsouzen*“ (Mk 16,16). Ačkoliv takový člověk pravdu vidí – nesnese ji – protiví se jeho přáním. Je nepřitelem Boha, jelikož je nepřitelem dobra. Nechce nic vědět o svatosti, neboť by ho

6.2.3 Vzájemný poměr víry a nevěry

Ratzinger píše, že kdo dnes mluví o víře s lidmi, kteří jsou křesťany jen podle jména a o víru se zajímají jen málo, brzy pozná, jak nesnadným a těžkým úkolem je, vzbudit v nich zájem. Situaci takového člověka přirovnává k pozici klauna, o němž hovoří Kierkegaard ve své povídce: *O klaunovi a hořící vesnici* (Cox ji předkládá ve své knize: *Město bez Boha?*).²²⁹ Uvedením této povídky chtěl Ratzinger znázornit vzájemný poměr víry a nevěry. Zamýšlí se zde nad tím, jak je mnohdy těžké, hovořit s dnešními lidmi (lidmi se světskou mentalitou) o víře. Ten, kdo tak činí, si opravdu někdy připadá jako klaun nebo spíše jako cizinec (jako někdo, kdo vystoupil z antické hrobky, anticky oděn a s antickým myšlením) v moderním světě, jemuž nerozumí a který nerozumí jemu. Je-li však hlasatel víry dost kritický, brzy postřehne, že nejde ani tak o formu ani o oblečení, v němž teologie uvízla. Ve věřících i v nevěřících působí stejné vlivy a stejné síly nejistoty a pochybností (i když různým způsobem). „*Věřící se dusí ve slané vodě pochybností, kterou mu oceán neustále stříká do úst, ale i nevěrec pochybuje o své nevěře a o úplnosti světa, který považuje za jediné, co je.*“²³⁰

6.2.4 Víra v životě člověka podle Aleše Opatrného

Aleš Opatrný definuje víru jako vztah, který člověka svými obsahy orientuje v celém životě (víra tak může být prožívána jako jistota, ale i jako bolest nebo trápení).²³¹

Víra může v životě člověka zaujmout různou pozici. *Centrální pozice*: víra má pro člověka zásadní význam, je pevná. *Periferní*: člověk se považuje za věřícího, víra je

---

donutila k tomu, aby se vzdal své troufalosti a bezohledného egoismu. *Ateismus* je popírání existence nebo jakéhokoli poznání Boha. O formách a kořenech ateismu pojednává konstituce *Gaudium et spes*, ve svých článcích 19, 20 a 21. Ateismus (v přísném slova smyslu) jako skutečný hřích nevěry, je víc než pojmové popření Boha. Je odmítáním podřídit se nárokům absolutna, jak se ohlašují v lidském svědomí. Člověk se odmítá dát do služeb vyšší vůle – zpučně neuznává jiné cíle než cíle své vlastní, sobecké vůle. Je zde vyřčeno poslední „*Ne!*“ božskému základu bytí. Člověk proti církvi a Bohu bojuje, jelikož překáží jeho sobecké touze po neomezené svobodě a absolutní moci. *Sekularismus* je světonázor, který nepřipouští nic jiného než časný svět, který je zcela soběstačný a autonomní. Sekularismus (v přísném slova smyslu) je důrazným prohlášením totální autonomie člověka. Jeho omyl a hřích spočívají v tom, že klade sekulární svět jako absolutní (člověk přehlíží pravdu, že je stvořený a tudíž na vůli Stvořitele závislý). Je další formou nevěry a pýchy, která hluboce odporuje lidské přirozenosti a popírá obraz Božího dítěte v člověku. Srov. Rahner, K., Vorgrimler, H., *Teologický slovník*, 2009, s. 47.

²²⁹ Povídka o klaunovi a hořící vesnici vypráví příběh, jak v jednom cirkuse v Dánsku vypukl požár. Ředitel cirkusu poslal klauna, který už na sobě měl bláznovský oblek na představení, aby utíkal a přivedl ze sousední vesnice pomoc. Hrozilo totiž reálné nebezpečí, že požár přeskočí i na vesnici. Klaun prosil vesničany, aby šli a rychle oheň uhasili. Lidé však jeho prosbu považovali jen za trik, jak je nalákat na cirkusové představení. Tleskali mu a smáli se až k slzám. Klaun div neplakal, opakovaně se snažil vysvětlit, že cirkus opravdu hoří, ale marně. Lidé se smáli ještě víc, pochvalovali ho, jak přesvědčivě umí hrát... až najednou se ozval křik, že vesnice hoří. Pomoci už nebylo, cirkus i vesnice lehly popelem. In Ratzinger, J. *Úvod do křesťanství*, 1991, s. 9-11.

²³⁰ Srov. + cit. Ratzinger, J., *Úvod do křesťanství*, 1991, s. 9-14.

²³¹ Srov. Opatrný, A., Malý kurz pastorace (O8): Prožívání víry [online]

<http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-08-Prozivani-viry.html>

však k jeho životu připojena jen jako jeden a ne nejdůležitější element. V životě hraje roli dle výhodnosti té či oné situace. *Labilní*: člověk mnohdy nabývá dojmu, že se jeho víra ztrácí. Může být projevem nejistoty, úzkostnosti člověka nebo být projevem nedostatečného poznání obsahu víry. *Příležitostná*: prožívání víry je v podstatě mimořádnou záležitostí, člověk ji prožívá o některých svátcích (typicky o Vánocích) nebo při některých význačných příležitostech (uzavření manželství, pohřeb). Objektivně je považována za nedostatečnou, subjektivně však může být chápána jako dostatečná.²³²

Rovněž typologie prožitku víry je rozmanitá. *Kotva*: víra je prožívána jako jistota, kterou člověk v proměnlivostech světa a života má. Může být pevná a rostoucí, ale i strnulá a velmi ohrožitelná. *Křídla*: víra je prožívána jako silná a šťastná součást života, *člověk se vznáší*, každá překážka se mu zdá malá. *Křídla* jsou zvláště typická pro chvíle objevení víry (plná konverze, obnova víry po letech). Když pak člověk narazí na hranice své vlastní víry nebo na zlo ve světě, hrozí mu rozčarování, zklamání a deziluze. *Světlo*: víra je prožívána jako světlo, které člověku ozařuje do té doby těžko pochopitelné nebo špatně přijatelné oblasti života. Může být užitečnou pomocí na cestě k poznání vlastního života i světa. *Dozorce*: víra je prožívána jako silně autoritativní, má tvar tvrdého dozorce, který všechno v životě soudí, s máločím je spokojen a dohoda s ním není v podstatě možná. Obsah takové víry může být sice křesťanský, ale chybí v něm řada autentických křesťanských prvků, jako je milosrdenství, Boží ochota odpouštět a Boží slitování. *Utěšitel a pomocník*: typicky u člověka ve chvíli krize (těžká nemoc, smrt v rodině), kdy jeho mnohdy slabá či zapomenutá víra oživuje. Víra, která vede k osvobození od falešných jistot a vede k objevení skutečně nosných prvků v životě, může vyústit k prohloubení víry, která potom v životě zůstává.²³³

6.2.5 Kritéria „zdravé víry“ a „patologická religiozita“

Walter Rebel (pastorální psycholog) míní, že: „*zdravá víra*“ přispívá k rozvoji osobnosti, podporuje harmonické vztahy s druhými lidmi, nevzbuzuje strach, vyznačuje se otevřeností pro životní skutečnosti, uschopňuje k pluralitní toleranci, má individuálně rozdílnou míru tvůrčí síly, udržuje si postoj hledání, dává prostor pro humor a slavení. Oproti tomu jako „*nábožensky vadnou – patologickou religiozitu*“ jmenuje Max Kašparů: zarputilý zápas o bezhříšnou svatost, přehnaný strach z Božího soudu, trestu a konce světa, nenávisť proti jinak smýšlejícím, duchovní nátlak (zákonictví), bludné náboženské myšlenky, náboženské výklady budoucnosti (výpočet konce světa), přemrštěný strach z prohřešení se, náboženské blouznění, náboženská touha po moci a uplatnění, neschopnost lásky, útek před světem, umrtvování těla přehnanou askezí, popírání života a okultní praktiky. Člověk, jenž žije v nábožensky vadných postojích,

²³² Srov. Opatrný, A., *Malý kurz pastorace (08): Prožívání víry* [online]
<http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-08-Prozivani-viry.html>.

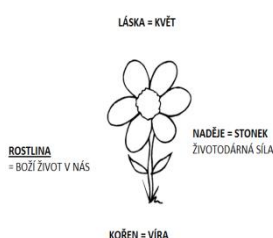
²³³ Srov. Opatrný, A., *Malý kurz pastorace (08): Prožívání víry* [online]
<http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-08-Prozivani-viry.html>.

obvykle netrpí nedostatkem teologicko-náboženských informací, nýbrž strachem, pocity viny či potlačovanou, nevyřešenou vnitřní bolestí a zlostí.²³⁴

6.3 Co z uvedeného vyplývá – zamyšlení na závěr

Služba křesťanů se uskutečňuje ve víře, v naději a v lásce, jež Duch svatý rozlévá do všech členů církve (srov. AA, čl. 3). Role těchto tří teologálních ctností je v životě pastoračních pracovníků zcela nezastupitelná. Odvíjí se od nich možnosti i přínos jejich péče o potřebné. Jsou zdrojem pomoci i pro chvíle, kdy se zdá, že nic nemá cenu, že je vše beznadějně. I v krizi perinatální ztráty je možné věřit a právě pastorační pracovník, který žije z víry, naděje a lásky v Trojjediného Boha, může trpícím pomoci, aby toto těžké životní období překonali.²³⁵

Kreeft přirovnává víru, naději a lásku k rostlině (rostlina je Boží život v nás – víra je kořenem rostliny, naděje stonkem /životodárnou silou/ a láska květem).

Víra nám ukazuje Boha, který dal svého Syna za nás, a tak v nás probouzí vítěznou jistotu – Bůh je láska. Víra proměňuje naši netrpělivost a naše pochybnosti v bezpečnou naději, že Bůh drží svět pevně ve svých rukou a i přes veškeré jeho temnoty, vítězí. Sám Pán praví: „*Hle přijdu brzy a moje odplata se mnou, abych odměnil každého podle jeho činů. Já jsem Alfa i Omega, první i poslední, počátek i konec. Blaze těm, kdo si vyprali roucha, a tak mají přístup ke stromu života i do bran města. Venku zůstanou nečistí, zaklínači, smilníci, vrahové, modláři a každý, kdo si libuje ve lži*“ (Zj 22,12-15). Víra, která si uvědomuje Boží lásku (projevenou na kříži, v probodnutém srdci Ježíšově), probouzí v příhodném čase lásku.²³⁶

Naděje se projevuje především ve *ctnosti trpělivosti* (nemizí ani v dobru, ani tehdy, když stojíme před zjevným neúspěchem) a ve *ctnosti pokory* (přijímá Boží tajemství a má k Němu důvěru i v těžkých chvílích).²³⁷

Láska je světlem, které stále a znovu prozařuje temný svět a dává nám odvahu žít a jednat. Láska je možná a i my jsme schopni ji uplatňovat, jelikož jsme stvořeni k obrazu Božímu (srov. DCE čl. 39).²³⁸ Láska je jakousi „*transformací samoty*“ jelikož i v osamění, lidské srdce cítí, že je Bohem znáno a milováno.²³⁹ Láska je největší dar, je mnohem víc, než obyčejná aktivita: „*A kdybych rozdal všechno, co mám, ano, kdybych*

²³⁴ Srov. Kašparů, M., *Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky*, 2002, s. 12-13.

²³⁵ „*Pouze světlem víry a rozjímáním o Božím slově můžeme vždy a všude objevovat Boha, ve kterém „žijeme, hýbáme se a jsme“ (Sk 17,28), hledat v každé události jeho vůli, vidět Krista ve všech lidech, ať jsou blízcí nebo cizí, a správně posuzovat, jaký pravý význam a hodnotu mají časné věci samy o sobě a ve vztahu k cíli člověka“ (Cit. AA čl. 4).*

²³⁶ Srov. Kreeft, P., *Návrat ke ctnostem*, s. 63-64.

²³⁷ Srov. Kreeft, P., *Návrat ke ctnostem*, s. 64-65.

²³⁸ Svatý Augustin píše: „*Když vidíš lásku, vidíš Trojici*“ (Cit. DCE čl. 19). Svatý Pavel říká: „*Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pominulo, hle, je tu nové!*“ (2 Kor 5,17).

²³⁹ Srov. Zvěřina, J., *Teologie Agapé I.*, Praha: Scriptum, 1992, s. 73.

vydal sám sebe k upálení, ale lásku bych neměl, nic mi to neprospěje“ (1 Kor 13,3). Kreeft píše, že, budeme-li chtít definovat lásku (ve smyslu *agapé*, *caritas*), stačí se podívat na Krista umírajícího za nás na kříži.²⁴⁰

Víra, naděje a láska jdou ruku v ruce, ale největší z této trojice je láska (srov. 1 Kor 13,13). Když Ježíš hovoří o posledním soudu, uvádí, že zásadní otázka, která rozhodne o naší věčnosti, bude směřovat k tomu, jak jsme milovali a jak jsme sloužili svým bližním. Vztah k Bohu a k druhému člověku je pro Ježíše základem všeho (srov. DCE čl. 13 až čl. 15).²⁴¹

Podat dokonalý návod jak pečovat o člověka, který je zasažen perinatální ztrátou dítěte nikomu nelze. Stejně tak nikomu nelze nařídit, aby důvěřoval, a aby si zachoval odvahu i ve chvíli, kdy už nebude vědět jak dál. Vždy je však možné se modlit a prosit Pána o pomoc. Příkladem, jak je možné se modlit, je modlitba Františka z Assisi.²⁴²

V těžkých chvílích může pomoci modlitba Korunky k Božimu milosrdenství.²⁴³

---

²⁴⁰ Srov. Kreeft, P., *Návrat ke ctnostem*, s. 65-68.

²⁴¹ „(...) Tehdy řekne král těm po pravici: „Pojďte, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je připraveno od založení světa. Neboť jsem hladověl a dali jste mi jíst, žíznil jsem, a dali jste mi pít, byl jsem na cestách a ujali jste se mne, byl jsem nahý a oblékli jste mě, byl jsem nemocen, a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení, a přišli jste za mnou.“ (...) Amen, pravím vám, cokoli jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili. (Mt 25,34nn).“

²⁴² Modlitba Františka z Assisi: „Pane, udělej ze mne nástroj svého pokoje: kde je nenávisť, tam ať přináším lásku, - kde je křivda, ať přináším odpuštění, - kde je nesvár, ať přináším jednotu, - kde je omyl, ať přináším pravdu, - kde je pochybnost, ať přináším víru, - kde je zoufalství, ať přináším naději, - kde je temnota, ať přináším světlo, - kde je smutek, ať přináším radost. - Pane, učíš, ať nechci tolik být utěšován, jako spíše utěšovat, být chápán, jako spíše chápat, být milován, jako spíše milovat.“ Věřící: „Neboť tak jest: kdo se dává, ten přijímá, kdo na sebe zapomíná, ten je nalézán, kdo odpouští, tomu se odpouští, kdo umírá, ten povstává k věčnému životu.“ In. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova: modlitby, Dostupné [online] na: <http://www.jesuit.cz/old/?id=modlitby>.

²⁴³ Korunka k Božimu milosrdenství - viz příloha č. 9.

7 ESCHATOLOGICKÁ PERSPEKTIVA, VÝZNAM KŘTU, NADĚJE NA SPÁSU PRO DĚTI, KTERÉ UMÍRAJÍ NEPOKŘTĚNÉ

Možnosti a přínos pastorační péče při perinatální ztrátě dítěte vycházejí z víry a vyznání, že Ježíš je Kristus. Postoj ke smrti spoluurčuje postoj k životu. Smrt je klíčem k otázce, co je vlastně člověk.²⁴⁴

Člověk v dějinách žije, aby umíral. Umírá však, aby žil věčným životem, ve kterém už není úzkost, bolest ani smrt. Apoštol Jan zachytil tuto stránku věčného života několika krásnými slovy: „*Bůh jim setře každou slzu z očí, nebude už smrti ani zármutku, nářku ani bolesti už nebude, protože starý svět pomínul*“ (Zjev 21,4).²⁴⁵ Smrt je zákon, každý jednou zemře. Smrt však není jen biologický pochod, konec všech životních projevů člověka, začátek rozpadu lidského těla. Smrt je „*něco víc*“, skrývá v sobě tajemství (je to přechod, proměna) nese v sobě „*zárodek věčnosti*“. Slovy svatého Augustina: „*Kráčíme od počátku k počátku, až dojdeme k počátku, jemuž už není přisouzen konec*.“²⁴⁶

V této kapitole se stručně zmíníme o eschatologii, dotkneme se tajemství Krista a smrti z pohledu křesťanské víry, poukážeme na dědičný hřích a význam křtu a v neposlední řadě se budeme zabývat otázkou naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné.

7.1 Vymezení pojmu eschatologie, přívlastku eschatologický

Eschatologie se zabývá učením o posledních věcech, o konečném osudu člověka a o úplném konci světa. Řecké *eschaton* znamená *konec*, či *čas konce*.²⁴⁷ Vyvrcholením eschatologie je Ježíš Kristus, jako *poslední člověk /eschatos Adam/*. „*Eschatologie je evangelium sebezjevení Boha jako Dopravitel svého stvoření*.“²⁴⁸

²⁴⁴ Srov. Ratzinger J., *Eschatologie. Smrt a věčný život*, 2008, s. 51.

²⁴⁵ Boublík říká: „*Smrt se mění na nesmyslnou záhadu v okamžiku, kdy je zbavena svého náboženského obsahu. Prožívá-li člověk odsouzení k smrti bez naděje v Boha Stvořitele, nutně objeví úzkost a nejistotu; jeho očekávání budoucnosti se změní na snažnou prosbu ovládanou jistotou, že nemůže být vyslyšena.*“ „*Kdo najde Ježíše, najde vše, uskuteční svou budoucnost, kdo odmítá Ježíše, ztrácí vše a ničí svou budoucnost...*“ Srov. Boublík, V., *Setkání s Ježíšem*, 2002, s. 286., Cit. Boublík, V., *Teologie dějin spásy*, 2002, s. 114., Cit. Boublík, B., *Člověk očekává Krista*, 1997, s. 110.

²⁴⁶ Abeln, R., Kner, A., *Umírání znamená loučení*. 1993., s. 18-19.

²⁴⁷ Srov. Kimová, J., *Úvod do teologie*, 2000, s. 149.

²⁴⁸ *Je psáno: „První člověk Adam se stal duší živou, poslední Adam je však Duchem oživujícím“* (1 Kor 15,45nn). Teocentrické, christocentrické a antropologické pojetí novější eschatologie, lze vyjádřit slovy Hans Urse von Balthasara: „*Bůh je 'poslední věcí' stvoření. Bůh je jako získané nebe, jako ztracené peklo, jako zkouška soudu, jako očištec. Bůh je ten, jímž konečně umírá a skrze nějž k němu a v něm vstává z mrtvých. Tím vším je ale takovým způsobem, jakým se přiklonil k světu, totiž ve svém Synu Ježíši Kristu, který je Boží zjevností, a tedy ztělesněním 'posledních věcí'. Eschatologie je tedy obsažena, snad ještě více než jakýkoli jiný locus theologicus, v celé nauce o pravdě spásy.*“ Cit. In Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastorační*, 2010, s. 527. Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastorační*, 2010, s. 525.

Individuální eschatologie se vyjadřuje k údělu konkrétního člověka, shrnuje celý jeho pozemský život, smrt a osobní soud, který rozhoduje o jeho konečném údělu a zároveň se zabývá otázkou dočasného stavu jednotlivce mezi smrtí a všeobecným vzkříšením na konci věku. *Univerzální eschatologie* se vyjadřuje k údělu lidstva, zahrnuje Kristův opětovný příchod, univerzální konečný soud, všeobecné vzkříšení z mrtvých, konec dějin a víru v transcendentální akt nového stvoření (založení nové země a nového nebe).²⁴⁹

Církev je z eschatologické perspektivy viděna jako společenství víry, naděje a lásky, společenství modlitby za sebe navzájem a společenství svatých, které zahrnuje církev nejen pozemskou, ale již i dovršenou. Církev je v Kristu svátostí a nástrojem nejniternějšího sjednocení s Bohem a jednoty lidí mezi sebou (srov. LG čl. 1).²⁵⁰

Přívlastek *eschatologický* neurčuje pouze ty skutečnosti, které nastanou po smrti „jako ty poslední,“ ale především umožňuje přesněji chápat sebezjevení trojjediného Boha z hlediska jeho *definitivní odhodlanosti ke spáse lidstva*. Bůh se eschatologicky, tzn. *definitivně a nezvratně* přislíbil jako horizont, obsah a dovršení lidské existence a lidské transcendentální odkázanosti, jež byla člověku dána do vínku, již při stvoření. Zjevil se jako její původ a cíl, jako *alfa a omega, začátek a konec* (Zj 22,13).²⁵¹

7.2 Starozákonní eschatologie

Bůh je vnímán jako vlastní původ a garant spásy, která se projevuje v darech zdraví, dlouhého života, rodiny a rodu. Sám se prezentuje jako: „*Jsem, který jsem*.“ (Ex 3,14). Izraelský lid zakouší Boží požehnání v mnoha ohledech (Abrahám zakouší Boží přítomnost v zaslíbení země a v povolání stát se praotcem velkého národa (Gn 12), izraelský lid pak při záchraně z egyptského otroctví...)²⁵²

V době před zničením severního království (722 př. Kr.) a před babylonským exilem (587 př. Kr.) byla běžná eschatologická víra v Hospodinův den. Většina Židů ho vnímala pozitivně, protože měli za to, že jim přinese veliké štěstí.²⁵³ O „*Hospodinově dni*“ jako o čase strašlivého zúčtování s Izraelem (za jeho odvrácení se od Boha) hovoří poprvé prorok Ámos: „*Běda těm, kdo touží po dni Hospodinově! K čemu vám bude den Hospodinův? Bude tmou a ne světlem!*“ (Am 18). Výhrůžka má způsobit obrácení lidu – svatý zbytek Izraele (Am 9,12; Iz 4,3) který projde soudem, bude nositelem konečného zaslíbení spásy. Konečná Hospodinova vláda bude nastolena „*Synem Davidovým*“ – Mesiášem, který jako panovník vzejde z královského města Betléma (Mich 5,1-5), aby se ujal vlády jako pastýř a kníže svého lidu (Ez 34,23n; 37,24n). Bude zvěstovat vykoupení a osvobození, které uskuteční sám Bůh (Iz 61,1-3).²⁵⁴

²⁴⁹ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 525-526.

²⁵⁰ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 525-526.

²⁵¹ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 524.

²⁵² Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 542-543.

²⁵³ Srov. Kimová, J., *Úvod do teologie*, 2000, s. 149.

²⁵⁴ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 543-544.

Bůh je Bohem živých, vládne nad živými. Smrt přivádí člověka do *šeolu*, země bez návratu (Job 7,9; 38,17), do stínové existence říše mrtvých (Iz 14,10). Hospodinova moc sice na hranicích podsvětí nekončí (Ž 139,8), ale Bůh tu již na lidi nepůsobí (Ž 88,6). Je to místo bez kontaktu s Bohem. Přesto může zbožný člověk ve smrtelné nouzi prosit Boha o záchranu a doufat v přijetí do Božího světla a krásy: jako se to stalo Henochovi (Gn 5,21-24) a proroku Eliášovi, který „vystoupil do nebe“ (2 Král 2,11n).²⁵⁵

Naděje na posmrtnou existenci, vyrůstá ze samotné víry v Boha. Prorok Ezechiel ve své vizi spatřil, jak kosti mrtvých Izraele znovu povstávají. Hospodin vyvádí svůj lid z hrobů a přivádí ho zpět do země Izrael, aby poznali, že je Pán (Ez 37,11-14).²⁵⁶

V knize Moudrosti se hovoří o nepomíjejícínosti člověka, která je zde odůvodňována teologií stvoření: „Vždyť Bůh stvořil člověka k nesmrtelnosti, udělal ho jak obraz vlastní přirozenosti“ (Mdr 2,23).²⁵⁷ „Kořenem nesmrtelnosti (Mdr 15,3) a zárukou nesmrtelnosti (Mdr 6,18) je poznání Boha a spravedlnost smlouvy.“²⁵⁸

7.3 Novozákonní eschatologie, tajemství Krista

Novozákonní eschatologie se zakládá na víře v Ježíše Krista. *A kdo je Ježíš?* Podobnou otázku: „A za koho mě pokládáte vy? (Mt 16,15) položil Ježíš svým učedníkům u Cesareje Filipovy. Šimon Petr mu odpovídá prostým vyznáním víry: „Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého“ (Mt 16,16). Pavel z Tarsu nazývá Ježíše *Spasitelem* (Tit 2,13; Ef 5,23) a někdy též *Bohem* (Řím 9,5; Tit 2,13). Apoštol Jan o něm mluví jako o *Božím Synu* a *vtěleném Božím Slově* (Jan 1,14n). Samotný Ježíš sám sebe nazývá „*Synem člověka*“ nebo též „*Božím služebníkem*.“²⁵⁹

Kristus je budoucnost světa i každého člověka, je alfa a omega – počátek a konec každého stvoření. V tajemství spásy zaujímá ústřední místo. Na jeho zvláštní postavení poukazují především tři okolnosti: 1) Kristus je chtěný přímo od Otce a my jsme milováni „v Kristu“ (řecky *en Christó*). 2) Kristus je Spasitel a my jsme spaseni „*skrze něho*“ (*dia Christon*). 3) Kristus je Budoucnost vesmíru a my jsme určeni „*pro Krista* (*eis Christon*).“²⁶⁰

Eschatologie patřila k centrálním tématům Ježíšových kázání a spirituality prvních křesťanských generací. Židovství, ani z něj vycházející rané křesťanství, se však ani

²⁵⁵ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 545.

²⁵⁶ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 546.

²⁵⁷ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 546.

²⁵⁸ Cit. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 546.

²⁵⁹ Srov. Boublík, V., *Setkání s Ježíšem*, 2002, s. 68, Boublík, V., *Teologie dějin spásy*, 2002, s. 25-27. Pozn. Profesor Skalický nabízí zajímavou odpověď na otázku: *Kdo je Ježíš?* v kontextu nápisu *Ježíšovi viny* na kříži (v překladu: *Ježíš Nazaretský, král židovský*). Nápis byl trojjazyčný, psán hebrejsky, latinsky a řecky. Přeložíme-li řecký nápis, jak nám jej zachovalo Janovo evangelium do hebrejštiny, získáme nápis: *Ješua hanozrí v melech hajehudim*. Čtyři slova *viny* začínají čtyřmi písmeny: JHVH, což jsou souhlásky označující v hebrejské Bibli Boží jméno – In. Skalický, K., *Ježíš Nazaretský*, 2008, s. 9.

²⁶⁰ Srov. Boublík, V., *Teologie dějin spásy*, 2002, s. 25-27.

tolik nezajímalo o individuální posmrtný osud člověka, jako o perspektivu světa a dějin. Očekávalo se „*nové nebe a nová země*“ (Srov. Iz 65). Ježíš odmítá konkrétní čas konce světa předpovědět, vždy však nabádá: „*Bděte stále, neboť nevíte, kdy ten čas nastane. O onom dni či hodině neví nikdo, ani andělé v nebi, ani Syn, jenom Otec*“ (Srov. Mk 13,32-37).²⁶¹

Zvěst o Ježíšově vítězství nad smrtí je v Novém Zákoně vyjádřena především dvěma událostmi: jeho zmrtvýchvstáním a vzkříšením. Ježíš zaslubuje každému, kdo v něj uvěří, že: „*i kdyby zemřel, nezemře na věky*“ (srov. Jan 11, 25-26). „*Kdyby smrtí všechno končilo, pak by bylo úplně zbytečné, aby se Bůh stal člověkem a zemřel na kříži!*“²⁶²

7.4 Eschatologie v Pavlovských listech

Svatého Pavla lze považovat za prvního „*teologa*“ dějin spásy.²⁶³ Pavel zodpovídá všechny eschatologické otázky ve světle christologie. Rozhodující je patřit ke Kristu, v životě i ve smrti (Řím 14,7).²⁶⁴ Pavel učí, že: „*Při Ježíšově jménu musí pokleknout každé koleno v nebi, na zemi i v podsvětí a každý jazyk musí k slávě Boha Otce vyznat, že Ježíš Kristus je Pán*“ (Flp 2, 10-11; MTK čl. 89). U Pavla můžeme vidět dvě fáze ve vývoji eschatologického myšlení:

- 1) *Ranou* – ve které očekává, že sám zažije vzkříšení a paruzii (reprezentovaná 1 Sol 4,13-5,11 a 1 Kor 15,12-58).
- 2) *Pozdní* – kdy v zážitku blízkosti své vlastní smrti, postupně toto očekávání opouští a nabývá pro něj naléhavého významu otázka přechodného stavu.²⁶⁵

Pavel věří, že křesťan přijde po smrti ke Kristu a nejspíše v den posledního soudu bude proměněn a obdrží stejně jako Kristus novou tělesnost. Tato jistota víry vede Pavla k naději, která se těší na budoucnost: „*Život, to je pro mne Kristus a smrt je pro mne zisk*“ (Flp 1,21).²⁶⁶ Zmrtvýchvstalý Pán je ústředním tématem Pavlova Prvního listu Tesalonickým. Druhý list pak poskytuje komentář, k některým nesprávně pochopeným statím prvního listu.²⁶⁷

²⁶¹ Srov. Ondračka, L. et al., *Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti*, s. 72.

²⁶² Cit. Tomaselli, G., *Peklo existuje*, 2006, s. 64.

²⁶³ Srov. Boublík V., *Teologie dějin spásy*, 2002, s. 14.

²⁶⁴ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 551.

²⁶⁵ Srov. Ratzinger J., *Eschatologie. Smrt a věčný život*, 2008, s. 83.

²⁶⁶ Srov. Knoch, O., *První a druhý list Soluňanům, Malý stuttgartský komentář*, 2000, s. 42-43.

²⁶⁷ První list Tesalonickým je první známý list apoštola Pavla. Byl napsán v Korintu, asi na začátku roku 51, tj. přibližně dvacet let po Ježíšově smrti. Jde o nejstarší dokument křesťanské víry z doby apoštolů, který v Novém zákoně máme. Pavel z Tarsu přišel do Thessaloniky (Soluň) v doprovodu Silvána a Timotea, na své tzv. druhé misijní cestě. Soluň byla prvním evropským velkoměstem, do něhož apoštol vstoupil. Věcí Pavlova srdce bylo získávat lidi pro Boha a Krista.²⁶⁷ Apoštol musel Thessaloniku narychlo opustit, a tak se zdejší křesťanské obci snaží věnovat alespoň prostřednictvím dopisů. Podstatným tématem listu je zmrtvýchvstalý Pán, jehož druhý příchod je v blízké budoucnosti očekáván a jehož následování je obsahem křesťanského života. Den Páně přijde náhle, jako „*zloděj v noci*“ (1 Te 5,2), proto je třeba být stále připravený a celým svým životem se „*líbit Bohu*“ (1 Te 4,1). Jelikož se však blízké

V Ježíšově kříži a v jeho vzkříšení spatřuje Pavel bod obratu v dějinách. Kříž je nástrojem vykoupení (Ef 1,7) a zdrojem našeho ospravedlnění (Řím 3,24). Tím, že byl Syn Boží poslán a zrodil se jako člověk, se začíná *naplňovat čas* (Gal 4,4 – 6). Syn člověka je naplněním všech Božích zaslíbení (2 Kor 1,20; Gal 3,16). Mocnosti starého věku (zákon, hřích a smrt) jsou překonány. „*Bůh vložil kletbu za hříchy na Ježíše a zástupně na něm vykonal soud* (2 Kor 5,21; Gal 3,13), *aby ukázal, jak jsou všichni lidé vzdáleni Bohu a spáse. Zjevení soudu nad hříchy v Kristově zástupné smrti je však zároveň začátkem nové doby spásy ve vzkříšení Krista a všech těch, kteří k němu ve víře náležejí. Kdo žije v Kristu, stává se novým stvořením* (2 Kor 5,17; Gal 6,15).“²⁶⁸

Kříž symbolizuje pokoj a smír mezi Bohem a lidstvem. Vodorovná část kříže značí, že se v Kristu sjednocují všechny národy země, jelikož jeho láska se vztahuje na všechny a jeho ruce objímají celý svět. Svislá část kříže pak značí, že se v Kristu celé tvorstvo usmířilo s Bohem. Kristova krev oživená jeho láskou je krví smlouvy, která dovedla hříšný svět do společenství s Otcem a vytvořila tak soulad mezi Bohem a člověkem. Ve světle kříže není smrt jenom trest, ale i dar milosti.²⁶⁹

7.5 Smrt z pohledu křesťanské víry, spása nebo zatracení

Ježíš se stal člověkem (z pokolení padlého Adama), přijal tělo jaké má hříšný člověk (Řím 8,3) a vstoupil do lidské existence, která dospívá k dovršení pouze projitím smrti. Nevykonal jen nějaké zadostiučinění za hřích, ale to co vytrpěl, byla právě smrt, která je projevem, vyjádřením a zviditelněním hříchu ve světě. Toto učinil zcela svobodně. Ježíšův život a jeho smrt jsou „*příčinou*“ naší spásy.²⁷⁰

Ježíš mluví o své smrti jako „*o své hodině*“ (Jan 12,27) jelikož v ní spatřuje ústřední a nejdůležitější okamžik svého života v dějinách. Ve smrti se plně uskutečňuje jeho účast na spáse světa. Okamžik Ježíšovi smrti je jeho osobní *kalich* připravený Bohem (Mk 14,36), kalich naplněný úzkostí a bolestí, zároveň však také poslušností,

---

očekávání konce světa nenaplnilo, upadli někteří soluňští křesťané do neklidu a bezradnosti, tj. znepokojoval je osud těch, kteří zemřeli před příchodem Páně (srov. 1 Te 4,13-18). Pavel je utěšuje se slovy, že všichni bez rozdílu budou mít účast na Kristově slavném příchodu: „*Nejprve vstanou z mrtvých ti, kdo už zemřeli, a pak spolu s žijícími půjdou vstříc Pánu, aby s ním byli navždy.*“ Druhý list Tesalonickým se dotýká zejména otázky Kristovy parusie. Někteří biblisté usuzují na to, že jej nenapsal Pavel, ale některý z jeho žáků. List se staví proti eschatologickému blouznění a napomíná ty věřící, kteří se domnívali, že den Páně už nastává a přestali proto pracovat a starat se o své každodenní záležitosti. Naukovým středem listu jsou verše, které poukazují na události, které budou dnu Páně předcházet (srov. 2 Te 2,1-12). Konec světa nenastane dřív, než nastane ten správný čas. Bude mu předcházet zesílené působení satana, dojde k rozšíření bezbožnosti, lži a nespravedlnosti. Přijde odpůrce „*Syn zatracení*“, který se povýší nad všechno, co nese Boží jméno nebo co je svaté. Pokusí se vytlačit Boha z chrámu a svou lží svede mnohé k odpadnutí od Krista. Kristus je však mocnější nežli „*Syn zatracení*“ a Kristus ho při svém příchodu v paruzii zničí. Ten, kdo se pevně drží Krista a jeho pravdy, nezahyne. Ten, kdo se však Boží pravdě uzavře a bude milovat nespravedlnost, propadne zkáze. In. Knoch, O., *První a druhý list Soluňanům, Malý stuttgartský komentář.*, 2000.

²⁶⁸ Srov. + cit. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 550-551.

²⁶⁹ Srov. Boublík, V., *Setkání s Ježíšem*, 2002, s. 81-86.

²⁷⁰ Srov. Rahner, K., Vorgrimler, H., *Teologický slovník*, 2009, s. 359-360.

láskou a svobodou.²⁷¹ Velikonoční tajemství se neuzavírá Ježíšovým úzkostným výkřikem na kříži, ale radostí („*exultet – zajásejte*“). Každý člověk, který hledá Krista v hrobě smrti, zasluhuje otázku anděla, se kterou se v den vzkříšení obrátil k ženám: „*Proč hledáte živého mezi mrtvými? Není zde, byl vzkříšen*“ (Lk 24,5-6). Moudrost kříže netkví ve smrti, ale ve smrti přijímané a prožívané jako osobní oběť, v níž se uskutečňuje věčný úděl. Bůh nechce smrt jako zničení, nýbrž věčný život, který se rodí ze smrti.²⁷² V okamžiku smrti má každý člověk možnost setkat se s Kristem a jeho milostí („*hodina spásy*“). Smrt všem dovoluje, aby se spasili „*křtem krve*.“ Kristus přijímá všechny, kteří se rozhodli pro něho a opouští ty, kteří ho opustili (Jan 5,24n; Mk 8,34n). „*Pojďte, požehnaní mého Otce... Jděte ode mne, prokletí...*“ (Mt 25,34.41). Svým věrným učedníkům dává království, zatímco ty druhé nechává v jejich hříchu.²⁷³

Smrt v Kristu ničí život, ale zároveň je cestou k plnosti života. *Zrno musí zemřít, aby se mohl zrodit nový život* (Jan 12,25). Vzkříšení je tajemství, které se uskutečňuje ve věčnosti, je součástí věčného, nového života. Vzkříšení není znovuoživením mrtvého člověka. Znovuoživení (např. sv. Lazara) je návratem k životu v dějinách, který se zakončuje smrtí. Vzkříšení však předpokládá úplnou smrt, tj. v rovině biologické (nezvratný zánik životních funkcí), metafyzické (odloučení těla od duše) i teologické (osobní soud a závěrečná volba mezi spásou a zavržením). Vše je vzkříšeno, s výjimkou úzkosti, bolesti a hříchu. Vzkříšení překonává nicotu smrti. Vzkříšený člověk je oslavený, tzn., že prožívá plnost svého života v účasti na životě Božího Syna. Jeho život je zvěčněn, což vylučuje možnost nové smrti.²⁷⁴

Věčný život závisí na Bohu, jenž v Kristu povolává člověka k tajemné plnosti života. Kristus je stromem života, ze kterého člověk přijímá chléb nesmrtelnosti.²⁷⁵ Nový Zákon přirovnává věčný život k: *hostině* (Mt 8,11, Lk 13,29), *svatbě* (Mt 22,2), *království* (Mt 25,34). Bude panovat obrovská a nekonečná radost, neboť: „*Co oko nevidělo a ucho neslyšelo, co ani člověku na mysl nepřišlo, připravil Bůh těm, kdo ho*

---

²⁷¹ Pozn. Ježíš zakouší trpký obsah smrti. Jeho úzkost vrcholí v předvečer smrti, kdy se modlí: „*Otče, chceš-li, odejmi ode mne tento kalich, ale ať se stane ne má vůle, nýbrž tvá*“ (Lk 22,42). V okamžiku smrti pak volá: „*Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil*“ (Mt 27,47). Ježíš se nedívá na smrt očima snílka, blouznivce ani fanatika, nýbrž pokornýma očima člověka. Má úzkost před smrtí a chtěl by se jí lidsky vyhnout, zároveň ji však očekává, spěje k ní a staví ji do středu svého života. Srov. Boublík, V., *Setkání s Ježíšem*, 2002, s. 214-217.

²⁷² Srov. Boublík, V., *Setkání s Ježíšem*, 2002, s. 160-167.

²⁷³ Srov. Boublík V., *Teologie dějin spásy*, 2002, s. 138.

²⁷⁴ Boublík, V., *Setkání s Ježíšem*, 2002. Na otázku, jak to bude s „*tělesným obsahem*“ věčného života Boublík odpovídá: „*Nauka o vzkříšení nám chce říci, že budu žít svůj věčný život ve svém vlastním „těle.“ To ovšem jistě neznamená, že andělé při posledním soudu seberou všechny moje kosti, dají je jakžtakž dohromady a připraví je ke znovuoživení; podobné pojetí „vzkříšení těla“ je příliš neskutečné a trochu dětinské. Avšak zase je nutno zdůraznit, že budu mít své vlastní tělo (samozřejmě ne ve smyslu biologickém!) – jinak bych to nebyl „já“. Neboť mé bytí a můj život zahrnují v sobě i „moji“ tělesnou stránku bytí a života. Řešení snad je v tom, že duše pod zvláštním vlivem Ducha života při vzkříšení vytvoří a uskuteční své vlastní tělo, které bude odpovídat mé duši a stavu, v kterém bude.*“ Srov. Boublík, V., *Setkání s Ježíšem*, 2002, s. 285.

²⁷⁵ Srov. Ratzinger J., *Eschatologie. Smrt a věčný život*, 2008, s. 102-104.

milují“ (1 Kor 2,9).²⁷⁶

Očistec představuje stav prožívaný během přechodu z dějin do věčnosti. Uskutečňuje závěrečné obrácení (*metanoia*) Kristova učedníka a bezprostředně připravuje pro vstup do věčného života.²⁷⁷

Peklem je tradičně nazýváno místo záhuby. Učení o pekle však vyžaduje určitá upřesnění, předně je třeba si uvědomit, že záhuba je stavem, uskutečněným především od hříšníka, tzn. člověk je hlavním tvůrcem svého pekla. Boublík píše: „Není snadné uskutečnit vlastní peklo, protože člověk ve vzpouře musí přemoci spásnou „moc“ lásky Otce, lásku Krista a jeho církve, musí dokonce zničit vlastní povolání k lásce. Zahubit se je možné, nikoli však snadné, protože to předpokládá „boj“ proti tajemství lásky.“²⁷⁸ Hříšník zvyklou své já, odmítá podřízenost Bohu a odděluje se od Božího lidu. Vyhláší svou soběstačnost v uskutečnění budoucnosti a buduje si ve světě své království, odpovídající jeho titánským tužbám. V okamžiku smrti se tato vzpoura může stát závěrečnou a definitivní = *zatracení*. Hříšník, který se závěrečně odděluje od Krista, rozbíjí svou jedinou možnost k uskutečnění své věčné budoucnosti. Ve svém neodvolatelném hříchu ztrácí Boha, který je „vším“. Namísto povolání k plnosti lásky, volí pyšnou *prázdnost*, svého já. Slovo Krista soudce neposílá do pekla, ale prohlašuje nevěrohodnost a lež hříchu a rozchází se s člověkem, který závěrečně vysvětlil své bytí a svůj život jako hřích.²⁷⁹ Kdo jde do *pekla*, zůstane tam navždy. Dante Alighieri v Božské komedii správně řekl, když popisoval peklo: „Kdo sem vstupuješ, zanech vší naděje!“ Bůh nám zjevil, že trest zavržených nemá konce.²⁸⁰

7.6 Hřích prvotní, dědičný a osobní

Prvotní hřích je hřích (pád), kterého se dopustili první lidé (Adam a Eva), když se svobodně rozhodli k odvratu od Boha. Za svoji pýchu, neposlušnost a přestoupení Božího přikázání, ztratili svou prvotní milost, tj. svatost, spravedlnost a nesmrtelnost.²⁸¹

Dědičný hřích je „stav nouze“ ve kterém se rodí všichni lidé (vyjma Ježíše a jeho matky Marie). Je následkem prvotního *Adamova* hříchu. Každého člověka staví před

²⁷⁶ Abeln, R., Kner, A., *Umírání znamená loučení*. 1993., s. 21-25.

²⁷⁷ Dnešní teologie učí, že se člověk ve smrti nestává „*mimovesmírným*“, pouze proměňuje své vztahy se světem. Člověk, který umírá, zanechává v dějinách „*dědictví*“ svých hříchů, plody svého chování. Plody dobrých skutků zvětšují jeho radost, naopak plody hříchů umocňují jeho utrpení. Z upřímného obrácení vždy pramení lítost, odpykání a bolest. Jde o bolest, která se rodí z onoho pohledu, který člověk obrací v okamžiku smrti na svou minulost a přítomnost, aby je znovu vysvětlil ve světle požadavků slova Krista soudce. Každý obrácený hříšník nachází ve své minulosti: marnost, omyly, ztracený čas, ale i důsledky svých hříchů a plody svého neodpovědného jednání a svých opomenutí. Utrpení, které tento pohled provází, má všechny aspekty odpykání. Hluboká bolest pramení i z nepřítomnosti věčného života. Člověk, který ještě nedovrší svou smrt s Kristem, zakouší svou nehodnost a ví, že se nemůže přiblížit k Bohu se zbytky hříchu, bez podstatné proměny svého bytí. In. Boublík V., *Teologie dějin spásy*, 2002.

²⁷⁸ Srov + cit. Boublík, V., *Teologie dějin spásy*, 2002, s. 164.

²⁷⁹ Srov. Boublík, V., *Teologie dějin spásy*, 2002, s. 160-162.

²⁸⁰ Tomaselli G., *Peklo existuje*, 2006, s. 38-39.

²⁸¹ Srov. Rahner, K., Vorgrimler, H., *Teologický slovník*, 2009, s. 327.

Bohem do situace hříchu, jenž se ho vnitřně dotýká.²⁸² Počátek reflexe o důsledcích dědičného hříchu nacházíme v mudroslovné literatuře: „*Ďáblou zavidí však vešla do světa smrt, a kdo patří k němu, zakusí ji*“ (Mdr 2,24; srov. MTK čl. 53). Důležitou výpověď o dědičném hříchu zachycují Pavlovy listy. Pavel staví vedle sebe Adama a Krista, poukazuje na jejich činy a hovoří o jejich vlivu na celé lidstvo. Kdo pochází od Adama – stává se hříšníkem bez Ducha, kdo pochází od Ježíše – je vyhledáván spasitelnou Boží vůlí.²⁸³

Osobní hřích je vědomé a dobrovolné přestoupení věčného Božího zákona, urážka Boha a neposlušnost jeho přikázání. Může být spáchán myšlením, slovem, skutkem, ale i záměrným opomenutím dobrého. Tajemství nepravosti, zla (*mysterium iniquitatis*) se podílí na tajemství, že svoboda člověka sice pochází od Boha, ale může se uplatnit i vůči Bohu a proti Bohu.²⁸⁴ Hříšník v každém hříchu předjímá svou smrt jako zatracení, křesťan v každém *fiat (staň se)* prožívá svou spásnou smrt.²⁸⁵

7.7 Křest

Křest je vstupní branou svátostí (*ianua sacramentorum*), je první a základní svátostí křesťanské iniciace (bez přijetí křtu nelze přistoupit k ostatním svátostem). Křest působí odpuštění dědičného hříchu i všech osobních hříchů a trestů za ně, přivtěluje ke Kristu a včleňuje mezi Boží lid (srov. SC čl. 6; LG čl. 7).²⁸⁶ Pokřtěný se stává součástí církve, kterou sv. Petr nazývá: „*rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid patřící Bohu jako vlastnictví*“ (1 Petr 2,9; srov. MTK čl. 64 a čl. 66).

Řehoř Naziánský píše: „*Křest je nejkrásnějším a nejvelkolepějším z Božích darů. Nazývám ho darem (protože je dán těm, kteří nic nepřinášejí), milostí (protože je udělován i viníkům), pomazáním (protože je svatý a královský - a takoví jsou ti, kdo jsou pomazáni), osvícením (protože je oslnivým světlem), šatem neporušitelnosti (protože*

---

²⁸² Srov. Rahner, K., Vorgrimler, H., *Teologický slovník*, 2009, s. 132-133.

²⁸³ Srov. Rahner, K., Vorgrimler, H., *Teologický slovník*, 2009, s. 132-133. Srov. Řím 5,18-22: „*Jako jediné provinění přineslo odsouzení všem, tak i jediný čin spravedlnosti přinesl všem ospravedlnění a život. Jako se neposlušností jednoho člověka mnozí stali hříšníky, tak zase poslušností jednoho jediného mnozí se stanou spravedlivými... A kde se rozmohl hřích, tam se ještě mnohem více rozhojnila milost, aby tak jako vládla hřích a přinášel smrt, vládla ospravedlněním milost a přinášela věčný život skrze Ježíše Krista, našeho Pána.*“ Srov. 1 Kor 15,21-22: „*A jako vešla do světa smrt skrze člověka, tak i zmrtvýchvstání: jako v Adamovi všichni umírají, tak v Kristu všichni dojdou života.*“

²⁸⁴ Srov. Rahner, K., Vorgrimler, H., *Teologický slovník*, 2009, s. 80-82.

²⁸⁵ Srov. Boublík V., *Teologie dějin spásy*, 2002, s. 134. Pozn. Hříšník se odlučuje od Boha, aby si bez něho a proti němu vytvořil ve světě a v dějinách své království – vytváří si však jen smrt. Kříž nám ukazuje, že dokonalý a neodvolatelný návrat hříšníka k Bohu je možný jen ve smrti. Smrt prožívaná s Kristem a v Kristu už není prokletí a trest, ale pokorné vyznání hříchů a důsledné odčinění hříchů. Je to bolestný výkřik, kterým člověk volá po odpuštění hříchů a hledá cestu návratu k Bohu. – In. Boublík, V., *Setkání s Ježíšem*, 2002, s. 80.

²⁸⁶ Srov. Müller, G., L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, 2010, s. 672-685.

zakrývá naši hanbu), koupelí obnovy (protože hřích je pohřben do vody), pečeti (protože nás chrání znamením Boží svrchovanosti) a vším, co je nejcennější.“²⁸⁷

Bůh nám dává ve svátosti křtu nový počátek: „Křtem jsme byli spolu s Kristem položeni do hrobu, a tím také zároveň s ním vzkříšeni, protože jsme uvěřili v moc Boha, který ho vzkřísil z mrtvých“ (srov. Kol 2,12). Naroubováním na Krista skrze křest necháváme své bytí zavinout jeho láskou, „aby tak byla smrtelná schránka pohlcena životem“ (2 Kor 5,4). Věčnost tedy nezačíná po smrti, ale již během našeho pozemského bytí. Je zde přítomen Jákobův žebřík (láska), který umožňuje přechod lidské existence do věčného života.²⁸⁸

Křest zakládá osobní vztah ke každé z osob Nejsvětější Trojice. Ospravedlňuje nás se modlit: „Otče náš, jenž jsi na nebesích.“ Dává nám podíl na Kristově kněžském, prorockém a královském úřadu (všeobecné kněžství věřících). Duch Svátý nám vlévá posvěcující milost, která zahrnuje božské ctnosti (víru, naději, lásku) a dary (moudrosti, rozumu, rady, síly, umění, zbožnosti a bázně Boží). Prostřednictvím nich můžeme poznávat Boha tak, jak se poznává on sám, milovat ho tak, jak se miluje on sám a doufat v život ve věčném společenství s ním tak, jak si to přeje on sám.²⁸⁹

Křest může přijmout ten, kdo dosud nebyl pokřtěný (dospělý člověk i malé dítě). Slavnostní křest uděluje biskup, kněz anebo jáhen.²⁹⁰ Křest dává světlo víry, a proto se při slavnostním křtu předává křtěnci křestní svíce zapálená od velikonočního paškálu. Znamení křtu spočívá v omytí vodou a v pronesení křestní formule nad křtěncem: „N... já tě křtím ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého.“ Voda je při křtu symbolem očisty a symbolem života, vyjadřuje dvojí účinek křtu: očištění od hříchu a dar nového života.²⁹¹ Krédo v rámci křestního obřadu je ve své podstatě trojitá odpověď na trojí otázku: *Věříš v Boha, věříš v Krista, věříš v Ducha svatého?* Je to pozitivní protějšek k trojnásobnému zřeknutí se zla: *Odříkám se satana, odříkám se veškeré nádhery jeho, odříkám se veškeré pýchy jeho.*²⁹² V krédu je tak obrazně znázorněno to, čím víra ve skutečnosti je: obrácení, převrat existence, převrat bytí.²⁹³

V případě nebezpečí smrti může být vykonán tzv. „nouzový křest.“ Platně jej může udělit každý člověk (i nepokřtěný), jen když chce konat to, co koná církev, když křtí (KKC 1256), tj. lít vodu na hlavu křtěnce (3x) a přitom pronášet trinitální křestní formuli. V případě nouzového křtu dítěte, kodex kanonického práva uvádí: „*Jestliže je dítě v nebezpečí smrti, pokřtí se bez průtahů*“ (Kán. 867 § 2). „*Dovoleně se v nebezpečí smrti křtí dítě katolických i nekatolických rodičů, i proti jejich vůli*“ (Kán. 868 § 2).

²⁸⁷ Srov. + cit. Naziánský, Ř., *Orationes*, 40,3-4, in PG 36,361c. In: Ambros, P., *Křest. Průvodce k obnově křestního vyznání*, 2011, s. 18.

²⁸⁸ Campatelli, M., *Křest. Každý den u pramenů nového života*. 2007, s. 105.

²⁸⁹ *Věřím. Malý katolický katechismus*, 2007.

²⁹⁰ Srov. Rahner, K., Vorgrimler, H., *Teologický slovník*, 2009, s. 1181-183.

²⁹¹ Srov. *Vyznání víry církve*, 1999, s. 245-251.

²⁹² Srov. Hippolyt 46, *Renuntio tibi, Satana, et omni servitio tuo, et omnibus operibus tuis*, In: Ratzinger, J., *Úvod do křesťanství*, 1991, s. 40. Srov. příloha č. 2.

²⁹³ Srov. Ratzinger, J., *Úvod do křesťanství*, 1991, s. 41.

„*Plody z potratů se křtí, jestliže žijí, a pokud je to možné*“ (Kán. 871).²⁹⁴ Křest nelze udělit již neživým osobám. Určitou náhražkou svátostného křtu je „*křest krve*“ a „*křest touhy*“.²⁹⁵

7.8 Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné, vyjádření Mezinárodní teologické komise

Děti, které umírají bez přijetí svátosti křtu, v současné době zdatelně přibývá. Ačkoliv církev, která je věrnou strážkyní cesty spásy ví, že spasení lze dosáhnout výlučně v Ježíši Kristu a prostřednictvím Ducha svatého, nemůže jako matka a učitelka všech, odmítat otázku po údělu všech lidských bytostí stvořených k Božímu obrazu, zejména pak těch nejmenších a nejslabších. Dospělý člověk, který je vybaven rozumem, svědomím a svobodou, je za svůj vlastní úděl plně zodpovědný (může se rozhodnout, zda přijme nebo odmítne Boží milost), ale co malé dítě?²⁹⁶

Téma: „*Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné*“ bylo v roce 2005 předloženo ke studiu Mezinárodní teologické komisi. Dokument, který následně vznikl, doznává, že se jedná o „*limitní případ*“ a vede k závěru, že existují teologické a liturgické důvody pro naději, že děti které zemřely nepokřtěné, mohou být spaseny a uvedeny do věčné blaženosti, i když zjevení o tom nepodává výslovné učení (srov. MTK čl. 79). Dokument se skládá ze tří stěžejních kapitol, které se snaží výsledek usnesení komise ozřejmit.

7.8.1 Dějiny dané otázky – historie a hermeneutika katolické nauky

V Písmu svatém výslovné sdělení o údělu nepokřtěných dětí schází, je zde ale patrné napětí mezi univerzální spasitelskou vůlí Boží a evangelijním učením o nezbytnosti křtu (srov. MTK čl. 9 a čl. 10).

Řečtí církevní otcové – vykazují pro ně typickou apofatickou mentalitu. Učí, že děti, které umírají bez přijetí svátosti křtu, netrpí věčné zavržení, ale nedosahují téhož stavu jako ti, kdo byli pokřtěni. Vysvětlení, na jakém místě a v jakém stavu se tyto děti ocitají, neposkytují. Pseudo-Atanasius míní, že nepokřtěné děti nevejdou do království Božího, ale ani nejsou zatraceny, neboť se nedopustily hříchu. Anastasius ze Sinaje tvrdí, že jejich osud je ponechán na Božím soudu, ale věří, že nejdou do pekla (srov. MTK čl. 11). Řehoř z Nyssy ve svém díle „*De infantibus praemature abreptis libellum*“ píše: „*Předčasná smrt dětí, které se právě narodily, není důvodem, abychom se domnívali, že budou trpět nějaké strážně, nebo že budou ve stejném stavu jako ti, kdo*

²⁹⁴ *Kodex kanonického práva*, 1994, s. 395-397.

²⁹⁵ Srov., Věřím. *Malý katolický katechismus*, 2007, s. 121-123.

²⁹⁶ Mezinárodní teologická komise, *Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné*, 2008. Pozn. text této kapitoly čerpá informace z tohoto církevního dokumentu, za každým odstavcem jsou vždy v závorkách uvedeny odkazy na články, ze kterých bylo čerpáno, zkr. MTK = Mezinárodní teologická komise).

v tomto životě byli očištěni prostřednictvím všech ctností. Kdo si nezasluhuje trest, ještě kvůli tomu nezasluhuje chválu, a ten, kdo si nezasluhuje chválu, ještě kvůli tomu nezasluhuje trest“ (cit. MTK čl. 12).

Latinští církevní otcové – na Západě se stal úděl nepokřtěných dětí předmětem vážné teologické diskuse poprvé v rámci Augustinsko-pelagiánského sporu. Pelagius popíral dědičný hřích. Na novorozence pohlížel jako na nevinné bytosti a těm nepokřtěným sliboval vstup do „věčného života.“ Mínil, že by Bůh jistě neuvrhl do pekla toho, kdo se osobně neprovinil žádným hříchem (MTK čl. 15). Augustin učení Pelagia odmítal s tím, že děti, které umírají nepokřtěné, jsou pro hřích „v Adamovi“ vydány peklu. Bůh se tu nedopouští žádné nespravedlnosti, jelikož i děti patří k „téže mase,“ tedy k mase určené k zavržení. Jediným lékem na následek Adamova hříchu je křest a ti, kdo nejsou pokřtěni, nemohou vstoupit do Božího království a jsou odsouzeni do pekla: „Ten, kdo není s Kristem, může být jedině s ďáblem.“ Jelikož však existují různé druhy trestů (přiměřené hříšníkovi vině), budou tyto děti vystaveny pouze „mitissima poena = velmi malému trestu“ (srov. MTK čl. 17 a čl. 18). Koncil v Orange (418) Pelagiovo učení zavrhl, avšak výslovně nepřevzal ani všechny aspekty velmi tvrdé nauky Augustinovy (srov. MTK čl. 19).

Středověká scholastika – nejčastějším stanoviskem bylo mínění, že děti útlého věku, které zemřely bez přijetí svátosti křtu, netrpí žádným trestem, kromě vyloučení z blaženého patření na Boha (*caerentia visionis Dei*). Tvrzení, že trestem za dědičný hřích je „vyloučení z blaženého patření“ zformuloval papež Inocenc III. Tomáš Akvinský navíc podtrhl, že pouze víra nám umožňuje poznat, že nadpřirozeným cílem našeho života je blažené patření (tj. účast na životě trojjediného Boha). Z toho vyvozuje, že děti, které umírají nepokřtěné, neznají to, z čeho jsou vyloučeny, a proto kvůli tomu netrpí. Na přelomu 12. a 13. století se vytvořila teorie o limbu. Limbus (*okraj nejspodnější sféry, místo odpočinutí nepokřtěných dětí*)²⁹⁷ je stav, v němž duše nepokřtěného dítěte netrpí žádnými tresty, neboť se nedopustila žádného osobního hříchu, avšak z důvodu „*peccato originale*“, nezasluhuje odměnu blaženého patření. Termín *peccato originale* v sobě slučuje *hřích prvotní* a *hřích dědičný*. Teorie o limbu, ačkoliv ji magisterium ve svých výrocích zmiňovalo až do II. vatikánského koncilu (dále II. VK), se přesto nikdy nestala součástí dogmatických definic učitelského úřadu církve (srov. MTK čl. 21-24). V dokumentech středověkého magisteria se dále zmiňuje teorie o „*odlišných trestech*“ pro ty, kdo umírají v osobním smrtelném hříchu a pro ty, kdo umírají „pouze“ s dědičným hříchem: „*Duše těch, kdo umírají ve smrtelném hříchu nebo pouze s dědičným hříchem, okamžitě sestupují do pekla, ale jsou postihovány odlišnými tresty*“ (srov. MTK čl. 22 a čl. 23).

Florentský koncil (1442) – dekret *Pro Jakobity*: „*Dětem nelze pomoci jinak, nežli svátostí křtu, jenž osvobozuje člověka z moci zlého ducha a činí z nich adoptivní děti Boží*“ (srov. MTK čl. 29).

---

²⁹⁷ Představy o limbu a o blaženém patření – viz příloha č. 11.

Moderní potridentská doba – pozn. Tridentský koncil (1545-1563). Teorie limbu jako nauka víry přijata nebyla. Jansenisté a teologové augustinovské orientace ji odmítali s tvrzením, že děti, které nepřijaly křest a umírají pouze s dědičným hříchem, jsou zavrženy a navěky trýzněny pekelnými plameny. I když se jedná, ve srovnání s utrpením dospělých, kteří jsou trestáni za své smrtelné hříchy, o *velmi mírný trest*. Rovněž synoda ve městě Pistoia (1786) teorii limbu odsoudila. Papež Pius VI. tu však hájil právo katolických škol učit, že ti, kdo umírají jen s dědičným hříchem, jsou trestáni vyloučením z blaženého patření: „*trest vyloučení*“, nikoli však tresty smyslově vnímatelnými: „*trest ohně*“. Bulla *Auctorem fidei* (1794) téhož papeže odmítá jansenistické obvinění, podle něhož by *limbus* (jak o něm učili scholastičtí teologové) byl identický s *věčným životem*, který nepokřtěným dětem slibovali starověcí pelagiáni (srov. MTK čl. 26 a čl. 38).

Období do II. VK – papež Pius IX ve svém magisteriu (1863) hovoří o možnosti spásy pro ty, kdo bez vlastní viny neznají katolickou víru: „*Ti, kdo vedou počestný a spořádaný život, mohou s pomocí Božího světla a milosti dospět k věčnému životu, takže Bůh, jenž dokonale vidí, zkoumá a poznává lidskou mysl, duši, myšlenky a chování všech lidí, kvůli své svrchované dobrotě a shovívavosti nedovolí, aby byl věčnými tresty postižen ten, kdo se svobodně neprovinil*“ (cit. MTK čl. 33). Papež Pius XII stvrzuje důležitost svátostného křtu v projevu k porodním asistentkám (1951): „*Platí však, že stav milosti je v okamžiku smrti pro spásu absolutně nezbytný. Bez něho nelze dosáhnout nadpřirozené blaženosti – blaženého patření na Boha. Úkon lásky může stačit dospělému člověku k tomu, aby obdržel milost posvěcující, což slouží jako náhražka scházejícího křtu. Nenarozenému nebo novorozenému dítěti však tato cesta otevřena není.*“ Opětně tak jasně potvrdil mravní povinnost udělovat křest dětem, které se nacházejí v nebezpečí smrti (cit. MTK čl. 39).

II. VK (1962-1965) – Konstituce *Gaudium et spes* připomíná, že: „*důstojnost člověka je založena v jeho povolání ke společenství s Bohem*“ a dále upřesňuje, že: „*k rozhovoru s Bohem je člověk zván již od svého vzniku*“ (GS čl. 19). Jedině v tajemství vtěleného Slova se objasňuje tajemství člověka: „*Kristus totiž zemřel za všechny, a protože poslední povolání člověka je ve skutečnosti jen jedno, totiž božské, musíme být také přesvědčeni, že Duch svatý dává všem možnost, aby se přičlenili k tomuto velikonočnímu tajemství*“ (GS čl. 22). II. VK tuto nauku sice výslovně neaplikoval na děti, které umírají nepokřtěné, ale otevírá cestu naděje na jejich spásu (srov. MTK čl. 31 a čl. 41).

Po II. VK se objevují liturgické modlitby za děti, které zemřely bez přijetí svátosti křtu (srov. MTK čl. 96). V roce 1970 zavedl *Římský misál* pohřební mši svatou za nepokřtěné děti, jejichž rodiče si je ke křtu přáli přinést. V roce 1980 *Kongregace pro nauku víry* v Instrukci o křtu dětí podtrhla, že: „*Pokud se jedná o děti, které zemřely nepokřtěné, církev nemůže udělat nic jiného, nežli je svěřovat do Božího milosrdenství, což také činí v pohřebním obřadu pro tuto příležitost.*“ *Katechismus katolické církve* navíc dodává: „*Velké milosrdenství Boha, který chce, aby se všichni lidé zachránili*

(1 Tim 2,4) a Ježíšova něha k dětem, která ho pohnula k zvolání: „Nechte děti přicházet ke mně“ (Mk 10,14), nám dovoluje doufat, že nějaká cesta spásy pro děti, které zemřely bez křtu, existuje“ (srov. MTK čl. 5).

7.8.2 „Inquirere vias domini“ – zkoumat Boží cesty, teologické principy

II. VK zdůrazňuje, že žádná lidská bytost nemůže spasit sebe samu. Spása přichází výlučně od Boha Otce, skrze Ježíše Krista v Duchu svatém (srov. MTK čl. 42). Ježíš, který je sám tichý a pokorný srdcem (srov. Mt 11,29) projevuje solidaritu zejména s těmi, kteří se umenšují a pokořují jako ti „malí“ (srov. Mt 18,3-5; 10, 40-42; 25, 40,45). A péče o tyto malé, je dle Ježíšova tvrzení svěřena Božím andělům (srov. Mt 18,10; srov. MTK čl. 46 a čl. 47). Deklarace *Dominus Iesus* vyjadřuje postoj katolické církve následovně: „Je třeba pevně věřit, že univerzální spásná vůle trojjediného Boha se uskutečnila jednou provždy v tajemství vtělení, smrti a zmrtvýchvstání Božího syna“ (cit. MTK čl. 52).

7.8.3 „Spes orans“ – modlíci se naděje, důvody naděje

Existuje mnoho důvodů, abychom mohli doufat, že děti, které umírají bez křtu, budou spaseny a budou se moci těšit z blaženého patření. Zdůrazňujeme však, že se jedná o motivy naděje v modlitbě, nikoliv o základ jistoty. Žijeme ve víře a v naději v Boha milosrdenství a lásky, jehož nám zjevil Kristus, a proto nás Duch svatý pobízí k modlitbě, s vděčností a neutuchající radostí (srov. 1 Sol 5,18; srov. MTK čl. 102 a čl. 103). Boží milost a prozřetelnost zahrnuje všechny. Bůh od nás nežadá to, co je pro nás nemožné. A Boží moc není omezena na svátosti. Bůh proto může udělit milost křtu, aniž by bylo vykonáno svátostné znamení. A tak se tváří v tvář utrpení světa učíme důvěřovat Bohu a oslavovat toho: „Který má moc vykonat na nás věci nad pomyslení nesmírně vzácnější, než my prosíme nebo chápeme“ (Ef 3,20; srov. MTK čl. 74 a čl. 81).

Církev obnovuje své nasazení doložit lásku a starostlivost, kterou Ježíš vůči dětem projevuje (srov. LG čl. 11; GS čl. 48 a čl. 50). Rovněž novozákonní texty vyjadřují na mnoha místech Ježíšovu lásku k dětem: „Nechte děti a nebraňte jim přijít ke mně, neboť takovým patří nebeské království“ (Mt 19,14). „Kdo přijme jedno z takových dětí kvůli mně, mne přijímá“ (Mk 9,37). „Kdo se tedy poníží jako toto dítě, ten je v nebeském království největší“ (Mt 18,4). „Kdo však jedno z těchto nepatrných, které ve mně věří, svede k hříchu, pro toho by bylo lépe, aby mu byl pověšen na krk mlýnský kámen, a aby byl potopen hluboko do moře“ (Mt 18,6). „Varujte se, aby nikým z těchto nepatrných nepohrdli. Říkám vám: jejich andělé v nebi stále hledí na tvář nebeského Otce“ (Mt 18,10; srov. MTK čl. 75).

V souvislosti s principem „*lex orandi, lex credendi* = jak se modlíme, tak také věříme,“ se v liturgii jako takové nenachází žádná zmínka o limbu. Máme tu však

svátek Svaté rodiny – (Svátek Mlád'átek, mučedníků) – připadající na 28. prosince. *Mlád'átka* jsou uctívána jako mučedníci, ačkoliv nebyla pokřtěna, protože byla zabita „*pro Krista*“. Jejich vrazi, vedeni strachem a sobectvím, měli úmysl zabít dítě jménem Ježíš. Také život dnešních *neviňátek* je mnohdy často již prenatalně ohrožen kvůli strachu a sobectví jiných osob. V tomto pojetí se nacházejí v podobné situaci jako svatá neviňátka (srov. MTK čl. 5 a čl. 100).

7.8.4 Shrnutí usnesení Mezinárodní teologické komise

Věříme, že když děti zemřou nepokřtěné, Bůh je ve svém milosrdenství neopustí. Teorii limbu považujeme za již překonanou záležitost (srov. MTK čl. 95). Církev povzbuzuje k naději: „*Kristus zemřel za všechny*.“ Znovu a jasně stvrzuje primát Krista a jeho milosti, který má navrch nad Adamem a dědičným hříchem (srov. MTK čl. 7). Zároveň je ale třeba otevřeně uznat, že církev nemá, ohledně spásy nepokřtěných dětí bezpečné poznání. Existuje mnoho věcí, které nám nebyly zjeveny (srov. Jan 16,12). Ale bylo nám zjeveno, že řádná cesta spásy prochází skrze svátost křtu. Nic z uvedeného proto nesmí být vykládáno tak, aby to vedlo k oslabení nutnosti křtu nebo k tomu, že by se oddalovalo jeho udělení. Chceme jen vyzdvihnout naději, že Bůh tyto děti spasí, neboť se nemohlo vykonat to, co bychom si pro ně přáli vykonat, tj. pokřtít je ve víře a uvést je do života církve (srov. MTK čl. 102 a čl. 103).

Výsledek studie „*Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné*“ byl předložen prezidentovi komise kardinálu Wiliamu J. Levandovi, který poté, co obdržel schválení ze strany Svatého otce (dne 19. 1. 2007), vydal souhlas s jeho uveřejněním (srov. MTK čl. 7).

7.9 Co z uvedeného vyplývá – zamyšlení na závěr

Existují věci sdělitelné a věci obtížně sdělitelné. Hovory o smrti a o eschatologické perspektivě, stejně jako hovory o tom, co se stane s dítětem, zemře-li nepokřtěné, patří mezi ty obtížně sdělitelné. Pro ty, kdo zůstávají, je smrt dítěte vždy bolestí a ztrátou. Pro děti, které umírají, je krok do smrti, krokem do neznáma. Křesťanská víra může tyto dvě těžkosti odlehčit, ale i tak jde o opravdu vážné věci (jak ostatně můžeme vidět, i z předloženého rozboru dokumentu MTK).

Klinická pastorační péče nachází své uplatnění nejen v péči o dospělé, ale také v péči o dětské pacienty (srov. kapitola 4.12). Přednostním cílem pastorační služby na úseku perinatologie je křest umírajícího dítěte (ať už je jeho vykonavatelem kdokoli: pastorační pracovník, sestra, lékař nebo samotní rodiče). Je to největší dar, který můžeme dítěti poskytnout. Přínos této *posvěcující milosti* je pro dítě obrovský. Křtem je

dítě napojeno na Boží krevní oběh, začíná v něm proudit Boží krev a je určeno k blaženému patření na Boha.²⁹⁸

Jak může pastorační pracovník přispět ke křtu dítěte? Důležité je jeho působení na rodiče umírajícího dítěte, stejně jako jeho vliv na zdravotníky. I pro *nevěřící* rodiče může být potěšující, že se někdo o jejich dítě zajímá a chce mu pomoci (ačkoliv způsobem, kterému sami nevěří nebo nerozumí). Stejně jako pro *nevěřící* zdravotníky může být potěšující, že přeci jen mohli pro umírající dítě něco vykonat (ačkoliv způsobem, kterému sami nevěří nebo nerozumí). Napomoci tomu může i vtíravá myšlenka: *A co když na tom přeci něco je?*

Jak je to ovšem s dětmi, které se narodily mrtvé nebo s těmi, které zemřely nepokřtěné? Dokument MTK pojednává o náboženské svobodě, ze které plyne, že každý nepokřtěný člověk (který nikoli vlastní vinou nepoznal Krista, a proto se nenechal pokřtít), má naději na spásu. Do této kategorie spadají i nepokřtěné děti (ačkoliv je pro nás nepochopitelné, jakým způsobem se u nich uskuteční v okamžiku smrti svobodné rozhodnutí pro život s Bohem nebo proti Němu). „*Rodiče, prožívající bolestnou ztrátu dítěte, které ani nemohli pokřtít, mohou doufat v to, že Bůh má své cesty spásy pro každého člověka. Potvrzuje nám to zdravý rozum i cit pro víru. Můžeme doufat, že se s našimi zemřelými, včetně malých dětí, jednou setkáme v nebi. Tuto naději je však potřeba podporovat i modlitbou.*“²⁹⁹

Na druhé straně je však nutné připomenout, že řádnou cestou ke spáse je pouze křest. Odmítnutí limbu proto nikdy nesmí vést k podcenění křtu, jako řádné cesty.

Pastorační pracovník může rodičům (stejně jako zdravotníkům) nabídnout, že se spolu s nimi bude modlit za zemřelé děti. V případě, že se setká s jejich negativní odezvou, se za zemřelé děti modlí sám (respektive ne sám, ale ve společenství církve).

---

²⁹⁸ Balík, J., *Tématické kázání – půst 2011: Žít ze křtu*, dostupné [online] na:

<http://www.farnoststrasnice.cz/doky/e-knihovna/homilie-zivot-ze-krtu.pdf>

²⁹⁹ Srov. + cit. Pospíšil, C. V., *Naděje na spásu, pro děti které umírají nepokřtěné*, Vysílání rádia Proglas, dne 28. prosince 2010, dostupné [online] na <http://www.proglas.cz/detail-clanku/nadeje-na-spasu-pro-deti-ktere-umiraji-nepokrtene.html>, vloženo dne: 24. prosince 2010. „*Stejně jako křest umožňuje narozeným dětem vstoupit do společenství církve, tak je možné, aby se Ježíšova smrt a vzkříšení, slavené v eucharistii, dotkly také dětí, které pokřtěné nebyly*“ (...). „*Jako s láskou dáváme dětem jména při křtu, měli bychom také dát jméno dítěti, o které jsme „přišli“, abychom vyjádřili, že k nám patří a je milované. Někdy třeba matka nebo sourozenci vědí, jaké jméno bylo pro takové dítě plánováno; jindy dá při modlitbě jméno Pán. Při jedné bohoslužbě za předčasně narozeného chlapečka, který žil pouze pár hodin a nikdy se za něho nesloužila zádušní mše, se matka miminka statečně snažila děkovat Ježíši Kristu za to, že si vzal jejího syna k sobě. Jasně slyšela odpověď: „Ne. Nejdříve mu musíš dát jméno a ukázat mu mateřskou lásku, a teprve potom ho odevzdat mě.“* Cit. McAll, K., *Uzdravení rodových kořenů: Modlitby za nenarozené děti*, 2007, dostupné [online] na: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Modlitby-za-nenarozene-deti.html>

ZÁVĚR

„Nakonec budou jen dva druhy lidí. Ti, kteří Bohu řeknou „bud' vůle tvá“ a ti, kterým řekne Bůh „bud' vůle tvá.“³⁰⁰

Smrt dětí je věc bolestivá, zejména pak pro rodiče, kteří své děti milují. Utrpení, slzy a bolest patří k životu každého z nás. Stojíme-li u lůžka umírajícího dítěte, osy našich těl jsou navzájem kolmé a tvoří výmluvný symbol – kříž jako obraz utrpení v našem vztahu. Kříž nebere žádný ohled na věk, postavení či majetek – a i my sami narazíme dříve nebo později na příčný trám, který překříží náš život a změní jej v kříž. Učiníme-li rozhodnutí vykročit k umírajícím dětem a jejich rodičům celým svým srdcem, rozum se připojí. Na společné cestě trpícím sice nepomůžeme v tom, aby svůj „překřížený“ život pochopili, ale v tom, aby ho uměli nést.³⁰¹

Jaký má být vztah mezi trpícím člověkem a tím, kdo jej na jeho cestě doprovází, názorně ukazuje Ježíš Kristus, když hovoří o milosrdném Samařanovi a vybízí nás k vzájemné solidaritě (srov. Lk 10,22-37). Tuto výzvu následně připomíná i Matouš v Ježíšově horském kázání: „*Chce-li někdo, abys s ním šel jednu míli, jdi s ním dvě*“ (srov. Mt 5,41). A svatý Pavel v listu Galatským: „*Jedni druhých břemena nesme*“ (srov. Ga 6,1-5). Ten, kdo druhé doprovází, si zaslouží naši hlubokou úctu. Návštěva je pro většinu trpících věcí radostnou, a to především proto, že přináší změnu. Nabízí se tu někdo, kdo je jim plně k dispozici. Už cesta do nemocnice je službou lásky – přichází někdo, kdo je ochoten naslouchat, sdílet utrpení a těšit.³⁰²

Základní pastorační péči může poskytovat celá řada lidí (dobrovolníci, zdravotníci, duchovní místních komunit...). K profesionální pastorači nemocných jsou povoláni nemocniční kaplani – což jsou teologicky a klinicky vyškolení duchovní nebo laici, kteří trpícím pomáhají mobilizovat své síly a bojovat s tím, co je sužuje a trápí.

Cílem práce bylo poukázat na možnosti a přínos pastorační péče při perinatální ztrátě dítěte. Dosažení tohoto cíle bylo realizováno prostřednictvím sedmi kapitol a příloh práce. Nejprve bylo nezbytné vymezit problematiku perinatální ztráty dítěte, což jsem učinila prostřednictvím prvních dvou kapitol a dále prostřednictvím sedmi kasuistik, které jsem zařadila jako přílohu práce. Následně jsem se dotkla náplně praktické (pastorální) teologie a poukázala jsem na její uplatnění v péči o člověka. Vzorem každého křesťana je Ježíš Kristus – Ježíš je dobrým pastýřem. „*Cesta, kterou nám Kristus ukázal, nás vede k tomu, abychom více „byli“.* (...) *Máme různá povolání a profese. Měli bychom dobře zvážit, v jakém vztahu je na každé z našich cest spíše „být“ než „mít“.* *Více „mít“ samo o sobě nesmí nikdy zvítězit. Pak by totiž člověk mohl prohrát to nejcennější v životě, co má: své lidství, své svědomí a svou důstojnost.*

³⁰⁰ Lewis, C. S., *Velký rozvod nebe a pekla*, 2006, s. 6-7.

³⁰¹ Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích*, 1996.

³⁰² Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích*, 1996.

*Zkrátka všechno, co zahrnuje perspektivu „věčného života.“³⁰³ Ve čtvrté kapitole jsem se věnovala klinické pastorační péči a jejímu uplatnění v perinatologické praxi. Uvedla jsem, že subjektem klinické pastorační péče mohou být (kromě dětských pacientů a jejich rodičů) také zdravotníci. Na problémy, s nimiž se mohou zdravotníci potýkat a které mohou bez účinné pomoci vyústit až v syndrom vyhoření, jsem poukázala v páté kapitole. V šesté kapitole jsem zmínila tři teologální ctnosti (víru, naději a lásku), které jsou nezbytným předpokladem úspěšné pastorační služby. Slovy již několikrát citovaného Jana Pavla II.: „*Víra v Krista a naděje, v níž on je mistrem a učitelem, umožňuje člověku vítězit nad sebou samým a nade vším, co je v něm slabé a hříšné. Vede to k vítězství nad zlem a nad následky hříchu ve světě kolem nás. Ježíš osvobodil Petra od strachu, který na rozbouřeném jezeře ovládal jeho duši. Stejně i nám Pán umožňuje přestát ty nejtěžší okamžiky, obracíme-li se na něho ve víře a naději s prosbou o pomoc.*“³⁰⁴ Poslední, sedmou kapitolu jsem věnovala eschatologické perspektivě člověka a otázce, zdali mají děti, které zemřely nepokřtěné, naději na spásu.*

Z uvedeného textu práce vyplynulo, že možností pastorační služby jsou široké a klinická pastorační péče může být přínosem pro všechny zúčastněné strany.

Největším přínosem pro umírající dítě je jeho křest. Pastorační pracovník může umírající dítě pokřtít sám (zpravidla na žádost rodičů) nebo může svým působením ovlivnit postoj zdravotníků ke křtu a tím je podnítit, aby v okamžiku blížící se smrti, dítě sami pokřtili. Pastorační pracovník může dítěti zajistit důstojný pohřeb a i v případě, že nebylo pokřtěné, se může modlit za jeho spásu (dobrým příkladem může být již jednou zmiňovaná Korunka k Božímu milosrdenství).

Přínos pastorační péče pro rodiče spatřuji především v tom, že nejsou v době perinatální krize sami. Je tu člověk, který má pochopení pro lidská trápení, je ochoten jim naslouchat, vést s nimi rozhovor a diskutovat s nimi i o vážných, existenciálních tématech.

Pastorační péče může být efektivním zdrojem pomoci také pro zdravotníky. Také jim je nabízena pomoc a duchovní doprovázení (prevence osobní krize, pracovního stresu, syndromu vyhoření). Přítomnost pastoračního pracovníka navíc usnadňuje lékařům a sestráům práci – o duchovní potřeby rodičů se stará někdo jiný.

V neposlední řadě je přínos pastorační péče veliký i pro pastorační pracovníky. I oni jsou službou v nemocnici obohaceni (životními zkušenostmi druhých).

Služba pastoračních pracovníků může mít různou podobu – přítomnost u trpících, empatické naslouchání, pastorační rozhovor, modlitba, meditace, čtení svatých textů, uctívání a slavení náboženských svátků, žehnání a svátosti, slavení mše svaté, vzpomínkové bohoslužby, pohřby, školící akce pro zdravotníky, pomoc v řešení etických otázek, pomoc v řešení konfliktů...

---

³⁰³ Cit. *Hledání naděje: na minutu s Janem Pavlem II. Promluva při bohoslužbě slova pro mládež na Westerplatte, Gdaňsk, 12. Června 1987.*

³⁰⁴ Cit. *Hledání naděje: na minutu s Janem Pavlem II. Promluva při bohoslužbě slova adresovaná mládeži shromážděné na náměstí A. Mickiewicze, Poznaň, 3. června 1997.*

Souhrnně řečeno, přínos klinické pastorační péče je v tom, že se setkává „s celým člověkem“ a společně s ním hledá cestu pro jeho život v daných podmínkách.

Ačkoliv bakalářskou práci tvoří sedm kapitol a číslice sedm je v Písmu svatém považována za číslo dokonalosti a plnosti, v rámci této práce tomu tak není.³⁰⁵ Téma je natolik široké, že by si jistě zasloužovalo větší a hlubší reflexi, což by ovšem dalece přesahovalo rozsah bakalářské práce.

---

³⁰⁵ Sedmička je v Písmu svatém nejčastěji citovanou číslicí. Spojuje v sobě čísla 3 a 4 (Boha a svět). Námi předkládaných 7 kapitol má za cíl poukázat na propojenost teologie a zdravotnictví, předně na význam klinické pastorační péče na úseku perinatologie. (...) Naše počáteční očekávání mohou skončit velkým zklamáním, nezačneme-li se na svůj život dívat z pohledu Božího díla, které se uskutečňuje v dějinách lidstva. Cuthbert zde v této souvislosti používá přirovnání ke kolíku ve štafetovém běhu. Lidé, kteří tu žili před námi, utíkali, seč jim síly stačily, ale jejich životy netvořily celou skutečnost. V daný čas, který nám byl v dějinách přisouzen, musíme běžet i my a využít své dary, nadání, příležitosti a vztahy k tomu, abychom doběhli, jak jen nejlépe dovedeme. A když nám nakonec dojde dech, nahradí nás zase jiní a budou v závodech pokračovat. Žijeme z odkazu předchozích generací, ale zároveň budujeme něco, z čeho budou generace příští buď těžit, nebo se s tím budou muset vyrovnat (zřejmě v tom bude od každého trochu).³⁰⁵ Pavel z Tarsu shrnul svůj život těmito slovy: „Dobrý boj jsem bojoval, svůj běh jsem skončil, víru jsem uchoval. Teď mě už jen čeká věnec spravedlnosti.“ (2 Tim 4,7-8). Perspektiva jeho života odkazovala k něčemu budoucímu – svůj pozemský život považoval za důležitý, ale pouze jako předehru před tím hlavním. Ještě to není „ono“, zatím se na „to“ jen připravujeme. Vše, co nyní činíme, nás připravuje na věčnost.³⁰⁵ Mnohé z našich snů a přání se za našeho života nikdy neuskuteční. Neznamená to, že by nepocházely od Boha, ale možná je to znamení, že jejich splnění není určeno nám. Davidovy se také nepodařilo postavit chrám, ačkoliv tolik toužil spatřit „Boží příbytek.“ In Cuthbert, N., *Jak přežít ve službách církve*, 2012, s. 114.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Bible

Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)*, Český ekumenický překlad, 2008.

Církevní dokumenty, papežské listy

BENEDIKT XVI., *Caritas in Veritate: Encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a pravdě* z 29. června 2009.

BENEDIKT XVI., *Deus caritas est: Encyklika o křesťanské lásce* z 25. ledna 2006.

BENEDIKT XVI., *Poselství Benedikta XVI. k postní době 2007* z 21. 11. 2006

BENEDIKT XVI., *Spe salvi: Encyklika o křesťanské naději* z 30. listopadu 2007.

Codex iuris canonici, Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1. vyd., 812 s. 1994. ISBN 80-7113-082-6.

FRANTIŠEK, *Lumen fidei, Encyklika o víře* z 29. června 2013.

II. Vatikánský koncil, *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes* ze 7. prosince 1965.

II. Vatikánský koncil, *Věroučná konstituce o Božím zjevení Dei verbum* z 18. listopadu 1965.

II. Vatikánský koncil, *Věroučná konstituce o církvi Lumen gentium* z 21. listopadu 1964.

JAN PAVEL II. *Centesimus annus: Encyklika ke 100. výročí Rerum novarum* z 1. května 1991.

JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis. Posynodální apoštolská abortace o výchově kněží v současných podmínkách* z 25. března 1992, Praha: Zvon, 1. vyd., 161 s. 1993. ISBN: 80-7113-070-2.

JAN PAVEL II., *Salvifici doloris: Apoštolský list o křesťanském smyslu lidského utrpení* z 11. února 1984.

JAN PAVEL II., *Veritatis splendor: O základech morálního učení církve* z 6. srpna 1993.

JAN XXIII. *Mater et Magistra: Encyklika o nejnovějším vývoji života společnosti a o jeho utváření ve světle křesťanského učení* z 15. května 1961.

Mezinárodní teologická komise, *Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné* z 19. ledna 2007.

PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi: Apoštolská exhortace o hlásání evangelia* z 8. prosince 1975.

Učebnice vysokých škol, učební texty, přehledy, příručky, studie, komentáře

ADAM Adolf, *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Praha: Vyšehrad, 1. vyd., 471 s. 2001. ISBN 80-7021-420-1.

AMBROS Pavel, et al., *Studijní texty z pastorální teologie III.: služba nemocným*, Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1. vyd., 53 s. 2002. ISBN 80-86045-93-5.

AMBROS Pavel, *Křest: průvodce k obnově křestního vyznání*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 1. vyd., 261 s. 2011. ISBN 978-80-7412-075-6.

AMBROS Pavel, *Pastorální teologie 1. Fundamentální pastorální teologie*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2. vyd., 2002, 177 s. ISBN 80-244-419-2.

BECK Eleonore, *Věřím: malý katolický katechismus*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 155 s. 2001. ISBN 80-7192-509-8.

BOREK Ivo, et al., *Vybrané kapitoly z neonatologie a ošetrovatelské péče*, Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2. vyd., 327 s. 2001. ISBN 80-7013-338-4.

BOUBLÍK Vladimír, *Setkání s Ježíšem*, Svitavy: Trinitas, 1. vyd., 319 s. 2002. ISBN 80-86036-68-5.

BOUBLÍK Vladimír, *Teologie dějin spásy*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 165 s. 2002. ISBN 80-7192-486-5.

ČECH Evžen, et al., *Porodnictví*, Praha: Grada, 2. vyd., 544 s. 2006. ISBN 80-247-1303-9.

- DÉMUTHOVÁ Slávka, *Keď umiera dieťa: praktická tanatológia I.* Pusté Úľany: Schola Philosophica, 1. vyd., 301 s., 2010. ISBN 978-80-89488-00-1.
- DORT Jiří, *Ošetrovatelské postupy v neonatológii*, Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1. vyd., 2011, 237 s. ISBN 978-80-7043-944-9.
- FENDRYCHOVÁ Jaroslava, *Intenzivní péče o novorozence*, Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 1. vyd., 403 s. 2007. ISBN 978-80-7013-447-4.
- FENDRYCHOVÁ Jaroslava, *Vybrané kapitoly z ošetrovatelské péče v pediatrii. 2 část. Péče o novorozence*, Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 1. vyd., 133 s. 2009. ISBN 978-80-7013-489-4.
- KAŠPARŮ Jaroslav Max, *Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky*, Brno: Cesta, 153 s. 2002. ISBN 80-7295-031-2.
- KIMOVÁ Jung-un, *Úvod do teologie*, Praha: Ideál, 1. vyd., 182 s. 2002. ISBN 80-901017-2-0.
- KNOCH Otto, *První a druhý list Soluňanům*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 74 s. 2000. ISBN 80-7192-439-3.
- KOHNER Nancy, *Když dítě zemře: zkušenosti se spontánním potratem v pozdním stádiu těhotenství, narozením mrtvého dítěte a úmrtím novorozence*, Praha: Triton, 349 s. 2013. ISBN 978-80-7387-643-2.
- KOPŘIVA Karel, *Lidský vztah jako součást profese*, 5. vyd., Praha: Portál, 147 s. 2011. ISBN 978-80-7367-922-4.
- KREEFT Peter, *Návrat ke ctnostem: co říká tradiční mravní moudrost o moderních mravních zmatcích*, Praha: Krystal OP, 1. vyd., 171 s. 2013. ISBN 978-80-87183-56-4.
- KUBÍČKOVÁ Naděžda, *Zármutek a pomoc pozůstalým*, Praha: ISV, 1. vyd., 267 s. 2001. ISBN 80-85866-82-X.
- KUDELA Milan, *Základy gynekologie a porodnictví pro posluchače lékařské fakulty*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2. vyd., 273 s. 2008. ISBN 978-80-244-1975-6.
- LEBL Jan, *Klinická pediatrie*, Praha: Galén, 698 s. 2012. ISBN 978-80-7262-772-1.
- MILFAIT René, *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 1. vyd., 539 s. 2012. ISBN 978-80-86057-78-1.
- MÜLLER Gerhard Ludwig, *Dogmatika pro studium i pastorači*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 888 s. 2010. ISBN 978-80-7195-259-6.
- OPATRŇÝ Aleš, *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 231 s. 2006. ISBN 80-7192-930-1.
- OPATRŇÝ Aleš, *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 27 s. 1995. ISBN 80-238-0430-8.
- OPATRŇÝ Aleš, *Pastorače v postmoderní společnosti*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 150 s. 2001. ISBN 80-7192-557-8.
- OPATRŇÝ Michal, *Diakonická teologie, studijní materiály*, Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra praktické teologie, 45s. 2007/2008.
- PARKES Colin Murray, *Poradenství pro smrtelně nemocné a pozůstalé*, Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 1. vyd., 180 s., 2007. ISBN 978-80-87029-23-7.
- PESCHKE Karl Heinz, *Křesťanská etika*, Praha: Vyšehrad, 2001, 2. vyd., 2004, 695 s. ISBN 80-7021-718-9.
- RATISLAVOVÁ Kateřina, *Aplikovaná psychologie porodnictví: psychologie těhotenství, porodu a šestinedělí: psychosomatická medicína: učební texty pro porodní asistentky*, Praha: Reklamní atelier Area, 1. vyd., 106 s. 2008. ISBN 978-80-254-2186-4.
- RATZINGER Joseph, *Eschatologie: smrt a věčný život*, Brno: Společnost pro odbornou literaturu Barrister & Principal, 195 s. 2008. ISBN 978-80-87029-30-5.
- SKALICKÝ Karel, *Ježíš Nazaretský: otázka a výzva člověku naší doby*, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 41 s. 2008. ISBN 978-80-7394-144-4.
- SVATOŠOVÁ Marie, *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?* Praha: Grada, 1. vyd., 109 s. 2012. ISBN 978-80-247-4107-9.

- VENGLÁŘOVÁ Martina, et al., *Sestry v nouzi: syndrom vyhoření, mobbing, bossing*, Praha: Grada, 1. vyd., 184 s. 2011. ISBN 978-80-247-3174-2.
- VODÁČKOVÁ Daniela, *Krizová intervence*, Praha: Portál, 3. vyd., 543 s. 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.
- Vyznání víry církve: překlad 1. dílu katolického katechizmu pro dospělé*, České Budějovice: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, 1. vyd., 319 s. 1999. ISBN 80-86074-15-3.
- ZVĚŘINA Josef, *Teologie Agapé: dogmatika. Svazek I.*, Praha: Scriptum, 408 s. 1992. ISBN 80-85528-19-3.
- Život z víry: překlad 2. dílu katolického katechizmu pro dospělé* (vydala Německá biskupská konference 1995), překlad Šrajer Jindřich, Rynešová Marta, Feldmann Vladimír, České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2. vyd., 353 s. 2005. ISBN 80-7040-809-X.

Rozhovory, přednášky, kázání, citáty, aforismy, úvahy, deníky, pojednání, příběhy

- ABELN Reinhard, KNER Anton, *Umírání znamená loučení: o křesťanském poselství smrti*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1. vyd., 43 s. 1993. ISBN: 80-85527-35-9.
- BOUBLÍK Vladimír, *Boží lid*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2. vyd., 383 s. 1997. ISBN 80-7192-307-9.
- BOUBLÍK Vladimír, *Člověk očekává Krista*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1. vyd., 184 s. 1997. ISBN 80-7192-271-4.
- BOUBLÍK Vladimír, *Duchovní deník*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 1. vyd., 249 s. 2010. ISBN 978-80-7412-064-0.
- CAMPATELLI Maria, *Křest: každý den u pramenů nového života*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 155 s. 2010. ISBN 978-80-7412-055-8.
- JAN PAVEL II., *Hledání naděje /na minutu s Janem Pavlem II/*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 110 s. 2006. ISBN 80-7195-038-6.
- JAN PAVEL II., *Paměť a identita. Rozhovory na přelomu dvou tisíciletí*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 165 s. 2005. ISBN: 80-7192-976-X.
- JOHN, bratr z Taizé, *Modlitba Otčenáš: biblické uvedení do modlitby Páně*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 54 s. 1997. ISBN 80-7192-243-9.
- KAŠPARŮ Jaroslav Max, *Z pláště a dalmatiky. „Syndrom vyhoření aneb Tlačěnka s cibulí a papírové natáčky.“* Brno: Cesta, 1. vyd., 255 s. (s. 46-54), 2006. ISBN 80-7295-081-9.
- MOORE Thomas, *Kniha o duši: pohled hlubinné psychologie a spirituálních tradic na problémy všedního života*, Praha: Portál, 1. vyd., 302 s. 1997. ISBN 80-7178-126-6.
- NEUWIRTH Štěpán, *Puls nemocnice*, Ostrava: Repronis, 1. vyd., 136 s. 2008. ISBN 978-80-7329-192-1.
- PERA Heinrich, WEINERT Bernd, *Nemocným nablízku: jak pomáhat v těžkých chvílích*, Praha: Vyšehrad, 1. vyd., 199 s. 1996. ISBN 80-7021-152-0.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav, *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 214 s. 2002. ISBN 80-7192-748-1.
- SKALICKÝ Karel, *Radost a naděje: církev v dnešním světě*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2. vyd., 303 s. 2000. ISBN 80-7192-430-X.

Monografie, kolektivní monografie

- FENDRYCHOVÁ Jaroslava, *Základní ošetrovatelské postupy v péči o novorozence: vybrané kapitoly*, Praha: Grada, 1. vyd., 189 s. 2011. ISBN 978-80-247-3940-3.
- HÁJEK Zdeněk, *Rizikové a patologické těhotenství*, Praha: Grada, 1. vyd., 2004, s. 443. ISBN 80-247-0418-8.
- HERMAN Erik, PRAŠKO Jan, SEIFERTO VÁ Dagmar, *Konziliární psychiatrie*, Praha: Medical Tribune CZ: Galén, 1. vyd., 604 s. 2007. ISBN 978-80-903708-9-0.

- OPATRŇY Michal, LEHNER Markus, *Teorie a praxe charitativní práce: uvedení do problematiky: praktická reflexe a aplikace*, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 1. vyd., 100 s. 2010. ISBN 978-80-7394-214-4.
- OPATRŇY Michal, *Sociální práce a teologie: inspirace a podněty sociální práce pro teologii*, Praha: Vyšehrad, 1. vyd., 327 s. 2013. ISBN 978-80-7429-408-2.
- PAŘÍZEK Antonín, et al., *Kritické stavy v porodnictví*, Praha: Galén, 1. vyd., 285 s. 2012. ISBN 978-80-7262-949-7.
- PAŘÍZEK Antonín, et al., *Porodnická analgezie a anestezie*, Praha: Grada, 1. vyd., 535 s. 2002. ISBN 80-7169-969-1.
- RATZINGER Joseph, *Úvod do křesťanství*, Brno: Petrov, 1. vyd., 255 s. 1991. ISBN 80-85247-13-5.
- ZWINGER Antonín, *Porodnictví*, Praha: Galén: Karolinum, 1. vyd., 532 s. 2004. ISBN 80-246-0822-7.

Sborníky

- ONDRAČKA Lubomír, *Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti*, Praha: Cesta domů, 1. vyd., 116 s. 2010. ISBN 978-80-904516-3-6.
- OPATRŇY Michal, et al., *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1. vyd., 187 s. 2012. ISBN 978-80-7394-391-2.

Kapitoly v monografiích, příspěvky ve sbornících, odborné články

- DOLEŽEL Jakub, „Osobnostní rizika pomáhající praxe: Syndrom pomocníka ve světle biblické moudrosti“ In *Spravedlnost a služba III. Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS-VOŠ sociální Olomouc*, ed. Dita Palaščíková, Olomouc: CARITAS-VOŠ sociální Olomouc. s. 32-47. 2008.
- DOLEŽEL Jakub, „Východiska a cíle charitativně-diaconické práce se seniory.“ *Sociální práce/Sociální práce* 3 (2004): 90 – 102.
- MARYŠKOVÁ Jana, *Křesťanské inspirační a motivační zdroje v pomáhajících profesích*. *Caritas et veritas* 1 (2011), roč. 1: s. 35.
- OPATRŇY Michal, „Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: K problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání.“ *Caritas et Veritas* 1 (2011), roč. 1: 44 – 59.
- OPATRŇY Michal, *Impassibilis est Deus, sed non incompassibilis (sv. Bernhard z Clairvaux). Srovnání pohledů Jana Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastorálního hlediska*. *Theologos* 1/2011. s. 61-62.
- ŠTĚCH František, *Láska jako srdce teologie*, *Caritas et veritas* 1 (2011) roč. 1: s. 26.

Výkladové slovníky, terminologické slovníky

- HARTL Pavel, *Velký psychologický slovník*, Praha: Portál, 4. vyd., 797 s. 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
- RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert, *Teologický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2. vyd., 491 s. 2009. ISBN 978-80-7021-934-8.

Vysokoškolské závěrečné práce

- BRŮČEKNER Tomáš, *Sport jako jeden ze způsobů pastorační práce*, diplomová práce, vedoucí práce: Šíp Radim, Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií, Katedra pedagogiky a sportu. 2009.
- ČERNÁ Lenka, *Zkušenosti porodní asistentky v péči o ženu při porodu mrtvého plodu*, bakalářská práce, vedoucí práce: Filausová Drahomíra, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. 2013.
- KAŠPARŮ Jaroslav Max, *Lékařské konsilium v oboru pastorální teologie*, dizertační práce, vedoucí práce: Jarab Jozef, Katolícka univerzita Ružomberok, Teologická fakulta Košice, Katedra pastorálnej teologie. 2005.

KOZÁK Jaroslav, *Psychologická a duchovní podpora v Policii ČR*, diplomová práce, vedoucí práce: Opatrný Michal, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra praktické teologie. 2011.

MAŇÁKOVÁ Marie, *Charakteristika a poslání klinické pastorační péče a její podoby v České republice a Rakousku*, diplomová práce, vedoucí práce: Umlauf Michal, Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta. 2013.

Populárně-naučné publikace

CUTHBERT Nick, *Jak přežít ve službách církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 158 s. 2012. ISBN 978-80-7195-617-4.

DOKOUPILOVÁ Milena, et al., *Narodilo se předčasně: průvodce péčí o nedonošené děti*, Praha: Portál, 1. vyd., 315 s. 2009. ISBN 978-80-7367-552-3.

KŘIVOHLAVÝ Jaroslav, *Hořet, ale nevyhořet*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2. vyd., 175 s. 2012. ISBN 978-80-7195-573-3.

RUSH Myron, *Syndrom vyhoření*, Praha: Návrat domů, 1. vyd., 129 s. 2003. ISBN 80-7255-074-8.

Informační publikace

GIUSEPPE Tomaselli, *Peklo existuje*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1. vyd., 86 s. 2006. ISBN 80-7266243-0.

LEWIS Clive Staples, *Velký rozvod nebe a pekla*, Návrat domů. 4. vyd., 112 s. 2013. ISBN 978-80-7255-295-5.

Zákony

Zákon č. 372/2011 Sb. §82, *o zdravotních službách*.

Zákon č. 372/2011 Sb. §88 a §89, *o zdravotních službách*.

Internetové zdroje

Asociace nemocničních kaplanů, *Co je to kaplanská služba*, dostupné [online]

<http://www.nemocnicnikaplan.cz/clanek/9-Co-je-to-kaplanska-sluzba/index.htm>, [cit. 1. 2. 2014].

Asociace nemocničních kaplanů, *Dohoda církví*, dostupné [online]

<http://www.ekumenickarada.cz/wpimages/other/dohoda1.pdf>, [cit. 1. 2. 2014].

Asociace nemocničních kaplanů, *Právní rámeček*, dostupné [online]

<http://www.nemocnicnikaplan.cz/clanek/13-Pravni-ramec/index.htm>, [cit. 1. 2. 2014].

BENEDIKT XVI., *Poselství k XX. Světovému dni nemocných (11. února 2012)*, dostupné [online] na

<http://tisk.cirkev.cz/res/data/140/015901.pdf?seek=1>, [cit. 14. 3. 2014].

CHANDLEROVÁ Phyllis, BURNEYOVÁ Joan, *Jak mluvit s dětmi o smrti*, dostupné [online]

<http://www.apha.cz/jak-mluvit-s-detmi-o-smrti>, [cit. 2. 3. 2014].

KŘIVOHLAVÝ Jaroslav, *Pastorální péče*, Oliva, 2000. Citovaný text je pořízen z ukázky knihy, která je dostupná [online] na http://mujweb.cz/j.krivohlavy/bibl/past_p.html [cit. 1. 12. 2013].

OPATRŇÝ Aleš, *Malý kurz pastorace (O8): Prožívání víry*, dostupné [online]

<http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-08-Prozivani-viry.html> [cit. 4. 2. 2014].

OPATRŇÝ Aleš, *Malý kurz pastorace (O8): Prožívání víry*, dostupné [online]

<http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-08-Prozivani-viry.html> [cit. 4. 2. 2014].

OPATRŇÝ Aleš, *Malý kurz pastorace (O8): Prožívání víry*, dostupné [online]

<http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-08-Prozivani-viry.html> [cit. 4. 2. 2014].

Pohřebišťe, *K problematice mrtvě narozených dětí*, dostupné [online]

<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/resitel/clanky/mrtvenar.htm>, [cit. 28. 12. 2013].

Prázdná kolébka, *Praktické rady a zákony*, dostupné [online] <http://www.prazdnakolebka.cz/prakticke-rady-a-zakony>, [cit. 28. 12. 2013].

Stránky Teologické fakulty JČU, *Pastorální teologie* dostupné [online]

http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpt/vyuka/pastoralni_teologie, [cit. 20. 12. 2013].

Teologie a sociální práce + biblické základy sociální práce, KŘIŠŤAN Alois, *Praktická teologie, pastorační a sociální práce – mezioborové souvislosti*, s. 15., dostupné [online]

<http://www.tf.jcu.cz/getfile/5ce7968f675df36f>, [cit. 19. 12. 2013].

Další zdroje

VEBER Tomáš, BAUMAN Petr, *Metodická pomůcka ke zpracování závěrečných prací: závazné pokyny a doporučení pro seminární, bakalářské, diplomové a jiné závěrečné práce na TF JU*, verze 10, České Budějovice, 2010.

Český statistický úřad – Národní registr reprodukčního zdraví, *Rodička a novorozenec 2012*, ISBN 978-80-7472-087-1.

KRASUCKI Antonín, *Promluva při duchovní obnově, 9. formačně vzdělávací setkání pastoračních pracovníků*, Velehrad, 30. září 2013.

SEZNAM ZKRATEK

AA	Apostolicam actuositatem
ATB	antibiotika
ČBK	Česká biskupská konference
čl.	článek, článku
ČR	Česká republika
DCE	Deus caritas est
EEG	elektroencefalogram
EKG	elektrokardiograf
EN	Evangelii Nuntiandi
ERC	Ekumenická rada církví
FiO ₂	fraction of inspired oxygen O ₂
g	gram, gramů
GAS	General Adaptation Syndrome
GS	Gaudium et spes
HELLP syndrom	Hemolysis elevated liver enzymes, low platelets
HIV	Human Immunodeficiency virus
i.v.	intravenózně
LG	Lumen gentium
min.	minuta, minut
Mons.	Monsignore (církevní titul)
MTK	Mezinárodní teologická komise
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
NEO-JIRP	Neonatologická jednotka intenzivní a resuscitační péče
RTG	rentgen
RZP	rychlá zdravotnická pomoc
SC	Sacrosanctum concilium
SD	Salvifici doloris
srov.	srovnej
SRS	Sollicitudo rei socialis
sv.	svatý, svatá, svaté
t.č.	toho času
USG	ultrasonografie
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VK	Vatikánský koncil

Zkratky biblických knih byly použity dle Českého katolického překladu.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1	Neonatologická jednotka intenzivní a resuscitační péče
Příloha 2	„Emergency“ křest dítěte na neonatologickém oddělení
Příloha 3	Porodní pokoj; operační sál; strangulace dítěte pupečníkem, pravý uzel na pupku
Příloha 4	Prenatální ztráta dítěte – demonstrativní kasuistiky
Příloha 5	Zobrazení dobrého pastýře
Příloha 6	Poselství ke Světovému dni nemocných – z roku 2009 a 2012
Příloha 7	Kauzální bohoslužba slova se symbolickým jednáním
Příloha 8	Křížová cesta
Příloha 9	Korunka k Božímu milosrdenství
Příloha 10	Podobenství o milosrdném Samaritánovi; Eliáš na poušti
Příloha 11	Blažené patření na Boha; představa propasti – limbus puerorum

PŘÍLOHA 1

Neonatologická jednotka intenzivní a resuscitační péče

Zdroj: vlastní

PŘÍLOHA 2

„Emergency“ křest dítěte na neonatologickém oddělení

„Křest z nouze“ smí platně udělit každý člověk (i nepokřtěný), jen když chce konat to, co koná církev, když křtí, tj. lít vodu na hlavu křtěnce (3x) a přitom pronášet trinitální křestní formuli:

„N... já tě křtím ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého.“³⁰⁶

Zdroj: *Křest dítěte*, dostupné [online] na: <http://annaadoptionjourney.blogspot.cz/2011/04/emergency-baptism-march-5-2011.html>; Svátost křtu, dostupné [online] na: <http://www.farnost-jablunkov.cz/svatosti/svatost-krtu.html>

Upomínková kartička na dítě

 1.	 Jméno..... Datum..... Čas.....	<div data-bbox="821 1137 1093 1317" style="border: 1px solid black; height: 80px; width: 100%;"></div> <div data-bbox="821 1339 1093 1518" style="border: 1px solid black; height: 80px; width: 100%;"></div>	<p>„Smrt – to není zhasnutí svíčky, to je jen očištění lampy, neboť už svítá.“</p> <p>Mamínko, tatínku, děkuji vám za vaši lásku!</p> <p><i>Láska je teplová, lásková, nezavírá lásky se nevyhloubí a není domýšlivá. Láska neječná nečestná, nehlídá svůj prospěch, nečá se vychláštit, nepočiná křivdy. Nemá radost ze špatnosti ale všechny se raduje z pravdy, Ať se číje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanechá! (1 K 13)</i></p> <p>28. prosince – stánek Svatých děteměkých nemluvíček a všech dětí, které opustily tento svět přecházejí.</p>
--------	--	---	---

Zdroj: vlastní – obdélníky jsou místem pro otisk ručičky a nožičky dítěte (zmenšený formát)

„S Kristem všichni budou povoláni k životu.“

„Kristus vstal z mrtvých, a to jako první z těch, kteří zesnuli. Protože smrt přišla skrze člověka, přijde také vzkříšení mrtvých. Jako totiž pro spojení s Adamem všichni propadli smrti, tak zase pro svoje spojení s Kristem všichni budou povoláni k životu. Ale každý v tom pořadí, jaké mu patří: na prvním místě je Kristus, pak ti, kteří jsou Kristovy, až přijde“ (1 Kor 15,20-23).

Zdroj: Čtení z Písma svatého pro mše za zemřelé a pro pohřební obřady – při pohřbu dítěte, dostupné [online] na: <http://liturgie.cz/admin/files/File/liturgice-knihy/1969-ordo-exsequiarum-CZ-lekce-dite-pdf>

³⁰⁶ Srov. kapitola 7.7

PŘÍLOHA 3

Porodní pokoj

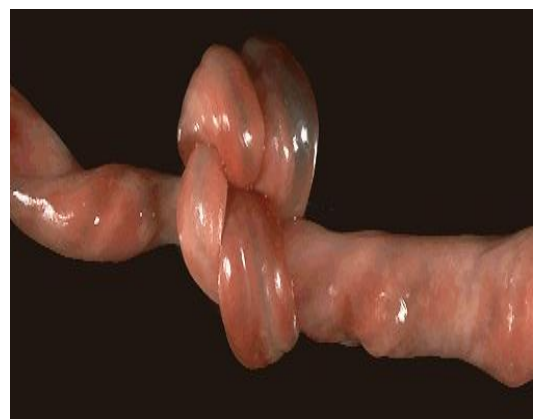

Operační sál

Zdroj: Fakultní nemocnice, gynekologicko-porodnická klinika, dostupné [online] na:
<http://gpk.fnplzen.cz/cs/node/307>

Strangulace dítěte pupečnickem, pravý uzel na pupku

Zdroj: Prenatal and perinatal pathology, dostupné [online] na:
http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/patologanatom/classes_stud/en/med/lik/ptn/Pathomorphology/3/15_Prenatal%20and%20perinatal%20pathology.htm

PŘÍLOHA 4

Perinatální ztráta dítěte – demonstrativní kasuistiky

V průběhu těhotenství (zejména pak v době blížícího se termínu porodu) pociťují některé ženy úzkost a strach. Strach, že se něco hrozného stane (dítě se narodí mrtvé, defektní, neschopné přežítí...). Je to jak Damoklův meč, který nad nimi visí (porod nelze odvrátit).³⁰⁷ Porod, při kterém se narodí dítě živé a zdravé, je pak rodiči zpravidla vnímán jako radostná událost. V praxi se však stále potvrzuje, že snaha porodit živé dítě, stejně jako nemocné dítě uzdravit, není vždycky úspěšná.³⁰⁸

KASUISTIKA 1

Abstrakt: předložená kasuistika demonstruje fatální dopad sociálně-patologického chování těhotné ženy na vyvíjející se plod.

Popis samotného případu: rodička, 22 let, nalezena strážníky Městské policie zmateně pobíhající po ulici a prodávající kontrakce děložní. Neměla u sebe žádné osobní doklady. Těhotenství bylo bez perinatální péče. Žena byla silně znečištěná a na čele měla drobnou tržnou ránu ze které slabě krvácela. Její neadekvátní chování a vpichy na rukou nasvědčovaly tomu, že je pod vlivem omamných látek. Na místo dorazila přivolaná posádka rychlé záchranné pomoci (RZP). Rodička používala vulgární slova a odmítala se podrobit jakémukoliv vyšetření. Lékař RZP proto požádal strážníky o asistenci při jejím transportu do porodnice. Pro její značnou agresi bylo nezbytné její přikurtování k transportnímu lehátku. Žena byla na porodní sál přijata s již pokročilým vaginálním nálezem, a proto bylo ihned přistoupeno k vlastnímu porodu dítěte. Porozena byla extrémně nezralá holčička bez známek života. Apgar skóre: 0-0-0 bodů.³⁰⁹ Neonatologem byla potvrzena její smrt. Porodní hmotnost: 640 gramů, délka: 35cm, gestační věk: odhadem 28 týdnů. Na základě výrazné macerace bylo usuzováno, že dítě zemřelo již před několika dny (rozvolněná kostra, zborcená lebka, obnažená pokožka na více místech). Rovněž placenta a pupečník vykazovaly značné postmortální změny. Rodička na informaci, že je její dítě mrtvé nijak nezareagovala. Soustředila se jen na sebe a svoji fyzickou bolest. Po zopakování sdělení se začala hlasitě smát. Dítě vidět, ani pojmenovat, nechtěla. Pohřeb odmítla. Následující den matrikářce bez sebemenší lítosti sdělila, že je ráda, že dítě, o které nikdy nestála, zemřelo. Provedená toxikologie moče u ženy potvrdila abúzus drog (kokain). Serologický test u ní pak odhalil pozitivitu na syfilis.

Příčina smrti plodu (ze závěru klinické pitvy): tkáňové poškození při manifestaci infekce bakterií *Treponema pallidum* a následkem přímého působení kokainu a jeho metabolitů na nezralé tkáně plodu.

³⁰⁷ Vodáčková, D., et. al., *Krizová intervence*, 2012, s. 231-234. *Damoklův meč* – je ustálené rčení, které se užívá pro vyjádření situace, kdy člověk nemá být klidný či lhostejný. Vyjadřuje také stav nebezpečím ohroženého štěstí. Vznik legendy: Syrakuský vojevůdce Dionýsos I. (4 století př. Kr.) byl označován za despota a krutovládce, který se opíral zejména o žoldnéřskou armádu a který žil v přepychu, ale i věčném strachu, že bude potrestán, pokud se utlačovaní vzbouří. Obklopen osobní stráží žil jako ve vězení. Když mu jeho dvořan Damoklés říkal, že jistě nikdo není šťastnější než sám vládce, odvětil mu Dionýsos: „*Chceš ochutnat mé štěstí?*“ Obklopen skvosty a lahůdkami potom Damoklés užíval štěstí. Uprostřed hostiny a blaženosti dal vládce spustit od stropu na tenké koňské žíní ostrý meč, mířící na hlavu Damokla. Ten, když při pohledu vzhůru uviděl visící hrozbu, už pro strach neviděl krásu, bohatství ani hojnost a vzdal se svého místa a povýšení. Cit. *Damoklův meč*, dostupné [online] na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Damokl%C5%AFv_me%C4%8D

³⁰⁸ Pera, H., Weinert, B., *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích.*, 1996, s. 58.

³⁰⁹ Apgar skóre = skórovací systém, užívá se k hodnocení adaptace novorozenců po porodu, hodnotí se pět základních vitálních projevů dítěte (dýchání, akce srdeční, barva, reakce na podráždění a tonus). Za každý z těchto projevů může dítě získat 0 – 2 body, přičemž body se sčítají. Normální novorozenec má skóre 8-10 bodů. Čím je toto skóre nižší, tím větší lze u novorozence očekávat komplikace.

KASUISTIKA 2

Abstrakt: předložená kasuistika demonstruje odumření plodu na podkladě strangulace („uškrncení“) pupečnickem.

Popis samotného případu: těhotná, 34 let, do perinatologického centra odeslána obvodním gynekologem, pro průkaz mrtvého plodu (gestační věk plodu: 38+4, tj. těhotenství donošené). Primipara, sekundigravida (1x miniinterruptce na vlastní žádost ženy). Anamnéza rodičů dítěte – negativní. Nynější těhotenství bylo chtěné, prenatalně sledované a doposud fyziologicky probíhající. Těhotná byla přijata k hospitalizaci (v doprovodu svého manžela) a umístěna na samostatný pokoj porodního sálu. Byla podrobena komplexnímu vyšetření, při němž sonografické vyšetření definitivně potvrdilo avitální plod. Následovalo zahájení indukce porodu prostaglandiny a profylaxe ženy ATB a nízkomolekulárními hepariny. Po osmi hodinách od příjmu se u rodičky rozvinula pravidelná děložní činnost a došlo u ní k odtoku zkalené, hnědé vody plodové. Ke zmírnění porodních bolestí jí byla podána epidurální analgezie a po splnění porodních podmínek bylo přistoupeno k vaginálnímu porodu dítěte. Byl porozen plod ženského pohlaví, bez známek života. Neonatologem konstatována jeho smrt. Porodní hmotnost: 3860 gramů, délka: 51 cm. Tělíčko dítěte ani placenta nevykazovaly žádné abnormality. Dítě bylo bez zjevných vrozených vývojových vad, bez známek macerace. Jen na krku byla patrná výrazná strangulační rýha (dítě se narodilo s pupečnickem 3x pevně obtočeným kolem krku). Otec dítěte sledoval celý průběh porodu a byl i u vyšetření dítěte neonatologem. Rodiče si přáli s holčičkou se rozloučit. Oba si ji chovali a plakali. Dítě s nimi bylo ponecháno na porodním pokoji cca 30 minut, poté bylo odneseno na neonatologické oddělení. Rodiče holčičku pojmenovali, ale pohřeb si nepřáli. O tragické události se dále odmítali bavit, na vše chtěli rychle zapomenout. Žena byla přeložena na oddělení konzervativní gynekologie a po třech dnech propuštěna do domácí péče.

Příčina smrti plodu: ze závěru klinické pitvy vyplývá, že plod odumřel na podkladě asfyxie, vlivem strangulace pupečnicku.

KASUISTIKA 3

Abstrakt: předložená kasuistika demonstruje případ těžké porodní asfyxie u dítěte, vzniklé bezprostředně před porodem, na podkladě zhroucení kardiopulmonálního systému u rodičky (embolie plodovou vodou).

Popis samotného případu: na NEO-JIRP byl přijat donošený, eutrofický novorozenec, po prodělané těžké porodní asfyxii. Rodička, 27 let, primipara, primigravida, byla přijata na porodní sál pro pravidelné kontrakce děložní (á 5-7 minut) a porodnickou branku otevřenou na 5 cm. Rodička i plod byly v pravidelných intervalech monitorovány a vše nasvědčovalo fyziologickému průběhu porodu. U rodičky byl přítomen otec dítěte. Po spontánním odtoku čiré vody plodové došlo u rodičky náhle k výrazné alteraci celkového stavu. Začala být extrémně dušná a neklidná, monitoring plodu ukazoval na jeho bradykardii (80-90 tepů/min). Rodičce byl skrz kyslíkovou masku podán kyslík a byl k ní přivolán anesteziolog. K lůžku rodičky se dostavil téměř okamžitě, jelikož byl t.č. přítomen na porodním sále. Při příchodu anesteziologa byl stav ženy kritický, byla v bezvědomí, cyanotická, v apnoi, bez hmatného pulsu na velkých tepnách. Anesteziolog provedl její okamžitou orotracheální intubaci a zahájil kardiopulmonální resuscitaci (podány léky: Adrenalin, Atropin a Noradrenalin). Monitorace plodu ukázala na jeho progredující bradykardii (40-50 tepů/min). Císařský řez z vitální indikace dítěte však nebyl možný, vzhledem k nestabilnímu stavu rodičky. Zdravotní stav ženy umožnil provedení operačního porodu až po 30 minutách od nastalé příhody. Před zahájením operačního výkonu byly při sonografii (dle sdělení anesteziologa) patrné ještě ojedinělé srdeční stahy plodu. Z porodních cest byl vybaven plod mužského pohlaví, porodní hmotnost: 3040 gramů, délka: 50 cm. Dítě bylo po porodu těžce asfyktické, Apgar skóre: 0-0-2 bodů. Dítě bylo rychle osušeno a odsáto z horních cest dýchacích (odsáto velké množství čerstvé krve). Následovala jeho orotracheální intubace, umělá plicní ventilace, zevní srdeční masáž a aplikace adrenalinu. Teprve v 6. minutě po narození nastoupila u dítěte srdeční akce nad 100 tepů/min. Dítěti byl zajištěn žilní vstup a byl mu aplikován bolus 1/1 fyziologického roztoku a 10% glukózy. Poté byl chlapeček (z porodního sálu) transportován na neonatologickou JIRP, kde byla

provedena kanylace pupečnickové žíly a zahájena příprava na řízené chlazení (zároveň byl zaveden Brainz monitor ke sledování mozkové aktivity). Dítě bylo trvale na umělé plicní ventilaci, během hypotermie farmakologicky tlumeno, kryto ATB a krevní oběh a diuréza byly podporovány katecholaminy. Na EEG přetrvával flat trace bez projevů křečové aktivity. Po 72 hodinách chlazení byl zahájen rewarming dítěte. Fentanyl i katecholaminy byly postupně vysazeny. Ke změně neurologického nálezu však nedošlo, areaktivní kóma stále přetrvávalo. Dítě bylo trvale bez spontánní dechové aktivity, s mydriatickými zornicemi, bez fotoreakce. Na magnetické rezonanci byl odhalen edém mozku s prokrvácením mozkového kmene a drobným krvácením v bazálních gangliích. USG vyšetření prokázalo oboustranné krvácení do nadledvin a suspektní trombózu levé ledviny. Neurolog potvrdil diagnózu areaktivního kómatu (těžce patologické EEG). Rodiče byli opakovaně informováni o zdravotním stavu dítěte. Ve stáří sedmi dnů byla u dítěte z důvodu smrti mozku ukončena ventilační podpora a došlo k srdeční zástavě. Dítě zemřelo ve stáří sedmi dnů (v náručí svého otce). Matka dítě neviděla, jelikož byla hospitalizovaná na anesteziologicko-resuscitační klinice pro svůj špatný zdravotní stav. Otec matce pořídil upomínkový balíček na dítě (fotografie a otisk nožičky). Dítě bylo na žádost rodičů pokřtěné (kněz). Pohřeb si rodiče přáli.

Příčina smrti dítěte: ze závěru klinické pitvy vyplývá, že dítě zemřelo v důsledku těžké perinatální asfyxie.

KASUISTIKA 4

Abstrakt: předložená kasuistika demonstruje případ extrémně nezralého novorozence, umírajícího na NEO-JIRP, bez možnosti účasti rodičů.

Popis samotného případu: na NEO-JIRP byl přijat extrémně nezralý novorozenec – holčička, porozená na hranici viability (tj. ve 24. týdnu gestace /23+6/). Porodní hmotnost: 600 gramů, neměřena. Přivezena RZP z okresní nemocnice, kde se narodila. Upřednostňovaný transport „in utero“ nebyl možný, jelikož se rodička dostavila do okresní nemocnice s již velmi pokročilým vaginálním nálezem a častými kontrakcemi děložními. Anamnéza rodičky – 31 let, primipara, primigravida, léčena pro primární sterilitu, jinak zdravá. Anamnéza otce dítěte – 36 let, zdrav. Těhotenský screening negativní. Léky v graviditě neužívala. Porod byl veden spontánně, koncem pánevním. Rodička byla během porodu subfebrilní, v laboratoři patrná elevace zánětlivých parametrů. Dítě bylo po porodu bradykardické (50 tepů/min), spontánně nedýchající. Byl zahájen krátkodobý ambuing (vakem a maskou). Akce srdeční se postupně upravila a dostavila se i nepravidelná dechová aktivita. Apgar skóre: 2-4-4 bodů. Holčička byla umístěna do inkubátoru, byla provedena její intubace, zajištěna periferní žíla, zahájena infuze 10% glukózy a profylaxe ATB. Po základní stabilizaci, bylo přistoupeno k jejímu plánovanému překladi na neonatologickou JIRP. Během transportu došlo u holčičky k prudkému zhoršení stavu, i přes ventilaci 100% kyslíkem měla saturaci jen 70% a stále klesající, začala jí klesat i akce srdeční. Situaci dále komplikovala její výrazná hypotermie (naměřená teplota jen 30°C). Při příjezdu na NEO-JIRP byl stav holčičky kritický (tlak neměřitelný /těžká bradykardie/, hyposaturace /i při plné ventilaci/). V klinickém nálezem dominoval výrazný hematoma na kalvě a hýždích a další četné sufuze na končetinách a zádech. Ultrazvukovým vyšetřením bylo zjištěno oboustranné intraventrikulární krvácení III. stupně. Vzhledem ke gestačnímu stáří dítěte, extrémní hypotermii a těžké prolongované asfyxii, nebylo přistupováno k farmakologické resuscitaci. Exitus letalis nastal ve stáří 5 hodin. Holčička zemřela bez účasti rodičů, pouze v přítomnosti ošetřující sestry a lékaře. O úmrtí novorozence informován službu-mající lékař okresní nemocnice, který následně informoval oba rodiče. Rodičům byla nabídnuta možnost pohřbu (odmítli). Dítě zůstalo bezejmenné. Matka dítě neviděla, otcí bylo letmo ukázáno před převozem na NEO-JIRP.

Příčina smrti dítěte: ze závěru klinické pitvy vyplývá, že dítě zemřelo následkem extrémní nezralosti (prematurita 23+6) a těžké perinatální asfyxie.

KASUISTIKA 5

Abstrakt: předložená kasuistika demonstruje případ zdánlivě zdravého novorozence, nalezeného u matky na pokoji rooming-in, v terminálním stádiu nemoci.

Popis samotného případu: na neonatologickou JIRP byla přeložena z oddělení fyziologických novorozenců těžce porodnice, donošená, eutrofická holčička, po spontánním porodu v termínu (gestační věk: 40 týdnů /39+5/). Anamnestické údaje: matka 24 let, sledovaná pro gestační diabetes na dietě, jinak zdravá, primipara, sekundigravida (1x spontánní potrat na počátku gravidity), těhotenské screeniny, včetně kultivace z pochvy negativní, léky v těhotenství žádné, prenatální USG vyšetření plodu negativní (provedeno 3x). Otec dítěte neuveden. Průběh porodu fyziologický. Rodička se dostavila na porodní sál dne 30. května pro spontánní odtok čiré vody plodové. Holčička se narodila téhož dne, ve 13:04 hodin, Apgar skóre: 10-10-10 bodů. Bezprostřední poporodní adaptace holčičky byla dobrá, proto byla ve věku 6 hodin umístěna k matce na pokoj rooming-in – ventilačně i cirkulačně stabilní. Opakovaně močila a smolila. Matka byla zaučena v péči o ní, přikládala ji k prsu (zatím mlezivo). Ráno dne 1. června ve 2:25 hodin byla holčička nalezena neonatologickou sestrou u matky prošedlá, dyspnoická a hypotonická. Ihned začala být taktičně stimulována a byly ji odsáty horní cesty dýchací (odsáto jen minimální množství serózního obsahu). Byla napojena na monitor vitálních funkcí – akce srdeční: 105 tepů/min, saturace kyslíkem jen 75%, proto jí byl inhalačně podán O₂ (5litrů/min). I přes aplikaci O₂, stále přetrvávala cyanóza, periferie špatně prokrvená. Byla prokázána hypoglykémie: 1,1 mmol/l, pro kterou jí byl ihned parenterální cestou aplikován bolus glukózy, kontrolní hladina glykémie byla již v normě. Po základní stabilizaci stavu bylo dítě přeloženo na neonatologickou JIRP, kde byla zahájena distenční dechová podpora s potřebou oxygenoterapie (zprvu 40% O₂, následně potřeba FiO₂ přechodně i klesala). Provedený RTG snímek plic vyloučil možnou aspiraci dítěte. Zaveden umbilikální venózní katétr. V klinickém obrazu dítěte dominovala cyanóza, špatná perfúze periferie a hepatomegalie. Krevní tlak byl zpočátku nižší, poté upraven a následně opět nižší. Uvažováno o vrozené srdeční vadě a její progresi při uzavěru Botalloy dučeje (na EKG přesto zaznamenána pravidelná akce srdeční: 160-170 tepů/min). V 5:00 hodin došlo u novorozence k náhlé srdeční zástavě, akce srdeční nehodnotitelná ani na EKG ani poslechově. Dítě ale promptně zareagovalo na resuscitaci zevní srdeční masáží a jednu dávku adrenalinu i.v. Byla provedena endotracheální intubace a zahájena umělá plicní ventilace s vysokou potřebou oxygenoterapie. Vzhledem k předpokládané kritické srdeční vadě byla zahájena aplikace prostinu – k udržení nebo otevření Botalloy dučeje. Stav dítěte se přechodně zlepšil, kontaktován dětský kardiolog, který vyslovil podezření na totální anomální návrat plicních žil. Stav asystolie a těžké bradykardie pod 50 tepů/min se u novorozence v dalším průběhu opakovaly – celkem 5x (stále s dobrou a rychlou reakcí na zevní srdeční masáž a aplikaci adrenalinu). Příchozí laboratorní výsledky podpořily podezření na srdeční vadu (extrémně vysoká hodnota troponinu, vysoká kreatinkináza, elevace jaterních transamináz a metabolická acidóza). Elevované bylo také CRP, proto byla zahájena ATB léčba. V dalším průběhu byla ještě zahájena aplikace katecholaminů v maximální možné dávce. Přes veškerou intenzivní péči se oběhové selhání nepodařilo zkorigovat a dítě ve stáří 18 hodin zemřelo. Matka, t.č. hospitalizovaná na oddělení šestinedělí, byla o kritickém stavu své dcery průběžně informována (2x ji na neonatologické JIPR navštívila). Ošetřujícím neonatologem pak byla informována o exitu dítěte a o náležitostech souvisejících s pohřbem. Matka si přála s dcerou se rozloučit. Za přítomnosti klinického psychologa si mrtvou holčičku chovala, pohřeb si přála. Vůči personálu neonatologické JIRP se chovala odtažitě, vinila je ze ztráty své dcery. Podobné výčitky měla i vůči sobě.

Příčina smrti dítěte: ze závěru klinické pitvy vyplývá, že dítě zemřelo následkem totálního anomálního návratu plicních žil.

KASUISTIKA 6

Abstrakt: předložená kasuistika demonstruje případ novorozence s vrozenou vývojovou vadou, neslučitelnou se životem, umírajícího na neonatologické JIRP.

Popis samotného případu: na NEO-JIRP byl přijat lehce nezralý novorozenec, s infaustní prognózou onemocnění. Anamnéza matky dítěte: 21 let, kuřačka, zdravá, primipara, primigravida. Otec dítěte: 28 let, kuřák, zdrav. Pozdní záchyt gravidity (až ve 32. týdnu gestace, v této době byla u plodu diagnostikována arthrogryposa /těžká vrozená vada/ a s ní související polyhydramnion). Rodiče byli plně informováni o nepříznivé prognóze onemocnění. Ve 35. týdnu gestace došlo u ženy ke spontánnímu odtoku čiré vody plodové, pro který byla přijata na porodní sál. Porod byl veden vaginální cestou, koncem pánevním. Porozen byl chlapeček vykazující četné vrozené vady (deformovaná pravá polovina hlavy, pedes equinovares obou dolních končetin, neprůchodná pravá choana, jazyk přirostlý k patru tenkým můstkem). Dále vykazující výraznou hypotonii (velmi pozvolný nástup dechové aktivity) a areflexii. Porodní hmotnost: 2330 gramů, délka: 50 cm. Apgar skóre: 3-5-6 bodů. Vzhledem ke klinickému nálezu a prognóze neslučitelné se životem, bylo přistoupeno jen k paliativní léčbě (byl zajištěn žilní vstup k parenterální výživě a tlumení bolesti). U chlapečka došlo k rozvoji apnoických pauz a k progredující bradykardii. Exitus letalis nastal ve věku tří hodin. Rodiče si nepřáli své dítě vidět, nechtěli znát jeho pohlaví, nepojmenovali ho a pohřeb si nepřáli. Žena byla z porodního sálu přeložena na oddělení konzervativní gynekologie, kde se dále o nastalé situaci odmítala bavit.

Příčina smrti dítěte: ze závěru klinické pitvy vyplývá, že dítě zemřelo následkem vrozené vady: arthrogryposis multiplex congenita.

KASUISTIKA 7

Abstrakt: předložená kasuistika demonstuje případ extrémně nezralého novorozence u něhož došlo k rozvoji rozsáhlé nekrotizující enterokolitidy, neslučitelné se životem.

Popis samotného případu: na NEO-JIRP byl přijat extrémně nezralý novorozenec z rizikové gravidity. U matky gestační hypertenze až do rozvoje preeklampsie a HELLP syndromu užívala antihypertenziva – 6 typů). Těhotenství ukončeno císařským řezem (předčasně) pro nepříznivý zdravotní stav ženy, bez možnosti maturace plic plodu. Gestační stáří plodu: 26+6. Porozen chlapeček, s dobrou bezprostřední poporodní adaptací. Apgar skóre: 8-9-9 bodů. Porodní hmotnost: 840 gramů, délka: 31 cm. Byla zahájena neinvasivní podpora dýchání a vzhledem k extrémní nezralosti, byl dítěti aplikován exogenní surfaktant. Během 24 hodin došlo u novorozence k progresi dyspnoe a bylo nutné jej zaintubovat a aplikovat mu druhou dávku surfaktantu. Nutnost invazivní ventilace pokračovala dále. Situaci dále komplikovalo významné perzistující ductus arteriosus Botalli (korigováno farmakologicky) a hyperbilirubinémie (korigována fototerapií). Zánětlivé laboratorní parametry byly u dítěte negativní, jen mírná leukopenie, pro kterou byly aplikovány ATB. Zahájený priming výživy chlapec toleroval dobře, opakovaně smolil/stolil a močil. Rodiče syna pravidelně navštěvovali. Hladili a chovali si ho. Fotili se s ním. Koupili mu MP3 přehrávač, na který mu nahráli dětské písničky a namluvili dětské pohádky. Maminka mu přinášela odstříkané mateřské mléko. Ve stáří 8 dnů nastal kritický zlom, u chlapce došlo k perakutnímu rozvoji nekrotizující enterokolitidy (objevila se výrazná distenze břicha). Po nezbytné předoperační přípravě (substituace krevních derivátů) byla provedena laparotomie, při které byl odhalen inkurabilní rozsah nekrózy postihující v podstatě celé tenké a tlusté střevo. Intenzivní péče již dále nebyla indikována a po dohodě s rodiči byla ukončena. Rodiče si přáli být informováni o exitu dítěte kdykoliv, třeba i v noci (chtěli se s ním rozloučit). Chlapec zemřel ve věku 9,5 dne. Byl oblečen do košilky a dupáček, zabalen do zavinovačky a přemístěn z inkubátoru do novorozenecké pojízdné postýlky. Rodiče na oddělení dorazili krátce po obdržení zprávy, že jejich syn zemřel. Dítě s nimi bylo ponecháno o samotě na prázdném pokoji, kde se s ním mohli v klidu a nikým nerušení rozloučit. Následující den rodiče navštívili oddělení znovu, přinesli velkou bonboniéru jako projev díky za péči o syna a matka s pláčem předala odstříkané mateřské mléko pro šťastnější děti. Pohřeb si rodiče přáli.

Příčina smrti dítěte: ze závěru klinické pitvy vyplývá, že dítě zemřelo v důsledku extrémní nezralosti a rozvoje nekrotizující enterokolitidy.

Zdroj: vlastní

PŘÍLOHA 5

Zobrazení dobrého pastýře

Zdroj: Gavlasová Kateřina, *Dobry pastyr*, glazovaný šamot, dostupný [online] na: <http://www.scaart.cz/artists/pictures/503.htm>

Zdroj: *Zobrazení Krista jako dobrého pastýře* (jedno z nejstarších dochovaných zobrazení, Priscilliny katakomby, Řím, 3. stol. po Kristu, dostupný [online] na: <http://www.cchdablice.estranky.cz/>)

PŘÍLOHA 6

Poselství ke Světovému dni nemocných

Poselství papeže Benedikta XVI. u příležitosti XVII. Světového dne nemocných

11. února 2009

Draží bratři a sestry,

Světový den nemocných, který připadne na 11. února, liturgickou památku Panny Marie Lurdské, je pro diecézní komunity příležitostí spojit se spolu se svými biskupy v modlitbě, přistoupit k iniciativám probouzejícím vnímavost k utrpení a zamýšlet se nad ním. Rok sv. Pavla, který oslavujeme, nabízí také vhodnou příležitost pozastavit se spolu s apoštolem Pavlem v rozjímání nad tím, že „*jako se na nás ze všech stran valí Kristovo utrpení, tak se nám také skrze Krista dostává všestranné útěchy*“ (2 Kor 1, 5). Duchovní spojení s Lurdy přivádí na mysl také mateřské povzbuzení Ježíšovy Matky bratřím jejího Syna „*kteří dosud putují na zemi a ocitají se v nebezpečích a nesnázích, dokud nebudou uvedeni do blažené vlasti*“.

1. Naše pozornost se letos obrací zejména k dětem, k nejslabším a nejbezbrannějším stvořením, zejména k těm, které jsou nemocné a trpí. Některé tyto malé lidské bytosti nesou na těle důsledky ochromujících nemocí a jiné děti bojují s chorobami, navzdory pokroku lékařské vědy a práci významných vědců a odborníků, stále ještě nevyléčitelnými. Některé děti jsou zraněné na těle i na duchu v důsledku konfliktů a válek a jiné jsou nevinnými oběťmi nesmyslné nenávisti dospělých. Pak tu jsou „*děti ulice*“, zbavené tepla rodiny a ponechané napospas, dále nezletilí zneužití zlými lidmi, kteří znásilňují jejich nevinnost a působí v nich psychické zranění, které je poznamená po zbytek života. Nesmíme také zapomínat na bezpočet mladistvých, kteří umírají žízni, hladem nebo kvůli nedostatečné zdravotní pomoci, ani na malé emigranty a uprchlíky, kteří odešli z vlastní země s rodiči za lepšími životními podmínkami. Z úst všech těchto dětí se zvedá tichý křik bolesti, dotazující se našeho svědomí jakožto lidí a věřících.

Křesťanské společenství, které nemůže zůstat lhostejné tváří v tvář takto dramatické situaci, pociťuje naléhavou povinnost zasáhnout. Církev totiž, jak jsem napsal v encyklice *Deus caritas est*, „*je Boží rodinou ve světě. V této rodině nesmí být nikdo, kdo by trpěl kvůli nedostatku toho, co je pro život nezbytné*“.

2. Proto je mým přáním, aby se také Světový den nemocných stal příležitostí k tomu, aby si farní a diecézní společenství více uvědomila, že jsou „*Boží rodinou*“, a povzbudilo je to k tomu, aby na vesnicích, ve svých čtvrtích a městech bylo možné zakusit lásku Pána, která požaduje „*aby v církvi samotné jako v rodině žádný její příslušník netrpěl z důvodů nouze*“.

3. Svědectví lásky je součástí života každé křesťanské komunity. Od počátku církev proměňovala evangelijní principy v konkrétní gesta, jak o tom čteme ve *Skutcích apoštolů*. Dnes, vzhledem ke změněné situaci v lékařské péči, je třeba užší spolupráce mezi zaměstnanci různých zdravotních zařízení a církevními komunitami přítomnými na stejném území. V tomto smyslu se ukazuje nesporný význam instituce spojené s Apoštolským stolcem, totiž Pediatrická nemocnice Bambino Gesù, která letos slaví 140 let od svého založení. Nejde ale jen o to. Vzhledem k tomu, že nemocné dítě patří k rodině, která s ním nese utrpení doprovázené často těžkými nesnázemi a obtížemi, křesťanská společenství musí pomáhat také celé rodině, která je stížená nemocí syna nebo dcery. Po vzoru „*Milosrdného Samaritána*“ je třeba sklánět se před lidmi takto těžce zkušeni a nabízet jim podporu v podobě konkrétní solidarity. Přijetí a sdílení bolesti se tak promění v užitečnou podporu rodin nemocných dětí, vytváří v nich atmosféru poklidu a naděje a dává jim pocítit, že jsou uprostřed širší rodiny bratří a sester v Kristu.

Ježíšův soucit s pláčem naimské vdovy (srov. Lk 7, 12–17) a s Jairovou úpěnlivou modlitbou (srov. Lk 8, 41–56) poskytují mimo jiné užitečné orientační body k tomu, abychom se naučili sdílet okamžiky fyzické a morální bolesti s tolika zkoušenými rodinami. To vše předpokládá nezištnou a velkorysou lásku, která je odrazem a znamením Boží milosrdné lásky, která nikdy neopouští své zkoušené děti, ale vždy je podivuhodně posiluje na srdci i rozumu, aby byly s to čelit odpovídajícím způsobem obtížím života.

Každodenní nasazení a neúnavné úsilí vynaložené ve službě nemocným dětem je výmluvným svěděním lásky k lidskému životu, zejména k životu těch, kdo jsou slabí a ve všem závislí na druhých. Důrazně je nutné potvrzovat *naprostou a svrchovanou důstojnost každého lidského života*. Běh času nemění učení, které církev neustále hlásá: lidský život je krásný a má být prožíván v plnosti také tehdy, je-li slabý a zahalený tajemstvím utrpení. Svůj zrak musíme obracet k Ježíši Ukřižovanému. Ve své smrti na kříži chtěl sdílet bolest celého lidstva. V jeho utrpení z lásky můžeme spatřit svrchovanou spoluúčast na bolestech nemocných dětí a jejich rodičů. Můj ctihodný předchůdce Jan Pavel II., který svým trpělivým přijetím utrpení nabídl zářný příklad zejména na sklonku svého života, napsal zejména těm, kteří trpí: „*Na kříži je ‚Vykupitel člověka‘, muž bolesti, který na sebe vzal muka tělesná i duševní všech časů, aby mohli v lásce porozumět spásnému smyslu svých bolestí i odpovédím na otázky, které kladou.*“

4. Chtěl bych na tomto místě vyjádřit své uznání a povzbuzení mezinárodním a národním organizacím, které se starají o nemocné děti, zejména v chudých zemích, a velkoryse a obětavě jim zajišťují odpovídající a láskyplnou péči. Zároveň se obracím na zodpovědné představitele národů s upřímným apelem, aby byly posíleny zákony a opatření ve prospěch nemocných dětí a jejich rodin. Vždy a tím spíše je-li ve hře život dětí je církev připravena nabídnout upřímnou spolupráci s úmyslem proměňovat celou lidskou civilizaci v „*civilizaci lásky*“.

5. Na závěr bych chtěl vyjádřit svou duchovní blízkost všem vám, drazí bratři a sestry, kteří trpíte nějakou chorobou. S láskou zdravím ty, kdo vám pomáhají: biskupy, kněze, zasvěcené osoby, zdravotní pracovníky, dobrovolníky a všechny ty, kdo se s láskou věnují péči a tišení bolesti těch, kdo jsou stíženi nemocí. Můj zvláštní pozdrav patří vám, milé nemocné a trpící děti. Papež vás objímá s otcovskou láskou spolu s vašimi rodiči a příbuznými, a bude na vás vzpomínat v modlitbě. Svěřte se mateřské pomoci Neposkvrněné Panny Marie, o níž jsme během nedávno uplynulých vánoc rozjímali, maje před sebou obraz Matky s radostí svírající v náručí Božího Syna, který se stal dítětem. Vyprošuji vám všem a každému nemocnému mateřskou ochranu Svaté Panny, uzdravení nemocných, a všem ze srdce uděluji apoštolské požehnání.

Vatikán 2. února 2009 *BENEDIKT XVI.*

Zdroj: Doslovné znění poselství Benedikta XVI., u příležitosti XVII. Světového dne nemocných, dostupné [online] na: http://www.ricany.cz/farnost/pdf/poselstvi_nemocnym.pdf

Poselství papeže Benedikta XVI. u příležitosti XX. Světového dne nemocných

11. února 2012

«Vstaň a jdi! Tvá víra tě zachránila» (Lk 17, 19)

Drazí bratři a sestry,

u příležitosti Světového dne nemocných, který budeme slavít 11. února 2012, v den památky Panny Marie Lurdské, toužím obnovit svou duchovní blízkost vůči všem nemocným, kteří se nacházejí v léčebných zařízeních anebo v rodinné péči. Projevují každému z nich výrazy starostlivosti a lásky celé církve. Šlechetným a láskyplným přijetím každého lidského života, především slabého a nemocného, vyjadřuje křesťan důležitou stránku svého vlastního evangelního svědectví podle Kristova příkladu, který se skláněl k člověku a jeho duchovním i hmotným bolestem, aby je uzdravoval.

1. Tento rok je přípravou na příští slavnostní Světový den nemocných, který se bude slavit v Německu 11. února 2013 a připomene emblematickou evangelní postavu dobrého Samaritána (srov. Lk 10, 29-37). Letos chci zdůraznit „svátosti uzdravení“, to znamená svátost pokání a smíření a svátost pomazání nemocných, jejichž přirozeným završením je přijímání eucharistie.

Setkání Ježíše s deseti malomocnými, o němž vypráví evangelium sv. Lukáše, a zvláště Pánova slova řečená jednomu z nich: „Vstaň a jdi! Tvá víra tě zachránila“ (v. 19), nám pomáhají, abychom si uvědomili důležitost víry pro ty, kdo se přibližují k Pánovi pod tíhou utrpení a nemoci. Při setkání s Pánem mohou doopravdy zakusit, že ten, *kdo věří, nikdy není sám!* Bůh ve svém Synu nás neopouští našim úzkostem a bolestem, ale je nám blízko, pomáhá nám v jejich snášení a touží uzdravit nás v hloubi našeho srdce (srov. Mk 2, 1-12).

Víra jediného z malomocných, který vidí, že je zdravý, a na rozdíl od ostatních se plný úžasu a radosti vrací k Ježíšovi, aby mu projevil svou vděčnost, nám ukazuje, že znovuzískané zdraví je znamením něčeho cennějšího než je obyčejné fyzické uzdravení; je znamením spásy, kterou nám Bůh dává skrze Krista. Nachází výraz v Ježíšových slovech „*Tvá víra tě zachránila*“. Ten, kdo ve svém utrpení a nemoci vyzývá Pána, si je jistý, že jeho láska ho nikdy neopustí a že nikdy nebude chybět ani láska církve, jež je prodloužením v čase Pánova spásonosného díla. Fyzické uzdravení jako výraz celkové spásy ukazuje na důležitost, které pro Pána nabývá člověk v celistvosti duše i těla. Ostatně každá svátost vyjadřuje a uskutečňuje blízkost samotného Boha, jenž absolutně nezištně „se nás dotýká prostřednictvím hmotných skutečností... které bere do služby a činí z nich nástroje pro naše setkání s ním samotným“ (homilie *při Missa chrismatica* 1. dubna 2010). „Zviditelňuje se jednota mezi stvořením a vykoupením. Svátosti jsou výrazem tělesnosti naší víry, která zahrnuje tělo i duši, zahrnuje celého člověka“ (homilie *při Missa chrismatica* 21. dubna 2011).

Hlavním úkolem církve je zajisté hlásání Božího království, „ale právě samotné hlásání musí být procesem uzdravování: „*obvázat poraněná srdce*“ (Iz 61, 1)“ (*tamtéž*), podle úlohy svěřené Ježíšem jeho učedníkům (srov. Lk 9, 1-2; Mt 10, 1.5-14; Mk 6, 7- 13). Propojení fyzického zdraví a zahojení ran na duchu nám pomůže, abychom lépe pochopili „svátosti uzdravení“.

2. Svátost pokání často stála v centru úvah církevních pastýřů právě proto, že má velkou důležitost na cestě křesťanského života od té chvíle, co „veškerá hodnota pokání spočívá v tom, že nás znovu vrací do stavu Boží milosti a poutá nás k Bohu v důvěrném a velkém přátelství“ (*Katechismus katolické církve* 1468). Církev i nadále hlásá odpuštění a smíření, jemuž propůjčoval Ježíš svůj hlas, a neustále vyzývá celé lidstvo, aby se obrátilo a uvěřilo v evangelium. Bere si za svou výzvu apoštola Pavla: „*Jsmo Kristovi vyslanci, jako by skrze nás napomínal Bůh. Kristovým jménem vyzýváme: Smířte se s Bohem!*“ (2 Kor 5, 20). Ježíš svým životem hlásá a zpřítomňuje Otcovo milosrdenství. On nepřišel proto, aby soudil, ale aby odpouštěl a zachraňoval, aby dával naději i v nejhlubší temnotě utrpení a hříchu a daroval věčný život. Proto se ve svátosti pokání „lékem zpovědi“ zkušenost hříchu nepropadá do zoufalství, ale setkává se s Láskou, která odpouští a proměňuje (srov. JAN PAVEL II., postsynodální apoštolská exhortace *Reconciliatio et Paenitentia* 31).

„Nekonečně milosrdný Bůh“ (Ef 2, 4), tak jako otec z evangelního podobenství (srov. Lk 15, 11-32), neuzavírá své srdce před žádným ze svých dětí, ale očekává je, hledá je a přichází za nimi tam, kde se odmítáním společenství uzavírají do samoty a rozdělení. Zve je, aby se shromáždily kolem jeho stolu a radovaly se z odpuštění a ze smíření. Bolestná chvíle, z níž by mohlo vzejít pokušení, aby upadly do beznaděje a do zoufalství, se tak může proměnit v čas milosti, kdy mohou vstoupit do sebe, a tak, jako marnotratný syn z podobenství, přehodnotit svůj život, poznat své omyly a pády, pocítit stesk po Otcově objetí a vydat se na cestu domů. On ve své velké lásce vždy a stále bdí nad naším životem a očekává nás, aby každému dítěti, které se k němu vrátí, nabídl dar plného smíření a radosti.

3. Z četby evangelia jasně vyplývá, jakou mimořádnou pozornost Ježíš vždy věnoval nemocným. Nejen posílal učedníky, aby léčili jejich rány (srov. Mt 10, 8; Lk 9, 2; 10, 9), ale také pro ně ustanovil specifickou svátost – pomazání nemocných. *Jakubův list* dosvědčuje přítomnost tohoto svátostného úkonu již v prvním křesťanském společenství (srov. 5, 14-16). Pomazáním nemocných doprovázeným modlitbou kněží poroučí celá církev nemocné trpícímu a oslavenému Pánovi, aby je zbavil vin a zachránil je; dokonce je vyzývá, aby se duchovně sjednotili s Kristovým utrpením a smrtí, a tak přispěli k dobru celého Božího lidu.

Tato svátost nás přivádí ke kontemplaci dvojího tajemství Olivové hory, kde se Ježíš dramaticky ocitá před cestou, kterou mu naznačil Otec, před cestou utrpení jako nejvyššího skutku lásky a kde tuto cestu přijímá. On je v této hodině zkoušky prostředníkem, „přenáší a bere na sebe utrpení a bolest světa a proměňuje ji ve výkřik k Bohu; přináší ji před Božíma očima do jeho rukou a tím ji reálně nese k okamžiku vykoupení“ (*Lecti divina*, setkání s římským klérem 18. února 2010). Ale „Olivová zahrada je... taktéž místem, odkud On je vzat k Otci, a tedy místem vykoupení... Toto dvojí tajemství Olivové hory je stále činné i ve svátostném oleji církve... ve znamení Boží dobroty, která se nás dotýká“ (homilie při *Missa chrismatica* 1. dubna 2010). V pomazání nemocných se nám nabízí olej jako svátostná materie, takřka „jako Boží medicína... která nám nyní poskytuje jistotu o jeho dobrotě, má nás posilovat a utěšovat, ale zároveň, bez ohledu na fakt nemoci, nás odkazuje na definitivní uzdravení (srov. Jak 5, 14)“.

Tato svátost si v teologické reflexi i v pastorační práci s nemocnými zasluhuje větší pozornosti. Jelikož si ceníme obsahu liturgických modliteb přizpůsobených různým situacím spojeným s chorobou člověka, a to nikoli jen na konci života (srov. *Katechismus katolické církve* 1514), pomazání nemocných nesmí být považováno za jakousi „menší svátost“ vzhledem k ostatním. Pokud je pozornost a pastorační péče o nemocné na jedné straně pro trpícího znamením Boží láskyplnosti, na druhé straně přináší duchovní prospěch i kněžím a celému křesťanskému společenství, s vědomím toho, že cokoli učiníme jednomu z nejmenších, to učiníme samotnému Ježíšovi (srov. Mt 25, 40).

4. O „svátostech uzdravení“ říká sv. Augustin: „*Bůh uzdravuje všechny tvé choroby*. Neboj se tedy. Všechny tvé choroby budou uzdraveny... Ty mu jen musíš dovolit, aby tě léčil a nesmíš jeho ruce odmítat“ (*Výklad k žalmu 102, 5: PL 36, 1319-1320*). Jedná se o cenné prostředky Boží milosti, které pomáhají nemocnému, aby se stále více přizpůsoboval tajemství Kristovy smrti a zmrtvýchvstání. Spolu s těmito dvěma svátostmi bych chtěl zdůraznit i důležitost eucharistie. Je-li přijímána v době nemoci, jedinečným způsobem přispívá k transformaci tím, že spojuje člověka, který se žíví Ježíšovým tělem a krví, s obětí, kterou on sám učinil ze sebe a přinesl Otci pro spásu všech. Necht' celé církevní společenství a především farnosti věnují pozornost tomu, aby zajistily možnost častého svátostného přijímání všem, kdo z důvodu zdraví nebo věku nemohou přicházet na místa slavení. Tito bratři a sestry tak dostanou možnost posilovat svůj vztah s ukřižovaným a zmrtvýchvstalým Kristem a svým životem obětovaným pro Kristovu lásku budou mít účast na samotném poslání církve. S ohledem na to je důležité, aby se kněží, poskytující svou delikátní službu v nemocnicích, léčebných zařízeních i v obydlích nemocných, cítili být „skutečnými služebníky nemocných, znamením a nástrojem Kristova soucitu, který musí zasáhnout každého člověka poznamenaného utrpením“ (*Poselství k 18. Světovému dni nemocných* 22. listopadu 2009).

Následování Kristova velikonočního tajemství, které se uskutečňuje i prostřednictvím duchovního přijímání, nabývá zcela specifického významu, když je eucharistie vysluhována a přijímána jako viatikum. V takovém okamžiku života ještě naléhavěji zaznívají Pánova slova: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den“ (Jan 6, 54). Podle definice sv. Ignáce z Antiochie je eucharistie, především jako viatikum, „lékem nesmrtelnosti a protilátkou ke smrti“ (*List k Efezanům* 20: PG 5, 661), je svátostí přechodu ze smrti do života, z tohoto světa k Otci, který všechny očekává v nebeském Jeruzalémě.

5. Téma tohoto poselství k 20. Světovému dni nemocných „*Vstaň a jdi! Tvá víra tě zachránila*“ ukazuje i směrem k nastávajícímu „Roku víry“, který začne 11. října 2012. Je vhodnou a cennou příležitostí, abychom znovu objevili sílu a krásu víry, hlouběji poznávali její obsah a svědčili o ní každodenním životem (srov. apoštolský list *Porta fidei* 11. října 2011). Toužím povzbudit nemocné a trpící, aby ve víře stále nacházeli pevnou kotvu posilovanou nasloucháním Božím slovu, osobní modlitbou a svátostmi; pastýře pak vyzývám, aby byli stále více disponibilní pro vysluhování svátostí nemocným. Necht' jsou kněží podle příkladu Dobrého Pastýře a jako vůdci jim svěřeného stáda stále plni radosti, mají starost o slabší, o obyčejné lidi, o hříšníky a slovy plnými upokojující naděje projevují nekonečné Boží milosrdenství (srov. sv. AUGUSTIN, *List 95, 1*: PL 33, 351-352).

Jménem svým i jménem církve znovu děkuji těm, kdo pracují ve světě zdraví, i rodinám, které ve svých příbuzných vidí tvář trpícího Pána Ježíše, protože ti všichni svojí profesionální schopností i svým mlčením, aniž by často vyslovovali Kristovo jméno, o něm konkrétně svědčí (srov. homilie při *Missa chrismatica* 21. dubna 2011).

Pozvedněme svůj důvěryplný pohled a svou modlitbu k Panně Marii, Matce milosrdenství a Uzdravení nemocných. Kéž její mateřský soucit, který pociťovala v blízkosti svého Syna umírajícího na kříži, doprovází a podporuje víru a naději každého nemocného a trpícího člověka na cestě k uzdravení jeho tělesných i duchovních ran.

Všechny ujišťuji, že na ně myslím v modlitbě, a každému uděluji své zvláštní apoštolské požehnání.

Vatikán 20. listopadu 2011, slavnost našeho Pána Ježíše Krista, Krále vesmíru

Benedictus PP. XVI.

Zdroj: Doslovný přepis poselství papeže Benedikta XVI. u příležitosti 20. světového dne nemocných (11. února 2012), dostupný [online] na: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/140/015901.pdf?seek=1>

PŘÍLOHA 7

Kauzální bohoslužba slova se symbolickým jednáním

V praxi katolické církve se kauzální bohoslužbou nejčastěji rozumí křestní, sňatková či pohřební liturgie. Symbolickým jednáním se pak rozumí znakové jednání, tj. použití gest či předmětných symbolů, které umožňují prohloubit poselství celé bohoslužby. Mezi charakteristické prvky bohoslužby slova se symbolickým jednáním patří: úvodní píseň, zahájení, přivítání účastníků, modlitba předsedajícího, čtení, žalm, píseň před evangeliem, evangelium, promluva, píseň k meditaci, znakové jednání, přímluvy, modlitba „Otče náš“, závěrečná modlitba předsedajícího, prosba o Boží požehnání a píseň na závěr.³¹⁰ Bohoslužba slova při perinatální ztrátě dítěte může být přínosem zejména pro věřící rodiče a rodinné příslušníky, ale i pro zdravotníky.

Příklad bohoslužby

Bohoslužba slova za všechny, kteří pečují o umírající děti anebo pláčou nad jejich ztrátou

– Inspirovaná památkou Panny Marie Sedmibolestné

Před zahájením bohoslužby každý obdrží malou, čajovou svíčku. V blízkosti oltáře je obraz Panny Marie Sedmibolestné, svíčka a mistička s perličkami.

Úvodní píseň: „Rájem“

Píseň: „Rájem“ dostupná [online] na:

<http://en.gloria.tv/?media=137741>

Úkon kajícnosti P: znamení kříže – Ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého.

V: amen.

Pozdrav:

P: Drazí přítomní, jsem ráda, že vás mohu srdečně přivítat na dnešní bohoslužbě slova, která je určena vám všem, kteří přicházíte do styku s umírajícími dětmi, anebo pláčete nad jejich ztrátou. Vzpomeňme zde především na milující rodiče, personál v nemocnici, duchovní průvodce, ale také na Ježíšovu vlastní matku. Vzpomeňme na bolesti Panny Marie, které trpěla ve spojení se svým Synem Ježíšem Kristem a vzdejme společně poctu našemu Pánu, který sestoupil do pekla bolesti z lásky k nám a získal tak pro nás naději pro chvíle, v nichž se každá naděje ztrácí.

P: Dříve však, než vyslechneme slovo Boží, zamysleme se nad svými hříchy, litujme jich a prosme Pána o odpuštění.

P: Smiluj se nad námi, Pane.

V: Hřešili jsme proti tobě.

P: Ukaž nám, Pane, své milosrdenství.

³¹⁰ Srov. Demel, Z., *Bohoslužby pro nejrůznější příležitosti. Jejich příprava a příklady*, 2006, s. 7-9.

V: A dej nám svou spásu.

P: Smiluj se nad námi, všemohoucí Bože, odpusť nám hříchy a doved' nás do života věčného.

V: Amen.

Rájem

hudba a text: © 1982 John Michael Talbot
český text: Josef Hrubý

♩ = 100

D G A Hmi G D
Rá - jem jednou chtěl bych jít, chci se smát a být tam, kde je můj Pán.

D G A Hmi G D
Rá - jem zpěv až bude znít, sním tolik lásky vzít, kolik mám ji sám.

vokál: [hú] 1. Střípky

G A Hmi G Emi A D (7)
Božho Království které na svět seslal Pán sbíratelci srdcem svým vychlad - lým,

G A Hmi A G Emi A Asus⁴⁻³
rá-je až přijde čas, abych mo-hl snést tu krá-su a ten žár, jímž je Bůh.

G A Hmi G Emi A D (7)
2. Abych se učil žít, proto Pán mi život dal, abych uměl mít rád jak si přál. Když

G A Hmi A G Emi A Asus⁴⁻³
nebudu lásku mít, nedo - ká - žu žít, snést krá-su a ten žár, jímž je Bůh.

Modlitba předsedajícího

P: Smrt dětí je věc bolestivá, zejména pak pro rodiče, kteří své děti milují. Když pomyslíme na matku, jak drží své mrtvé dítě v náručí, vzpomeňme také na Ježíšovu vlastní matku. Malby a sochy ji tak často znázorňují, jak drží ochablé, mrtvé tělo svého Syna na klíně. Nevzali jí ho, ani nebyla ponechána bez naděje, ale jakou musela vytrpět bolest, když se dívala, jak její Syn umírá na kříži!

P: Utrpení, slzy a bolest patří k životu každého z nás. Stojíme-li u lůžka umírajícího dítěte, osy našich těl jsou navzájem kolmé a tvoří výmluvný symbol – kříž jako obraz utrpení v našem vztahu. Kříž nebere žádný ohled na věk, postavení či majetek – a i my sami narazíme dříve nebo později na příčný trám, který překříží náš život a změní jej v kříž. Učiníme-li rozhodnutí vykročit k umírajícím dětem a jejich rodičům celým svým srdcem, rozum se připojí. Na společné cestě, trpícím sice nepomůžeme v tom, aby svůj „překřížený“ život pochopili, ale v tom, aby ho uměli nést. Jaký má být vztah mezi trpícím člověkem a tím, kdo jej na jeho cestě doprovází, nám názorně ukazuje Ježíš Kristus, když hovoří o milosrdném

Samařanovi a vybízí nás k vzájemné solidaritě (srov. Lk 10,22-37). Tuto výzvu nám následně připomíná i apoštol Pavel v listě Galaťanům: „*Jedni druhých břemena nesme*“ (srov. Ga 6,1-5). A Matouš v Ježíšově horském kázání: „*Chce-li někdo, abys s ním šel jednu mili, jdi s ním dvě*“ (srov. Mt 5,41).

P: Modleme se: „*Všemohoucí věčný Bože, tvůj Syn nám ukázal jaká síla je skryta v trpělivém snášení bolestí, zkoušek a křížů. Prosíme tě, pomoz i nám nést náš kříž. Dej, ať vidíme milost tam, kde je bolest a vzkríšení tam, kde je smrt. Amen.*“

V: Amen.

Čtení z knihy proroka Izaijáše - *Píseň o Božím služebníkovi* (Iz 53,4-12)

<i>Trpěl za nás Podoben obětnímu beránku, nechal na sebe vložit hřích druhých a mlčky jej nesl. Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal, ale domnívali jsme se, že je raněn, ubit od Boha a pokořen. Ježže on byl prokán pro naši nevěmost zmučen pro naši nepravost.</i>	<i>Trestání snášel pro náš pokoj, jeho jízvami jsme uzdraveni. Všichni jsme bloudili jako ovce, každý z nás se dal svou cestou, jej však Hospodin postihl pro nepravosti nás všech. Byl trápen a pokořen se, ústa neotevřel, jako beránek vedený na porážku, jako ovce před stíhači</i>	<i>zůstal němý, ústa neotevřel. Byl zadržán a vzat na soud. Kdopak pomyslí na jeho pokolení? Vždyť byl vyťat ze země živých, Raněn pro nevěmost mého lidu. Byl mu dán hrob se svěvolníky, s boháčem smrt našel, ačkoliv se nedopusťl násilí a v jeho ústech nebylo lsti. Ale Hospodinovou vůlí bylo</i>	<i>zkrusit ho nemoci, aby položil svůj život o oběť za vinu. Spatří potomstvo, bude dlouho živ a zdárně vykoná vůli Hospodinovu. Zbaven svého trápení spatří světlo, nasytí se tím, co zakusil. Můj spravedlivý služebník získá spravedlnost mnohým, jejich nepravosti on na sebe vezme.</i>	<i>Proto mu dám podíl mezi mnohými a s četnými bude dělit kořist za to, že vydal sám sebe na smrt a byl počten mezi nevěmky. On nesl hřích mnohých, Bůh jej postihl místo nevěmých.</i>
---	---	---	--	---

Žalm 91 – zpívaný: „*Ó Pane, ty jsi mé útočiště*“

Žalm 91: dostupný [online] na <http://b4.tv-mis.cz/u01/v340/mkj/03-zalm-91-192kb.mp3>

Evangelium podle Lukáše – *Příběh o setkání se Simeonem* (Lk 2,25 - 35)

V Jeruzalémě žil muž jménem Simeon, byl to člověk spravedlivý a zbožný, očekával potěšení Izraele a Duch svatý byl s ním. Jemu bylo Duchem svatým předpovězeno, že neužrjí smrti, dokud nespátrí Hospodinova Mesiáše. A tehdy veden Duchem přišel do chrámu. Když pak rodiče přinášeli Ježíše, aby splnili, co o dítěti předepisoval Zákon, vzal ho Simeon do náručí a taktó chválil Boha: "Nyní propouštíš v pokoji svého služebníka, Pane, podle svého slova, neboť mé oči viděly tvé spasení, které jsi připravil přede všemi národy - světlo, jež bude zjevením pohanům, slávu pro tvůj lid Izrael." Ježíšův otec a matka byli plni údivu nad slovy, která o něm slyšeli. A Simeon jim požehnal a řekl jeho matce Marii: "Hle, on jest dán k pádu i k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se budou vzpírat – i tvou vlastní duši pronikne meč – aby vyšlo najevo myšlení mnohých srdcí."

Slyšeli jsme slovo Boží

Promluva

V prvním čtení jsme slyšeli slova proroka Izaijáše o Božím služebníkovi. Boží služebník, ačkoliv je sám bez viny, bere na sebe „*veškeré zlo hřichu*“ a stává se tak obětí smírnou za naše provinění vůči Bohu. Služebník Boží je svými mučiteli trýzněn tělesně i duševně, přesto svůj úděl přijímá s pokorou a dobrovolně. Z jeho ran vychází spása a uzdravení pro všechny. Postava Božího služebníka je ztotožňována s Ježíšem Kristem. Ježíš trpěl za jiné, byl tupen, ale nevzdával se. Všechno bezpráví svěřil spravedlivému soudci, kterým je Bůh. Kristus zahladil naše hříchy svou vlastní obětí na kříži.

Ve druhém čtení jsme slyšeli příběh o setkání zbožného Simeona se Svatou rodinou v Jeruzalémském chrámu, jak je zachycen v Lukášově evangeliu. Ježíšovi rodiče žasnou nad svědectvím Simeona = dítě je Mesiáš, ačkoliv jim obsahově totéž už sdělili anděl při zvěstování a pastýři. Simeon rodičům žehná a Marii předpovídá, že její dítě, Mesiáš Ježíš, bude příčinou rozdělení Izraele a znamením, jemuž budou odporovat. Naznačuje tak Ježíšovo utrpení a jeho popravu, ale i charakter následování Ježíše a charakter církve.

Matka Boží je prototypem trpících rodičů. Každý zármutek jejího Syna je i jejím zármutkem a bolestí. Ježíšova bolest teče krví, Mariina bolest teče slzami. Bolest Panny Marie je vyjadřována symbolem sedmi mečů, které ji pronikají hluboko do srdce.

Píseň k meditaci: *K tobě přicházíme domů* (prezentace powerpoint)

Píseň: „*K tobě přicházíme domů*“ dostupná [online] na http://b4.tv-mis.cz/u03/v150/pml_neposkvvrnena/01-192kb.mp3

PISEŇ „KTOBĚ PŘÍCHÁZÍME DOMŮ“

Vzpomínka na „bolesti“ Panny Marie Sedmibolestné

PRVNÍ MEČ zasáhne Pannu Marii, když jí Simeon prorokuje, odmítnutí Ježíše Izraelem.

DRUHÝ MEČ zasáhne Pannu Marii, když utíká spolu s Josefem a malým Ježíšem do Egypta, aby unikli před Herodovým vražděním betlémských neviňátek.

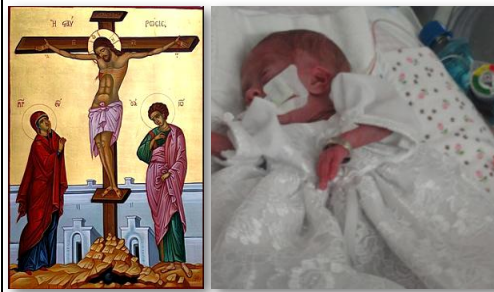
TŘETÍ MEČ zasáhne Pannu Marii, když hledá dvanáctiletého Ježíše v Jeruzalémě.

ČTVRTÝ MEČ zasáhne Pannu Marii, když se setká s Ježíšem na křížové cestě

PÁTÝ MEČ zasáhne Pannu Marii na Kalvárii, když stojí se svatým apoštolem Janem u Ježíšova kříže.

ŠESTÝ MEČ zasáhne Pannu Marii, když jí pokládají mrtvé tělo Syna na klín.

SEDMÝ MEČ zasáhne Pannu Marii, když Ježíše pohřbívají do skalního domu.

Zdroj: vlastní, za použití internetových ilustrací dostupných [online] na:

<http://catholica.cz/?id=434>, http://cs.wikipedia.org/wiki/Sv%C3%A1tek_Svat%C3%A9_rodiny

<http://cerven.blog.sme.sk//c/30906/19bDvanastrocny-Jezis-v-chrame-Lk-241-50.html>

http://www.hostyn.cz_old/krizova_cesta_zivota.htm

<http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=1702> http://materinstvo.org/articles/hospital_birth_22.php

Připomínka sedmi mečů: První meč zasáhne Pannu Marii, když jí Simeon prorokuje odmítnutí Ježíše Izraelem. Druhý pak, když utíká spolu s Josefem a malým Ježíšem do Egypta, aby unikli před Herodovým vražděním betlémských nevinňátek. Třetí, když hledá dvanáctiletého Ježíše v Jeruzalémě. Čtvrtý, když se setká s Ježíšem na křížové cestě. Pátý, na Kalvárii, když stojí se svatým apoštolem Janem u Ježíšova kříže. Šestý, když jí pokládají mrtvé tělo Syna na klín. A sedmý, když Ježíše pohřbívají do skalního domu.

Všechny jmenované bolesti provází **Mariin vnitřní souhlas**. V jejím souhlasu můžeme vidět vzor, jak i my můžeme dávat svému utrpení cenu odhodlaným spojením s obětí Krista. Odůvodnění můžeme nalézt i v listě apoštola Pavla Kolosanům: „*Ted' sice pro Vás trpím, ale raduji se z toho, protože tím na svém těle doplňuji to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap*“ (Kol 1,24).

Znakové jednání + přímluvy

Drazí přátelé, prosme dnes matku Sedmibolestnou, aby se za nás vždycky přimlouvala u svého Syna. S důvěrou se obraťme ke Kristu – lékaři duše a těla a prosme ho, abychom i my dokázali nést náš kříž a abychom i my dokázali být zdrojem útěchy pro ty, kteří trpí a doufají v naši pomoc. Nyní za doprovodu melodie písňe: *Blíž k tobě Bože můj*:

- 1) Každý z nás postupně přistoupí k hořící svíci, zapálí od ní svou svíčku a ponechá ji u obrázku Panny Marie,
- 2) Každý z nás přečte přímluvu a bude-li chtít, přidá i přímluvu vlastní:
  - *Ježíši, lékaři duše i těla!* Za církev tě prosíme, aby pomáhala umírajícím dětem prožívat poslední chvíle života ve spojení s tebou.
  - *Ježíši, lékaři duše i těla!* Za kněze prosíme, aby vhodnými slovy povzbuzovali rodiče a doprovázející umírajících dětí.
  - *Ježíši, lékaři duše i těla!* Za lidská společenství prosíme, aby nemocné a umírající nepovažovali za přítěž.
  - *Ježíši, lékaři duše i těla!* Za nemocnice a léčebné ústavy prosíme, aby byly místem, kde se léčí nejen tělo, ale i duše.
  - *Ježíši, lékaři duše i těla!* Za ty, kdo záměrně působí smrt, prosíme, aby jim bylo odpuštěno, neboť nevědí, co činí.
  - *Ježíši, lékaři duše i těla!* Vychovávej svět k úctě k umírajícím lidem.
  - *Ježíši, lékaři duše i těla!* Uč nás v tomto společenství s tebou žít i umírat v pevné naději, že s tebou vstaneme z mrtvých.
- 3) Každý si odebere z mističky sedm perliček.

Sedm perliček, každému z nás zůstane na památku. Perličky nám budou připomínkou toho, že i my, stejně jako Panna Marie, jsme vyjádřili své vnitřní ano, s Božími plány.

Píseň: „*Blíž k tobě Bože můj*“ dostupná [online] na: <http://www.youtube.com/watch?v=YNppSU3Uj6M>

Modlitba „Otče náš“

P: A nyní se společně pomodleme modlitbu, kterou nás naučil náš Pán.

Závěrečná modlitba

P: Pane, děkujeme ti, že jsi s námi, a že ve spojení s tebou můžeme zvítězit nad všemi těžkostmi. Prosíme tě, dej nám své požehnání. Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Jděme ve jménu Páně.

Píseň na závěr: „*K nebesům dnes zalet' písni*“

Píseň: „*K nebesům dnes zalet' písni*“ dostupná [online] na: <http://www.uloz.to/xSCbpfk/klatovy-03-k-nebesum-dnes-zalet-pisni-mp3>

Píseň: „Blíž k tobě Bože můj“

1. Blíž k To - bě, Bo - že můj, vždy k To - bě blíží! V smu - teích i
 2. Vše, co jsem a co mám, je da - rem tvým, tvá lá - ska
 3. I když mě se - be - víc tí - ží můj kříž, Ty mě vždy
 ra - do - stech mou pro - sbu slyš: Ať krá - čím den co den
 je - di - ným mým bo - ha - tstvím. Tys při - tel můj a cíl,
 po - zve - dáš, Ty po - tě - šíš. Dej, ať tvé ce - sty znám,
 jen v To - bě svo - bo - den, blíž k To - bě, Bo - že můj, vždy k To - bě blíží.
 já tou - žím ze všech sil blíž k To - bě, Bo - že můj, vždy k To - bě blíží.
 kéž po nich ne - jdu sám blíž k To - bě, Bo - že můj, vždy k To - bě blíží.

- Nauč mě, Bože můj, tak svět mít rád jak ten, jenž za hříšné šel život dát:
Ať umím bratrem být a láskou v srdci jít blíž k Tobě, Bože můj, vždy k Tobě blíží.
- V poslední hodině, až přijde čas, buď se mnou, Bože můj, buď s každým z nás!
Ať smrt se promění ve slavné vzkříšení, blíž k Tobě, Bože můj, vždy k Tobě blíží.

Píseň: „K nebesům dnes zalet písni“

♩ = 70 upravil: V. Juráš

1. K ne - be - sům dnes za - let pís - ni tam, kde sí - dí Ma - tka tvá,
 vy - po - věz jí, co tě tí - sní, po - tě - ší tě Ma - ri - a.
 Je - ště ni - kdy ne - slý - chá - no, že kdo od ní o - pu štěn; pros, i
 to - bě bu - de dá - no, bu - deš ji - stě po - tě - šen. Ma - ri - a, ó Ma - ti -
 čko, Kři - sta Pá - na ro - di - čko, u - sta - vič - ná po - moc
 tvá ú - tě - chu nám po - dá - vá.

5. Dej, ať v domech našich vzkvétá
 pravá láska, pravá otnost,
 ať mír domku z Nazareta
 je v nich stálý, milý host.
 Z vůle Boží vrať nás všechny
 křesťanskému životu,
 otcům, matkám moudrost vdechni,
 dětem uchráň čistotu.
 Maria, ó Matičko,
 Krista Pána rodičko,
 stavičná pomoc tva
 utěchu nám podává.

7. Proto v každém utrpení
 k tobě, Matko, chvatáme;
 ve své nouzi každodenní
 za ochranu žádáme.
 Jsi-li s námi, zvítězíme
 nad nepřáteli přemoci,
 když tě Matkou zvatí smíme
 ustavičné pomoci.
 Maria, ó Matičko,
 Krista Pána rodičko,
 ustavičná pomoc tva
 utěchu nám podává.

Zdroj: vlastní – za použití převzatých frází z Kancionálu, 2014 a uvedených citačních zdrojů.

PŘÍLOHA 8

Křížová cesta

(Meditace vybrané z promluv, homilií a audiencí Benedikta XVI.)

Úvod

Z tváře tohoto „muže bolesti“, která na sobě nese utrpení všech dob a míst, a také naše utrpení, bolesti, těžkosti a hříchy, vyzařuje slavnostní vznešenost. Tato tvář, tyto ruce a nohy a tento bok jsou slovem, jemuž můžeme v tichu naslouchat (Meditace, 2. května 2010).

Ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého.

Modleme se: *Nejsvětější Srdce Ježíšovo, z něhož nám jako pramen milosrdenství vytryskla krev a voda, důvěřujeme ti. Amen.*

První zastavení: Ježíš je odsouzen k smrti

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Pilát jim řekl: „Co tedy mám udělat s Ježíšem, zvaným Mesiáš?“ Všichni volali: „Na kříž s ním!“ On však namítl: „Ale co udělal špatného?“ Oni však křičeli ještě víc: „Na kříž s ním!“ Pilát viděl, že tím ničeho nedosáhl, ba naopak, že bouře stále vzrůstá. Dal si tedy přinést vodu, před očima lidu si umyl ruce a řekl: „Nemám vinu na krvi tohoto člověka. To je vaše věc.“ Všechen lid odpověděl: „Jeho krev ať padne na nás a na naše děti!“ Tu jim propustil Barabáše, Ježíše pak dal zbičovat a vydal ho, aby byl ukřižován (Mt 27,22-26).

Křížová cesta není záležitostí minulosti, ani není spjata jen s jedním určitým místem na zemi. Kříž našeho Pána objímá celý svět. Jeho křížová cesta překračuje hranice všech kontinentů a všech dob. Na křížové cestě nelze být neutrální. Pilát, skeptický intelektuál, se snažil být neutrální, stát stranou. Ovšem právě tím se – kvůli své kariéře – postavil proti spravedlnosti. Na křížové cestě nemůžeme být pouhými diváky. Týká se i nás, a proto musíme hledat své místo: kde stojíme my? (Promluva 14. dubna 2006)

Otče náš....

Stála Matka uplakaná, pod křížem jak bolest samá, v hořkých vzlycích pro Syna...

Druhé zastavení: Ježíš přijímá kříž

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Vladařovi vojáci vzali Ježíše do vládní budovy a svolali k němu celou četou. Svlékli ho, přehodili mu nachově rudý plášť, upletli korunu z trní, vsadili mu ji na hlavu, do pravé ruky mu dali rákosovou hůl, klekali před ním a posmívali se mu: „Bud' zdráv, židovský králi!“ Plivali na něj, brali mu hůl a bili ho po hlavě. Když se mu dost naposmívali, svlékli mu plášť, oblékli mu zase jeho šaty a odvedli ho, aby ho ukřižovali (Mt 27,27-31).

Kříž je definitivní zjevení lásky a Božího milosrdenství také pro nás, muže a ženy této doby, kteří jsme příliš často rozptylováni pomíjivými pozemskými starostmi a zájmy. Bůh je láska a jeho láska je tajemstvím

našeho štěstí. Do tohoto tajemství lásky však nelze vstoupit jinou cestou než ztrátou sebe sama, darováním se cestou Kříže. „Kdo chce jít za mnou,“ říká Pán, „zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mě“ (Generální audience, 21. února 2007).

Otče náš...

Její srdce Bohu dané, truchlící a zbědované sedmerý meč protíná.

Třetí zastavení: Ježíš padá pod křížem poprvé

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

On nesl naše utrpení, obtížil se našimi bolestmi, ale my jsme ho pokládali za zbitého, od Boha ztrestaného a ztýraného. On však byl proboden pro naše nepravosti, rozdrčen pro naše zločiny, tížily ho tresty pro naši spásu, jeho rány nás uzdravily (Iz 53,4-5).

Kristus je onen trpící služebník, o kterém říká prorok Izaiáš, že dal sám sebe jako výkupné za mnohé. Vyzývá své učedníky, každého z nás, abychom každý den brali na sebe svůj kříž a následovali ho na cestě bezvýhradné lásky k Bohu Otci a k lidstvu: „Kdo nebere svůj kříž a nenásleduje mě“, říká nám, „není mne hoden. Kdo nalezne svůj život, ztratí ho, kdo však ztratí svůj život pro mě, nalezne ho.“ Je to logika pšeničného zrna, které umírá, aby mohlo vzklíčit a dávat život. Ježíš sám

je oním pšeničným zrnem, jež padá na zem, nechává se rozlomit a rozdrtit ve smrti, a právě skrze ni se otevírá a může přinášet plody po celém světě (Generální audience, 11. srpna 2010).

Otče náš...

Žaluplná, zarmoucená nebem požehnaná žena, matka Boží, prostá vin.

Čtvrté zastavení: Ježíš potkává svou matku

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Simeon jim požehnal a jeho matce Marii prohlásil: „On je ustanoven k pádu a k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se bude odporovat – i tvou vlastní duši pronikne meč – aby vyšlo najevo smýšlení mnoha srdcí“ (Lk 2,34-35).

Následující Ježíše z Betléma do vyhnanství v Egyptě v jeho životě skrytém i veřejném, a to až pod Jeho kříž, prožívá Maria svůj neustálý výstup k Bohu v duchu Magnificat, plně lne i ve chvílích temnoty a utrpení k Božimu plánu lásky a živí ve svém srdci naprostou odevzdanost do rukou Páně takovým způsobem, že se stává vzorem pro víru církve (Homilie, 15. srpna 2009).

Otče náš...

Hlavu sklání do svých dlaní, pohled na kříž vždy ji ranní, trpí na něm její Syn.

Páté zastavení: Šimon z Kyrény pomáhá Ježíšovi nést kříž

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Jistého Šimona z Kyrény, který právě přicházel z pole a šel kolem – otce Alexandrova a Rufova – přinutili, aby nesl jeho kříž. Přivedli ho na místo, kterému se říkalo Golgota, co znamená v překladu Lebka (Mt 15,21-22).

Šimon z Kyrény nemohl vědět, že má před očima svatého Spasitele. Byl „zavolán“ aby mu pomohl, musel, přinutili ho k tomu. Je těžké přijmout a nést kříž druhého člověka. Teprve po Vzkříšení mohl pochopit, co vykonal. Tak je tomu s každým z nás, uprostřed zoufalství a vzpoury nám Kristus nabízí svoji milující přítomnost, i když je pro nás obtížné pochopit, že je nám nablízku. Teprve Pánovo konečné vítězství nám odhalí definitivní smysl našich zkoušek (Promluva, 19. března 2009).

Otče náš...

Matko Boží, Matko naše, kdo nad Tebou nezapláče, když tě vidí v mukách stát.

Šesté zastavení: Veronika podává Ježíši roušku

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Neměl podobu ani krásu, aby upoutal náš pohled, neměl vzhled, abychom po něm zatoužili. Opopržený, opuštěný od lidí, muž bolesti, znalý utrpení, jako ten, před nímž si lidé zakrývají tvář, potupený, od nás nevážený. A přece on nesl naše utrpení, obtížil se našimi bolestmi“ (Iz 53,2-4).

Na Krista se vztahují slova Žalmu 44: „*Krásou vynikáš nad lidské syny,*“ stejně jako na něj paradoxně odkazují i slova proroka: „*Neměl podobu ani krásu, aby upoutal náš pohled, neměl vzhled, abychom po něm zatoužili.*“ V Kristu se setkává krása pravdy a krása lásky, ale láska jak známo obsahuje také ochotu trpět, ochotu, jež může vést až k daru vlastního života, za ty, které milujeme (Poselství ke Světovému kongresu

Hnutí a nových komunit, 22. května 2006).

Otče náš...

Vidět Ukřižovaného, Tebe v slzách vedle něho, nutí duši zaplakat.

Sedmé zastavení: Ježíš padá pod křížem podruhé

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Náš velekněz není takový, že by nebyl schopen mít soucit s námi, slabými. Naopak! Vždyť on sám byl vyzkoušen ve všem možném jako my, ale nikdy se nedopustil hříchu (Žid 4,15).

Bůh nemůže trpět, ale může soucítit s tím, kdo trpí. Člověk má pro Boha tak velkou cenu, že se On sám stal člověkem, aby mohl soucítit s člověkem velmi reálně, v těle a krvi, jak nám to ukazuje vyprávění o Ježíšově utrpení. Odtud pak do každého lidského utrpení vstoupil. Někdo, kdo sdílí bolest a soužení; odtud pak do každého utrpení proniká útěcha (con-solatio) účastné Boží lásky, a tak vychází hvězda naděje (Spe salvi, 39).

Otče náš...

Naše vina Tvého Syna týrá tobě před očima, vidíš Krista v krvi ran.

Osmé zastavení: Ježíš potkává plačící jeruzalémské ženy

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Za ním šel velký zástup lidu, i ženy, které nad ním naříkaly a plakaly. Ježíš se k nim obrátil a řekl: „Jeruzalémské dcery, neplačte nade mnou! Spíše nad sebou plačte a nad svými dětmi; přijdou totiž dny, kdy se bude říkat: „Blahoslavené neplodné, životy, které nerodily a prsy které nekojily!“ Tehdy lidé začnou říkat horám: „Padněte na nás!“ a pahrbkům: „Přikryjte nás!“ Neboť když se toto děje se zeleným stromem, co se (teprve) stane se suchým!“ (Lk 23,27-31).

Bůh sleduje svůj milosrdný plán také prostřednictvím trestů. Boží hněv a milosrdenství se střetávají v dramatickém sledu událostí, ale nakonec vítězí láska. Boží plány, i když procházejí zkouškami a tresty, směřují vždy k cíli, jímž je milosrdenství a odpuštění (Homilie, 26. března 2006).

Otče náš...

Matko Boží, lásku dej mi, kéž je tvůj a můj žal stejný, kéž už sama netruchlíš.

Deváté zastavení: Ježíš padá po třetí

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

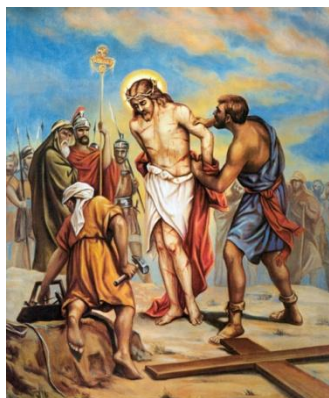
Ačkoli to byl Syn Boží, naučil se svým utrpením poslušnosti. Když tak dokončil své dílo, stal se příčinou věčné spásy pro všechny, kteří ho poslouchají (Žid 5,8-9).

Smrt, které jde Ježíš vstříc, je smrt na kříži, ten nejpotupnější druh smrti. Chce tak být skutečně bratrem všech mužů a žen vedených ke kruté a ponižující smrti. Ale právě ve svém utrpení a smrti vydává Ježíš svědectví o svém svobodném a vědomém rozhodnutí přijmout Otcovu vůli, jak čteme v Listu Židům: „Ačkoli to byl Syn boží, naučil se svým utrpením poslušnosti“ (Generální audience, 1. června 2005).

Otče náš...

Dej, at' patřím Kristu Bohu, den ze dne at' více mohu hořet láskou, být mu blíž.

Desáté zastavení: Ježíš je zbaven šatů

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Když vojáci Ježíše ukřižovali, vzali jeho svrchní šaty a rozdělili je na čtyři části, každému vojákovi jednu; vzali i suknicí. Suknice byla nesešívána, v jednom kuse setkaná odshora až dolů. Řekli si tedy: „Netrhejme ji, ale losujme o ni, komu připadne.“ Tak se měl splnit výrok Písma: „Rozdělili si mé šaty a o můj oděv losovali.“ Právě tak to vojáci udělali (Jan 19,23-24).

Pane Ježíši, tvé utrpení zahrnuje dějiny celého lidstva, dějiny, v nichž jsou dobří ponižováni, tiší napadáni, poctiví pošlapáváni a čistí srdcem

zesměšňování. Kdo zvítězí? Kdo bude mít poslední slovo? Pane Ježíši, věříme, že Ty jsi poslední slovo: v Tobě již dobří zvítězili, v Tobě již tiší triumfovali, v Tobě jsou poctiví korunováni a čistí srdcem září jako hvězdy na noční obloze (Modlitba, Velký Pátek 2006).

Otče náš...

Maria, do srdce mého vtiskni rány Syna svého, jeho kříž kěž je i můj.

Jedenácté zastavení: Ježíš je přibit na kříž

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Bylo devět hodin dopoledne, když ho ukřižovali. Jeho provinění hlásal nápis: „Židovský král.“ Zároveň s ním ukřižovali dva zločince, jednoho po pravici, druhého po levici (Mk 15,25-27).

Dnes svůj zrak, tak často těkající po rozptylujících a povrchních záležitostech světa, obraťme ke Kristu; zastavme se a rozjímajme o jeho Kříži. Kříž je zdrojem nesmrtelného života, je školou spravedlnosti a pokoje, je univerzálním dědictvím odpuštění a milosrdenství; věčným důkazem obětující se nekonečné lásky, která vedla Boha k tomu stát se zranitelným člověkem, jako jsme my a zemřít na kříži. Jeho přibité paže se otvírají každé lidské bytosti a zvou nás, abychom k Němu přistoupili s jistotou, že nás přijme a obejmě nás v nekonečně něžném náručí: „*Až budu vyvýšen ze země,*“ řekl, „*potáhnu všechno k sobě*“ (Promluva, 21. března 2008).

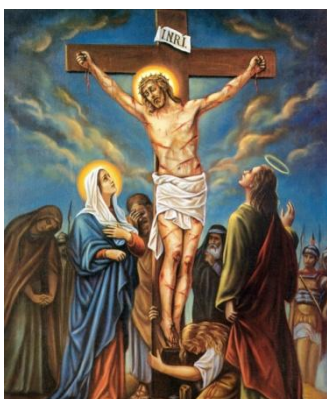
Otče náš...

On mé viny smýval svými krvavými zraněními, tento trest nám rozděluj.

Dvanácté zastavení: Ježíš umírá na kříži

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Bylo už asi dvanáct hodin. Tu nastala tma po celém kraji až do tří odpoledne, protože se zatmělo slunce. Chrátová opona se vpůli roztrhla. Ježíš zvolal mocným hlasem: „Otče, do tvých rukou poručím svého ducha!“ A po těch slovech vydechl naposledy (Lk 23,44-46).

Před Ježíšem visícím na dřevu kříže v tichu rozjímajme nad tím, jak plná lásky byla slova, jež pronesl v předvečer své smrti během Poslední večeře: „*Toto je má krev nové smlouvy, která se prolévá za mnohé.*“ Ježíš chtěl nabídnout svůj život jako oběť za odpuštění hříchů lidstva. Jak Eucharistie, tak i utrpení a smrt Ježíše na kříži je pro náš rozum neproniknutelným tajemstvím. Jsme postaveni před skutečnost, která by se lidsky mohla zdát absurdní: Bůh, který se nejen stává člověkem se všemi lidskými potřebami, nejen trpí pro spásu člověka a nese tíhu celé tragédie lidstva, ale dokonce pro člověka umírá (Generální audience, 8. dubna 2009).

Otče náš...

Vidíš jeho teskné rány, úzkost jeho umírání, smrt, v níž zůstal strašně sám.

Třinácté zastavení: Ježíš je snat z kříže a položen do náručí své matky

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Když nastal večer, přišel bohatý člověk pocházející z Arimatie, jmenoval se Josef. I on byl Ježíšovým učedníkem. Došel k Pilátovy a žádal o Ježíšovo tělo. Pilát poručil, aby mu ho vydali (Mt 27,57-58).

Panna Maria je tou, která více než kdokoli jiný kontemplovala Boha v Ježíšově lidské tváři. Viděla ho právě narozeného, když byl zavinut do plenek a položen do jeslí; viděla ho mrtvého, když byl sňat z kříže, zavinut do pláten a položen do hrobu. Vtiskl se do ní obraz jejího umučeného Syna; ale tento obraz byl pak proměněn světlem Vzkříšení. V Mariině srdci je tak uchováno tajemství Kristovy tváře, tajemství smrti a slávy. Od ní se vždy můžeme učit dívat se na Ježíše pohledem lásky a víry a poznávat v této lidské tváři tvář Boží (Raduj se Královno, 2. května

2010).

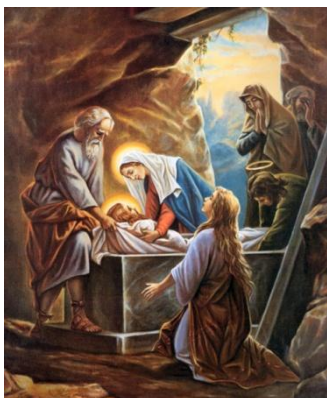
Otče náš...

S Tebou pláči, slza smáčí oči, jimiž nevypláči soucit s Tebou, ženo žen.

Čtrnácté zastavení: Ježíš položen do hrobu

P: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a děkujeme ti,

V: neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.

Josef vzal tělo, zavinul ho do čistého lněného plátna a uložil ho do své nové hrobky, kterou si dal vytesat ve skále. Před vchod do hrobky přivalil velký kámen a odešel. Marie Magdalská a druhá Marie (přítom) seděly naproti hrobu (Mt 27,59-61).

Domnívám se, že Panna Maria si nejednou kladla tuto otázku: Proč se Ježíš chtěl narodit prosté a nepatrné dívce jako jsme já? A pak, proč chtěl přijít na svět ve stáji a přijmout jako svoji první návštěvu pastýře z Betléma? Celou odpověď dostala Maria na konci, poté, co položila do hrobu Ježíšovo tělo mrtvé a zavinuté do pláten. Tehdy plně pochopila tajemství Boží chudoby. Pochopila, že Bůh se stal chudým pro nás, aby nás obohatil svou chudobou plnou lásky (Homilie, 1. ledna 2009).

Otče náš...

Ved' mě pod kříž svého Syna, jenž svou náruč rozepíná, s Tebou chci stát pod křížem.

Panno panen plná jasu, nežij sama trpkost času, přijmi, prosím, lásku mou.

Maria má, kéž Ty sama dáš mi nést smrt Krista Pána, přijmout ránu za ranou.

Kéž mě jeho rány zraní a kéž opojení dá mi jeho kříž a jeho krev.

Až před Božím soudem stanu, přijď mi, Panno, na ochranu, vzdal ode mne Boží hněv.

Kéž jsem křížem, smrtí Páně chráněn v lásce svrchované, milost buď mou záchranou.

Tělo zemře. Ty však, Panno, dej, ať je mi nebe přáno, kéž Bůh přijme duši mou. Amen.

Závěr

Kriste, ukřížovaný Králi, dej, ať tě opravdu poznáváme, daruj nám radost, po které toužíme a lásku, jež naplní naše srdce žiznicí po nekonečnu. O to prosíme, Ježíši Synu Boží, který jsi pro nás na kříži zemřel a třetího dne vstal. Amen (Promluva 21. března 2008).

Zdroj: Benedikt XVI. *Křížová cesta. Meditace vybrané z promluv, homilií a audiencí svatého otce*, 2012.

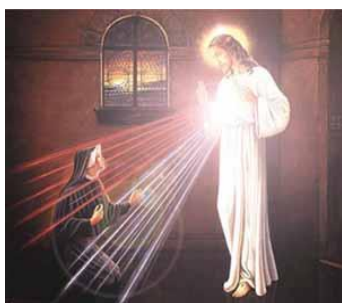
Obrazky křížové cesty jsou dostupné [online] na: http://www.sanpiodapietrelcina.org/via_crucis3/5.htm

PŘÍLOHA 9

Korunka Božího milosrdenství

Sám Ježíš nadiktoval ve dnech 13. a 14. září 1935 sestře Faustyně znění této modlitby růžence v souvislosti s jednou dojemnou vizí. Svatá Faustyna ve svém deníku píše (č. 474);

„Večer, když jsem byla ve své cele, uviděla jsem anděla – vykonavatele Božího hněvu. Měl světlé šaty, zářící obličej, pod nohama oblak, z oblaku vycházely hromy a blesky do jeho rukou a z jeho rukou vycházely a teprve dopadaly na zem.“ Tato vize nám přímo připomíná třetí fatimské tajemství, které Svätý otec Jan Pavel II. zveřejnil v Jubilejním roce 2000. „Jakmile jsem spatřila toto znamení Božího hněvu, které mělo zasáhnout zemi a zvláště jisté místo, které ze spravedlivých důvodů nebudu jmenovat, začala jsem prosit anděla, aby ještě na chvíli zadržel, že svět bude činit pokání. Avšak vůči Božímu hněvu má prosba byla ničím. Tu jsem uviděla Nejsvětější Trojici. Do hloubi mne pronikla velikost jejího majestátu a neodvažovala jsem se zopakovat svou prosbu. V těžce chvíli jsem pocítila v duši sílu Ježíšovy milosti, která přebývá v mé duši – ve chvíli, kdy jsem si tu milost uvědomila, jsem byla vržena před Boží trůn. Ach, jak veliký je náš Pán a Bůh a jak nesmírná je jeho svatost. Nebudu se pokoušet popisovat tu velikost, neboť zakrátko ho všichni uvidíme takového, jaký je. Začala jsem Boha prosit za svět slovy, která mi byla vnuknuta.“ A dále popisuje sestra Faustyna úžasný účinek této modlitby: „Když jsem se takto modlila, uviděla jsem andělovu bezmoc, nemohl vykonat spravedlivý trest, jaký si hříchy zasluhovaly. Doposud jsem se ještě nikdy nemodlila s takovou vnitřní silou.“

Ježíš vysvětluje sestře Faustyně, jak se má Korunku modlit

Korunka začíná znamením kříže: „**Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého**“ a pokračuje modlitbami: **Otče náš, Zdrávas, Věřím v Boha.** Dále se 5x opakuje desátek, složený z modlitby: „**Věčný Otče, obětuj Ti Tělo a Krev, Duši a Božství Tvého nejmilejšího Syna a našeho Pána Ježíše Krista na smír za hříchy naše i celého světa**“ na zrnkách pro Otče náš a 10x opakované věty: „**Pro Jeho bolestné utrpení, buď milosrdný k nám i k celému světu**“ na zrnkách pro Zdrávas. Korunka je zakončena modlitbou, která se skládá z 3x opakovaného: „**Svatý Bože, Svätý Silný, Svätý Nesmrtelný, smiluj se nad námi a nad celým světem.**“

Ježíš vyzval sestru Faustynu: „*Modli se ustavičně růženec k Božímu milosrdenství, který jsem tě naučil*“ (687). „*Kdo změřil mou dobrotu? Pro tebe jsem sestoupil z nebe na zem, pro tebe jsem se nechal přibít na kříž, pro tebe jsem si nechal kopím otevřít své Nejsvětější Srdce a otevřel jsem ti zdroj milosrdenství. Přicházej a čerpej milosti z toho zdroje nádobou důvěry*“ (1485).

Texty písní a slova Ježíše sestře Faustyně

Píseň: Adoramus Te, Domine – Klaníme se Ti, Pane

Ježíš: „*Skrze modlitbu této korunky rád dám všechno, oč mě budou prosit*“ (1541).

„*Ó, jak velké milosti udělím duším, které se budou modlit tuto korunku. Hlubiny mého milosrdenství se dávají do pohybu pro ty, kdo se korunku modlí*“ (848).

„*Neustále se modli korunku, kterou jsem tě naučil. Každý, kdo se ji bude modlit, dosáhne velkého milosrdenství v hodině smrti. Kněží ji budou dávat hříšníkům jako poslední záchranu; i kdyby byl hříšník sebevíc zatvrzelý, jestliže se jen jednou pomodlí tuto korunku, dosáhne u mého nekonečného milosrdenství milost. Přejí si, aby mé milosrdenství poznal celý svět*“ (687).

Ruženec Božieho milosrdenstva

Na začiatok: *Otče náš... Zbav nás... Verím v Boha...* Radio Luman

Na zmrkách Oklusuša:

Organ

1. *Več - ny Ot - če, o - be - tu - jem ti Te - lo a Krv, Du - šu i Bož - stvo*
 2. *tvoj - ho naj - mil - šie - ho Sy - na a náš - ho Pá - na Je - ži - ša Kris - ta*
 3. *na - a od - či - ne - nie na - sích hrie - chov i hrie - chov ce - le - ho sve - ta.*

Na zmrkách Závratov:

4. *Sá - lo: Pre Je - ho bo - lest - né u - mu - če - nie*
 5. *Pre - je - ho bo - lest - né u - mu - če - nie, máj - mi - lo - sr - den - stvo s na - mi i s ce - lým sve - tom.* (dvať ráz)

6. *Svá - tý Bo - že, Svá - tý Moc - ný, Svá - tý Ne - amr - tel - ný,*
 11. *Svá - tý Bo - že, Svá - tý Moc - ný, Svá - tý Ne - amr - tel - ný, zmi - ľuj sa nad na - mi i nad ce - lým sve - tom!*

Prí: Prvý deň ústa sa rečujú, druhý spievajú, tretí rečujú, štvrtý spievajú a piaty rečujú. Na ukončenie sa tri razy spievajú Svätý Bože...

SIGEM 10.2015

Ruženec Božieho Milosrdenstva

77.
arr.: LG
2006

Organ

1. *Ve - cny Ot - če, o - be - tu - jem ti te - lo a krv, du - šu i bož - stvo*
 2. *Tvoj - ho naj - mil - šie - ho Sy - na a náš - ho Pá - na, Je - ži - ša Kris - ta, na - a od - či - ne - nie*
 3. *na - sích hrie - chov i hrie - chov ce - le - ho sve - ta.*

10 x

Pre - je - ho bo - lest - né u - mu - če - nie, máj - mi - lo - sr - den - stvo s na - mi i s ce - lým sve - tom.

10. S. 785/47120

3 x

Svá - tý Bo - že, Svá - tý Moc - ný, Svá - tý Ne - amr - tel - ný,
 zmi - ľuj - sa nad na - mi i nad ce - lým sve - tom.

Pieseň: Gospodi pamiluj – Pane, smiluj se

Ježiš: *At se ke mně nebojí přiblížit duše slabá, hříšná, i kdyby měla víc hříchů než je písku na zemi“ (1059). „Největší hříšníci by dosahovali velké svatosti, stačilo by, kdyby uvěřili mému milosrdenství“ (1784). „Čím větší hříšník tím má na milosrdenství větší právo“ (723).*

První desátek Korunky k Božimu milosrdenství

Ježiš: *„Čím větší důvěru duše má, tím více obdrží“ (1578).*

„S dětskou prostotou mi o všem říkej, protože mé ucho i srdce je ti nakloněno a tvé povídání mi je milé“ (921).

Druhý desátek Korunky k Božimu milosrdenství

Ježiš: *„Podávám lidem nádobu, se kterou mají přicházet pro milost k prameni milosrdenství. Tou nádobou je tento obraz s nápisem: „Ježíši, důvěřuji Ti!“ (327)*

Pieseň: Jesus, auf Dich vertraue ich – Ježíši, důvěřuji Ti!

Jesus, auf Dich vertraue ich, Deiner Liebe überlass'ich mich. Deinem Erbarmen singe ich. (Ježíši, důvěřuji Ti, odevzdávám se Tvé lásce. Zpívám Tvému smilování). Wo die Stunde nahm überhand, ist Deine Gnade überreich, reich bist Du an Barmherzigkeit um Deiner Liebe willen. (Tam, kde se rozmnožil hřích, je hojnost Tvé milosti. Ve své lásce jsi bohatý na milosrdenství). Denn aus Gnade seid ihr durch den Glauben gerettet, nicht aus eigener Kraft, Gott hat es geschenkt! (Neboť jste byli zachráněni z milosti skrze víru, ne z vlastní síly, Bůh vám to daroval!)

Ježiš: *„Dcero má, dělej to, co je ve tvé moci, ve věci rozšíření úcty k mému milosrdenství, já doplním, čeho se ti nedostává. Řekni bolavému lidstvu, at se přivine k mému milosrdennému Srdci a já je naplním pokojem. Řekni, dcero má, že jsem láska a milosrdenství samo“ (1074).*

„Nevěřili mým slovům, věřte alespoň mým ranám“ (379).

Třetí desátek Korunky k Božimu milosrdenství

Ježiš: *„Dcero má, říkej celému světu o mém nesmírném milosrdenství. Toužím, aby svátek Milosrdenství byl útočistěm a úkrytem pro všechny duše a zvláště pro ubohé hříšníky“ (699).*

Pieseň: Sierze Gospoda, pamiluj nás – Srdce Páně, smiluj se nad námi

Ježíš: „V tento den je otevřeno nitro mého milosrdenství, celé moře milostí vylévám do duší, které se ke zdroji mého milosrdenství přiblíží. Duše, která přijme svátost smíření a svaté přijímání, dosáhne úplného odpuštění vin a trestů, ať se žádná duše nebojí ke mně přiblížit, i kdyby její hříchy byly jak šarlat“ (699).

Čtvrtý desátek Korunky k Božímu milosrdenství

Píseň: Som Tvoj Boh a Pán – Jsem Tvůj Bůh a Pán

Či tá čo život dáva, na svoj plod zabudne, či matka svoje dieťa od seba odvrhne? No aj keby be lásky si ocitol sa sám, ja milovať ťa budem, veď som tvoj Boh a Pán. Ja chcem vždy s tebou kráčať, nehládím na tvoj pád, ty budeš moje dieťa, naveky ťa mám rád. A keď sa v tebe zmráka, ty neostávaš sám. Je s tebou moje láska, veď som tvoj Boh a Pán.

Ježíš: „Všetchno co existuje, je obsaženo v nitru mého milosrdenství, hlouběji než dítě v lůně své matky“ (1076). Připomínám ti, má dceró, že kdykoliv uslyšíš, jak hodiny odbíjejí třetí, celá se ponoř do mého milosrdenství... V tuto hodinu vyprosíš pro sebe i pro jiné všechno“ (1572). „Jediná hodina rozjímání mého bolestného utrpení je záslužnější, než celý rok se bičovat až do krve“ (369).

Pátý desátek Korunky k Božímu milosrdenství

Píseň: Ty sám si moj Pán – Ty sám jsi můj Pán

Ty sám, ja viem, si môj Pán. Já Ti dôverujem, môj Boh. V Tvojich rukách je celá zem i život môj, Ty ochraňuješ život môj. Ja vyzývam Ťa, môj Pán: keď rúca sa v nás Tvoj chrám, svojou láskou ma zdvíhaš, zas kráčať smiem, Ty odpustenie dávaš len.

Ježíš: „Překládám ti tři způsoby, jak prokazovat bližním milosrdenství: první (skutkem), druhý (slovem), třetí (modlitbou). V těchto třech stupních je obsažena plnost milosrdenství a je nezvratným důkazem lásky ke Mně. Takto duše oslavuje a ctí mé milosrdenství. Ano, první neděle po Velikonocích je svátkem milosrdenství, ale musí zde být i skutek ... neboť ani ta nejpevnější víra není bez skutků nic platná“ (742).

Píseň: Misericordias Domini in aeternum cantabo – Milosrdenství Páně opěvovat chci navěky

Modlitba svaté Faustyny

„Toužím se celá proměnit ve Tvé milosrdenství a být Tvým živým odleskem, Pane, kéž ta největší Boží vlastnost, čili jeho nekonečné milosrdenství, pronikne skrze mé srdce a mou duši na mé bližní.

Pomoz mi, Pane, aby byly milosrdné mé oči, abych nikdy nepodezírala a nesoudila podle vnějšího zdání, ale abych hleděla na to, co je v duších bližních pěkné, a přinášela jim pomoc.

Pomoz mi, Pane, aby můj sluch byl milosrdný, abych se skláněla k potřebám bližních, aby mé uši nebyly lhostejné k bolestem a nářkům bližních.

Pomoz mi, Pane, aby můj jazyk byl milosrdný, abych nikdy o bližních nemluvila špatně, ale pro každého měla slovo útěchy a odpuštění.

Pomoz mi, Pane, aby mé ruce byly milosrdné a plné dobrých skutků, abych dokázala činit bližním jen dobro a sama přijímala těžší a hrubší práce.

Pomoz mi, Pane, aby byly milosrdné mé nohy, abych vždy spěchala bližním na pomoc a ovládala svou ochablost a únavu. Mým skutečným odpočinkem je sloužit bližním.

Pomoz mi, Pane, aby bylo milosrdné mé srdce, abych měla soucit se všemi utrpeními bližních. Neodmítanu své srdce nikomu. Budu jednat upřímně dokonce i s těmi, o nichž vím, že budou mé dobroty zneužívat, a sama se ukryji do nejmilosrdnějšího Srdce Ježíšova. O vlastních utrpeních budu mlčet. Ať si ve mně Tvé milosrdenství odpočine, Pane můj“ (163).

Píseň: Pri mne stoj – Při mně stůj

Pri mne stoj, ó môj Pane, vzácny, spoznať mi daj Tvoju vôľu presvätú. Ja tužím chváliť Ťa, ja tužím ospevovať Ťa. Túžim žiť život svoj s Tebou, Pane môj.

Ježíš: „Mé milosrdenství je tak veliké, že jim nepronikne žádný rozum, ani lidský, ani andělský, za celou věčnost“ (699).

Píseň: Lúče Božej lásky – Paprsky Boží lásky

Lúče Božej Lásky žiaria z Jeho rán. Lúče Božej lásky, lúč Božej lásky žiari z Jeho rán. S nádejou kráčame v náručí Pána, vládu a moc On nad všetkým má. Poďme v sláve privítat nášho Pána. Pristúp s láskou k prameňu spásy, ktorý vody v hojnosti má, prid', prístup s dcerou k Srdcu Pána. Tam je láska, útecha, nádej, všetka milosť Božia je tam. Tvojmu srdcu sám Boh sa tam dáva.

Ježíš: „Lidstvo nedojde pokoje, dokud se neobráti ke zdroji mého milosrdenství“ (699).

Píseň: Boží Beránek

Boží Beránku, jen Tobě patří čest, Boží Beránku, jen Tobě patří čest. Tvá velebnost a moc naplní celý svět, když Ty usedneš na svůj Trůn a národy se Tobě vděčně pokloní, jsi slunce spravedlnosti.

„Ježíši, důvěřuji ti!“

Dne 22. února 1931 viděla sestra Faustyna v jedné vizi Pána tak, jak je znázorněný na milostném obraze. Jako nadpis měla zvolit rozhodující slova: „**Ježíši, důvěřuji Ti!**“ Téhož dne jí Pán zjevil své přání, aby se o první neděli po Velikonocích slavil Svátek milosrdenství. Vedle milostného obrazu a tohoto svátku daroval Bůh prostřednictvím sestry Faustyny i jiné, docela prosté, ale účinné prostředky na vyprošení Jeho milosrdenství pro celý svět. K nim patří především *novéna*, kterou nadiktoval Sám Ježíš, jakož i *korunka Božího milosrdenství* a *hodina milosrdenství*, v upomínce na hodinu Ježíšovy smrti. Skrze nespočetná vyslyšení dosvědčuje Bůh věrnost ke svým příslibům: hlavně v pohledu na korunku Božího milosrdenství: „**Jak velké milosti dám duším, které se budou modlit tuto korunku!**“

Význam paprsků: „Světlý paprsek znázorňuje vodu, která duše ospravedlňuje; červený paprsek představuje krev, která je životem duší (...). Šťasten, kdo bude žít v jejich stínu.“

Svatořečení sestry Faustyny

Papež Jan Pavel II. polskou řeholní sestru Faustynu Kowalskou (1905-1938) svatořečil dne 30. dubna 2000. Zároveň tím oficiálně potvrdil pravost poselství Božího milosrdenství a zdůraznil jejich ústřední význam pro třetí tisíciletí. „*Zvěstuj světu mé milosrdenství*“, povzbuzoval Ježíš mnohokrát svou „sekretářku“ „*Kdo z lidí ho skutečně zná.*“ V den svatořečení sestry Faustyny, papež Jan Pavel II. během kázání oficiálně vyhlásil: „*Druhá velikonoční neděle se bude ode dneška v celé Církvi nazývat Neděle Božího milosrdenství.*“

Novéna Božího milosrdenství

Novéna k Božímu milosrdenství začíná na Velký pátek a končí v sobotu před 2. nedělí velikonoční. Tato neděle je svátek Božího milosrdenství. Novéna spočívá v prosté modlitbě korunky – v Deníčku sestry Faustyny je však zaznamenána ještě rozšířenější novéna, kterou jí Pán Ježíš nadiktoval pro ni samotnou.

Pán Ježíš řekl Faustyně: „*Toužím, abys během těchto devíti dní přiváděla duše k prameni mého milosrdenství, aby načerpaly síly a osvěžení i všechnu milost, kterou potřebují v těžkostech života, a zvláště v hodině smrti. Každého dne přivedeš do mého Srdce jinou skupinu duší a ponoříš je do toho moře mého milosrdenství. A já všechny tyto duše uvedu do domu mého Otce. Budeš to dělat v tomto i v budoucím životě. A žádné duši, kterou uvedeš do zdroje mého milosrdenství, nic neodmítnu. Každého dne budeš prosit mého Otce o milosti pro tyto duše pro mé bolestné utrpení.*“

1. den: Modleme se o milosrdenství Boží pro celé lidstvo, zvláště pro hříšníky.

„*Dnes mi přiveď celé lidstvo, zvláště všechny hříšníky, a ponoř je do moře mého milosrdenství. Tím mě utěšíš v hořkém zármutku, do něhož mě vrhá ztráta duší.*“ Nejmilosrdnější Ježíši, je ti vlastní slitovávati se nad námi a odpouštět nám, nehleď na naše hříchy, ale na důvěru, kterou klademe ve tvou nekonečnou dobrotu, a všechny nás přijmi do příbytku svého nejslitovnějšího srdce a nepropouštěj nás z něj navěky. Prosíme tě o to pro lásku, jež tě pojí s Otcem a Duchem svatým. Věčný Otče, shlédni milosrdně na celé

lidstvo a zvláště na ubohé hříšníky, vždyť celé lidstvo je uzavřeno v nejslitovnějším Ježíšově srdci, a pro Jeho bolestné utrpení prokaž nám své milosrdenství, abychom všemohoucnost tvého milosrdenství oslavovali na věky věků. Amen. **Korunka k Božímu milosrdenství.**

2. den: Modleme se za kněze a řeholníky, skrze něž stéká Boží milosrdenství na lidstvo.

„Dnes mi přiveď duše kněží, řeholníků a řeholnic a ponoř je do mého nezměrného milosrdenství. Ony mi dodaly sílu, abych vydržel hořké utrpení; skrze ně, jako skrze průtoky, stéká na lidstvo mé milosrdenství.“ Nejmilosrdnější Ježíši, od něhož pochází vše dobré, rozmnož v nás milost, abychom uskutečňovali milosrdenství, aby ti, kdo se na nás dívají, chválili Otce milosrdenství, který je v nebi. Věčný Otče, shlédni milosrdně na ty, které jsi zvláštním způsobem povolal na svou vinici, na duše kněží, řeholníků a řeholnic, a naplň je silou svého požehnání a pro lásku srdce svého Syna, v němž jsou tyto duše uzavřeny, uděl jim svou sílu a světlo, aby dokázali vést ostatní po cestách spásy a aby společně zpívali ke cti tvého nevyčerpatelného milosrdenství na věky věků. Amen. **Korunka k Božímu milosrdenství.**

3. den: Modleme se za všechny věrné křesťany.

„Dnes mi přiveď všechny zbožné a věrné duše a ponoř je do moře mého milosrdenství; tyto duše mě utěšovaly na křížové cestě, byly mi kapkou útěchy v moři hořkosti.“ Nejmilosrdnější Ježíši, jenž všem štědře udílíš milosti z pokladnice svého milosrdenství, přijmi nás do příbytku svého nejslitovnějšího srdce a nepropouštěj nás z něj navěky. Prosíme tě o to pro nesmírnou lásku, jíž plane tvé srdce k nebeskému Otci. Věčný Otče, shlédni milosrdně na věrné duše jako dědictví svého Syna a pro jeho bolestné utrpení jim uděl své požehnání a zahrnuj je svou neustálou péčí, aby neztratily lásku a poklad svaté víry, ale aby tvé nesmírné milosrdenství s celým zástupem andělů a svatých oslavovaly na věky věků. Amen. **Korunka k Božímu milosrdenství**

4. den: Modleme se za pohany a nevěřící, kteří ještě neznají Boží milosrdenství.

„Dnes mi přiveď pohany a ty, kteří mě ještě neznají. Také na ně jsem myslel při mém hořkém utrpení a jejich následná horlivost potěšila mé srdce. Ponoř je do moře mého milosrdenství.“ Nejslitovnější Ježíši, jenž jsi světlem pro celý svět, přijmi do příbytku svého nejslitovnějšího srdce duše pohanů, kteří tě neznají; nechť je osvíti paprsky tvé milosti, aby i oni společně s námi oslavovali tvé podivuhodné milosrdenství, a nepropouštěj je z příbytku svého nejslitovnějšího srdce. Věčný Otče, shlédni milosrdně na duše pohanů a těch, kdo tě ještě neznají, ale jejichž duše jsou skryty v nejslitovnějším Ježíšově srdci. Přitáhni je do světla evangelia. Tyto duše neví, jak velikým štěstím je tebe milovat. Učiň, ať i ony oslavují štědrost tvého milosrdenství na věky věků. Amen. **Korunka k Božímu milosrdenství.**

5. den: Modleme se za bloudící ve víře.

„Dnes mi přiveď duše odloučených bratří a ponoř je do moře mého milosrdenství. Hořkým utrpením drásali mé tělo i srdce – moji církev. Když se vracejí k jednotě s církví, hojí se mé rány, a tak zmírňují mé utrpení.“ Nejmilosrdnější Ježíši, jenž jsi dobro samo, ty neodpíráš světlo těm, kdo prosí, přijmi do příbytku svého nejslitovnějšího srdce duše našich odloučených bratří a přitáhni je svým světlem k jednotě s církví a nepropouštěj je z příbytku svého nejslitovnějšího srdce, ale učiň, ať i oni oslaví štědrost tvého milosrdenství. Věčný Otče, shlédni milosrdně na duše našich odloučených bratří, zvláště na ty, kteří promrhali tvá dobra a zneužili tvých milostí zarputilým setrváváním ve svých omylech. Nehleď na jejich chyby, ale na lásku svého Syna a na jeho hořké utrpení, které pro ně podstoupil, neboť i oni jsou uzavřeni v nejslitovnějším Ježíšově srdci. Učiň, ať také oni oslavují Tvé veliké milosrdenství na věky věků. Amen. **Korunka k Božímu milosrdenství.**

6. den: Modleme se za malé děti a duše, jež se jim podobají.

„Dnes mi přiveď duše tiché a pokorné a duše malých dětí a ponoř je do mého milosrdenství. Tyto duše jsou nejvíc podobné mému srdci, ony mě posilovaly, když jsem v hořkých mukách umíral. Viděl jsem je jako pozemské anděly, kteří budou bdít u mých oltářů. Na ně vylévám milosti plnými proudy. Moji milost

může přijmout pouze pokorná duše; pokorným duším dávám svou důvěru.“ Nejmilosrdnější Ježíši, jenž jsi sám řekl: „*Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem...*“ přijmi do příbytku svého nejslitovnějšího srdce duše tiché a pokorné a duše malých dětí. Tyto duše uvádějí v úžas celé nebe a nebeský Otec v nich má zvláštní zalíbení. Jsou vonící kyticí před Božím trůnem, vůní, již se sytí sám Bůh. Tyto duše stále přebývají ve tvém nejslitovnějším srdci a neustále a navěky zpívají píseň lásky a milosrdenství. Věčný Otče, shlédni milosrdně na duše tiché a pokorné a na duše malých dětí, které jsou uzavřeny v příbytku nejslitovnějšího srdce Ježíšova. Tyto duše se nejvíce podobají tvému Synu; jejich vůně stoupá ze země až k tvému trůnu. Otče milosrdenství a veškerého dobra, prosím tě pro lásku a tvé zalíbení v těchto duších, požehnej celému světu, aby všechny duše společně zpívaly ke cti tvého milosrdenství na věky věků. Amen. **Korunka k Božimu milosrdenství.**

7. den: Modleme se za ty, kteří uctívají Boží milosrdenství a šíří v ně důvěru, a tím se stávají živým obrazem milosrdného srdce Ježíšova.

„Dnes mi přiveď duše, které zvláštním způsobem uctívají a oslavují mé milosrdenství, a ponoř je do mého milosrdenství. Tyto duše měly největší soustrast s mým utrpením a nejhluběji pronikly do mého ducha. Jsou živým odleskem mého slitovného srdce. V budoucím životě budou tyto duše zářit zvláštním světlem. Žádná z nich se nedostane do pekelného ohně. Každou budu zvlášť bránit v hodinu její smrti.“ Nejmilosrdnější Ježíši, jehož srdce je láska sama, přijmi do příbytku svého nejslitovnějšího srdce duše, které obzvlášť ctí a oslavují velikost tvého milosrdenství. Tyto duše jsou silné mocí samotného Boha; v nejrůznějších trápeních a překážkách jdou vpřed s důvěrou ve tvé milosrdenství. Jsou s tebou sjednoceny a na svých bedrech nesou celé lidstvo. Tyto duše nebudou přísně souzeny, nýbrž je v okamžiku skonu obejmeme tvé milosrdenství. Věčný Otče, shlédni milosrdně na duše, které oslavují a uctívají největší z tvých vlastností – tvé bezedné milosrdenství, a které jsou skryty v nejslitovnějším Ježíšově srdci. Tyto duše jsou živým evangeliem, mají ruce plné milosrdných skutků a jejich srdce, přeplněné radostí, zpívá píseň milosrdenství Nejvyššímu. Prosím tě, Bože, prokaž jim své milosrdenství, podle jejich naděje a důvěry v tebe. Nechť se na nich naplní příslib Ježíše, který řekl, že duše, které budou uctívat jeho nevyčerpatelné milosrdenství, bude sám chránit v životě a zvláště v hodině smrti jako vlastní slávu. Amen. **Korunka k Božimu milosrdenství.**

8. den: Modleme se za duše v očistci, aby proudy krve Ježíše Krista mírnily a zkrátily jejich utrpení, jímž splácejí dluhy své viny Boží spravedlnosti.

„Dnes mi přiveď duše, které jsou uvězněny v očistci, a ponoř je do propasti mého milosrdenství; ať prameny mé krve ochladí jejich palčivou trýzeň. Všechny tyto duše velmi miluji, splácejí dluh mé spravedlnosti. Je ve tvé moci přinést jim ulehčení. Vezmi z pokladnice mé církve všechny odpustky a obětuj je za ně. Kdybys znala jejich muka, neustále bys za ně obětovala duchovní almužnu a splácela mé spravedlnosti jejich dluhy.“ Nejmilosrdnější Ježíši, jenž jsi sám řekl, že si přeješ milosrdenství, přivádím tedy do příbytku tvého nejslitovnějšího srdce duše z očistce, které jsou ti velmi milé, které však musí splatit dluh tvé spravedlnosti. Nechť proudy krve a vody, které vytryskly z tvého srdce, uhasí plameny očistcového ohně, aby i tam byla oslavována moc tvého milosrdenství. Věčný Otče, shlédni milosrdně na duše trpící v očistci, jež jsou skryty v nejslitovnějším srdci Ježíšově. Prosím tě, pro bolestné utrpení Ježíše, tvého Syna, a pro hořkost, již byla zaplavena jeho nejsvětější duše, prokaž své milosrdenství duším, které se nacházejí pod pohledem tvé spravedlnosti. Nehleď na ně jinak než skrze rány Ježíše, tvého nejmilejšího Syna, neboť věříme, že tvá dobrot a slitovnost jsou nekonečné. Amen. **Korunka k Božimu milosrdenství.**

9. den: Modleme se za vlašné duše, jež byly příčinou strašných bolestí Krista Pána v Getsemanech.

„Dnes mi přiveď duše vlašné a ponoř je do propasti mého milosrdenství. Tyto duše zraňují mé srdce nejbolestněji. Největšího odporu se mé duši v Getsemanech dostalo od vlašných duší. Ony byly příčinou, že jsem řekl: Otče, odejmi ode mě tento kalich, je-li to Tvá vůle. Poslední záchranou pro ně je utéci se

k mému milosrdenství.“ Nejslitovnější Ježíši, jenž jsi slitovnost sama, přivádím do příbytku tvého nejmilovanějšího srdce vlažné duše. Ať se tyto chladné duše, které se podobají mrtvolám a naplňují tě takovým odporem, rozežřejí v ohni tvé čisté lásky. Nejslitovnější Ježíši, použij všemohoucnost svého milosrdenství, přitáhni je do výhně své lásky a daruj jim svatou lásku, vždyť ty můžeš všechno. Věčný Otče, shlédni milosrdně na vlažné duše, uzavřené v nejslitovnějším srdci Ježíšově. Otče milosrdenství, prosím tě, pro hořké utrpení tvého Syna a pro jeho tři hodiny trvající umírání na kříži dovol, aby také ony oslavovaly propast tvého milosrdenství. Amen. **Korunka k Božímu milosrdenství.**

Zdroj: (s lehkou úpravou převzato z níže uvedených zdrojů)

Korunka Božího milosrdenství, hudební CD, Rodina Panny Marie, 2011, k zakoupení na adrese: Klášter Božího Milosrdenství, Husova 2, 373 33 Nové Hradky.

Kodet, V., *Novéna k Božímu milosrdenství*, dostupné [online] na:

<http://www.vojtechkodet.cz/modlitby/noveny/novena-k-bozimu-milosrdenstvi.html>

Zpívaná Korunka Božího milosrdenství (Česká verze) je dostupná [online] na:

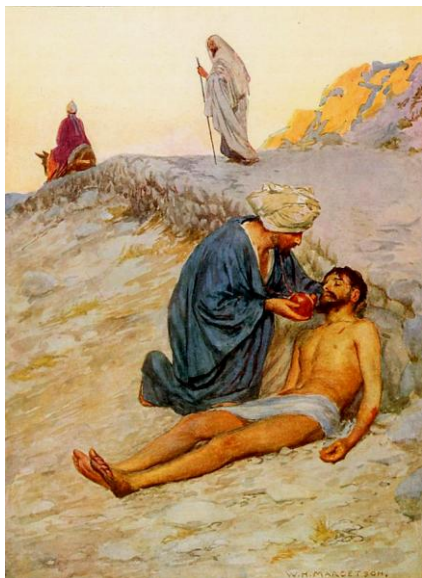
<http://www.youtube.com/watch?v=uQqi-Svqk3o>

Noty ke Korunce Božího milosrdenství mi poskytla sestra Jana Mária, dostupná na emailu: sr.jana@milosrdenstvo.sk

Fotografie *Ježíši, důvěřuji Ti*, je dostupná [online] na: <http://gloria.tv/?media=141691>

PŘÍLOHA 10

Podobenství o milosrdném Samařanovi

Zákoník řekl Ježíšovi: "A kdo je můj bližní?" Ježíš mu odpověděl: "Jeden člověk šel z Jeruzaléma do Jericha a padl do rukou lupičů; ti jej obrali, zbili a nechali tam ležet polomrtvého.

Náhodou šel tou cestou jeden kněz, ale když ho uviděl, vyhnul se mu. Stejně se mu vyhnul i levita, když přišel k tomu místu a uviděl ho. Ale když jeden Samařan na své cestě přišel k tomu místu a uviděl ho, byl pohnut soucitem; přistoupil k němu, ošetřil jeho rány olejem a vínem a obvázal mu je, posadil jej na svého mezka, zavezl do hostince a tam se o něj staral. Druhého dne dal hostinskému dva denáry a řekl:

'Postarej se o něj, a bude-li tě to stát víc, já ti to zaplatím, až se budu vracet.' Kdo z těch tří, myslíš, byl bližním tomu, který upadl mezi lupiče?" Zákoník odpověděl: "Ten, který mu prokázal milosrdenství." Ježíš mu řekl: "Jdi a jednej také tak." (Lk 10,29-37)

Zdroj: *Podobenství o milosrdném Samařanovi*, dostupné [online] na:

<http://swordsotruth.com/2013/07/13redefining-neighbour/>

Eliáš na poušti

Jezabel poslala k Eliášovi posla se slovy: "Ať mě bohové ztrestají, jestliže zítra v týž čas nenaložím s tebou, jako ty jsi naložil s nimi!" (= Baalovými proroky). Když to Eliáš zjistil, vstal a odešel, aby si zachránil život. Přišel do Beer-šeby v Judsku a tam zanechal svého mládence. Sám šel den cesty pouští, až přišel k jednomu trnitému keři a usedl pod ním; přál si umřít. Řekl: "Už dost, Hospodine, vezmi si můj život, vždyť nejsem lepší než moji otcové." Pak pod tím keřem ulehl a usnul.

Tu se ho dotkl anděl a řekl mu: "Vstaň a jez!" Vzhlédl, a hle, v hlavách podpopelný chléb, pečený na žhavých kamenech, a láhev vody. Pojedl, napil se a opět ulehl. "Hospodinův anděl se ho však dotkl podruhé a řekl: "Vstaň a jez, máš před sebou dlouhou cestu!" Vstal, pojedl, napil se a šel v síle onoho pokrmu čtyřicet dní a čtyřicet nocí až k Boží hoře Chorébu.

(srov. 1 Král 19,1-4)

Zdroj: *Eliáš na poušti*, dostupné [online] na:

<http://www.prostorad.cz/pruvodce/praha/vuva/vojsad/ekaple/img/senelias.jpg>

PŘÍLOHA 11

Blažené patření na Boha

Zdroj: Obraz blaženého patření na Boha, dostupný [online]
na: <http://lidovemisie.cz/cs/novinky/novinky-2010/265-souasna-teologie-osudy-dti-ktere-umiraji-bez-svatosti-ktu>

Představa propasti – Limbus puerorum

Zdroj: Představa propasti – Limbus puerorum, dostupný [online] na:
http://www.isidorus.net/show/news,149,Vira_ve_spasu_nepokrtenych_deti_je-opodstatnena&jezyk=CS

ABSTRAKT

HRACHOVCOVÁ, H. *Možnosti a přínos pastorační péče při perinatální ztrátě dítěte*. České Budějovice, 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce M. Opatrný.

Klíčová slova: perinatologie, perinatální ztráta, novorozenec, rodiče, zdravotník, praktická teologie, klinická pastorační péče, pastorační pracovník, stres, krize, psychické trauma, syndrom vyhoření, Písmo svaté, Ježíš Kristus, láska, naděje, víra, křest, smrt, eschatologie.

Práce se zabývá možnostmi a přínosem pastorační péče při perinatální ztrátě dítěte. Dané problematice předchází vymezení perinatální ztráty dítěte, informace o syndromu mrtvého plodu, seznámení s péčí o umírajícího novorozence na neonatologické jednotce intenzivní a resuscitační péče a poukázání na prožitek smrti vlastního dítěte rodiči. Po stručném seznámení s oborem praktické teologie následuje charakteristika klinické pastorační péče a její možnosti pro uplatnění v praxi. Důraz je kladen na skutečnost, že klinická pastorační péče může být přínosem nejen pro nemocné a jejich blízké, ale i pro zdravotnický personál, který je v rámci své profese často konfrontován s bolestí a utrpením. Následuje stručná zmínka o třech teologálních ctnostech (lásce, naděje a víře), které jsou pro výkon pastoračního pracovníka nezbytným předpokladem. Téma uzavírá kapitola dotýkající se eschatologické perspektivy, významu křtu a naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné.

ABSTRACT

HRACHOVCOVÁ, H. *The potential and benefits of pastoral care in perinatal child loss*. České Budějovice, 2014. Bachelor's thesis, University of South Bohemia České Budějovice, Faculty of Theology, Department of Ethics, Psychology, and Charity Work. Thesis advisor: M. Opatrný.

Keywords: perinatology, perinatal loss, new-born, parents, healthcare worker, practical theology, clinical pastoral care, pastoral worker, stress, crisis, psychological trauma, burnout syndrome, Scripture, Jesus Christ, love, hope, faith, baptism, death, eschatology.

The thesis focuses on the potential and benefits of pastoral care in perinatal child loss. Discussion of the main topic of the work is preceded by a definition of perinatal child loss, information on Dead Foetus Syndrome, an introduction to new-born palliative care at neonatal intensive and resuscitative care units, as well as a reference to the experience parents go through in the death of their own child. A brief introduction of the field of practical theology is followed by the characteristics of clinical pastoral care and the potentials for its practical application. Emphasis is placed on the fact that clinical pastoral care can benefit not only sick patients and their loved ones, but also healthcare workers who are often confronted with pain and suffering during the course of their work. This discussion is then followed by a brief mention of the three theological virtues (love, hope, and faith) that are an essential prerequisite to the efforts of pastoral workers. The topic is concluded with a chapter touching on eschatological perspectives, the importance of baptism, and hope for the salvation of children who pass away before having been baptised.